ZA OSLOBOĐENJE PALESTINE

AUTOR Fikret Muslimović

IZDAVAČ Udruženje za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu

ZA IZDAVAČA Mustafa Polutak

RECENZENTI Profesor dr. Selmo Cikotić
Profesor dr. Omer Hamzić

LEKTOR Prof. Nazif Osmanović

DIZAJN Fadil Pleho

DTP Fadil Pleho

ŠTAMPA A dizajn d.o.o. Sarajevo

ZA ŠTAMPARIJU Adnan Hujdur

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i univerzitetska biblioteka
Bosne i Hercegovine, Sarajevo

327.5:323.1(569.4)

MUSLIMOVIĆ, Fikret
Za oslobođenje Palestine / Fikret Muslimović. - Sarajevo : Udruženje za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu, 2021. - 214 str. : fotogr. ; 25 cm

Biografija autora: str. 213-214. - Bibliografske i druge bilješke uz tekst. - Registar.

ISBN 978-9958-819-32-2

COBISS.BH-ID 44937990

Fikret Muslimović

ZA OSLOBOĐENJE PALESTINE

Sarajevo, 2021.

SADRŽAJ

PREDGOVOR IZDAVAČA 11
Recenzija profesora dr. Selme Cikotića 15
Recenzija profesora dr. Omera Hamzića 19

PRVI
DIO

UTJECAJI
ZEMALJA ZAPADA
PREMA
GENOCIDNOJ AGRESIJI
IZRAELA NA PALESTINU

1. Uopće o utjecaju velikih sila na Bliskom Istoku 29
Deklarativno, svi se bore za mir, a praktički - rat se proširuje i intenzivira 29
Kakav je bilans koristi u odnosu na štetu prisustva velikih u krizi na Bliskom Istoku? 29
Nuklearni kapaciteti i sigurnost na Bliskom Istoku 30
Velike sile i lokalni politički faktori na Bliskom Istoku 33

2. Ključna uloga Velike Britanije za nastanak Izraela 34
Belfourova deklaracija od 2.11.1917. godine 34
Jačanje Izraela 36
Belfourova deklaracija i antisemitizam 36
Britanska kolonijalna uprava nad Palestinom, okolnost Belfourove deklaracije 37
Utjecaj izraelsko-palestinskog sukoba na unutarnje političke prilike u Velikoj Britaniji 38

3. Politika Sjedinjenih Američkih Država u krizi na Bliskom Istoku 39
Nikome u svijetu nije sasvim jasno zašto su SAD saveznik izraelske genocidne politike 39
Dolazak Trampa na čelo SAD-a, radovanje za Izrael 39
Antiiranske i druge političke poruke iz Trampove turneje na Bliskom Istoku 40
Obamini utjecaji da se zaustavi izraelska izgradnja naselja na palestinskoj zemlji 43

Trampova promjena američkog stava o naseljavanju Jevreja na palestinsku zemlju 44
Izraelsko lobiranje u SAD 45
Razlike američke pomoći Izraelu i Palestini 45
Dodatno zaoštravanje povodom premještanja Ambasade SAD-a u Istočni Jerusalem 47
Dodatno zaoštravanje povodom Trampovog priznavanja okupacije Golana 53
Američko isticanje ekonomskih i zapostavljanje političkih problema 54
Trampov *"plan stoljeća"* za nastavak dijaloga između Palestine i Izraela 56
Američku podršku Izraelu osuđuju krišćanske zajednice na Bliskom Istoku 59
Američka vojna pomoć Izraelu 60
Odnosi Turske i Sjedinjenih Američkih Država 2016. i 2017. godine 61

4. Prisustvo EU i njenih članica u krizi na Bliskom Istoku 64
Evropski desničari su, i antisemisti, i islamofobi 64
Evropska politika *"ekvidistance"* koristi nastavku izraelskog terora nad Palestincima 64
Prioritet EU trebaju biti zaštita ljudskih prava, života i imovine Palestinaca 65
Njemačka podrška Palestincima 66
Mjere EU za pravedno okončanje sukoba Izraela i Palestine 67
Saradnja izraelskih sa evropskim desničarima 67
Trampove odluke koje su protivne politici EU 69
Evropsko traganje za alternativama zbog težine predviđanja politike SAD-a 70

5. Generalna skupština i Vijeće sigurnosti UN-a 72
Stavovi UN-a o krizi na Bliskom Istoku 72
Razlike politike SAD i UN-a o gradnji jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji 74
Protivljenje Izraela UN-ovoj pomoći Palestincima 76
Izvještaj Human Rights Watcha (HRW) o izraelskim zločinima nad Plestincima 77

6. Stavovi Svete Stolice prema krizi na Bliskom Istoku 78

DRUGI DIO
PONAŠANJE MUSLIMANSKIH ZEMALJA PREMA GENOCIDNOJ AGRESIJI IZRAELA NA PALESTINU

1. Okvir za razmatranje saradnje Izraela sa muslimanskim zemljama 81
2. Strategija savezništva Izraela sa muslimanskim zemljama 84
3. Subverzivni ciljevi Izraela prema muslimanskim zemljama 87
4. Šanse i rizici muslimanskih zemalja u saradnji sa Izraelom 90
5. Kako muslimanske zemlje tretiraju izraelsku okupaciju Palestine? 93
Izvori muslimanskog nejedinstva 96
Mržnja kao obilježje međumuslimanskih odnosa 97
6. Utjecaji muslimanskih organizacija i država u sukobima na Bliskom Istoku 98
Organizacija islamske saradnje (OIK) i Arapska liga (AL) 98
Karakteristična ponašanja muslimanskih zemalja 103

TREĆI DIO
PONAŠANJE BALKANSKIH ZEMALJA PREMA RATNIM SUKOBIMA IZRAELA I PALESTINE

1. Politika Srbije prema krizi na Bliskom Istoku 117
Mitovi, zajedničko obilježje izraelske i srbijanske politike 117
Protivurječnost srbijanske politike prema krizi na Bliskom Istoku 117
2. Odnos Bosne i Hercegovine prema krizi na Bliskom Istoku 119
Saradnja BiH sa Izraelom i Palestinom 119
Aktivnosti u saradnji BiH sa Izraelom i Palestinom 119
Velikosrpski ekstremista, Dodik podržava okupaciju i zločine Izraela nad Palestincima 121
Stavovi Islamske zajednice u BiH o stradanjima Palestinaca 122

Različita stajališta o Busuladžiću 123
Kultura sjećanja o holokaustu i borba protiv antisemitizama u BiH 124
3. Politika Crne Gore prema krizi na Bliskom Istoku 125
4. Hrvatska i antisemitizam 125
Saradnja Hrvatske i Izraela 125
Kolindino licemjerno odavanje počasti žrtvama u Jasenovcu 126

ČETVRTI DIO
GENOCIDNA POLITIKA I PRAKSA IZRAELSKOG REŽIMA U AGRESIJI NA PALESTINU

1. Eskalacija sukoba na Bliskom Istoku, marta i aprila 2018. godine 131
"Dan Zemlje" i *"Dan sjećanja na progonstvo"* 131
Terorom i ubijanjem Izrael odgovorio na mirne aktivnosti Palestinaca za *"Dan Zemlje"* 131
Izrael odbacuje neovisnu istragu o sukobima 133
Poruka Međunarodnog krivičnog suda 133
2. Opći politički kontekst krize na Bliskom Istoku 134
Sukobljeni stavovi 134
Odgovornost za prekid pregovora između Palestine i Izraela 135
Oportuno posmatranje izraelskog ubijanja, ponižavanja i mučenja Palestinaca 136
3. Sadržaji i metodi izraelskog državnog terora nad Palestincima ... 136
Gaza kao Gvatanamo 136
Izraelsko zlostavljanje i ponižavanje Palestinaca i džamija Al-Aksa 137
Ekstremno nehumano izraelsko uskraćivanje Palestincima vode i struje 141
Jevrejska naselja na palestinskoj zemlji 142
Afrički migranti u Izraelu 142
Izraelska strategija opsade – blokade palestinskih naselja 143
Fizionomija izraelsko-palestinskog rata 148
Karakter Izraela prema njegovom zakonu o *"nacionalnoj državi"* od 19.7.2018. 152

4. Unutarnje političke prilike Izraela 156
Prvi pokušaj - izbori za Kneset, 9.4.2019. godine 156
Drugi pokušaj - izbori za Kneset, 17.9.2019. godine 158
Treći pokušaj – izbori za Kneset, marta 2020. godine 160
Četvrti pokušaj – izbori za Kneset, 23. marta 2021. godine 160
Aneksija okupirane Zapadne Obale – Natanjahuova provedba predizbornog obećanja 160

PETI DIO
STRATEŠKA PITANJA PALESTINSKE BORBE PROTIV GENOCIDNE POLITIKE I PRAKSE IZRAELSKOG REŽIMA

1. Usklađivanje političkog i vojnog cilja oružane borbe 165
Oružana borba Palestinaca izraz krajnje nužde u nametnutom ratu 165
Oružana borba treba da bude izraz usklađenih političkih i vojnih ciljeva borbe 165
2. Mirne manifestacije Palestinaca 167
Veliki marš za povratak 167
Stradanja Palestinaca u *"Velikom maršu za povratak"* 168
Zločinački napadi Izraela na Pojas Gaze, sredinom maja 2021. godine 169
Za nedovoljno osjetljive na zločine istjerivanja Palestinaca iz njihovih domova 173
3. Jedinstvo (nejedinstvo) unutar palestinskog sistema odbrane 175
Problem političkog organiziranja Palestinaca 175
Jedinstvo palestinskih lidera treba da bude odraz jedinstva palestinskog naroda 176
Izgradnja jedinstva sistema odbrane treba biti u vrhu prioriteta 177
Sadržaji i manifestacije palestinskog nejedinstva 179
Zanimljiva i dobronamjerna upozorenja Palestincima zbog nejedinstva 181

4. Utjecaj jedinstva (nejedinstva) na kvalitet izvanjske pomoći palestinskom narodu 182
Nejedinstvo Palestinaca demotivira saveznike u pružanju pomoći 182
Loše stanje u odnosima muslimanskih država pospješuje palestinsko nejedinstvo 182
5. Socijalni problemi palestinskog naroda 183

ŠESTI
DIO
ANTISEMITIZAM
I
IZRAELSKA
ZLOUPOTREBA HOLOKAUSTA

1. Odnos muslimana prema antisemitizmu 187
Ilustracije o tendencioznoj dodjeli etikete *"antisemit"* 188
Usporedba antisemitizma i islamofobije 190
Neka istraživanja stavova o antisemitizmu metodom anketiranja 192
2. Mišljenje Alije Izetbegovića o antisemitizmu, rasizmu i nacizmu (fašizmu) 193
Antisemitizam 193
Rasizam 197
Nacizam (fašizam) 199
3. Razmatranja Alije Izetbegovića o judaizmu (jevrejskom duhu) ... 202
Judaizam – jevrejski duh 202
Judaizam i materijalizam 203
Kafka i judaizam 204

SKRAĆENICE 207
INDEKS IMENA 209

BIOGRAFIJA AUTORA 213

PREDGOVOR IZDAVAČA

Velike sile su uvijek bile prisutne na kriznim žarištima. To se posebno potvrdilo, a i dalje potvrđuje na najdugotrajnijem kriznom žarištu - na Bliskom Istoku. Ono što je posebno interesantno, shodno svojim demokratskim opredjeljenjima, svako od njih proklamira mir u toj regiji. Nasuprot tome, kriza se produžava, proširuje i komplikuje uz katastrofalne posljedice, velike su ljudske žrtve i egzodus stanovništva širom svijeta.

Stalno je prisutna dilema, koliku i kakvu korist imaju velike sile za svoje ponašanje i djelovanje na Bliskom Istoku. Na dugotrajnu krizu na Bliskom Istoku značajan utjecaj imaju muslimanske zemlje, njihovo nejedinstvo, međusobni sukobi pa i ratovi među njima. Blagonaklonost, podršku i pomoć velikih sila i muslimansko nejedinstvo koristi Izrael od osnivanja pa do danas, ugnjetavajući Palestinu ubijanjem, razaranjem i protjerivanjem sa njihovih ognjišta.

Neshvatljivo je da jedan narod, Jevreji, koji su doživjeli strahovit genocid u Drugom svjetskom ratu vrši genocid nad narodom Palestine, od okupacije Palestine pa sve do danas. Još je neshvatljivije da Izrael ima podršku u tom genocidnom i drugom djelovanju. Potvrđuje se pravilo da je moć na strani nepravednih i zlih. To potvrđuje primjer premještanja američke Ambasade iz Tel Aviva u Jerusalem. Karakteristično je i to da SAD daju nesebičnu vojnu pomoć Izraelu, a Palestincima samo humanitarnu pomoć. Slično se ponašaju i najistaknutije evropske zemlje, posebno one kod kojih su desničari na vlasti.

Subjekti međunarodne zajednice o izraelskim zločinima nad Palestincima izražavaju zabrinutost, apeluju i upozoravaju, ističući izjednačenu odgovornost Izraela i Palestine za konkretne sukobe.

Već pominjano muslimansko nejedinstvo na Bliskom Istoku ide u korist izraelske osvajačke, okupatorske politike prema Palestini i Palestincima. To je Izrael obilato koristio i nastavlja koristiti, dok se na jednoj strani uništava Palestina i njen narod, na drugoj strani postiže sporazume i sarađuje sa jednim dijelom muslimanskih zemalja (Egipat, Jordan, Etiopija, Kenija i Uganda). Posebno je karakteristično da je, u posljednje vrijeme, uspostavio saradnju sa Ujedinjenim Arapskim Emiratima, Bahreinom i Sudanom. Vjerovatno, za sve koji se iole razumiju u politiku jasno je šta Izrael postiže na ovaj način. Veliku ulogu u uspostavljanju tih odnosa imale su i imaju SAD.

Putem savezništva, Izrael slabi moć onih koji su prepreka za okupaciju Palestine i činjenje zločina prema palestinskom narodu. U svemu ovome jasni su ciljevi Izraela, ali su nejasni ciljevi zemalja koje uspostavljaju savezništvo i saradnju sa Izraelom.

Dio muslimanskih zemalja Bliskog Istoka nesebično i permanentno pružaju pomoć Palestini i palestinskom narodu u borbi protiv Izraela i njegovih pomagača (Iran, Turska).

Kako vrijeme teče genocidna politika i praksa izraelskog režima u agresiji na Palestinu jača. Terorom i ubijanjem odgovarao je i odgovara na mirne proteste i aktivnosti Palestinaca. Na borbeno dejstvo izraelske avijacije, tenkova i artiljerije, najčešće odgovaraju kamenicama.

Očito je da Izrael želi palestinski san o nezavisnoj državi Palestini. Propao je pokušaj obnove izraelsko-palestinskih pregovora za uspostavu dvije države Izraela i Palestine putem bliskoistočne konferencije u Parizu.

Izrael, iz dana u dan, usavršava metode zlostavljanja i ponižavanja Palestinaca. Uznemirava vjernike u džamijama u vrijeme molitve. Neselektivno upadaju u kuće, škole uznemiravajući stanovništvo i djecu. Nasilje je svuda prisutno. Za izraelskog vojnika, ubiti Palestinca nije nikakav problem. Palestincima se uskraćuje isporuka vode, struje... Progone se Palestinci sa vjekovnih ognjišta i izgrađuju naselja za izraelske doseljenike. Blokiraju se palestinska naselja.

Oružana borba Palestinaca je izraz krajnje nužde u skladu sa nametnutim uslovima i nehumanom i zločinačkom ponašanju Izraela. Borbene aktivnosti Palestinaca su preduzimane u krajnjoj nuždi i po svom karakteru su demonstrativne. U posljednje vrijeme, Palestinci sve češće koriste rakete kojima gađaju ciljeve na izraelskoj teritoriji.

Sukobi i napadi Izraela na pojas Gaze neposredni su povod za sukobe i iseljavanje Palestinaca iz njihovih kuća i useljavanje Jevreja u i oko Istočnog Jerusalema. Cilj je da u Jerusalemu žive samo Jevreji.

I u ovom slučaju subjekti međunarodne zajednice, bar njihov veći dio, nepravedno tretiraju strane u sukobu.

Karakteristično je da u samoj Palestini unutar palestinskog sistema odbrane nema jedinstvenog stava, politike i ciljeva. Odnos između *"Fataha"* i *"Hamasa"*, jedinstvo palestinskih frakcija i lidera treba da bude u cilju zaštite Palestine i palestinskog naroda. U vezi s tim, mora se izgraditi jedinstven sistem odbrane, da bi imali šansu da se brane i odbrane od izraelske agresije.

PREDSJEDNIK
Udruženja za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu
Mustafa Polutak

Prof. dr. Selmo Cikotić, vanredni profesor na
Fakultetu političkih nauka u Sarajevu

Sarajevo, 10. 07. 2021. godine

RECENZIJA

knjige-teksta *"ZA OSLOBOĐENJE PALESTINE"*,
autora Fikreta Muslimovića

Tekst knjige autora generala Fikreta Muslimovića, pod naslovom *"ZA OSLOBOĐENJE PALESTINE"*, čitaocima nudi višestruke mogućnosti čitanja i analize ovog zanimljivog teksta, na više različitih nivoa i na više odvojenih pravaca. Suština knjige se tematski vezuje za izraelsko-palestinski sukob, za nasilje i nepravdu koje izraelski režim skoro čitavo stoljeće čini prema palestinskom narodu i palestinskoj državi. S druge strane, knjiga se može shvatiti i kao tekst o esenciji ljudske historije i univerzalnih vrijednosti ljudske zajednice – odnosu prema dobru i zlu, pravdi i nepravdi, o odnosu prema suštini svjetskih politika i upotrebi sile i nasilja, pa i rata kao instrumenta politike.

Knjiga, na osoben način, tretira i neka veoma aktuelna pitanja savremenog vremena – opasnosti od antisemitizma, islamofobije, različitih formi radikalizma ali i neminovnost i mnoge vrijednosti trezvene i odgovorne politike. Reflektira suštinu zakonitosti koje vladaju međunarodnom politikom, međunarodnim odnosima i međunarodnom sigurnošću.

U šest međusobno povezanih, a istovremeno pojedinačno zaokruženih poglavlja, Muslimović rasčlanjuje, s jedne, i sintetizira, s druge strane, odnos velikih sila različitih historijskih epoha spram Bliskog Istoka i izraelsko-palestinskog sukoba. Na argumentiran i lucidan način, zapaža razlike u pristupu različitih američkih administracija prema ovom sukobu, kao jednom od najkompleksnijih pitanja savremene ljudske historije.

Kroz analizu suštine izraelsko-palestinskog sukoba, Muslimović prepoznaje mnoge ključne značajke ukupnih svjetskih odnosa, i na poseban način, u okviru različitih perioda trajanja ovog sukoba, i neke vrijednosti a i mnoge nedostatke u djelovanju svjetske zajednice i svjetske organizacije – Ujedinjenih nacija. Tekst ove knjige pokazuje i senzibilnost u odnosu na mnoga dugotrajna, zamršena i još uvijek otvorena pitanja povezanosti politike, religije, ekonomije, upotrebe sile kao i mnoge forme manipulacije u okviru ovih sfera ljudskog djelovanja.

Autor se dotiče odnosa Vatikana prema izraelsko-palestinskom sukobu, ali na znatno temeljitiji način tretira odnos muslimana i muslimanskih zemalja prema Palestini i patnjama koje preživljava kroz višedecenijsku agresiju koju nad njom vrši Izrael. Analizira saradnju različitih muslimanskih zemalja sa Izraelom i različit odnos prema izraelskoj okupaciji Palestine. Višedimenzionalan, kompleksan i dominantno principijelan odnos Bosne i Hercegovine, također, predstavlja jedan od sadržaja ove knjige.

Autor, znalački, odgovorno i razumljivo predočava obim i sadržaje fizionomije izraelsko-palestinskog sukoba, pa i ratova koji se događaju u okviru tog dugotrajnog sukoba. Zanimljivo je koliko se političkih, pravnih, administrativnih i praktičnih kvalifikacija i razlika izraelske i palestinske države može prepoznati u okviru te analize. Sveobuhvatno razmatra sadržaje i metode državnog terora koji Izrael vrši prema Palestincima.

Suštinska tema knjige je vezana za strateška i praktično održiva pitanja i postupke koji opredjeljuju palestinsku borbu protiv genocidne politike i prakse izraelskog režima. U tom smislu, jedinstvo i nejedinstvo unutar palestinskog naroda i institucija, odnosno, unutar palestinskog sistema odbrane predstavlja ključno pitanje uspjeha ili neuspjeha. Jednako je relevantno za Zapadnu Obalu, Jerusalem i Gazu. Nefunkcionalnost institucija je vezana za svijest o značaju državnog dimenzioniranja i organiziranja borbe za slobodu i samostalnost države

i naroda. U tom smislu je posebno poguban neusaglašen odnos prema palestinskom političkom i državnom rukovodstvu, kao i međusobni sukob Fataha i Hamasa.

Iz Muslimovićevog teksta se lako da zaključiti da su uspjesi izraelske politike direktno proporcionalni nejedinstvu palestinskih političkih predstavnika, odbrambenih struktura i nefunkcionalnosti palestinskih državnih institucija. Više tekstova ove knjige govori o zakonitom uticaju nejedinstva lidera koje proizvodi i nejedinstvo palestinskog naroda.

Moguće je implicitno povući više paralela iz odbrambenog rata vođenog na prostoru Republike Bosne i Hercegovine i borbe za slobodu i nezavisnost koju vodi palestinska država. Jedinstvo lidera vodi ka jedinstvu naroda, pravedni ciljevi borbe, realna politika i funkcionalne institucije vode ka uspjehu u politici i oružanoj borbi. Muslimović je posebno podvukao činjenicu da nejedinstvo Palestinaca proizvodi i nejedinstvo islamskog svijeta znatno širih razmjera.

Ova knjiga se bavi i širim kontekstom odnosa muslimana prema antisemitizmu, dokazujući na uvjerljiv način da Izrael u ponašanju muslimana i Palestinaca nije imao nikakvih osnova za sav teror i nasilje koje sprovodi nad nedužnim palestinskim narodom. Razumijevanju ovih odnosa značajno doprinose i prilozi koje je u svojim ranijim tekstovima pravio Alija Izetbegović u svojim promišljanjima o rasizmu, nacizmu (fašizmu) i antisemitizmu, a koji su uvršteni u posljednje poglavlje ove knjige. Izetbegović je svoja promišljanja kontekstualizirao sa respektivnim promišljanjima Milana Kundere i Franza Kafke, koji su, također, iznosili svoja mišljenja o ovim temama.

Ocjena teksta:

Knjiga *"ZA OSLOBOĐENJE PALESTINE"*, autora Fikreta Muslimovića, predstavlja sveobuhvatan, lucidan i objektivan analitički pristup razumijevanju dubokih historijskih i geografski široko pozicioniranih korijena i uzroka izraelsko-palestinskog sukoba, kao jednog od najkompleksnijih problema moderne historije i modernih međunarodnih odnosa. Ova knjiga daje značajan doprinos razumijevanja

historijskih, međunarodnih, političkih, sigurnosnih, ali i opštih civilizacijskih aspekata trajućeg i naizgled nerješivog sukoba izraelske i palestinske države. Kao takva, predstavlja vrlo upotrebljivo štivo za sve one koji se sa bilo kojeg stanovišta bave ovim pitanjem.

Prijedlog:

Uz punu akademsku odgovornost i sa osobitim zadovoljstvom, predlažem da se rukopis, knjiga *"ZA OSLOBOĐENJE PALESTINE"*, što je moguće prije objavi i ponudi akademskoj i drugoj javnosti, te da se učini dostupnom svima koji u njoj mogu pronaći upotrebljivu građu za dalja istraživanja u oblasti izraelsko-palestinskog konflikta.

Prof. dr. Selmo Cikotić

Profesor dr. Omer Hamizić

RECENZIJA

knjige *"ZA OSLOBOĐENJE PALESTINE"*
autora Fikreta Muslimovića

Palestinsko pitanje je godinama u centru pažnje svjetske i domaće javnosti. Vijesti koje godinama svakodnevno slušamo o događajima u tom *"vrućem"* području, prezentirane u tako *"rasutom"* stanju, kao i obično, ne pružaju mogućnost da se shvati cjelina i sva kompleksnost te duge tragične priče. Ali, kada se slože u jedan analitički, smisleno povezani narativ, kao što je urađeno kroz sadržaj ovog rukopisa, tek se tada ukazuje realna slika nesretne Palestine. Ukratko, riječ je o tragediji jednog naroda u izuzetno osjetljivom geostrateškom prostoru na kojem se dodiruju i sudaraju gotovo sve suprotnosti i antipodi ovoga svijeta.

Autor je na ovim stranicama svoju pažnju skoncentrisao na zbivanja u zadnjih pet godina izraelsko-palestinskog sukoba, koji traje već punih 70 godina. Predočavajući nesretnu sadašnjost, njegove analize podsjećaju ili se doimaju kao eho onih sudbonosnih događaja iz 1948., kada su UN podijelile Palestinu na jevrejski i arapski dio. Tom odlukom počeo je i prvi rat za Palestinu, onda su uslijedili sljedeći i sljedeći...kroz svih ovih sedamdesetak godina. Tih historijskih činjenica autor se samo ovlaš dotiče, tek onoliko koliko mu je potrebno da potkrijepi ili da čitaoca podsjeti na uzroke i posljedice sadašnjeg stanja u toj zemlji. Sa historijskom odlukom Ujedinjenih nacija o podjeli Palestine, 1948. godine, počeo je dugi period nastanka, izrastanja i jačanja jedne moćne države i dugo mučno vrijeme progona, raseljavanja i patnje jednog nesretnog naroda pod udarcima te iste države. I sve to pred očima svijeta...

Palestinsko pitanje jeste lokalna kriza sa stalnim globalnim prijetnjama. To je najkomplikovanija lokalna kriza *"koja je ikada postojala u historiji ljudskog roda"*. Isprepleteni su interesi velikih sila zbog nafte, ali i islamofobija, cionizam, unutarmuslimanski vjerski sukobi, geopolitički interesi, terorizam itd.

Suviše je igrača uključeno u taj konflikt, suviše je tu svakakvih igara, koje ponekad, na prvi pogled, nemaju nikakve veze sa sukobljenim stranama, suviše su veliki ulozi u toj igri... Tu nisu u sukobu samo Palestinci i Izraelci, tu nisu u sukobu samo velike sile, tu su u sukobu muslimani sa muslimanima, Palestinci sa Palestincima, tu su u sukobu evropski i američki interesi, tu ratuje Saudijska Arabija na strani Izraela preko SAD, a protiv Irana, tu Iran ima svoje isturene oružane ekspoziture, tu su separatni mirovni ugovori Arapa sa Izraelom, tu je Turska sa Rusijom, Rusija sa Sirijom, Egipat sa Izraelom itd., itd. Tu ima svega, a Palestine sve manje i manje, izraelske ekspanzije i otimačine palestinske zemlje sve više i više – uz teror, rušenje, progoni ljudi sa svojih ognjišta, ubijanje nevinih. Reklo bi se – zmijski koloplet u kojem se jedan narod progoni, a njegova zemlja nestaje. I sve je to, na neki način, zgusnuto, sabijeno u ovih posljednjih pet godina, zapetljano i opasno po svjetski mir, možda više nego ikada. A oslobođenje Palestine dalje nego ikad.

Tragedija tog naroda već decenijama je u vrhu ljestvice najtežih svjetskih problema i sigurnosnih rizika, ali je, izgleda, *"prokvrcala"* u zadnjih nekoliko godina i kulminirala ubijanjem Gaze, sredinom maja 2021. godine. O toj višedecenijskoj borbi palestinskih Arapa za oslobođenje i vraćanje otete zemlje ispisane su mnoge stranice, mnoge knjige, dokumentarni filmovi. Tim problemom bavile su se mnoge svjetske umne glave, debatovalo se na mnogim visokim međunarodnim forumima. Burna je to i krvava historija, koja se u svojim tragičnim proturječnostima zgusnula i sabila baš u ovih posljednjih 5-6 godina. Po mnogima, situacija nikada nije bila komplikovanija i bezizglednija, nažalost za Palestince. Autor je u ovom rukopisu pokušao da je raščlani i objasni, nepristrasno i argumentovano – sa raznih aspekata i iz više uglova.

U svom plodnom spisateljskom radu, kao angažovani intelektualac i publicista, general Muslimović se više puta do sada bavio palestinskim pitanjem. Upoređujući te analize od prije desetak i više godina sa najnovijim u ovoj knjizi, nije teško zapaziti uvoluiranje ove dugotrajne krize od faza optimizma i vjere u mir nadohvat ruke, do najnovije faze bezizlaza i nemoći međunarodne zajednice da zaustavi stradanje i

"nestajanje" Palestine. U svojoj knjizi *"Sigurnost i krize u globalizaciji"* (Sarajevo, 2004. godine), ovaj autor objavio je, između ostalog i svoje analize izraelsko-palestinskog sukoba, koje su vremenski *"pokrivale"* 2002. godinu. Naslov poglavlja u kojem se bavio tom problematikom glasi: *"Izraelski državni terorizam"*(od 483. do 500. stranice). Ključna riječ tih analiza je teror i teroriziram. Navodimo samo neke podnaslove: *"SAD i EU mogu, a neće da zaštite Palestince od izraelskog terora"* (str. 483); *"Šta su uzroci, a šta posljedice terorizma?"* (484); *"Posljednjih 18 mjeseci izraelskog terora"* (str. 486); *"Apsurdi izraelske zločinačke terorističke politike"* (str. 488); *"Izraelci teroriziraju iznurivanjem"* (490); *"Pojačan teror nad Palestincima"* (493).

Za razliku od tih naslova od prije dvadesetak godina, analize sadašnjeg stanja u Palestini, koje su prezentirane u ovom rukopisu, pokazuju u kojem pravcu su se u međuvremenu odvijali ti procesi i u što su prerasli ti, kako je nekada pisao Muslimović, *"apsurdi izraelske zločinačke politike"*. Puno je argumenata kojima dramu Palestine u ovom svom rukopisu opisuje i kvalifikuje kao genocid. Ne ulazeći u sve aktuelne kontroverze samog ovog pojma (koji se itekako tiče i Bosne i Hercegovine), svoje argumente i stavove, kao i u drugim svojim analizama, propituje kroz konkretne događaje, izjave i ponašanje visokih zvaničnika lokalne i svjetske politike. Jednostavnost i vojnička preciznost, odlike su jezika i stila ovog autora.

U najnovijim tekstovima na ovu temu, posloženim u ovom rukopisu, ključna riječ više nije državni terorizam već genocid. Od ukupno 7, autor je u naslovima 5 poglavlja upotrijebio tu riječ i tako nedvosmisleno obilježio odnos jevrejske države prema palestinskom narodu. U prvom dijelu razmatra i analizira geopolitičke okolnosti genocidne agresije na Palestinu u zadnjih pet godina, u drugom uticaje zemalja Zapada prema genocidnoj agresiji Izraela na Palestinu, u trećem ponašanje muslimanskih zemalja prema genocidnoj agresiji Izraela na tu zemlju, u četvrtom, ponašanje balkanskih zemalja prema ratnim sukobima Izraela i Palestine, u petom o genocidnoj politici i praksi izraelskog režima u agresiji na Palestinu, u šestom dijelu razmatraju se

strateška pitanja palestinske borbe protiv genocidne politike i prakse izraelskog režima i u sedmom o antisemitizmu i izraelskoj zloupotrebi holokausta. Dakle, samo u dva od sedam naslova glavnih poglavlja nema riječi ili pojma genocid: u četvrtom u kojem se govori o ponašanju balkanskih zemalja prema ratnim sukobima Izraela i Palestine i posljednjem, sedmom, u kojem autor ukazuje na savremene oblike antisemitizma i otvoreno razobličava zloupotrebu holokausta od strane izraelske državne politike, koja na najgrublji način i sasvim otvoreno, nažalost, holokaustom *"pokriva"* svoj genocid nad Palestincima.

U pet od sedam poglavlja, autor na nizu primjera pokazuje i dokazuje da su Palestinci, igrom slučaja i nesretnih historijskih okolnosti, već punih 70 godina izloženi genocidu i da je njihova sudbina školski primjer na kojem se potvrđuje definicija genocida. *"Ubiti Palestinca, za Izrael nije nikakav problem, niti je to vijest koja uznemirava Izraelce..."* Takva vijest, nažalost, ne uznemirava puno ni *"ostatak svijeta"*, piše Muslimović. U historijskom smislu, nije bilo tako davno kada je *"ubiti Jevreja"* za neku politiku bilo nešto *"kao normalno"*. To nije bio nikakav problem, niti pak vijest koja bi uznemiravala neke narode koji su slijepo slijedili neke svoje vođe i njihove politike.

Iako ga autor izravno ne postavlja, ali se iz brojnih primjera koje navodi i analizira, neizbježno se nameće pitanje: kako je moguće da potomci žrtava holokausta i planetarnog zločina genocida, instrumentima države koju su dobili, kako legenda kaže, nakon 2.000 godina, čini genocid nad nekim drugim narodom, služeći se sličnim opravdanjima koje su potezali progonitelji i uništavatelji tog istog naroda? Pitanje je, i mučno, i teško, neko će reći da ga je suvišno u ovom kontekstu i postavljati, nažalost, ostaje bez konkretnog odgovora koji bi se zasnivao na zdravom razumu. Međutim, nemoguće je od njega pobjeći nakon čitanja ovog teksta.

Posebno je zanimljivo šesto poglavlje ovog rukopisa u kojem je autor koncizno identifikovao i obrazložio *"strateška pitanja palestinske borbe protiv genocidne politike i prakse izraelskog režima"*, kako glasi i

naslov tog poglavlja. Polazeći od dokazanog pravila da *"oružana borba treba da bude izraz usklađivanja političkih i vojnih ciljeva borbe"*, autor je argumentovano ukazao na problem političkog organizovanja Palestinaca koje je bilo od početka pod dominantnim uticajima sa strane, suprotno interesima palestinskog naroda, te uzrok i posljedica nacionalnog i političkog nejedinstva tog naroda i organizacije njegove odbrane. Stoga, izgradnja jedinstva sistema odbrane treba biti u vrhu prioriteta političkih i nacionalnih vođa nesretnog palestinskog naroda, zaključuje autor.

Apostrofirajući odgovornost i muslimanskih zemalja za krizu na Bliskom Istoku, autor akcenat stavlja na ulogu velikih sila i lokalnih političkih faktora u toj krizi, čije se silnice najoštrije ispoljavaju u palestinsko-izraelskom sukobu. Autor s razlogom postavlja pitanje: *"Da li za uzroke i posljedice krize na Bliskom Istoku postoji odgovornost muslimanskih, lokalnih političkih i vjerskih (mezhebskih – šiitskih i sunitskih) subjekata?"* (25) Ukazujući na zabrinjavajuće stanje, *"sa tendencijama daljeg katastrofalnog pogoršanja u brojnim muslimanskim državama"*, autor smatra da su organizacije poput Arapske lige ili Organizacije islamske saradnje bile više *"poligon sukobljavanja između muslimanskih zemalja"*, nego istinski poligon saradnje i rješavanja problema, među kojima je palestinski, bez sumnje, najteži. Zato, s pravom, zaključuje: *"Ne mogu SAD i druge zemlje Zapada s jedne, a Rusija i Kina s druge strane, prinuditi Iran i Saudijsku Arabiju da se međusobno mrze i ratuju, ako unutar tih zemalja nema potencijala za međusobnu mržnju i sukobe. Ako je ta ocjena ispravna, onda se sugerira zaključak da je u krizi na Bliskom Istoku izrazito prisutna odgovornost lokalnih muslimanskih političkih i vjerskih (mezhebskih) subjekata, a da griješeći, velike sile strategiju svojih interesa na tom prostoru temelje na slabostima tih lokalnih grešnika."* (25) *"...Kada se sagleda njihova odgovornost, tek tada ima svrhe sagledavati odgovornost velikih sila prisutnih na Bliskom Istoku."* (26)

Prošla je nezapaženo u našoj javnosti informacija da je sredinom 2019. u znak zahvalnosti američkom predsjedniku Trampu za podršku, koju je dao aneksiji Golanske visoravni, premijer Natanjahu jednom novom jevrejskom naselju u tom prostoru dao ime po Trampu *"Ramat*

Tramp", što znači "*Trampova visoravan*". Ovaj detalj, usputno rečeno, neodoljivo podsjeća na novije isto tako tragične sekvence bosanske povijesti. Potom je uslijedio Trampov mirovni plan stoljeća, koji će se pokazati kao "*lakrdija stoljeća*", čiju su cijenu već platili ili plaćaju, nažalost, Palestinci. Posljednji put polovinom maja u Gazi.

Uprkos tako nepovoljnom "*stanju stvari*", autor je ovoj svojoj knjizi dao optimističan naslov: "*Za oslobođenje Palestine*". Samim tim, izrazio je svoje uvjerenje da je to "*oslobođenje*" moguće, iako su mnogi već odavno izgubili svaku nadu... Realno gledano, u sadašnjem trenutku, premalo je argumanata za neki optimizam, premda i dalje postoji, na prvi pogled, jednostavna formula: da se ispoštuje međunarodno pravo i rezolucija UN o dvije države, koje treba da žive u miru, jedna pored druge, u granicama od prije arapsko-izraelskog rata iz 1967. godine. Međutim, nakon što je bivši američki predsjednik Donald Tramp Jerusalim priznao za glavni grad Izraela (prije toga i ankesiju Golanske visoravni i dr.), ta formula sve više postaje fikcija. U udžbenicima geografije, koji su rađeni po posljednjim zapadnim standardima, uzalud ćemo tražiti naziv Palestine. Teritorija koju je nekada "*pokrivao*" taj naziv zamijenjena je pojmom "*moderne*" Države Izrael.

Ova dugogodišnja kriza proizvela je, u novije vrijeme, uz ostalo i niz neshvatljivih apsurda u međunarodnim odnosima, od kojih samo na neke ukazuje autor. Tako je, naprimjer, sukob Saudijske Arabije i Irana, u koji su uvučeni brojni njihovi saveznici, potakao normalizaciju odnosa nekih muslimanskih država sa Izraelom, koji je prvi "*din dušmanin*" Irana. Dakle, da bi se oslabio Iran, neki muslimanski režimi spremni su na otvorenu saradnju sa Izraelom. Drugi primjer odnosi se na sam Izrael i aktuelnu politiku jevrejske države. U zadnje vrijeme, premijer Izraela Natanjahu uspostavlja saradnju sa desničarskim pokretima i liderima desničarskih partija u nekim evropskim zemljama (Mađarska, Poljska, Rumunija, Italija, Belgija, Austrija i dr.), koji su eksponirani kao antisemiti. Njihov antisemitizam ne smeta Izraelu, samo nek je islamofobičan i nek staje uz Izraelsku politiku u međunarodnim odnosima... Izgradnju naselja na arapskoj zemlji, represija, progoni...

Suština licemjerja podrške koja se daje Izraelu je u tome što, uslovno rečeno, Palestinci ispaljuju granate po okupatoru svoje zemlje, s ciljem da se vrate u svoje avlije i na svoje zemlje, dok Izraelci otimaju palestinsku zemlju i grade naselja u koja dovode jevreje iz čitavog bijelog svijeta. Palestinci koji se bore da vrate oteto su teroristi, Izraelci koji su im oteli, i kuće, i tu zemlju, pa ih sa nje prognali prikazuju se kao žrtve tih terorista. Za to vrijeme Vijeće sigurnosti izražava zabrinutost, apeluje na obje strane da prekinu sukob, podjednako osuđuje obje strane, dok neke zemlje borbu palestinskog naroda proglašavaju unaprijed terorizmom, kao da bombarduju London i Pariz, a ne po okupatoru i uzurpatoru njihovih domova i njihove zemlje... Zato i odobravaju sve mjere odmazde Izraela, koje po svom karakteru nisu ništa drugo nego genocid. To je vrhunac licemjerja takozvane međunarodne zajednice u odnosu na nesretnu Palestinu. Užasna činjenica je da je Izrael "navikao svjetsko javno mnjenje na ubijanje Palestinaca. Svijest ljudi širom svijeta, isto kao i svijest Izraelaca, adaptirala se u praksu svakodnevnog ubijanja i mučenja palestinskog naroda. (...) Čitav svijet je naviknut na izraelsku zloupotrebu holokausta nad Jevrejima tokom Drugog svjetskog rata", zaključuje autor. (60)

Vrijednost ove publikacije je u tome što te složene procese opisuje na jasan i jednostavan, razumljiv način. Rezultat je narativ o jednom od najkomplikovanijih ratnih i političkih konflikata u novijoj svjetskoj povijesti. Autor je uspio u mnoštvu isprepletenih činjenica, u toj krajnje zamršenoj i slojevitoj priči izdvojiti i ukazati na najvažnije – ključne i njima potkrijepiti svoje stavove i zaključke.

Pored široke publike, knjiga može biti interesantna i za sve one koji se bave suvremenim političkim zbivanjima, međunarodnom politikom i pravom, posebno u sferi ljudskih prava i genocida. U svakom slučaju, može biti korisno štivo za sve one koji će iz jedne historijsko-političke perspektive proučavati sve te međunarodne procese u regionu Bliskog Istoka.

Imajući u vidu da se kroz tekst, kao i u jednom posebnom poglavlju bavi odnosom BiH prema palestinskom pitanju kao i odrazom te krize na unutrašnje odnose u BiH, pa i na Balkanu, knjiga može biti interesantna

i za nosioce domaće političke vlasti i diplomatije. U svjetskoj politici i diplomatiji Palestinci imaju podršku jednih, Izraelci drugih država. Bosna i Hercegovina je možda jedini primjer države u kojoj jedna njena polovina podržava Palestince, a druga Izraelce. To je činjenica koja više govori o Bosni i Hercegovini nego o izraelsko-palestinskom sukobu i njegovim protagonistima.

Analizirajući odnos aktuelne politike Izraela prema Palestincima, koji je nedvosmisleno označio kao genocid, potkrepljujući to konkretnim primjerima, te postavljajući pitanje antisemitizma i holokausta, autor u ovom radu daje poticaj i za dublja politička, sociološka i povijesna pitanja koja proističu iz dileme miroljubivog svijeta – kako je moguće da jevrejska država, stvorena nakon holokausta, decenijama čini genocid pred očima cijelog svijeta koji joj u tom pogledu *"gleda kroz prste"*, uključujući tu na prvom mjestu moćne SAD kao i vodeće zapadne zemlje.

Imenujući Izrael kao genocidnu državu, autor je u svojoj analizi podvrgao oštroj kritici i ponašanje arapskih i islamskih zemalja, općenito nejedinstvo, rascjepkanost snaga tog svijeta (pogotovo poslije tzv *"arapskog proljeća"*), koje je direktno pocijepalo ionako slabašne vojne i političke snage palestinskog naroda. Na tom tragu, autor pokušava odgovoriti na pitanje: gdje je izlaz? Odgovor se sam nameće. Ključ je u unutrašnjem jedinstvu palestinskog naroda – političkom i vojnom. Samo jedinstvena Palestina, bez vanjskih tutora, može parirati izraelskoj državi, samo jedinstvena Palestina može funkcionisati kao država pored, a ne nasuprot države Izrael.

Sve u svemu, ovo je višestruko korisna knjiga. Zato je i preporučujem za izdavanje i štampanje. Svojim naslovom i svojim sadržajem, ona snažno pledira *"za oslobođenje Palestine"*, počevši, dakle, od naslova pa do zadnjeg retka...

Prof. dr. Omer Hamzić

PRVI DIO

UTJECAJI ZEMALJA ZAPADA PREMA GENOCIDNOJ AGRESIJI IZRAELA NA PALESTINU

1. Uopće o utjecaju velikih sila na Bliskom Istoku

Deklarativno, svi se bore za mir, a praktički - rat se proširuje i intenzivira

Velike sile su prisutne u najopasnijem i najdugotrajnijem kriznom žarištu na Bliskom Istoku. Svaka od njih proklamira da joj je cilj dostići mir u toj regiji, ali uprkos tome, kriza se produžava, produbljuje, proširuje i poprima sve komplikovanije i sve katastrofalnije posljedice. U više država na Bliskom Istoku, ljudi masovno gube živote a milioni raseljavaju širom svijeta. Niko i ne broji invalide. Čak se čini nemogućim preciznije sagledavanje ekonomskih, socijalnih i psiholoških posljedica te krize.

Kakav je bilans koristi u odnosu na štetu prisustva velikih u krizi na Bliskom Istoku?

Nijedna od velikih sila involviranih u krizu na Bliskom Istoku za sebe neće reći da je, umjesto da doprinese miru, doprinijela usložnjavanju krize, produžavanju, proširivanju i povećavanju njenih katastrofalnih posljedica. Ako uopće postoji nepristrasan a relevantan posmatrač te krize, onda bi on za svoju ocjenu o uzrocima, posljedicama i krivnji što se umjesto mira bliskoistočna ratna kriza produžava, proširuje i usložnjava trebao koristiti adekvatnu metodologiju, uvažavajući bitne činjenice u posmatranju, analizama i procjenama.

Upravo zato, bilo bi važno odgovoriti na pitanje: - Da li neka od velikih sila prisutnih na Bliskom Istoku izvlači ekonomske, političke i druge oblike koristi od te krize, odnosno da li neka od tih sila ima ekonomske i druge oblike štete od te krize? Logički se može pretpostaviti da sve one, gledano sa stajališta njihovih užih interesa, imaju i koristi i štete, ali je onda bitna bilansa njihovih šteta i koristi koje mogu biti političkog, moralnog, ekonomskog i vojnog karaktera. Gledano sa stajališta općih interesa mira i sugurnosti u globalnim razmjerama, putem prisustva u

krizi na Bliskom Istoku, ako već ne doprinose zaustavljanju krize, onda velike sile, kao i ostali dijelovi čovječanstva, u krajnjim konsekvencama, od te krize ne mogu imati nikakve koristi, odnosno, mogu sebi i drugima proizvoditi samo štetu srazmjernu sadržajima, silini, intenzitetu, širini i dubini svojih utjecaja.

Nuklearni kapaciteti i sigurnost na Bliskom Istoku

U globalnim okvirima, prema nuklearnom programu Irana usmjerena je diplomatska, propagandna, obavještajna, sigurnosna, vojna i ekonomska pažnja najmoćnijih država i međunarodnih organizacija. Ograničenja po međunarodnim sporazumima nisu uništila potencijalnu vitalnost nuklearnog programa Irana, jer je Teheran sebi ostavio mogućnost skladištenja i obogaćivanja uranijuma.

U telefonskom razgovoru, 14.10.2013. godine, tadašnji američki predsjednik Barak Obama i predsjednik Irana Hasan Rohani su dogovorili obnovu pregovora o iranskom nuklearnom programu, što je rezultiralo da se 14.07.2015. godine postigne historijski Nuklearni sporazum između Irana i grupe 5+1, (pet stalnih članica Savjeta sigurnosti UN-a - Kina, Francuska, Ruska Federacija, Ujedinjeno Kraljevstvo i SAD, plus Njemačka), pod nazivom *"Zajednički sveobuhvatni plan rada"*, (JCPOA). U ime SAD-a sporazum je potpisao tadašnji državni sekretar Džon Keri. Ozvaničen je Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN-a 2231.

Poslije stupanja na snagu Nuklearnog sporazuma nastala je nova bitno relaksirana sigurnosna situacija u Iranu i cijeloj regiji Bliskog Istoka. Izvoz nafte se radikalno uvećavao. Inflacija u Iranu je spala od 40% na samo nekoliko procenata. Perspektive u korist bliskoistočnog i globalnog mira su povećane.

Motivirajući postizanje Nuklearnog sporazuma, predsjednik Obama je rekao: *"Bez sporazuma rizikujemo još više ratova na Bliskom Istoku. Bez sporazuma i druge države na Bliskom Istoku osjećaće se prinuđenim da razvijaju svoje nuklearno oružje."*[1] Ove Obamine riječi

[1] **Obama Barak**, NIN, Beograd, 18.04.2019. godine, strana 46.

dobile su na aktuelnosti nakon što je njegov nasljednik, predsjednik Tramp, odlučio da se SAD povuku iz Nuklearnog sporazuma. Nove ratove na Bliskom Istoku Trampova odluka je učinila vjerovatnim. Zbog Trampove odluke, iz razloga sigurnosti i odbrane, Iran je prinuđen da smanjuje svoje obaveze prema Nuklearnom sporazumu i da se vrati razvoju nuklearnih kapaciteta.

U vezi s tim, cijeneći složenost i moguće posljedice krize na Bliskom Istoku, sredinom januara 2020. godine, predsjednik Rusije Vladimir Putin je upozorio da bi regionalni sukobi na Bliskom Istoku mogli eskalirati u *"globalni rat"* i da postoji *"ozbiljna potreba za razgovorom o stabilnosti i sigurnosti postojećeg svjetskog poretka"*.[2] U okolnostima kada su početkom 2020. godine, zbog krize Nuklearnog sporazuma, odnosi između Irana i SAD-a stigli na ivicu regionalnog rata sa prijetnjama da taj rat preraste u globalni sukob, naprijed citirana Putinova poruka slična je poruci iz naprijed citirane izjave koju je bivši predsjednik SAD-a Barak Obama, motivirajući postizanje Nuklearnog sporazuma, izrekao 2015. godine.

Sredinom oktobra 2017. godine, upravo kako je obećao u predizbornoj kampanji, predsjednik Donald Tramp je objavio da je odlučio povući potpis SAD-a na historijski nuklearni sporazum sa Iranom, ističući da je režim u Iranu *"fanatičan"*.[3] Tramp je to učinio uprkos izvještajima nadležne Međunarodne agencije za atomsku energiju i uprkos ocjenama ostalih velikih sila potpisnica, da Iran ispunjava preuzete obaveze po Nuklearnom sporazumu. S obzirom da je Iran poštovao Nuklearni sporazum, Tramp je bio prinuđen da pronađe drugi razlog, odnosno neku *"krivnju"* Irana koja bi se uzela kao opravdanje američkog odbacivanja Nuklearnog sporazuma.

Nakon povlačenja iz Nuklearnog sporazuma, američke prijetnje Iranu su maksimalno pojačane, postavljajući brojne zahtjeve koje Iran treba ispuniti. Među tim zahtjevima je povlačenje iranskih snaga sa

---

2 **Putin Vladimir**, Oslobođenje, 16.01.2020. godine, strana 15.

3 Oslobođenje, 15.10.2017. godine, strana 8.

teritorije Sirije i drugih kriznih područja na Bliskom Istoku. Zaprijećeno je svima koji posluju sa Iranom da će SAD i prema njima primijeniti iste sankcije koje su zvanično stupile na snagu 06.08.2018. godine, kada je Tramp potpisao ukaz o njihovom uvođenju. To su bile teže sankcije od svih ranijih koje su primjenjivane protiv Irana, sa najavom da će nivo sankcija biti povećan novembra 2018. godine. Sankcije su obuhvatale: zabranu bankovnih transakcija, zabranu trgovine naftom, zabranu uvoza sirovina, nabavke automobila, aviona i rezervnih dijelova za automobile, zabranu trgovine zlatom, zabranu prodaje državnih obveznica ... U vezi tih zabrana, Tramp je radikalno zaprijetio: *"Ko sarađuje sa Iranom, neće i sa SAD-om"*.

Evropske zemlje su kritikovale Trampovu odluku da SAD izađu iz Nuklearnog sporazuma sa Iranom. Ocijenile su da će se ta odluka negativno odraziti na pregovore sa Sjevernom Korejom o njenom nuklearnom programu. Upozoravale su da u Trampovom odbacivanju sporazuma sa Iranom, Sjeverna Koreja može vidjeti lošu perspektivu bilo kakvog sporazuma u kome bi ugovorna strana, pored ostalih, bio i Vašington. Također, ocijenili su da će Trampova odluka pojačati trku u nuklearnom naoružavanju.

Američko odbacivanje nuklearnog sporazuma sa Iranom dodatno komplicira transatlantske odnose. Tadašnja šefica diplomatije EU Federica Mogherini je ukazala da je Nuklearni sporazum sa Iranom međunarodnog karaktera sa odobrenjem UN-a, te da ne može nijedna zemlja potpisnica, pa ni SAD, jednostrano uništiti taj sporazum, već da treba nastaviti sa njegovom provedbom. Mogherini je pozitivno ocijenila da se Iran pridržava sporazuma i da je EU odlučna da zaštiti taj sporazum.[4]

Nakon američkog povlačenja iz Nuklearnog sporazuma, odnosno nakon obnove američkih sankcija Iranu, nadanja Teherana za spašavanje tog sporazuma nisu nestala, jer se očekivalo da ostale potpisnice tog

[4] **Mogherini Federica**, Oslobođenje, 12.01.2018. godine, strana 19.

sporazuma zaobiđu američke sankcije i nastave normalnu privrednu i drugu saradnju sa Iranom. U zaoštravanju odnosa između SAD i Irana, Evropa nije mogla ostati neutralna, jer je morala ili zaobići američke sankcije prema Iranu ili se, manje-više, solidarisati sa tim sankcijama, te priključiti američkim pritiscima na Iran.

Velike sile i lokalni politički faktori na Bliskom Istoku

U razmatranjima krize na Bliskom Istoku ukazuje se na odgovornost velikih sila, direktno i indirektno sukobljenih radi postizanja svojih posebnih interesa na tom prostoru, iako prisustvo u toj regiji predstavljaju kao da je opći interes za mir u lokalnim, regionalnim i globalnim okvirima. U tim razmatranjima, ne isključujući sukobe velikih sila, važno je odgovoriti na dva pitanja: (a) Da li za uzroke i posljedice krize na Bliskom Istoku postoji odgovornost muslimanskih, lokalnih političkih i vjerskih (mezhebskih – šiitskih i sunitskih) subjekata? (b) Ako njihova odgovornost postoji, u čemu se sastoji?

Također, u razmatranjima stanja na Bliskom Istoku ukazuje se na odgovornost međunarodnih organizacija, posebno Vijeća sigurnosti UN-a koje se koristi kao poligon sukoba pet velikih sila stalnih članica, koje primjenom veta u donošenju odluka blokiraju, relativiziraju i obezvređuju utjecaje nestalnih članica tog globalno značajnog činioca međunarodne zajednice. U tim razmatranjima, ne isključujući sukobe velikih sila unutar Vijeća sigurnosti UN-a, bitno je odgovoriti na više pitanja: (a) Da li za uzroke i posljedice krize na Bliskom Istoku postoji odgovornost organizacija koje okupljaju samo muslimanske države, posebno da li postoji odgovornost Organizacije islamske saradnje (OIC) i Arapske lige (AL)? (b) Ako njihova odgovornost postoji, u čemu se sastoji? (c) Da li su OIK i AL poligon sukobljavanja između muslimanskih zemalja? (d) Do kakvih zaključaka bi se došlo usporedbom sukoba u Vijeću sigurnosti UN-a i sukoba u OIK i AL, a s obzirom na utjecaje pet velikih sila, stalnih članica Vijeća sigurnosti, na zemlje okupljene u OIK i AL?

2. Ključna uloga Velike Britanije za nastanak Izraela

Belfourova deklaracija od 2.11.1917. godine

Stradanja palestinskog naroda u izraelskoj okupaciji njegove zemlje Palestine simbol su svih nepravdi koje su se događale kroz čitavu ljudsku prošlost i koje se, sa posebno teškim posljedicama događaju i u savremenoj historiji ljudskog roda. Um zastaje pred činjenicom da ljudi, politički pokreti i države identificirani da se zalažu za univerzalne vrijednosti dobra protiv zla, ne mogu stati na put izraelskom višedecenijskom zločinačkom, osvajačkom, okupacijskom, progoniteljskom, dakle genocidnom dejelovanju protiv palestinskog naroda i njegove zemlje Palestine.

Taj primjer potvrđuje da je odnos moći pravednih i dobrih naspram nepravednih i zlih, nažalost, na strani nepravednih i zlih. Često se kaže da u čovječanstvu, bez obzira na sve njegove negativne strane, preovlađuje dobro, što je ocjena koja se može osporavati nesposobnošću čovječanstva da stane na put izraelskom genocidnom zločinstvu protiv palestinskog naroda i Palestine. Ustvari, čovječanstvo nije savladalo iskušenja da riješi najkomplikovaniju lokalnu krizu koja je ikada postojala u historiji ljudskog roda. Ako je već, uz neke rizike, čovječanstvo uspješno rješavalo brojne lakše lokalne krize, treba se pitati - šta je to što se odbija rizikovati da bi se riješila kriza u kojoj decenijama katastrofalno stradava palestinski narod. Da li je nespremnost preuzimanja rizika za pravedno rješavanje palestinskog pitanja izraz duboke islamofobije, jer u čovječanstvu ima suviše onih koji smatraju da za *"malu vrijednost"* (pravdu za muslimane - Palestince), ne treba rizikovati ono što se cionistima obećalo britanskom Belfourovom deklaracijom od 2.11.1917. godine, da se osnuje jevrejska država na zemlji većinskih Palestinaca, muslimana, ali i malobrojnijim kršćanskim zajednicama. U toku 19. i 20. stoljeća, muslimani su ustupali svoje zemljišne posjede Jevrejima koji su se, izloženi progonima u raznim krajevima svijeta, naseljavali u Palestini. Tada, u 19. i početkom 20. stoljeća, Palestinci nisu znali da će

na njihovoj zemlji nastati jevrejska država, koja će, odmah nakon što je nastala, svoje ambicije za velikim Izraelom ispoljavati putem brutalnih i katastrofalnih, genocidnih progona palestinskog naroda. Jevreji su osnovali državu Izrael, ne samo radi toga da bi sebe zaštitili, već da bi ta država primijenila svoje mehanizme, s ciljem da, korak po korak, zauzima palestinsku zemlju. Pri tome, lideri Izraela ne govore koje su krajnje granice njegovih teritorijalnih osvajanja.

Belfourovu deklaraciju Velika Britanija smatra svojim velikim historijskim uspjehom. Tu deklaraciju, 02.11.1917. godine, lordu Walteru Rothschildu, vođi židovske zajednice u Engleskoj, objavio je britanski ministar vanjskih poslova Arthur James Balfour. U Deklaraciji se navodi da britanska vlada podržava prijedlog stvaranja židovske države u Palestini, ako to ne bi negativno utjecalo na arapsko stanovništvo u Palestini koja je tada bila dio Osmanskog carstva, a poslije Prvog svjetskog rata postala je britanski protektorat.[5]

Vladajući konzervativci slave godišnjice njenog nastanka, iako se zna kakve je katastrofalne posljedice uzrokovala u pogledu stradanja palestinskog naroda. U katastrofalne posljedice Belfourove deklaracije treba svrstavati sve ljudske žrtve i materijalna razaranja u ratovima koji su direktno ili indirektno uslijedili u vezi sa nastankom Izraela. Praktički, slavljem njenih godišnjica slavi se ubijanje Palestinaca, odnosno slave se politike koje su dovele do brojnih ratova na Bliskom Istoku. Najteža poruka tih proslava je odsustvo namjere da se prizna Palestina i riješe teška politička pitanja kao što je blokada Gaze, zabrana povratka prognanih na svoja ognjišta i organizirano naseljavanje Jevreja na palestinsku zemlju.

Predsjednik Palestine Mahmud Abaz zahtijeva da se Velika Britanija izvini Palestincima zbog nepravde nanesene palestinskom narodu putem Balfourove deklaracije.[6]

---

5 https://hr.wikipedia.org/wiki/Balfourova_deklaracija, uzeto 8.4.2018. u 4.35 h
Tahhan Zena, Preporod, 15.11.2017. godine, strana 24.-25.
Somun Hajrudin, Oslobođenje, 10.11.2017. godine, strana 14.

6 **Ridžal Hamza**, Stav, 27.04.2018. godine, strana 34.-35.

Jačanje Izraela

U svrhu tih osvajanja, Izrael je od nastanka, 1949. godine, stekao respektivnu moć koja dolazi od discipliniranog organiziranja jevrejskog naroda, ali i od moćnih saveznika. Izrael je izgradio moćnu privredu sa jakim vojnim industrijskim sektorom. Na palestinskoj zemlji je okupio milione Jevreja ideološki, politički i psihološki suprotstavljenih palestinskom narodu. Dobio je nuklearno oružje. Izgradio partnere u svim krajevima svijeta, u okviru čega i vojno savezništvo sa najmoćnijim državama Zapada. Takvim jačanjem, Izrael se ohrabrio za nastavak genocidne prakse nad Palestincima, pored ostalog, koristeći i okolnost da su sva dosadašnja ubijanja i svi progoni Palestinaca radi izraelskog osvajanja njihovih teritorija ostala nekažnjena.

Belfourova deklaracija i antisemitizam

Denijal Jegić, doktorirao amerikanistiku u SAD-u, naučnik, istraživač književnosti, socijalne i političke filozofije, povodom svoje knjige dao je intervju za portal *"Algoritam.net"*, koga je bh. sedmičniku *"Stav"* predstavio publicista Hamza Ridžal. Naročito je zanimljivo ukazivanje Danijala Jegića na političke motive Balfourove deklaracije, da je ona suštinski antisemitska jer je Balfour akter donošenja zakona po kome je Jevrejima zabranjeno naseljavanje u Veliku Britaniju, što je samo jedna antisemitska strana, a da se druga sastoji u težnji da iz Velike Britanije ode što više Jevreja. Nastanak Izraela, 1948., upravo po ideji Balfourove deklaracije, omogućio je da se i druge antisemitske države rasterete od prisustva Jevreja na svojoj teritoriji. U tom smislu, Jegić je istakao da je *"Balfour bio antisemit koji je maštao o koncentraciji Jevreja u Palestini, insistirajući da se ne mogu asimilirati u britansko društvo. Naprimjer, on je prethodno uveo zakone koji bi spriječili jevrejske izbjeglice da dođu u Britaniju."*[7]

[7] **Jegić Danijal**, po interpretaciji, Ridžal Hamze, Stav, 27.12.2018. godine, strana 51.

Britanska kolonijalna uprava nad Palestinom, okolnost Balfourove deklaracije

Uloga Velike Britanije u pogledu začetka krize na Bliskom Istoku je najveća i najkonkretnija. Imala je kolonijalni mandat nad Palestinom kada je odlučila da palestinsku (dakle tuđu) zemlju pokloni Jevrejima da osnuju svoju državu, i to u okolnostima kada je u Palestini bilo više od 90% nejevreja – muslimana i kršćana, što je tu odluku činilo izrazito nepravednom.

Velika Britanija je odlučila šta će od onoga što pripada većinskim Palestincima dati Jevrejima. Po toj britanskoj odluci, Palestincima nije pripadalo ništa, osim ako im Jevreji neobavezno žele dati. I, zaista, Jevreji su od Britanije dobili državu, a Palestinci od Jevreja dobili obećanje da će im dati građanska prava koja su kroz praksu izraelske vlasti za Palestince sasvim ukinuta. Izrael je Palestincima ukinuo pravo na njihovu imovinu, na njihovu zemlju i na njihov život. Palestinac, po kriterijima izraelskog režima ima pravo samo da umre ili ode sa svoje zemlje. Ljudsku slobodu kao pojam, a još više kao praksu, Izrael je potpuno udaljio od Palestinaca, što potvrđuje zakonomjernost stava da se sloboda osvaja, da osvojena sloboda treba da znači istu slobodu i za druge. Ko god nekome daje slobodu, on može, ako hoće, da je ne da, odnosno da je oduzme, pa se i sam udaljava od svoje slobode. Ne može neko ko ugrožava nekome slobodu računati da sam bude slobodan.

Neki kažu, ako je Velika Britanija htjela dati teritoriju Jevrejima da na njoj uspostave državu Izrael, trebala im je dati svoje autohtone a ne kolonijalne teritorije. U tom smislu, kriza na Bliskom Istoku može se smatrati recidivom epohe kolonijalizma. Zato su zemlje koje su bile kolonizatori obaveznije od drugih da utječu na pravedno rješavanje te krize, a formula u tom pogledu za prilike na Bliskom Istoku postoji – da se uspostave dvije države (Izrael i Palestina) jedna pored druge, s tim da država Izrael bude na prostorima od prije rata, 1967. godine, a da glavni grad Palestine bude Istočni Jerusalem.

Utjecaj izraelsko-palestinskog sukoba na unutarnje političke prilike u Velikoj Britaniji

Na unutarnjoj britanskoj političkoj sceni jedno od pitanja po kome se različite političke opcije sukobljavaju upravo je kriza na Bliskom Istoku. Laburisti zastupaju stav da se prizna država Palestina u granicama prije rata 1967., da se ukine sramotna blokada Gaze, da se zaustavi prisilno naseljavanje Jevreja na palestinsku zemlju i da se trajno okonča izraelska okupacijska praksa sa karakterom genocida nad Palestincima. Konzervativci se zalažu za prestanak ubijanja, ali uz podršku onima koji naređuju ubijanje i motiviraju egzekutore.

Početkom novembra 2017. godine, u prisustvu izraelskog premijera Natanjahua, Velika Britanija je svečano obilježila Stotu godišnjicu Balfourove deklaracije. Tom prilikom, opozicijski laburisti, umjesto veličanja tog dokumenta, isticali su da je Stota godišnjica, koja se obilježava, pogodna prilika da Velika Britanija prizna državu Palestinu, što bi bio najbolji način izvinjenja Palestincima.

3. Politika Sjedinjenih Američkih Država u krizi na Bliskom Istoku

Nikome u svijetu nije sasvim jasno zašto su SAD saveznik izraelske genocidne politike

Veliki uspjeh Izraela je pridobijanje SAD-a kao saveznika da ga bezobzirno podržava u svemu, što direktno, što indirekno, bez adekvatnog kritičkog odnosa prema zločinima genocida nad Palestincima. Mnogi prijatelji, poštovatelji i simpatizeri SAD-a širom svijeta se pitaju: - Kako i zašto su SAD bezrezervno motivirane da u krizi na Bliskom Istoku slijede izraelske interese, iako je očito da je takva politika nepravedna i da donosi štetu SAD-u?

Dolazak Trampa na čelo SAD-a, radovanje za Izrael

O stanju sigurnosti na Bliskom Istoku rijetka su razilaženja u stavovima SAD i Izraela. Administracija SAD-a i Vlada Izraela usaglašavaju stavove i koordinirano nastupaju u pitanjima od značaja za ratnu krizu na Bliskom Istoku i šire, uglavnom u interesu izraelske politike protiv Palestinaca. Tako je bilo i povodom odluke UNESCO-a, pod naslovom *"Ugrožena svjetska baština u vlasništvu Palestine"*. Tom odlukom na listu svjetske baštine uvršten je palestinski Stari grad u Hebronu. Suprotstavljajući se toj UNESCO-voj odluci, SAD i Izrael su napustili članstvo te organizacije, pa su umjesto punopravnog članstva dobili status stalnog posmatrača.[8]

Odlazak Baraka Obame obradovao je izraelski režim, cijeneći da će Donald Tramp, dolaskom na čelo SAD-a, bolje podržavati politiku Izraela protiv Palestinaca. Pred preuzimanje uloge predsjednika SAD-a, Tramp je uznemirio Palestince obećanjem da će Ambasadu SAD-a iz Tel Aviva premjestiti u Istočni Jerusalem, gdje već postoji Konzulat SAD-a.

[8] Oslobođenje, 14.10.2017. godine, strana 9.

Dolazak Trampa na čelo SAD-a ohrabrio je izraelski Kneset, da početkom februara 2017. godine donese novi zakon po kome se odobrava izgradnja naselja na palestinskoj zemlji, uprkos rezoluciji UN-a, po kojoj se takve izraelske aktivnosti osuđuju i zabranjuju. U vrijeme donošenja tog spornog zakona, oko 600.000 Jevreja živi u više od 200 bespravno izgrađenih naselja na palestinskoj zemlji Zapadne Obale i Istočnog Jerusalema. Generalni sekretar UN-a, Antonio Guteres, je osudio donošenje spornog zakona, ističući da je on protivan međunarodnom pravu. Trampova administracija je odbila komentirati donošenje tog antiljudskog izraelskog zakona, dok su se, u vezi s tim, članice EU kritički usmjerile protiv izraelskog režima.

Zanimljivo je što se jevrejski doseljenici, napadajući na palestinska naselja, uključuju u represalije koje nad Palestincima čini izraelska vojska i policija. Tako, naprimjer, sredinom marta 2018. godine, jevrejski doseljenici su napali mještane Palestince u selu Al-Tuwwa, južno od Hebrona, na okupiranoj Zapadnoj Obali. Jula 2017. godine, masa od preko 200 jevrejskih doseljenika u Istočni Jerusalem, pod policijskom zaštitom, nasilno su upali u džamiju Al-Aksu.[9]

Antiiranske i druge političke poruke iz Trampove turneje na Bliskom Istoku

Sredinom maja 2017. godine, nakon posjete Saudijskoj Arabiji, predsjednik SAD-a Tramp je posjetio Izrael i Palestinu. U Saudijskoj Arabiji je postigao sporazum o isporuci naoružanja u vrijednosti od 110 milijardi dolara. Općepoznato je da će to, kao i svo ostalo oružje na Srednjem Istoku, služiti za ubijanje muslimana.

Sa izraelskim zvaničnicima Tramp je razgovarao u Zapadnom Jerusalemu, a sa palestinskim u Betlehemu. Glavna poruka iz te posjete je bila usmjerena protiv Irana, koga je Tramp optužio za, navodno,

[9] Oslobođenje, 11.03.2018. godine, strana 11.
Oslobođenje, 31.07.2017. godine, strana 10.

naoružavanje terorista u Iraku i Siriji, uz konstataciju da se Iranu *"nikada ne smije dozvoliti da posjeduje nuklearno oružje"*.[10] Taj američki stav je podudaran sa stavovima Saudijske Arabije i izraelskog premijera Natanjahua, koji je Trampovu posjetu Izraelu oduševljeno ocijenio historijskom. Bliskost Izraela i SAD u pogledu antiiranskih stavova ilustrira izjava Natanjahua, da je tokom svoje posjete SAD-u sa američkim zvaničnicima *"uglavnom razgovarao o Islamskoj Republici Iran"*, te u vezi s tim, istaknuo: *"Rekao sam da nuklearni sporazum s Iranom krije mnoge opasnosti po svijet, uključujući posebnu opasnost od nuklearizacije Bliskog Istoka ... Zato je način da se spriječi opasnost nuklearizacije ... da se suštinski popravi sporazum ili da se poništi."*[11]

Dolaskom Trampa na poziciju predsjednika SAD-a uslijedile su poruke o američkom odustajanju od nuklearnog sporazuma sa Iranom, što indicira da Izrael bitno utječe na američku globalnu vanjsku i sigurnosu politiku. Početkom 2017. godine, SAD i Izrael su zajednički reagirali zahtjevom za hitnu sjednicu Savjeta sigurnosti povodom iranskog testiranja balističke rakete, što je vremenski koincidiralo odluci Trampa da zabrani ulazak u SAD državljanima sedam muslimanskih zemalja uključujući i Iran. Ta zabrana ulaska u SAD, uz podršku izraelskom režimu da glavni grad Izraela bude Istočni Jerusalem, očito potvrđuje da je politika Trampa prema krizi na Bliskom Istoku bitno drugačija od politike njegovog prethodnika Baraka Obame. Tu promjenu Tramp je nagovijestio i obećanjem u predizbornoj kampanji da će, ako postane predsjednik SAD-a, brzo učiniti transfer američke Ambasade iz Tel Aviva u Jerusalem. Postao je upitan i raniji američki stav da će se u pregovorima za rješavanje bliskoistočne krize zalagati za dvije države, Izrael i Palestinu u granicama od 1967. godine. Tramp je promijenio i stav o izgradnji jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji, tako da se ne ometa izgradnja novih zgrada u već izgrađenim jevrejskim naseljima. Takvo proširivanje bi urbano povezivalo već izgrađena naselja i dobilo smisao beskonačnog otimanja palestinske zemlje.

---

10 **Tramp Donald**, Oslobođenje, 23.05.2017. godine, strana 17.

11 **Natanjahu Benjamin**, Oslobođenje, 12.03.2018. godine, strana 10.

Publicista Hajrudin Somun je konstatirao da američki predsjednik Tramp, kroz turneju na Bliskom Istoku, nije izgovorio ni jednu rečenicu u korist postizanja mira u toj regiji. Odnosno, Tramp nije izrekao američki stav o konceptu rješavanja krize na Bliskom Istoku, osim što je ukazivao na potrebu *"čvrstog kompromisa"*, odnosno da američka administracija od Palestine očekuje više kompromisa, a od Izraela više čvrstine.[12]

Ipak, treba imati u vidu da je po dolasku na čelo SAD-a, u ranijem razgovoru sa palestinskim vođom Mahmudom Abazom, Tramp obećao da će se zalagati za obnovu pregovora između Izraela i Palestine, da će SAD podržati osnivanje nezavisne palestinske države na temelju granica iz 1967. godine i da će SAD djelovati kako bi dvije države, Izrael i Palestina, bile u miru i saradnji. Dakle, diplomatija SAD-a ističe da je njen cilj riješiti krizu na Bliskom Istoku pomoću formule o *"dvije države"*. SAD ne daju sasvim jasan odgovor kako bi ta formula tretirala teritorije koje je Izrael okupirao nakon 1967. godine, odnosno SAD ne daje odgovor kako bi se tretirale teritorije gdje je Izrael na palestinskoj zemlji već izgradio jevrejska naselja.

Početkom svog predsjedničkog mandata, maja 2017., u istoj turneji, Tramp je posjetio Saudijsku Arabiju i Izrael, čime je povezao značaj te dvije države za iste američke strateške interese. Tome je doprinijela činjenica što SAD, Izrael i Saudijska Arabija jednako smatraju da im je Iran najveći neprijatelj. Tramp je uspostavio dobar lični odnos i saradnju sa predstolonasljednikom Saudijske Arabije Muhamedom bin Salmanom. Otvorio je vrata svom zetu i savjetniku Jaredu Kušneru, da u ime američke Administracije pokrene mirovnu inicijativu i nastavak pregovora između Izraela i Palestine.[13]

Administracija SAD-a u vrijeme predsjednika Donalda Trampa učinila je veliku nepravdu prema Palestincima i trajno povrijedila muslimanski svijet u cjelini, posebno zato što je premiještanjem

---

12 **Somun Hajrudin**, Oslobođenje, 27.05.2017. godine, strana 24.

13 **Jakšić Boško**, Politika Beograd, 23.5.2017. godine, strana 3.
Jakšić Boško, Politika Beograd, 23.6.2017. godine, strana 3.

Ambasade SAD iz Tel Aviva u Jerusalem, praktički, podržala izraelsku okupaciju tog grada, svetog mjesta za muslimane cijelog svijeta, a ne samo za Palestince. To se ne bi moglo smatrati iznenađenjem jer SAD u svim pitanjima podržavaju izraelsku okupacijsku i ekspanzionističku politiku i praksu, pored ostalog, i tako što u Vijeću sigurnosti UN-a upotrebljava pravo na veto kada god su se svi ostali u tom tijelu zalagali za odluke i rezolucije protivne nepravednim interesima i zločinačkoj praksi Izraela. Dakle, SAD sprečavaju efikasno djelovanje subjekata međunarodne zajednice protiv izraelskog terora nad Palestincima.

Premještanje Ambasade SAD u Jerusalem dogodilo se pred ramazan, što je dobilo karakter provokacije i uznemiravanja muslimana, upravo kada bi Izrael, iz univerzalno ljudskih razloga, sa svojim saveznikom SAD-om, bez obzira na neprijateljstvo prema Palestini, trebao omogućiti muslimanima da mirno provedu post.

Bitno je pomenuti da Palestinci u SAD-u, kao i svi ostali muslimani, imaju zagarantirana ljudska prava, te da oni u toj najmoćnijoj zemlji svijeta, kako je tvrdio Palestinac, Musa Sadek, direktor *"Islamske akademije u teksaškom gradu San Antonio"* imaju bolje uslove života, ljudska prava i slobode, nego u bilo kojoj arapskoj zemlji.[14]

Obamini utjecaji da se zaustavi izraelska izgradnja naselja na palestinskoj zemlji

Administracije SAD-a u mandatima svih dosadašnjih predsjednika ulagale su veto na predložene rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a, što je pokazatelj o trajnoj čvrstini američko – izraelskih odnosa na nepravednim osnovama. Ipak, razilaženja u odnosima Izraela i SAD-a osjećala su se u vrijeme predsjedničkog mandata Baraka Obame, koji je zahtijevao da Tel Aviv obustavi praksu izgradnje naselja radi useljavanja Jevreja na palestinsku zemlju, jer je ta izraelska praksa najkonkretniji oblik

[14] **Sadek Musa**, Stav, 6.9.2018. godine, strana 62.

sprečavanja povratka prognanih Palestinaca na svoju zemlju. Izraelski premijer Natanjahu uporno je odbacivao taj zahtjev predsjednika Obame.

U to vrijeme, pred kraj Obaminog mandata, u Vijeću sigurnosti se razmatrala rezolucija kojom se kritikuje izraelska okupacijska praksa izgradnje kuća i drugih objekata namijenjenih za naseljavanje Jevreja na palestinskoj zemlji, što je protivno međunarodnom pravu. Prilikom glasanja za prijedlog te rezolucije, SAD su bile suzdržane, pa je rezolucija usvojena, za razliku od svih ranijih sličnih situacija kada su SAD glasale protiv. Naravno, kao i sve ostalo što bilo koji subjekt međunarodne zajednice odluči u korist Palestinaca, Izrael je odbacio.

Trampova promjena američkog stava o naseljavanju Jevreja na palestinsku zemlju

Decenijama, SAD su priznavale odredbe Ženevskih konvencija kojima je regulirano da *"okupatorska sila ne smije da doseljava svoje civilno stanovništvo na teritoriju koju drži pod okupacijom*", ali uprkos tome, *"prema podacima 'Human Rigts Watch', oko 430.000 Jevreja živi u nezakonitim naseljima na Zapadnoj Obali i još 200.000 njih u Istočnom Jerusalemu, koji bi trebao biti glavni grad Palestine."*[15]

Uprkos tome, krajem 2019. godine, predsjednik Tramp je saopćio da *"SAD više ne smatraju da jevrejska naselja na Zapadnoj Obali predstavljaju kršenje međunarodnog prava."*[16] Time je promijenjem stav koga su o tom pitanju SAD imale u proteklim decenijama. Konkretizirajući Trampovu izjavu o tome, državni sekretar Mike Pompeo je rekao da *"SAD odbacuju pravno mišljenje State Departmenta iz 1978,. u kojem se navodi da izgradnja naselja na okupiranim teritorijama nije u skladu s međunarodnim pravom."*[17] Povodom tih izjava, izraelski premijer Natanjahu je otišao na Zapadnu Obalu da *"proslavi"* naprijed citirano

---

15 **Stevanović J.**, Politika, Beograd, 27.12.2016. godine, strana 3.

16 **Tramp Donald**, Oslobođenje, 20.11.2019. godine, strana 13.

17 **Pompeo Mike**, Oslobođenje, 20.11.2019. godine, strana 13.

Trampovo i Pompeovo saopćenje, dok su kancelarija UN-a za ljudska prava i EU ponavljali stav da naseljavanje Jevreja na palestinskoj zemlji predstavlja kršenje međunarodnog prava.

Izraelsko lobiranje u SAD

Izrael ulaže velike napore i značajna finansijska sredstva kako bi u SAD organizirao ne samo Jevreje već i *"kršćanske cioniste"* da u Kongresu lobiraju za nastavak američke podrške i pomoći Izraelu: u ratovima gdje učestvuje njegova vojska, u antiiranskoj propagandi, operacijama protjerivanja Palestinaca sa njihovih teritorija i izgradnje naselja na mjestima odakle su protjerali Palestince. Za provedbu tih aktivnosti u korist izraelske okupacijske i genocidne prakse na Bliskom Istoku, osnovali su kršćansko-cionističku organizaciju pod nazivom *"Christians United for Israel"* sa dva miliona članova koji su bili značajna podrška za dolazak Donalda Trampa na funkciju predsjednika SAD.[18]

Razlike američke pomoći Izraelu i Palestini

U usporedbi za visinom ulaganja za pomoć Izraelu, američka pomoć Palestini od 200 miliona dolara godišnje, čini se, kako neki analitičari ističu, *"milostinjom"*. Vrlo je zanimljiv karakter američke pomoći Palestini. Cijeni se da su motivi za tu pomoć, da SAD pred međunarodnom zajednicom predstave nepristrasnom svoju politiku u odnosu na sukobe Izraela i Palestine. Taj svoj motiv, SAD su davno kompromitirale, tako da su rijetki u svijetu koji vjeruju u tu američku nepristrasnost. Ima osnova za zaključak: - da SAD svoju pomoć Palestincima koriste za ucjene, jer je predsjednik Tramp, odmah nakon što su se Palestinci usprotivili njegovoj odluci za premještanje američke Ambasade iz Tel Aviva u Jerusalem, najavio uskraćivanje planirane pomoći Palestincima od 200 miliona dolara. To je, praktički, bio Trampov

[18] **Nanić Faris**, Stav, 31.5.2018. godine, strana 25.-27.

zahtjev da se u zamjenu za tih 200 miliona dolara Palestinci pomire sa američkim priznavanjem Jerusalema za glavni grad Izraela.

U analizi karaktera američke pomoći, i Palestini, i Izraelu, treba sagledati šta bi za Palestince bilo bolje od dobijanja 200 miliona dolara od SAD-a. Palestincima bi bilo bolje: (a) da SAD ne pomažu ni njima ni Izraelu i da odsustvo pomoći tim zaraćenim stranama bude oblik američke nepristrasnosti; (b) da bar ponekad u Vijeću sigurnosti UN-a podrže pravedan interes Palestine, a odbace nepravedan interes Izraela; (c) da se u Vijeću sigurnosti nepristrasnost SAD-a ispolji tako što će uvijek biti uzdržane, pa neka o razmatranom pitanju odluče ostale članice tog tijela, bez SAD; (d) da SAD u Vijeću sigurnosti jedanput podrže Palestinu, drugi put Izrael, i tako naizmjenično, što bi, naravno, bilo karikiranje, ali se u ovoj analizi to ističe upravo radi važnosti nepristrasnog odnosa SAD-a prema zaraćenim stranama na Bliskom Istoku, odnosno što se u ovoj analizi ističe jer je apsurdno što SAD, redovno, bez izuzetka podržava interes Izraela protiv Palestine, i to interes sa karakterom zla; (e) da, ako već osuđuje Hamas, Islamski džihad i Hezbolah da su *"terorističke"* organizacije, neka tako osudi i Izrael, jer za tvrdnju da je izraelska politika i praksa prema Palestincima teroristička, nažalost, ima obilje dokaza, ili pak, da ni jednu od zaraćenih strana ne tretira terorističkom.

Dolaskom na čelo SAD-a, obećavajući da će ispravljati neke Trampove greške prema Palestincima, predsjednik Joe Biden je ponovo aktivirao pomoć Palestini, što je Tramp bio zaustavio. Početkom 2021. godine, za Palestinu Biden je izdvojio pomoć od 100 miliona dolara, što je usmjereno prema *"ranjivim palestinskim zajednicama na Zapadnoj Obali i u Pojasu Gaze i za borbu protiv pandemije korona virusa"*.[19] Ta Bidenova odluka je dio njegove šire orijentacije da stornira nerazumne, za SAD štetne Trampove odluke. Tako, naprimjer, prvog dana, kada je preuzeo predsjedničku dužnost, 20.1.2021. godine, Biden je ukinuo

[19] Oslobođenje, 2.4.2021. godine, strana 16.

Trampovu kontroverznu zabranu muslimanima iz više muslimanskih zemalja da ulaze na teritoriju SAD-a.[20]

Dodatno zaoštravanje povodom premještanja Ambasade SAD-a u Istočni Jerusalem

Najavljujući premještanje američke Ambasade iz Tel Aviva u Izrael, predsjednik Donald Tramp, 6.12.2017. godine, je izjavio da SAD priznaju Jerusalem kao glavni grad Izraela,[21] iako su njegovi prethodnici iznosili stav da Jerusalem može biti glavni grad dvije države – Izraela i Palestine.

Tako su SAD potpuno izgubile kredibilnost da neutralno posreduju između Palestinaca i Jevreja u rješavanju krize na Bliskom Istoku, što potvrđuje izjava palestinskog predsjednika Mahmuda Abaza, da Palestinci ubuduće ne žele SAD za posrednika u pregovorima. Trampova odluka je vrlo radikalan zaokret američke politike u krizi na Bliskom Istoku. Navodno, to je učinjeno po zakonu iz 1995. godine, ali su Trampovi prethodnici - Klinton, Buš i Obama odgađali provedbu tog zakona. Prilikom posjete Egiptu i Jordanu, sredinom januara 2018. godine, potpredsjednik SAD-a Mike Pence je rekao da su SAD posvećene dvodržavnom rješenju sukoba između Izraela i Palestine, uz *"očuvanje statusa quo u pogledu svetih mjesta u Jerusalemu"*.[22]

Pod pritiskom vrlo kritičnih reakcija širom svijeta protiv odluke o premještanju Ambasade, početkom februara 2018. godine, predsjednik Tramp je poručio da će SAD o Jerusalemu podržati svaki dogovor između Palestinaca i Izraela, i da Izrael treba činiti značajne kompromise za mir sa Palestincima. Ova Trampova izjava se mogla shvatiti i kao njegov

---

20 Preporod, 1.5.2021. godine, strana 54.

21 **Tramp Donald**, Oslobođenje, 13.5.2018. godine, strana 11.

22 **Abaz Mahmud**, Oslobođenje, 08.12.2017. godine, strana 20.
Abaz Mahmud, Oslobođenje, 27.12.2017. godine, strana 12.
Oslobođenje, 20.12.2017. godine, strana 13.
Pence Mike, Oslobođenje, 22.01.2017. godine, strana 11.

pokušaj blagog relativiziranja odnosne sporne odluke. Izraelski premijer Natanjahu je ocijenio da je Trampova odluka izraz važnog priznanja izraelskoj državi i Jevrejima.

Povodom te američke odluke pokrenute su masovne demonstracije Palestinaca u Gazi i Zapadnoj Obali. Istim intenzitetom, u organizaciji *"Hezbolaha"*, demonstrirali su muslimani u Libanu. Sve palestinske političke frakcije su pozvale narod na demonstracije protiv Trampove odluke. Širom svijeta, razni činioci međunarodne zajednice zgražavali su se na tu Trampovu odluku, uz ocjene da je još više iskomplicirano i odložio postizanje mira na Bliskom Istoku, te da je Tramp putem te svoje odluke *"posijao haos"*.

Njemačka, Velika Britanija, Francuska, Švedska, Italija ... su odbacile Trampovu odluku za premještanje Ambasade SAD u Jerusalem, uz poruku da je Jerusalem zajednička prijestolnica Izraela i Palestine. EU je zatražila od SAD da same, jednostrano, ne donose nikakve odluke o rješavanju krize na Bliskom Istoku, jer odluke o tome moraju biti multilateralne. U Vijeću sigurnosti UN-a 14 članica se izjasnilo protiv Trampove odluke. Angela Merkel je rekla da pitanje Jerusalema treba riješiti u okviru nastavka izraelsko – palestinskih pregovora. Slično su reagirale i mnoge druge evropske zemlje.

Arapska liga, na hitnom sastanku je zaključila da je Trampova odluka *"ilegalna"*. Na vanrednom sastanku, koga je sazvao turski predsjednik Erdogan, lideri 57 zemalja članica Organizacije islamske saradnje, odbacujući Trampovu odluku koja implicira da je Jerusalem glavni grad Izraela, odlučno su potvrdili svoje priznanje Palestine sa glavnim gradom Istočnim Jerusalemom, te pozvali sve zemlje svijeta da priznaju Palestinu u granicama od 1967. godine, uz poruku da se mora očuvati historijski i pravni status Jerusalema. U Turskoj i mnogim drugim muslimanskim zemljama održani su skupovi protesta protiv Trampove odluke. Predsjednik Erdogan je rekao da je Izrael *"okupatorska i teroristička država"*.

Oko 300 islamskih učenjaka iz cijelog svijeta su pozvali muslimane da zbog Trampove odluke bojkotiraju američke proizvode. Profesorica dr. Mirjana Kasapović, u kolumni zagrebačkog *"Globusa"*, o Trampovoj odluci je navela: *"Bezumnim potezom ... Tramp će razbuktati nove sukobe na Levantu, a time će ugroziti Evropu, koja može očekivati nove migracijske valove. Je li pravi cilj Trampove politike upravo destabilizacija Evropske unije?"* Slično, putem komentara objavljenog u *"Globusu"*, izraelski režim je osudio i Boris Havel.[23]

Uprkos svemu tome, izraelski premijer Natanjahu je zahtijevao od EU i UN-a da se poštuje Trampova odluka o premještanju Ambasade SAD-a iz Tel Aviva u Jerusalem. U znak zahvalnosti Trampu, Vlada Izraela je pokrenula postupak da se jednoj željezničkoj stanici za brze vozove dodijeli ime po američkom predsjedniku Donaldu Trampu. Ohrabren Trampovom odlukom o premještanju Ambasade SAD-a, izraelski Kneset, 02.01.2018. godine, je izglasao novi zakon o Jerusalemu, tako da se o njegovom statusu može odlučiti samo dvotrećinskom većinom Kneseta, što u kolumni za Preporod, prof. dr. Fikret Karčić smatra da je dodatna prepreka za dvodržavno rješavanje krize na Bliskom Istoku.[24]

Palestinski predsjednik Mahmud Abaz je rekao da je Tramp svojom odlukom o premještanju Ambasade, zanemario sve međunarodne rezolucije i bilateralne sporazume i usprotivio međunarodnom konsenzusu o rješavanju krize na Bliskom Istoku. Također, predsjednik

---

[23] Oslobođenje, 09.12.2017. godine, strana 9.
Oslobođenje, 10.12.2018. godine, strana 11.
Oslobođenje, 11.12.2017. godine, strana 11.
Budimac Bojan, Stav, 14.12.2017. godine, strana 38.
Oslobođenje, 14.12.2017. godine, strana 14-15.
Erdogan Tajip, Oslobođenje, 14.12.2017. godine, strana 14.
Kasapović Mirjana, Globus, 15.12.2017. godine, strana 61-63.
Efendić Ibrahim, Oslobođenje, 23.12.2017. godine, strana 22-23.
Jusić Muhamed, Preporod, 15.12.2017. godine, strana 6-7.
Hadžimešić – Hafizović Ajša, Preporod, 15.12.2017. godine, strana 48.
Tahirović Senada, Preporod, 01.01.2018. godine, strana 5.
Grabus Halim, Preporod, 15.02.2018. godine, strana 30-31.
Havel Boris, Globus, 02.03.2018. godine, strana 32-35.

[24] **Karčić Fikret**, Preporod, 15.01.2018. godine, strana 28.

Abaz je rekao da je ta antipalestinska Trampova odluka novi poticaj da Palestina ponovo zatraži punopravno članstvo u UN i članstvo u 22 međunarodne organizacije. U govoru pred Vijećem sigurnosti, sredinom februara 2018. godine, predsjednik Abaz je pozvao čitavu međunarodnu zajednicu na priznanje Palestine, te zahtijevao da Palestina bude primljena u članstvo UN. Palestinski zvaničnici su odlučili da bojkotiraju sastanke sa američkim zvaničnicima koji su najavljivali dolazak u turneje po Bliskom Istoku, što se odnosilo i na posjetu potpredsjednika SAD-a, Mike Pencea. Palestinska oslobodilačka organizacija (PLO) je saopćila da neće priznati Izrael sve dok Izrael ne prizna Palestinu u granicama od 1967. godine, sa glavnim gradom Istočnim Jerusalemom.

Zbog Trampove politike prema Palestini, posebno zbog premiještanja Ambasade SAD iz Tel Aviva u Istočni Jerusalem, produbljeno je i prošireno antiameričko raspoloženje među muslimanima širom svijeta. S druge strane, u uslovima antiislamskog i anticivilizacijskog terorističkog djelovanja Al-Kaide i ISIL-a, proširuje se i produbljuje islamofobija. Takve tendencije štete miru i sigurnosti u svijetu. Teroristi Al-Kaide, ISIL-a i njima slični odluku Trampa uzimaju kao opravdanje za svoja zločinačka djela, prijeteći terorističkim napadima na američke interese i vrijednosti, iako palestinska borba protiv izraelskog terorističkog režima nema ničega zajedničkog sa Al-Kaidom i ISIL-om, jer Palestinci uvažavaju demokratske vrijednosti SAD-a, bez obzira što im se ne dopada politika podrške Izraelu. Podrška Palestinaca američkim vrijednostima demokratije i ljudskih sloboda iskrenija je od izraelske podrške, pa bi bilo logično da američka administracija ima više obzira prema toj palestinskoj iskrenosti, nego prema ekstremno podloj, nepravednoj, ustvari, zločinačkoj politici i praksi Izraela.

Trampovu odluku o premještanju Ambasade iz Tel Aviva u Jerusalem i provedbu te odluke Izrael je slavio, a palestinski narod, zbog toga je pao u još veće razočarenje. Tramp je, praktički, odlučio da prizna okupaciju Jerusalema, silom u ratovima 1948. i 1967. godine. Epilog tih osvajanja bio je izraelsko proglašenje aneksije cijelog Jerusalema, 1980. godine. Priznavanjem Jerusalema za glavni grad Izraela, praktički,

SAD su odbacile rješavanje palestinskog pitanja uspostavom Palestine u granicama prije tog rata, 1967. godine. Također, tom odlukom i njenom provedbom SAD su odbacile težnju Palestinaca da Istočni Jerusalem bude glavni grad Palestine. Zato su Palestinci saopćili da ubuduće otpadaju pokušaji da SAD posreduju u rješavanju krize na Bliskom Istoku, iako se u vrijeme premještanja Ambasade najavljivao američki plan za mir na Bliskom Istoku.

Svečana ceremonija premještanja Ambasade održana je u Jerusalemu, 14.5.2018. godine, dok je istog tog dana, sedamdesetak kilometara od mjesta te svečanosti, u Gazi izraelska vojska ubila oko 60 a ranila više od 2.700 Palestinaca. Za njih je to bio *"najkrvaviji"* dan od eskalacije oružanih sukoba u pojasu Gaze, 2014. godine.[25] U Trampovo ime, svečanosti je prisustvovala kćerka, ujedno i njegova savjetnica Ivanka Tramp, sa mužem, a Trampova poruka učesnicima svečenosti prenesena je linkom: *"SAD će potpuno ostati posvećene omogućavanju trajnog mirovnog sporazuma i biti veliki prijatelj Izraela kao partner ka slobodi i miru."*[26] Ovo je kontraverzna poruka, jer se odluka kojom su zaraćene strane još jače zaoštrile svoje sukobe apsurdno smatra doprinosom miru. Naprotiv, ta odluka je još više udaljila zaraćene strane od mirnog rješenja krize. S obzirom da je Tramp poručio da su SAD *"veliki prijatelj"* Izraela, onda se postavlja pitanje - šta su SAD za Palestinu, jer neko ko želi nepristrasno doprinositi miru na Bliskom Istoku treba da bude prijatelj, i Izraelu, i Palestini. Na taj način SAD su nastavile krčiti put izraelskom ekspanzionizmu i teroru nad palestinskim narodom, implicitno odobravajući sve protekle operacije izraelske vojske, diplomatije i propagande sa posljedicama katastrofalnih genocidnih zločina nad Palestincima.

Zato što se ne slažu sa politikom Trampa prema palestinskom pitanju, svečanost povodom premještanja Ambasade iz Tel Aviva u

---

25 Oslobođenje, 15.5.2018. godine, strana 13.

26 **Tramp Donald**, Oslobođenje, 15.5.2018. godine, strana 13.
Oslobođenje, 14.5.2018. godine, strana 11.

Jerusalem bojkotirale su većina evropskih zemalja, ali nisu Rumunija, Češka, Mađarska i Austrija, čiji su se ambasadori pridružili toj manifestaciji. Uslijedilo je diplomatsko *"komešanje"* opozivima ambasadora. Mahmud Abaz je povukao svog izaslanika iz Vašingtona, dok je Turska zatražila da se diplomati Izraela iz Ankare i Istanbula vrate u svoju zemlju. Iz zemalja čiji su diplomatski predstavnici učestvovali na svečanosti povodom premještanja američke Ambasade iz Tel Aviva u Jerusalem, Palestinska uprava je opozvala na konsultacije svoje diplomatske predstavnike.[27]

Ova Trampova odluka je imala za posljedicu pogoršavanje američkih odnosa sa Palestinom i njenim saveznicima, posebno sa Turskom i Iranom. Na američko premještanje Ambasade u Jerusalem reagirao je turski premijer Mevlut Cavusoglu, rekavši: *"Odluka SAD-a je pogrešna. Moramo pokazati zajednički stav protiv ove odluke. Potrebno je otvoreno kazati da u posljednje vrijeme u islamskom svijetu, posebno unutar Arapske lige, o ovom pitanju postoje određena oklijevanja, pa čak i koraci unazad. Turska neće šutjeti, nego će nastaviti da brani slučaj Palestine."*[28] Proizilazi da je Turska dosljedna u težnjama da zaštiti interese palestinskog naroda, ali da je otežavajuća okolnost oportuno ponašanje muslimanskih zemalja u Arapskoj ligi.

Trampova politika prema krizi na Bliskom Istoku, u odnosu na ponašanje Baraka Obame, bila je veliki zaokret na štetu iznalaženja mirnog rješenja. Neke izjave i politički potezi Obame indicirali su spremnost SAD-a da poboljšaju odnose sa Iranom, i to u pravcu iznalaženja mirnog rješenja za prekid sukoba Izraela i Palestine. Trampova politika je u svemu radovala izraelskog premijera Natanjahua jer je Tramp odbacio nuklearni sporazum sa Iranom, uveo Iranu nove sankcije i premjestio američku Ambasadu iz Tel Aviva u Jerusalem. To je bilo vrijeme u kome su SAD, u značajnoj mjeri izolirane na međunarodnoj sceni: ohladili su odnosi SAD-a sa EU, Kinom i Rusijom, pa i sa muslimanskim zemljama

---

27 Oslobođenje, 17.5.2018. strana 15.

28 **Cavusoglu Mevlut**, Oslobođenje, 13.5.2018. godine, strana 11.

koje kritikuju izraelsku zločinačku praksu prema palestinskom narodu. Tada se očekivalo da EU, Kina i Rusija postave zahtjev za inspekcijski pregled nuklearnog oružja u posjedu Izraela i da se unište izraelske zalihe tog oružja. Istovremeno, Izrael je od SAD-a zahtijevao vojnu akciju protiv Irana.

Trampova politika, po više osnova, vodila je SAD u pravcu autarhije, što je vrlo štetno, s obzirom na zakonomjernost da društva zatvorena u sebe ili sužena u pogledu savezništva ne mogu dati odgovor na savremene izazove. Naprimjer, SAD bez uključivanja u globalni proces ne može riješiti pitanja klimatskih promjena, kontrole naoružanja, otvorenog tržišta i slično, jer se ta pitanja mogu rješavati samo ujedinjeno sa drugim državama.

Vjerovatno je da je Trampova administracija utjecala na bliske saveznike širom svijeta da i oni svoje ambasade premjeste iz Tel Aviva i Jerusalem, što je učinio Paragvaj, ali je promjenom vlasti u toj južnoameričkoj zemlji, krajem 2018., odlučeno da se njena ambasada ponovo vrati u Tel Aviv.[29] Australija je priznala Zapadni Jerusalem za glavni grad Izraela i najavila da će priznati *"buduću palestinsku državu"* sa Istočnim Jerusalemom kao glavnim gradom,[30] što anticipira rješenje *"dvije države Izrael i Palestinu jednu pored druge"*.

Dodatno zaoštravanje povodom Trampovog priznavanja okupacije Golana

Nakon što je 2018. priznao izraelski suverenitet u Jerusalemu, krajem marta 2019. godine, predsjednik SAD-a Donald Tramp je potpisao odluku o *"priznavanju izraelskog suvereniteta nad Golanskom visoravni u Siriji."* Protiv te Trampove odluke, odbacujući je, reagirali su Vijeće sigurnosti UN-a, predsjednik Francuske Emanuel Makron, predsjednik Turske Redžep Tajip Erdogan, predsjednik Palestinske

[29] Oslobođenje, 7.9.2018. godine, strana 19.

[30] Oslobođenje, 16.12.2018. godine, strana 10.

uprave Mahmud Abaz, zvaničnici Rusije ... Uglavnom, svi su ukazali da je Trampova odluka protivna međunarodnom pravu, odnosno da je protivna rezolucijama Vijeća sigurnosti koje su ranije donesene uz podršku SAD-a.

Vijeće sigurnosti je osudilo Trampovu odluku i upozorilo da Tramp dovodi u rizik regionalnu stabilnost i poredak zasnovan na međunarodnom pravu. Predsjednik Abaz je istakao da o suverenosti Golana i Jerusalema ne odlučuju ni SAD, ni Izrael, bez obzira na to koliko traje okupacija. Rusija je upozorila da će Trampova odluka imati negativne posljedice po stabilnost na Bliskom Istoku. Turski predsjednik Erdogan je poručio Trampu da treba obnoviti znanje iz istorije. Francuski predsjednik Makron je ukazao da je Trampova odluka protivna međunarodnom pravu.[31]

Radi zalaganja za izraelske interese i metode primjene nasilja, da bi se ti interesi ostvarili, a u vezi priznavanja aneksije Golanske visoravni, premijer Natanjahu je izrazio posebno priznanje i zahvalnost *"velikom prijatelju države Izrael"* američkom predsjedniku Trampu: na Golanskoj visoravni označio je novo jevrejsko naselje i dao mu ime po Trampu – *"Ramat Tramp"*, što znači *"Trampova visoravan"*.[32]

Američko isticanje ekonomskih i zapostavljanje političkih problema

Da bi se stekao utisak uravnotežene politike prema izraelsko-palestinskom sukobu, SAD ističu svoju spremnost za ekonomsku pomoć Zapadnoj Obali i Gazi, ali se pri tome zapostavljaju palestinski politički interesi. Povodom najave da će se, 25. i 26. juna 2019. godine, u Bahreinu (Manami), u organizaciji SAD-a održati konferencija pod nazivom

[31] Oslobođenje, 27.3.2019. godine, strana 13.
Stav, 28.3.2019. godine, strana 53.
Oslobođenje, 29.3.2018. godine, strana 17.
Oslobođenje, 31.3.2019. godine, strana 4.

[32] Oslobođenje, 18.6.2019. godine, strana 13.

"Od mira do blagostanja", s ciljem da *"ohrabri međunarodna ulaganja u okupiranu Zapadnu Obalu i Pojas Gaze"*,[33] Palestinska uprava je odbila prisustvo tom skupu, jer o tome nije konsultirana, ističući da će taj skup ignorirati palestinske političke zahtjeve: granice, status Jerusalema, sudbinu palestinskih izbjeglica i slične probleme bez čijeg rješavanja nema ni ekonomskog ni političkog napretka ka miru na Bliskom Istoku.

Na samit u Manamu, Tramp je poslao svog zeta i savjetnika Jereda Kushnera, s ciljem da obznani ekonomski dio najavljenog američkog *"plana stoljeća"*: ulaganje 50 milijardi dolara u razvoj Zapadne Obale i Gaze, što bi obuhvatilo investiranje 27,5 milijardi u oporavak Zapadne Obale i Gaze, a ostalo bi se upotrijebilo za pomoć izbjeglicama u okolnim zemljama – 9 milijardi u Egiptu, 7,5 milijardi u Jordanu i 6,3 u Libanu.[34] Prema tom planu, ništa se ne daje za povratak prognanih Palestinaca sa svoje zemlje. Naprotiv, daje se za njihov trajni ostanak izbjeglištvu, što je ohrabrenje za nastavak izraelske operacije useljavanja Jevreja na palestinsku teritoriju iz svih krajeva svijeta.

Tramp je obrnuo redoslijed rješavanja problema u velikim ratnim krizama u kojima su se, gledano historijski, prvo rješavali politički problemi bez kojih nema uspostave mira, pa tek nakon što se postigne mir, pristupa se rješavanju ekonomskih pitanja uključujući moguće otklanjanje posljedica ratnih razaranja. U vezi s tim, iz Ministarstva vanjskih poslova Rusije je saopćeno da je američka inicijativa o rješavanju ekonomskih problema u Zapadnoj Obali i Gazi, kako je razmatrano na samitu u Manami, promašaj, jer *"rješenje za palestinsko pitanje nije moguće postići isključivo korištenjem ekonomskog utjecaja bez odlučivanja o statusu palestinske države."*[35]

---

33 Preporod, 1.6.2019. godine, strana 53.

34 **Somun Hajrudin**, Oslobođenje, 28.6.2019. godine, strana 12.

35 Oslobođenje, 28.6.2019. godine, strana 18.

Trampov *"plan stoljeća"* za nastavak dijaloga između Palestine i Izraela

U Vašingtonu, 28.1.2020. godine, Tramp i Natanjahu, dakle bez prisustva predstavnika Palestine, objavili su *"plan stoljeća"* za prekid sukoba između Izraela i Palestine. Saznavši za sadržaj tog plana, analitičari su ukazivali da je to velika prevara, jer su značajne političke stavke tog plana od strane SAD i Izraela već realizirane, ignorirajući stavove Palestine. Tako, naprimjer, nakon što je na štetu odbrane palestinskog naroda, a u korist nastavka genocidne zločinačke prakse Izraela nad Palestincima, priznao suverenost Izraela u Jerusalemu, priznao suverenost Izraela na Golanskoj visoravni, ukinuo pomoć Zapadnoj Obali i Gazi, zatvorio kancelariju PLO u Vašingtonu, ... predsjednik Tramp, preko svog zeta i savjetnika, Jareda Kushnera, počeo je da plasira u javnost plan za nastavak izraelsko-palestinskog dijaloga i konačnu uspostavu mira na Bliskom Istoku.

Intencije Trampovog *"plana stoljeća"* su bile slijedeće: uspostava palestinske države sa glavnim gradom Istočnim Jerusalemom, ali pod suverenitetom Izraela; Jerusalem će ostati izraelska nepodijeljena prijestolnica; Palestinci treba da priznaju suverenost Izraela na okupiranim teritorijama; Izrael treba proglasiti aneksiju teritorije Zapadne Obale sa oko 130 nelegalnih jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji; Palestinci treba da odobre aneksiju okupiranih teritorija njihovim pripajanjem u sastav Izraela; Palestinci treba da odustanu od pomisli da se vraćaju na svoju zemlju i u svoje domove koje je okupirao Izrael; Palestina treba da bude demilitarizirana država; Izrael zadržava odgovornost za sigurnost teritorija zapadno od rijeke Jordana, uključujući sigurnosnu kontrolu teritorije koja bi pripala Palestini;[36] ... Po tom planu, Palestinci bi dobili samo 15% teritorije koja im je određena odlukom UN-a, 1947. godine, po kojoj je nastao Izrael. Palestinska vlast bi bila na prostoru koji je ispresijecan mnoštvom jevrejskih naselja izgrađenih na palestinskoj zemlji. Palestinci ne bi imali svoju vojsku.

---

[36] Oslobođenje, 29.1.2020. godine, strana 13.
Marjanović Vladan, NIN, Beograd, 6.2.2020. godine, strana 48-50.

Dok je Tramp objavio svoj *"plan stoljeća"*, mnogi publicisti, političari i obični ljudi su se pitali - otkuda tako ozbiljnoj i moćnoj državi kao što su SAD, da dolaze tako neozbiljne, u političkom pogledu besmislene, a u moralnom smislu, nečovječne ideje, pune kontradiktornosti. Posebno, mnogi su se pitali - kako je u Trampov plan mogao ući stav da se Palestincima *"ko fol"* daje država o čijoj sigurnosti će da brine Izrael, odnosno, kako je u taj plan mogao ući stav da će glavni grad Palestine biti Istočni Jerusalem ako se na drugoj strani cijeli Jerusalem daje pod suverenitet Izraela. Da li i gdje na svijetu ima države čiji je glavni grad na teritoriji druge države? Tako apsurdan i besmislen prijedlog ne može se pravdati činjenicom što se njegov *"kreator"* Trampov zet (savjetnik) Kušner, bez ikakvog diplomatskog iskustva prihvatio riješiti problem koga decenijama nisu uspjeli riješiti diplomati sa najvećim diplomatskim, političkim i životnim iskustvom. Neki od uglednih, za Trampov plan su rekli da je *"dil stoljeća"*, neki su rekli da je *"provokacija"*, neki da je *"sramotan"*, neki da je *"blef milenija"*, neki da je *"halucinacija"*,[37] ... Ustvari, količina apsurda u tom planu je takva da se s pravom zaključuje kako SAD-u i Izraelu i nije stalo do plana za mir, jer žele dobiti na vremenu s obzirom da još uvijek nisu postigli ono što su planirali, a ne mogu drugačije osim primjenom sile.

Prema Trampovom planu, Palestinci su se trabali, praktički, odreći svoje zemlje sa koje su protjerani. Izgubili bi pravo na povratak sa zemlje sa koje su silom prognani. Od Palestinaca se traži da priznaju suverenitet Izraela na svim teritorijama sa kojih su prognani, da Jerusalem bude pod apsolutnom kontrolom Izraela, da se razoruža Hamas i sve ostale palestinske vojne formacije, da Palestina bude bez svoje vojske a da svoju sigurnost povjeri izraelskoj vojsci, da poreze na Zapadnoj Obali i Gazi prikuplja Izrael ...

Trampov plan su odbacili Rusija, Kina, Japan, UN, EU, Arapska liga, Afrička unija, Organizacija islamske saradnje, Jordan, Iran, Turska, Tunis, ... Uglavnom, sve te zemlje i međunarodne organizacije

[37] **Somun Hajrudin**, Oslobođenje, 7.2.2020. godine, strana 12.

su ukazivale da je taj plan protivan međunarodnom pravu, a da je jedino pravedno rješenje uspostava dvije države – Izraela i Palestine sa granicama od 1967., da Istočni Jerusalem bude glavni grad Palestine sa punim palestinskim suverenitetom, a da glavni grad Izraela bude Zapadni Jerusalem. Ruski ministar vanjskih poslova Sergej Lavrov je ocijenio da je Trampov plan *"destabilizirajući za regiju Bliskog Istoka"*, a da se Rusija zalaže za uspostavu *"sveobuhvatnog mehanizma kolektivne sigurnosti i saradnje u regiji Zaljeva."*[38] Predsjednik Tunisa Kais Saied je bio decidan u ocjeni da je Trampov plan *"nepravda stoljeća i veleizdaja"*.[39]

Odbacujući Trampov plan, premijer Palestine, Mohamad Shtayyeh je poručio da se narušava međunarodno pravo, pored ostalog i zato što ga predlaže Tramp, koji je izgubio kredibilitet da bude posrednik u procesu iznalaženja rješenja za mir između Izraela i Palestine.[40] Odbacujući Trampov plan, predsjednik Palestinske uprave Mahmud Abaz je ocijenio da rješenje u njemu ne mogu donijeti mir, da Palestina neće uopće razgovarati o tom planu, a da je spreman razgovarati sa bivšim izraelskim premijerom Ehudom Olmertom *"sa pozicije na kojoj su stali prije desetak godina."* Istakao je da je Palestina posvećena *"relevantnim rezolucijama UN o palestinskom pitanju"*, a da Trampov plan uništava *"legitimitet palestinskih prava"*, da odbacuje taj plan iz niza razloga, a posebno zbog toga što po njemu *"Istočni Jerusalem više nije pod suverenitetom države Palestine,"* u vezi čega je naglasio da SAD nisu više prijateljska zemlja Palestine, pa je odbacio inicijativu da se o tome sastane sa Trampom.[41]

Znajući da je palestinski sistem odbrane razjedinjen, SAD i Izrael smatraju da sa palestinske strane sporazum sa Izraelom trebaju potpisati predstavnici PLO i Hamasa, jer se bez njihove zajedničke saglasnosti sporazum ne bi mogao implementirati. Također je indikativno da se

---

38 **Lavrov Sergej**, Oslobođenje, 18.2.2020. godine, strana 13.

39 **Kais Seied**, Oslobođenje, 1.2.2020. godine, strana 9.

40 **Shtayyeh Mohamad**, Oslobođenje, 28.1.2020. godine, strana 13.

41 **Abaz Mahmud**, Oslobođenje, 13.2.2020. godine, strana 14.
Preporod, 15.2.2020. godine, strana 40.
Oslobođenje, 2.2.2020. godine, strana 10.

ponuđenim Trampovim planom Palestincima obećava da se ubuduće neće kupovati njihova imovina, što je ironija svoje svrste, jer se i do sada nije kupovala, već se otimala i to metodama primjene sile i progona silom. To je faktički bio plan integracije u veliki Izrael svih palestinskih teritorija i onih koje još nisu okupirane na Zapadnoj Obali i Gazi. To je bio plan u cilju oduzimanja prava Palestinaca za povratak na svoju zemlju.[42]

Upravo takav plan, Tramp je nazvao *"plan stoljeća"*. Bilo kakav pokušaj SAD-a da posreduje u izraelsko-palestinskom sukobu čini se apsurdnim, s obzirom na činjenice o Trampovoj podršci okupacijskoj, genocidnoj zločinačkoj agresivnosti Izraela prema Palestini i palestinskom narodu. Povodom svog *"plana stoljeća"* Tramp je obnovio prijetnje Iranu, ističući da *"uvijek postoji prilika za američku vojnu akciju protiv Islamske Republike"*, koju smatra terorističkom državom *"broj jedan"*.[43]

Američku podršku Izraelu osuđuju kršćanske zajednice na Bliskom Istoku

Bliskoistočni muslimani nisu usamljeni u protivljenju američkoj politici apsolutne, bezrezervne podrške izraelskoj okupacijskoj, genocidnoj, zločinačkoj praksi nad Palestincima. Prilikom posjete Bosni i Hercegovini, jula 2019. godine, umirovljeni *"jerusalemski latinski patrijarh"* mons. Fouda Twal, u intervjuu za sarajevsko *"Oslobođenje"*, o problemina u izraelsko-palestinskom sukobu je rekao: *"Mi smo u Svetoj zemlji polagali nade u Evropu, a, nažalost, ono što vidimo jeste da američka i izraelska politika imaju primat, monopol u Jerusalemu. Željni smo da Evropa ima ulogu, nadajući se da će se ovaj monopol SAD-a i Izraela nad Jerusalemom smanjiti. Upravo se dešava obrnuto, da Amerika potpuno podržava Izrael, a zapravo se ne podržava istina i pravda ... Poznato je*

---

42 **Budimac Bojan**, Stav, 23.5.2019. godine, strana 30-31.
Somun Hajrudin, Oslobođenje, 14.6.2019. godine, strana 12.

43 Oslobođenje, 6.6.2019. godine, strana 15.

da se dešava okupacija u Izraelu, jako loša za sve koji pokušavaju da žive normalno. Izrael i Amerika unilateralno onose odluke, pa su je donijeli i za Jerusalem, koji bi trebao biti grad za sve ljude ...Nažalost, danas se opredjeljenje palestinskog naroda sprečava. Tramp i Izrael rade što žele u Svetoj zemlji. Za njih nisu bitne rezolucije ..."[44]

Američka vojna pomoć Izraelu

SAD pomažu Izrael u naoružavanju, vojnom osposobljavanju i borbenim operacijama izraelske vojske u ratovima koje vodi i u kojima učestvuje.

Semtembra 2016. godine, SAD su najavile *"paket desetogodišnje vojne pomoći"* Izraelu *"vrijedan 38 milijardi dolara."*[45] S obzirom na činjenicu da se u vojnim operacijama Izraela na palestinske teritorije masovno ubijaju Palestinci, a njihova imovina razara, logičan je zaključak da će izraelskom upotrebom resursa pribavljenih putem američke vojne pomoći stradavati mnogi Palestinci.

Sredinom septembra 2018. godine, američki Kongres je odlučio da će *"tokom narednih deset godina uputiti Izraelu 38 milijardi dolara pomoći za odbranu, a zakon propisuje da to neće zavisiti od predsjednika ni budućih sastava američkog Kongresa, već da je riječ o zagarantiranoj sumi."*[46] Odlučeno je, također, da će SAD, pored toga, isporučiti Izraelu sofisticiranu vojnu opremu, *"pametnu municiju"* i tehniku za borbu protiv bespilotnih letjelica.

Sredinom februara 2021. godine, Izrael je objavio da, zajedno sa SAD-om, razvija novi protivraketni štit Arrow-4, savremeniji od onih koji se već koriste (Arrow-2 i Arrow-3).[47]

---

44 **Fouad Twal**, Oslobođenje, 6.6.2019. godine, strana 6. i 7.

45 Faktor, 07.10.2016. godine, strana 12.

46 Oslobođenje, 18.9.2018. godine, strana 12.

47 Oslobođenje, 19.2.2021. godine, strana 14.

Odnosi Turske i Sjedinjenih Američkih Država 2016. i 2017. godine

SAD i Turska imaju istaknute uloge u NATO, jer je teritorija Turske u geostrateškom pogledu naročito značajna za SAD, evropske i druge saveznike u Alijansi. Međutim, SAD i Turska suprotstavljaju se oko važnih pitanja regionalne i opće sigurnosti, i to:

(a) Kurdsku PKK/YPG Turska smatra terorističkom, a SAD sa njom sarađuje u borbi protiv ID-a. Dakle, SAD i Turska se zajednički bore protiv Bašarevog režima i ID-a, dok SAD u toj borbi sarađuje sa neprijateljem Turske PKK/YPG. Krajem maja 2016. godine, ministar vanjskih poslova Turske, Čavušolu je oštro kritikovao što su vojnici SAD-a u Siriji na uniformama nosili obilježja YPG-a, ogranka terorističke organizacije PKK, ističući da je *"neprihvatljivo da vojnici zemlje koja je naš saveznik i vrlo ambiciozna na polju borbe protiv terorizma koristi obilježja jedne terorističke organizacije"*.[48] Turska se suprotstavlja američkom i ruskom stavu da u pregovorima za mir u Siriji mogu učestvovati i predstavnici PKK/YPG. Sukobi Turske i SAD-a su pojačani od proljeća 2017. godine, kada su SAD počele naoružavati PKK/YPG teškim naoružanjem i specijalnom opremom. Na protivljenje Turske zbog toga, SAD su uvjeravale da oružje koje daju u ruke PKK/YPG neće biti korišteno u kurdskim borbama protiv Turske, već da će biti korišteno samo u borbama Kurda protiv ID-a.

b) Turska u Egiptu podržava "Muslimansku braću" i Mohameda Mursija, koji je od strane egipatskih vlasti, podržanih od SAD, osuđen na doživotnu kaznu zatvora. Dakle, SAD podržavaju vladajući režim u Kairu, a osuđuju Mursija i "Muslimansku braću". Turska se protivi toj američkoj politici.

c) Turska nije zadovoljna kolebljivim ponašanjem SAD-a u ocjenama stradanja Armena u Prvom svjetskom ratu. Iako je bivši predsjednik SAD-a, Barak Obama, o tom pitanju izbjegao upotrijebiti

[48] **Čavušoglu Mevlut**, Oslobođenje, 28.05.2016. godine, strana 15.

riječ *"genocid"*, Turska je pozvala američke zvaničnike da budu objektivni, da zauzmu konstruktivan stav, uvažavanjem *"mišljenja svih strana"*. Da bi pridobio glasače u sredinama armenske dijaspore u SAD, u predsjedničkoj predizbornoj kampanji Obama je obećavao da će, ako bude izabran za predsjednika, armenska stradanja okvalificirati kao genocid, što nije ispunio.[49]

d) Turska osuđuje politiku i terorističku praksu Izraela prema Palestincima, smatrajući da je izraelski režim *"teroristički"*, dok SAD načelno podržavaju i priznaju palestinski pokret, ali je isti taj SAD u konkretnom ponašanju najvažniji saveznik Izraela. Turska se suprotstavila amiričkom priznavanju Jerusalema, da je glavni grad Izraela. Protiveći se SAD-u zbog toga, Turska je priznala Istočni Jerusalem kao glavni grad Palestine.

e) Ankara se ne slaže sa ocjenama SAD-a o stanju ljudskih prava i sloboda u Turskoj. SAD su protiv modela i prakse Erdoganove vladavine, posebno u pogledu primjene represivnih mjera prema organizacijama i pojedincima koji su identificirani da podrivaju ustavni poredak Turske, kao i prema novinarima i medijskim kućama. Turska ima argumente da ne sudi novinarima, već da to čini ako je bilo ko, pa i novinar, eksponiran kao pomagač terorista.

f) Turska i SAD se nisu saglasili o invaziji protiv režima Sadama Husein u Iraku. Turska nije dozvolila da se iz baza NATO u Turskoj borbeno djeluje po ciljevima u Iraku.

g) Nakon pokušaja vojnog udara, Turska je zahtijevala od SAD-a da izruči Fetulaha Gulena, ali su američki zvaničnici odgovarali da će se to učiniti tek ako budu ispunjeni uslovi iz američkih zakona.

Prvi telefonski razgovor američkog predsjednika Trampa i turskog predsjednika Erdogana, sredinom februara 2017., rezultirao je približavanjem stavova o pitanjima koja su ključna za Tursku u pogledu američkog tretiranja terorističkih organizacija FETO i PKK/YPG, što se

[49] **Lalić Vojislav**, Politika, Beograd, 25.04.2016. godine, strana 3.

moglo tumačiti kao američki obzir prema činjenicama o približavanju Turske prema Rusiji, što može biti protivno američkim interesima na Bliskom Istoku.

U vezi s tim, tokom maja 2017. godine, odnosno prvih dana poslije referenduma o izmjenama Ustava u Turskoj, pažnju svih najmoćnijih činilaca međunarodne zajednice izazvale su Erdoganove posjete Indiji, Kini, Rusiji, EU i SAD-u.

4. Prisustvo EU i njenih članica u krizi na Bliskom Istoku

Evropski desničari su, i antisemisti, i islamofobi

Desničari širom Evrope ideološki su, i islamofobi, i antisemisti. Neki islamofobijom maskiraju da su antisemisti. Kad ispoljavaju antisemitizam u vezi krize na Bliskom Istoku stiče se iskrivljen utisak da nisu islamofobi. Evropski desničari, i antisemisti, i islamofobi, žele da Jevreji odsele iz Evrope. Zato podržavaju jevrejsko naseljavanje teritorije Palestine i proširivanje Izraela. U nekim razmatranjima na koja se poziva i beogradski publicista Boško Jakšić o jačanju utjecaja desničara u Francuskoj, na čelu sa Marinom Le Pen, zaključuje se da je upravo zbog toga, tokom 2015. godine, iz Francuske odselilo 7.000 Jevreja u Izrael, gdje su za njih izgrađena naselja na palestinskoj zemlji.[50]

Po Evropi, u porastu je antisemitski terorizam napadima na jevrejsku imovinu i simbole. Sukobi na Bliskom Istoku, zbog očite zločinačke nepravde koju izraelski režim čini Palestincima, mogu pojačavati antisemitizam, a ublažavati islamofobiju. Međutim, učestale terorističke akcije po Evropi za koje odgovornost prihvataju ISIL i Al-kaida, utječu na ublažavanje antisemitizma i pojačavanje islamofobije. Upravo u tom kontekstu možda treba dati za pravo onima koji tvrde da se izraelski režim raduje svakom novom slučaju terorizma po Evropi od strane terorističkih grupa i organizacija koje radikalno antiislamski tumače islam. Čak, ima i onih koji tvrde da je Izrael umiješan u nastanak ISIL-a i Al-kaide, odnosno, da je umiješan u njihove terorističke akcije po Evropi i drugim dijelovima svijeta.

Evropska politika *"ekvidistance"* koristi nastavku izraelskog terora nad Palestincima

O krizi na Bliskom Istoku, u nekim pitanjima, politički stavovi EU i Palestinaca se bitno razlikuju. EU pokušava da istovremeno dok

[50] **Jakšić Boško**, Politika, Beograd, 15.05.2017. godine, strana 4.

daje za pravo, i Palestincima, i Izraelu, blago kritikuje i jedne i druge. To bi se moglo nazvati evropskom politikom *"ekvidistance"*, koju vješto koristi izraelski režim za neometano produžavanje zločinačke prakse nad Palestincima.

Kada je 28.09.2016. godine umro Šimon Perez, koji je u raznim ulogama bio višedecenijski lider Izraela, zvaničnici EU, među kojima i visoka predstavnica za vanjsku i sigurnosnu politiku, Federika Mogherini, su ukazivali da se Perez borio za mir, da je radi toga dobio Nobelovu nagradu, te da je zaslužan za sporazum u Oslu 1993. i 1995. godine, po kome je trebalo djelovati na uspostavi dvije države, Izraela i Palestine, koje će jedna pored druge postojati u miru i saradnji.[51] Nasuprot tome, povodom Perezove smrti, predstavnici Palestinaca, posebno lideri Hamasa koji imaju vlast u Gazi, isticali su da je on zločinac i da je za Palestince sreća što je umro.[52]

Ipak, palestinski predsjednik Mahmud Abaz odlučio je prisustvovati sahrani Pereza, što je bila *"snažna poruka izraelskom društvu da su Palestinci za mir i da cijene napore miroljubivih ljudi kao što je bio Šimon Perez"*.[53]

Prioritet EU trebaju biti zaštita ljudskih prava, života i imovine Palestinaca

EU, posebno njene stare, najmoćnije članice imaju odgovornost u tretiranju i rješavanju krize na Bliskom Istoku. Najbolje bi bilo da se ta odgovornost usmjeri na zaštitu ljudskih prava, života i imovine palestinskog naroda od učestalih izraelskih terorističkih vojnih i policijskih akcija i operacija u kojima stradavaju nevini Palestinci, uz vandalsko uništavanje palestinske imovine, što uključuje i otimanje

---

51 **Mogherini Federika**, Faktor, 29.09.2016. godine, strana 15. Politika, Beograd, 17.07.2017. godine, strana 3.

52 Faktor, 29.09.2016. godine, strana 15.

53 Oslobođenje, 30.09.2016. godine, strana 20.

palestinske zemlje na kojoj se grade naselja za Jevreje koji se doseljavaju iz cijelog svijeta.

Nažalost, na Bliskom Istoku nema prisustva EU i njenih članica sa efektima zaštite ljudskih prava, života i imovine Palestinaca od izraelskog državnog terorizma. Njihovo prisustvo ima diplomatski i humanitarni karakter. Tako, naprimjer, sredinom 2016. godine, *"Njemačko – francuski kulturni centar"* u Zapadnoj Obali, osnovao je pokretnu dječiju biblioteku koja se postavlja u raznim mjestima Gaze i Zapadne Obale, s ciljem da se palestinska djeca navikavaju čitati i da se zabave tokom školskog ferja.[54] To je korisna aktivnost, ali je za palestinsku djecu porazno što EU, pa i njene najutjecajnije članice, Francuska i Njemačka, adekvatnim akcijama ne spriječe izraelsku vojsku i policiju kada hapsi, progoni, zlostavlja i ubija tu djecu i njihove roditelje.

Njemačka podrška Palestincima

Kada je, sredinom aprila 2017. godine, ministar vanjskih poslova Njemačke Sigmar Gabriel izrazio namjeru da će tokom posjete Izraelu razgovarati sa predstavnicima *"građanskih grupa"*, premijer Izraela Benjamin Natanjahu je otkazao susret i razgovor s njim, zato što se *"građanske grupe"* sa kojima se ministar Sigmar želi sastati protive izraelskoj politici prema Palestincima.[55] Početkom maja 2017. godine, tokom posjete Palestini, ministar Sigmar je u razgovoru sa predsjednikom Mahmudom Abazom podržao njegove napore da se kriza na Bliskom Istoku riješi u skladu sa međunarodnim rezolucijama, uspostavom dvije države, Izraela i Palestine, sa granicama od 1967. godine i sa glavnim palestinskim gradom, Istočnim Jerusalemom.

---

[54] Oslobođenje, 11.07.2016. godine, strana 13.

[55] Oslobođenje, 26.04.2017. godine, strana 13.

Mjere EU za pravedno okončanje sukoba Izraela i Palestine

Krajem aprila 2018. godine, Evropski parlament je usvojio rezoluciju kojom se *"Izrael poziva na hitnu i bezuslovnu deblokadu pojasa Gaze"*, te osuđuje *"izraelsko nasilje protiv nenaoružanih demonstranata u blokiranom pojasu Gaze"* dok se mirno kreću u *"Velikom maršu za povratak"*.[56]

Krajem marta 2019. godine, u Tunisu, na 30. samitu lidera Arapske lige, tadašnja visoka predstavnica EU za vanjsku i sigurnosnu politiku Federica Mogherini je podržala suverenitet Sirije na Golanskoj visoravni, odbacujući Trampovu odluku za priznanje izraelskog suvereniteta u toj regiji. Istakla je da je *"jedino održivo i realno dvodržavno rješenje"* izraelsko – palestinskog sukoba, tako da Jerusalem treba biti glavni grad obje države – i Palestine, i Izraela, sa granicama od prije rata - 1967. godine.[57] Iste te stavove Mogherini je ponovila krajem novembra 2019. godine. Istakla je da *"ilegalno izgrađena izraelska naselja predstavljaju prepreku uspostavi mira i ugrožavaju rješavanje bliskoistočne krize na bazi uspostave dvije države."*[58]

Saradnja izraelskih sa evropskim desničarima

Izraelski premijer Natanjahu ulaže napore da EU i njene članice odvrati od političkih stavova i aktivnosti suprotstavljenih izraelskoj okupacijskoj i genocidnoj praksi nad Palestincima. Radi toga, izraelski diplomati i lično premijer Natanjahu razgovarali su sa liderima evropskih zemalja, naročito sa onima koji su u javnosti eksponirani kao radikalni desničari, dovodeći u pitanje integritet EU. Natanjahu je boravio u Mađarskoj i razgovarao sa njenim premijerom Viktorom Orbanom, kao i sa najvišim zvaničnicima Poljske, Češke i Slovačke, odnosno sa liderima članica EU koje zajedno sa Mađarskom čine takozvanu *"Višegradsku grupu"*.

---

56 Oslobođenje, 28.4.2018. godine, strana 9.

57 **Mogherini Federica**, Oslobođenje, 1.4.2019. godine, strana 11.

58 **Mogherini Federica**, Oslobođenje, 29.11.2019. godine, strana 19.

U Izrael, na susrete sa premijerom Natanjahuom odlaze najviši evropski državni zvaničnici i lideri desničarskih partija zemalja članica EU – Italije, Austrije, Njemačke, Belgije, ... U tim diplomatskim aktivnostima Natanjahu ima cilj ublažiti evropski otpor izgradnji jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji. Odvraća EU i njene članice od podrške Palestini. Motivira evropske zemlje da odustanu od kritike američkog premještanja svoje Ambasade u Jerusalem. Sugeriraju da isto to, kao i SAD, učine i evropske zemlje. Zahtijeva da EU ukine odluku o obilježavanju roba proizvedenih u jevrejskim naseljima na palestinskoj zemlji. Iz takvih Natanjahuovih utjecaja vjerovatno da je uslijedila najava mađarskog premijera Orbana, da će utjecati na zvaničnike institucija EU i lidere njenih članica da se njihova zvanična politika prema izraelsko-palestinskom sukobu približi američkoj podršci Izraelu.[59]

Diplomatske i propagandne akcije izraelskih vlasti prema EU i njenim članicama daju rezultate, što potvrđuje činjenica da su članice EU Mađarska, Poljska, Rumunija, Hrvatska i Češka bile uzdržane kada je Generalna skupština UN-a izglasala rezoluciju kojom je osudila odluku američkog predsjednika Trampa da preseli Ambasadu iz Tel Aviva u Jerusalem.[60]

Dakle, premijer Natanjahu uspostavlja saradnju sa desničarskim pokretima po evropskim zemljama koji su eksponirani kao antisemisti. Pri tome, Natanjahu zapostavlja njihov antisemitizam. Bez obzira što su antisemisti, s njima se povezao po drugim pitanjima od zajedničkog interesa: migracije, islamofobija, kršenje evropskih vrijednosti na kojima se temelji EU, dezintegracija EU i osipanje njenih članica, podrška Trampovom priznavanju Jerusalema kao glavnog grada Izraela, ... Pragmatično, zapostavio je i antisemitizam mađarskog premijera Orbana, koji je juna 2017. godine *"hvalio nekadašnjeg mađarskog lidera Mikloša Horhyja, kojega je nazvao 'izvanrednim vođom'. Horthy je bio saveznik Adolfa Hitlera koji je 1920-ih i 1930-ih godina odobrio*

[59] **Orban Viktor**, Oslobođenje, 10.1.2020. godine, strana 18.

[60] **Karčić Harun**, Preporod, 1.10.2018. godine, strana 25.

antižidovsko zakonodavstvo, te surađivao sa Nijemcima u deportaciji mađarskih Židova tijekom holokausta."[61]

Ipak, evropska javnost pokazuje osjećaj za pravdu i istinu, što simbolizira najširа društvena podrška najboljem antiratnom filmskom ostvarenju *"Foxtrot"*, autora Samuela Moaza, u kome se prikazuje kako izraelska vojska ubija palestinske civile. Vlada Izraela je pokrenula snažnu propagandu protiv tog filma i njegovog autora, smatrajući da je antisemitski i da je sačinjen prema interesima izraelskih neprijatelja.[62]

Trampove odluke koje su protivne politici EU

U okolnostima promjena u američkoj politici koje donosi predsjednik Donald Tramp, stanje američko-evropskih, transatlantskih odnosa se pogoršava i komplicira.[63] U evropskim centrima Trampu se zamjera što je: (a) povukao SAD iz Pariškog sporazuma o klimi; (b) povukao SAD iz Transatlantskog partnerstva i Transpacifičkog partnerstva za trgovinu i investicije, uz otpor EU-ovoj i kineskoj trgovinskoj efikasnosti; (c) povukao SAD iz Nuklearnog sporazuma sa Iranom, nasuprot čvrstoj opredijeljenosti za taj sporazum Francuske, Engleske i Njemačke; (d) napustio je zajedničku evropsko-američku politiku o sankcijama prema Rusiji i Iranu;[64] ... (e) napustio Sporazum o nuklearnim raketama malog i srednjeg dometa koga su SAD sa Rusijom potpisale u vrijeme Hladnog rata, 1987. godine; (f) zahtijeva veći doprinos evropskih zemalja u borbi protiv terorizma; (g) u predizbornoj kampanji i početkom mandata Tramp se usmjerio protiv NATO-a, a kasnije, u nastavku predsjedničkog mandata korigirao se i potvrdio važnost NATO-a, ali zahtijeva da članice za potrebe Alijanse plaćaju više i olakšaju SAD-u jer snosi najveći teret; (h) umjesto predizborne najave o

---

61 **Hrupić Martina**, Globus, Zagreb, 4.8.2017. godine, strana 53.

62 **Skenderagić Mirza**, Stav, 22.11.2018. godine, strana 72.

63 **Mijatović Boško**, NIN, Beograd, 08.11.2018. godine, strana 35.

64 **Bugajski Janusz**, Globus, Zagreb, 02.02.2018. godine, strana 34.
Hill Christopher, Dani, 27.04.2018. godine, strana 69.

poboljšanju odnosa sa Rusijom, Tramp je pogoršao te odnose; (i) smatra se da Tramp, neobičnim stilom ponašanja i teškim izjavama, umanjuje opći ugled SAD-a u svijetu; ...

Evropsko traganje za alternativama zbog težine predviđanja politike SAD-a

Iz naprijed navedenih razloga, u evropskim i drugim političkim centrima cijeni se da su SAD postale nepredvidiv i manje pouzdan partner. Važni činioci međunarodne zajednice traže alternative dosadašnjem partnerstvu sa SAD, što će iskoristiti Kina i Rusija. Upravo to potvrđuje činjenica da Brisel, bez obzira na zategnute odnose sa Moskvom, traži kanale za partnerstvo s Rusijom, a Velika Britanija, alternativu naspram EU, pokušava ostvariti pojačanim partnerstvom sa Kinom i afričkim zemljama. U traganje za alternativama spada i približavanje Turske zemljama koje su u sukobu sa SAD i EU, odnosno sa Rusijom, Kinom i drugim zemljama u grupaciji BRIKS, što se opravdava lošim političkim stavovima SAD i EU prema interesima Turske. Kao odgovor na protekcionističke prijetnje od strane SAD-a, EU i Japan su postigli *"Sporazum o ekonomskom partnerstvu"* koji je stupio na snagu 01.02.2019. godine. Po tom Sporazumu, Japan će ukinuti carine na 94% uvoza iz EU. Tako je nastala velika *"zona slobodne trgovine u svijetu"*.[65]

U tim promjenama, lokacije svjetske moći ostaju iste ali imaju tendenciju drugačijeg grupisanja, što je indikator mogućih dubljih promjena u svjetskom poretku.

Bivši njemački kancelar Gerhard Šreder je rekao da na loše strane Trampove politike EU treba odgovoriti unutarnjim reformama uz približavanje Rusiji i Turskoj,[66] što znači i Kini, pa lančano i drugim zemljama koje su u sukobu sa SAD-om.

---

65 Oslobođenje, 02.02.2019. godine, strana 9.

66 **Šreder Gerhard**, Oslobođenje, 15.03.2018. godine, strana 18.

Zemlja koja osjeća i trpi prijetnje svojoj sigurnosti iz istih izvora kao i SAD, posebno ako smatra da te prijetnje dolaze od Kine, Rusije, Irana, Sjeverne Koreje ... ima pretpostavke za jačanje saveza sa SAD. Bitno je, ali nije presudno, da li je ta zemlja demokratska ili ne. SAD se angažiraju da se u tim zemljama ako nema demokratije ona izgradi, ali odsustvo demokratije nije smetnja za partnerstvo ako u savezu sa SAD mogu pojačati i svoju, i sigurnost SAD-a. Dakle, za vanjsku politiku SAD interesi sigurnosti su važniji prioritet od demokratije. Ako se mijenja percepcija o prijetnjama, mogu nastati promjene u lokaciji savezništva, pa je zanimljivo odgovoriti na pitanje da li je dolaskom Trampa promijenjena američka percepcija prijetnji, pa da, po tom osnovu, nastaju američke strateške vanjskopolitičke promjene sa posljedicama francuskog, njemačkog, turskog, ... traganja za alternativama svojoj dosadašnjoj upućenosti na čvrst savez sa SAD.

5. Generalna skupština i Vijeće sigurnosti UN-a

Stavovi UN-a o krizi na Bliskom Istoku

Ponekad se stiče utisak da čak i zvaničnici međunarodnih organizacija, pa i UN-a, smatraju da Izrael i Palestina nisu u ratu, već da su u permanentnom političkom sukobu koji povremeno dobija karakteristike rata, pa se čak i očito ratne operacije kvalificiraju kao *"približavanje ratu"*, a ne da su izraz permanentnog rata. Istina je da je rat između Izraela i Palestine neprekidan od nastanka Izraela, kada je za Palestince nastala katastrofa – Hakba. Od tada, taj rat nikada nije prestajao, samo je mijenjao intenzitet. Tako se, ustvari, čak i od strane odgovornih za stanje sigurnosti u svijetu (UN i Vijeće sigurnosti), pa i na Bliskom Istoku, relativizira agresorska okupacijska praksa Izraela sa genocidnim posljedicama za palestinski narod. Često, oni koji u ulozi predstavnika međunarodne zajednice tvrde da Izrael i Palestina nisu kontinuirano u ratu, već da samo povremeno ulaze u ratne sukobe, osuđuju palestinsku stranu (Hamas) da izaziva rat, a da se Izrael brani od onih sa palestinske strane koji, navodno, izazivaju rat. Kad na palestinskoj zemlji izgradi naselje povećavajući okupirane teritorije da bi na njih naselio Jevreje koje okuplja iz cijelog svijeta, Izrael zbog toga ne dobija nikakve kritike da izaziva rat ili ako ih dobija vrlo su blage, a kada Palestinci odgovore na takvu izraelsku okupacijsku praksu da bi odbranili svoje teritorije, onda je to izazivanje rata. U tom smislu, indikativne su izjave izaslanika UN-a za Bliski Istok, Nikolaja Mladenova. U Vijeću sigurnosti UN-a, SAD prednjače po inicijativama da se osudi Hamas kao da je teroristička organizacija.[67]

Prema izraelskoj propagandi, svi činioci palestinskog sistema odbrane su teroristi, a jedini Izrael na Bliskom Istoku ne djeluje teroristički, što je apsurdna zamjena teza. Izaslanik UN-a, Mladenov, je očito na strani Izraela. On sa terena izvještava da Palestinci svojim raketnim udarima

[67] Oslobođenje, 1.6.2018. godine, strana 18.

po Izraelu izazivaju zračne udare Izraela po pojasu Gaze, pri tome ne postavljajući pitanje čime su Palestnci izazvani da borbeno, raketnim udarima djeluju po svojoj zemlji koju je okupirao Izrael. Mladenov ne pominje izraelsku okupacijsku praksu izgradnje naselja na palestinskoj zemlji, stavljajući na taj način do znanja Palestincima da ne smiju ni pomišljati da se vrate na prostor sa koga su protjerani iz svojih domova. Mladenov ne pomišlja da odgovori zašto se Izraelu tolerira progon Palestinaca iz njihovih domova, a zatim tolerira izraelsko sprečavanje da se Palestinci vrate u svoje domove, odnosno zašto se Izraelu tolerira naseljavanje na palestinskoj zemlji, a brutalno kažnjava svaki pokušaj Palestinaca da se vrate u svoje domove. Po interpretaciji Mladenova - predstavnika UN-a angažiranog na prostorima sukoba, ispada da je jedini problem na Bliskom Istoku što Palestinci raketiraju okupatore svoje zemlje s ciljem da se vrate na svoje i u svoje, a da nikakav problem nije jevrejsko naseljavanje na tuđoj zemlji.

Upornost Izraela da nastavi naseljavanje na palestinskoj zemlji, kako je to regulirano i novim izraelskim rasističkim zakonom o Izraelu, kao nacionalnoj državi Jevreja, izraz je nesrazmjere između broja Jevreja koje želi useliti u Izrael i naseliti na palestinskoj zemlji i veličine teritorija koje je do sada okupirao i na koje želi realizirati useljavanje i naseljavanje. Tu nesrazmjeru Izrael rješava upornošću za dalju okupaciju palestinskih prostora. Dakle: Izrael useljava u Izrael i naseljava na palestinskoj zemlji, čime izaziva reakciju Palestinaca da se vrate na svoje i spriječe dalju okupaciju, radi čega, po međunarodnom pravu, imaju pravo poduzeti akcije za povratak svojih teritorija.

Vijeće sigurnosti UN i drugi subjekti međunarodne zajednice, na vijesti o izraelskim zločinima nad Palestincima izražavaju *"zabrinutost"*, *"apeluju"* i *"upozoravaju"* u stilu izjednačenog tretiranja odgovornosti, i Izraela, i Palestine, za konkretne sukobe. To je licemjerje, jer palestinski narod od izraelskog ubijanja ne mogu zaštititi ničija zabrinutost, apeli i upozorenja ako nisu praćeni konkretnim mjerama da se stane na put i zaustavi izraelski genocidni teror nad Palestincima. Naprimjer, povodom izraelskog ubijanja i ranjavanja Palestinaca dok su se kretali u "*Velikom maršu za povratak*", počev od marta 2018., generalni sekretar UN-a

Antonio Guterres je upozorio da je *"eskalacija nasilja u pojasu gaze blizu ivice rata"*. Ispada da Generalni sekretar UN-a ne zna da su Izrael i Palestina u ratu od 1948., pa se u aktuelno vrijeme *"približavaju ivici rata"*,[68] što je jedna strana problema, a druga je što on svoje reagiranje zadržava na *"upozorenju"*. Ako se u nekim slučajevima, uz zabrinutost, apele i upozorenja zaraćenim stranama pokuša neka konkretna mjera, kao što je, naprimjer, Vijeće sigurnosti tražilo istragu konkretnih slučajeva ubijanja Palestinaca, onda se SAD, putem veta, tome usprotive,[69] što je ohrabrenje Izraelu da nastavi zločinačku, genocidnu ratnu praksu nad Palestincima. Uvjerenje da SAD proklamiraju najviše standarde zaštite ljudskih prava i sloboda širom svijeta sugerira pitanje zašto te standarde ne primjenjuje radi zaštite prava na život Palestinaca.

Razlike politike SAD i UN-a o gradnji jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji

Progon Palestinaca od strane Jevreja organizirano i planski je započet osnivanjem *"Jevrejskog nacionalnog fonda"* 1901. godine, s ciljem da se intenzivno dolazi u posjed palestinske zemlje i osigura prostor za naseljavanje Jevreja iz cijeloga svijeta. Zatim je 1917. godine uslijedila podrška Velike Britanije da se na palestinskoj zemlji osnuje jevrejska država. Uslijedilo je organizirano oblikovanje svijesti Jevreja širom svijeta da Palestince treba protjerati jer Jevrejima pripada prostor Palestine. Taj proces, u drastičnim sadržajima i formama, intenziviran je poslije nastanka Izraela 1948. godine, pa sve do aktuelnog vremena, kada je intenzivirana gradnja jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji.

Javnost je uvjerena da SAD ohrabruju politiku Izraela protiv Palestinaca, što zbunjuje, s obzirom na uvjerenja da su SAD nosilac demokratskih vrijednosti u korist mira i progresa. U nekim situacijama kada SAD kritikuju Izrael, kao što su u vrijeme mandata Baraka Obame, naprimjer, slučajevi kritike izgradnje jevrejskih naselja na palestinskoj

---

68 **Guterres Antonio**, Oslobođenje, 20.6.2018. godine, strana 13.

69 Oslobođenje, 16.5.2018. godine, strana 13.

zemlji, javnost stiče optimizam da će se tragedija palestinskog naroda konačno zaustaviti. Početkom oktobra 2016. godine, američka, odnosno Obamina administracija je ocijenila da izraelska najava izgradnje 600 novih stambenih jedinica na palestinskoj zemlji umanjuje šanse za postizanje mira na Bliskom Istoku, jer betonira stanje sukoba. Pri tome, treba imati u vidu da je nakon izraelske okupacije Zapadne Obale i Istočnog Jerusalema, 1967. godine, izgrađeno preko 100 naselja na palestinskoj zemlji gdje danas živi oko 570.000 Izraelaca.

Izrael smatra da vrijeme radi u korist njegovog ekspanzionizma, jer se neprekidno, putem izgradnje jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji, pomjeraju granice u korist povećanja Izraela. Istovremeno, uz gradnju jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji, Izrael provodi operaciju rušenja arapskih kuća u gradovima širom Izraela, opravdavajući to bespravnom gradnjom, zbog čega su Palestinci, početkom 2017. godine, reagirali putem poruka da su izloženi *"kolektivnom uništenju"* od strane izraelskog režima.[70] Povodom rezolucije za prekid izgradnje jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji koju su predložili Novi Zeland, Malezija, Venecuela i Senegal za usvajanje od strane Savjeta sigurnosti UN-a, američki predsjednik Donald Tramp u očekivanju inauguracije za tu funkciju je saopćio da će SAD uložiti veto na tu rezoluciju, jer, navodno, *"mir između Izraelaca i Palestinaca samo se može postići putem direktnih pregovora između strana, a ne kroz nametnuta rješenja Ujedinjenih nacija."*[71]

Ipak, kada se glasalo o rezoluciji, SAD su bile suzdržane, nisu uložile veto, pa je rezolucija usvojena sa 14 od 15 glasova u Savjetu sigurnosti. To je bilo vrijeme kada je predsjednik Barak Obama bio u zadnjim danima svog predsjedničkog mandata. Tim povodom, američka ambasadorka pri UN-u Samantha Power je rekla da SAD nisu uložile veto *"jer rezolucija odražava činjenice na terenu i američku politiku"* da nastavak izgradnje jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji *"ozbiljno potkopava sigurnost Izraela ... SAD su tokom gotovo pet decenija ...*

---

70 Oslobođenje, 12.01.2017. godine, strana 15.

71 **Tramp Donald**, Oslobođenje, 23.12.2016. godine, strana 18.

slale poruku da se mora zaustaviti izgradnja naselja." Takvu ocjenu da je izgradnja jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji ključna prepreka postizanju mira, pred kraj Obaminog predsjedničkog mandata je istakao i tadašnji američki šef diplomatije Džon Keri.[72]

Glavni palestinski pregovarač sa Izraelom, Saeb Erekat je ocijenio da je usvajanjem rezolucije Savjeta sigurnosti UN-a označena *"pobjeda međunarodnog prava ... i totalno odbacivanje ekstremističkih snaga u Izraelu."*[73] Izraelski premijer Natanjahu je oštro reagirao protiv odlazeće administracije na čelu sa Obamom čiji je postupak neulaganjem veta u vezi sa rezolucijom ocijenio *"sramnim"*. Tim povodom, Natanjahu je izrazio radovanje za dolazak Trampa na funkciju predsjednika SAD-a.

Protivljenje Izraela UN-ovoj pomoći Palestincima

U vezi sa UN-ovom rezolucijom protiv izgradnje jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji, važno je što su sredinom 2017. godine, UN i Vlada Palestine potpisali sporazum o UN-ovoj pomoći Palestincima na okupiranoj teritoriji u periodu od 2018-2022. godine, u vrijednosti od 1,3 milijarde dolara. Cilj te UN-ove pomoći je (a) pokretanje razvojnih projekata za Palestince, te (b) jačanje palestinske države i njenih institucija. Protiveći se UN-ovoj pomoći Palestincima, Vlada Izraela poduzima razne aktivnosti, pored ostalog, i obustavom finansiranja od strane Izraela pet UN-ovih institucija koje su *"posebno neprijateljski nastrojene prema Izraelu"*. Krajem marta 2017. godine, zato što podržava zahtjeve Palestinaca, Izrael je najavio dodatno smanjivanje svojih izdvajanja za UN.[74]

---

72 **Power Samantha**, Oslobođenje, 25.12.2016. godine, strana 11.
Oslobođenje, 26.12.2016. godine, strana 12.
Vukasović V., Politika, Beograd, 25.12.2016. godine, strana 3
Keri Džon, Oslobođenje, 30.12.2016. godine, strana 19.

73 **Erekat Saeb**, Oslobođenje, 25.12.2016. godine, strana 11.

74 Politika, Beograd, 26.12.2016. godine, strana 3.
Oslobođenje, 31.03.2017. godine, strana 18.
Oslobođenje, 17.06.2017. godine, strana 9.

Tokom boravka na Bliskom Istoku, generalni sekretar UN-a Antonio Guterres je isticao da je nužno ukloniti blokadu Gaze otvaranjem granica prema susjednim zemljama, posebno da je nužno ukloniti blokadu na granici Gaze sa Egiptom.[75] Na držanju Palestinaca u opsadi i blokadi insistira Vlada Izraela, navodno zbog opasnosti da *"Hamas"* i druge palestinske naoružane grupe koje etiketira terorističkim, izvana pribavljaju oružje, municiju i drugi ratni materijal.

Izvještaj Human Rights Watcha (HRW) o izraelskim zločinima nad Palestincima

HRW, 27.4.2021. godine je objavio Izvještaj pod naslovom *"Prekoračen prag: izraelske vlasti i zločini aparthejda i progona, ispituje se izraelski odnos prema Palestincima"*. U tom Izvještaju, na 213 stranica je navedeno da zločinačkim metodama nad Palestincima Izrael mijenja etničku sliku Jerusalema; da je Izrael intenzivirao zločine protiv čovječnosti, aparthejd i progon Palestinaca u Zapadnoj Obali i Jerusalemu; da je očito kako Izrael teži da privremeno stanje okupacije palestinske zemlje legalizira odlukama o aneksiji, uspostavom suvereniteta Izraela na tim teritorijama; da u krizi na Bliskom Istoku prioritet za cijelo čovječanstvo treba biti zaštita ljudskih prava Palestinaca u Zapadnoj Obali, Pojasu Gaze, Jerusalemu i svim prostorima pod kontrolom izraelskih vlasti.[76]

Od naročitog je značaja što je HRW ukazao da se međunarodna zajednica, u naporima za iznalaženje mirnog rješenja za izlazak iz izraelsko-palestinskog rata, treba fokusirati na ljudska prava Palestinaca i zaustavljanje izraelskog aparthejda nad tim narodom.

U vezi alarmantnog stanja usljed zločinačke, genocidne prakse Izraela prema Palestincima, pominje se kao značajno što su sudije Međunarodnog krivičnog suda presudile da je taj sud nadležan da procesuira i kažnjava odgovorne za zločine Izraela nad Palestincima.

---

75 **Guterres Antonio**, Oslobođenje, 13.08.2017. godine, strana 19.

76 Preporod, 1.5.2021. godine, strana 54.

6. Stavovi Svete Stolice prema krizi na Bliskom Istoku

Početkom jula 2018. godine, kada je izraelska vojska intenzivnije i masovnije ubijala i ranjavala Palestince dok su mirno demonstrirali u *"Velikom maršu za povratak"*, papa Franjo, u razgovoru sa pravoslavnim vjerskim dostojanstvenicima bliskoistočne regije, u italijanskom lučkom gradu Bariju, je osudio sve pojave nasilja, razaranja, okupacije tuđih teritorija i izgradnju zidova, očito ciljajući na odnos Izraela prema Palestini. Papa je ukazao da je posebno zabrinjavajuća *"ravnodušnost"* čovječanstva prema pojavama *"ubijanja"*. Svijetu je poručio da treba *"podići naše glasove kako bismo se usprotivili smrtonosnoj ravnodušnosti"* i da treba *"dati glas onima koji nemaju nikoga, onima koji samo mogu brisati svoje suze"*,[77] što je upravo stanje u kome se decenijama nalazi palestinski narod. Ukazao je da se *"izgradnjom zidova"* neće riješiti sukob na Bliskom Istoku. To je bio apel Izraelu da prestane ubijanje i podizanje zidova, odnosno, da počne rušiti zidove koje je podigao i da se ljudski povezuje sa svojim komšijama Palestincima.

Papa Franjo je osudio šutnju među svjetskim liderima u vezi stradanja nedužnih ljudi u dugotrajnim ratovima na Bliskom Istoku, posebno u izraelsko-palestinskom sukobu, Siriji i Jemenu, ističući da napetosti između Irana i SAD-a ugrožavaju postizanje mira i stabilnosti u toj regiji.[78]

Vrlo je značajna posjeta pape Franje Iraku 7.3.2021. godine. Analitičari su primijetili da od svog dolaska u Svetu Stolicu papa Franjo nije rekao nijednu jedinu riječ koja se nije dopala muslimanima, a pogotovo nije izgovorio nijednu jedinu riječ koja bi povrijedila bilo kojeg muslimana u svijetu. Njegove izjave o Bliskom Istoku su doprinos miru. Dakle, diplomatija Svete Stolice, na čelu sa papom Franjom, djeluje u korist svih ljudi, hrabreći one koji djeluju u pravcu dobra, a odvraćajući od zla. Sličan, konstruktivan pristup, Sveta Stolica je imala prema stradanjima u Bosni i Hercegovini tokom oružane agresije 1992-1995. godine.

---

77 **Papa Franjo**, Oslobođenje, 8.7.2018. godine, strana 10.

78 **Papa Franjo**, Oslobođenje, 10.1.2020. godine, strana 18.

DRUGI DIO

PONAŠANJE MUSLIMANSKIH ZEMALJA PREMA GENOCIDNOJ AGRESIJI IZRAELA NA PALESTINU

1. Okvir za razmatranje saradnje Izraela sa muslimanskim zemljama

Prema svemu što se vidjelo, vidi i zna o izraelskoj genocidnoj praksi na Bliskom Istoku, a u vezi sa činjenicama da su brojni subjekti međunarodne zajednice tolerantni prema tom zločinstvu, te s obzirom na razarajuće potencijale sukobljenih u toj regionalnoj krizi, ima prostora za ocjenu, da se toleriranjem izraelskog ponašanja rizikuje nestanak čovječanstva u sadašnjem izgledu, što bi značilo i nestanak Izraela, a katastrofalno bi bilo da se to dogodi bilo kome od njih. Izrael treba očuvati u granicama prije njegovih agresivnih oružanih i subverzivnih operacija poduzetih 1967. i kasnijih godina, da se kao država i društvo stavi u dobrobit svih Jevreja i njihovih komšija, a čovječanstvo treba očuvati zbog njegovih ljepota i potencijala u dobrobit aktuelne i svih budućih generacija ljudi, pa i u dobrobit normalno dimenzionirane, demokratizirane izraelske države i svih Jevreja u svijetu.

Analitičari ponašanja Izraela prema državama i narodima na Bliskom Istoku, posebno prema Palestini i palestinskom narodu, nailaze na problem kojim riječima okvalificirati progon Palestinaca sa njihove zemlje, kako tretirati neprekidnu izgradnju jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji, koju riječ upotrijebiti za ubijanje Palestinaca branitelja svojih ognjišta, kako nazvati izraelsku upotrebu vojske da razornim oružjem ubija na hiljade Palestinaca, pretvarajući u prah palestinske kuće i drugu njihovu imovinu. Za takva izraelska ponašanja u ljudskom rječniku ne postoji nikakav drugi izrazi osim da su to zločini genocida. Da u ljudskom rječniku postoje drugačiji, još teži izrazi za kvalificiranje izraelskog ponašanja na Bliskom Istoku, težnja za realnim predstavljanjem tog ponašanja ispoljila bi se upotrebom upravo tih još težih izraza.

Također, analitičari ponašanja Izraela prema državama i narodima na Bliskom Istoku ne mogu odgonetnuti kome treba takvo izraelsko djelovanje – da li treba njemu ili nekome drugome, ili pak i njemu i nekome drugome, jer gledano sa temeljnog ljudskog stajališta, zlo

ne treba nikome, odnosno zlo je štetno svakome. Ako treba nekome drugome izvan Izraela i jevrejskog naroda, onda je Izrael zlo ne samo za Palestinu i palestinski narod, nego i za autohtone interese svih svojih građana, računajući da je neki državni interes autohton samo ako je odraz životnog, kulturalnog i političkog prosperiteta odnosnog naroda, što nikako ne može biti genocidna zločinačka praksa Izraela prema Palestini i palestinskom narodu.

U vezi s tim, treba ukazati da se sposobnost izraelskog diplomatskog, subverzivnog i propagandnog aparata ogleda u uspješnom odvraćanju da se njegovo ponašanje jasno nazove genocidom kao najtežim oblikom organiziranih zločina i terorizma. Čitav svijet, preko TV ekrana i drugih medija, gleda slike izraelskog zločinstva, ali se ipak većina usteže da njegovo ponašanje nazove imenom koje odražava obim, intenzitet i katastrofalne posljedice za sudbinu unesrećenog palestinskog naroda.

O tome se sugeriraju pitanja: Kako ispoljiti bar minimalnu solidarnost prema stradanjima palestinskog naroda od izraelskih zločina sa karakterom genocida? Da li uspostava raznih oblika saradnje sa takvim Izraelom znači pokušaj utjecaja na Izrael da obustavi genocid nad Palestincima ili znači zatvaranje očiju pred tim zločinima? Na ta pitanja treba odgovoriti u vezi sa činjenicama što je Izrael, u proteklim decenijama, upravo u vrijeme dok je uništavao Palestinu i palestinski narod postizao sporazume i sarađivao sa više muslimanskih zemalja kao što su Egipat, Jordan, Etiopija, Kenija, Uganda, ... a posebno povodom činjenica da je u posljednje vrijeme uspostavio saradnju sa Ujedinjenim Arapskim Emiratima, Bahreinom i Sudanom, koji su decenijama ispoljavali oštre kritike protiv zločinačke prakse Izraela nad Palestincima. Uslijedile su aktivnosti izraelske diplomatije da se postigne sporazum o normalizaciji odnosa sa Omanom.

U postizanju tih sporazuma glavnu ulogu je imao američki predsjednik Donald Tramp. U cilju pobjede na predstojećim predsjedničkim izborima, Tramp se američkim biračima želio predstaviti da je u postizanju sporazuma za mir na Bliskom Istoku

uspješniji od ranijih američkih predsjednika. Zato su, teatralno, sporazumi pomenutih muslimanskih zemalja potpisivani u Vašingtonu, bez prisustva predstavnika Palestine. Također, želio je učvrstiti pozicije SAD u arapskim zemljama, jačajući front u sukobu sa Iranom, odnosno slabeći pozicije Irana. Ta antiiranska komponenta Trampove politike u vezi sa sporazumima muslimanskih zemalja sa Izraelom ohrabrivala je izraelski okupacijski ekspanzionizam i zločinstvo nad Palestincima, što je suprotno Trampovoj propagandi da doprinosi miru, ustvari udaljavalo je region Bliskog Istoka od mira. Krajem 2020. godine, ubrzo nakon postizanja pomenutih sporazuma sa muslimanskim zemljama, SAD i Izrael su koordinirali da se na sjeverozapadu Egipta izvedu vojni manevri Egipta, Saudijske Arabije, Sudana, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Jordana i Bahreina,[79] što je sračunato kao poruka Iranu.

Sporazumi Izraela sa muslimanskim zemljama, bili su, ustvari, podrška tada aktuelnom Trampovom *"planu stoljeća"* koji je komponovan tako da ideja palestinske države bude zauvijek ugašena, zajedno sa gašenjem prava da se Palestinci vrate na teritoriju sa koje su prognani. Također, sporazumi Izraela sa muslimanskim zemljama su imali karakter odbacivanja mirovnog plana Arapske lige od 2002. godine, koga je podržala Organizacija islamske saradnje.

[79] Oslobođenje, 24. i 25.11.2020. godine strana 14.

2. Strategija savezništva Izraela sa muslimanskim zemljama

Ovi slučajevi potvrđuju da je strategija Izraela usmjerena s ciljem proširivanja i produbljivanja direktnog utjecaja na političke prilike i vlade u zemljama Bliskog Istoka, njegovog bližeg i šireg okruženja. Izraelska strategija savezništva sa državama i drugim subjektima međunarodne zajednice, kao izraz dugoročnih ambicija, obuhvata: čuvanje i učvršćivanje postojećih savezničkih oslonaca; pridobijanje novih saveznika na prostorima gdje protivnici izraelske politike prema Palestini i palestinskom narodu nisu sa utjecajem koji čini smetnju Izraelu da na tom prostoru uspostavlja i jača savezništvo; *"preotimanje"* saveznika utjecajem na partnere protivnika izraelske politike prema Palestini i palestinskom narodu, s ciljem da se oni međusobno jedni od drugih distanciraju, da ugase svoju saradnju i pređu u sukobe, što je pogodna šansa da *"dojučerašnji"* oslonci (saveznici) izraelskih neprijatelja postanu oslonci (saveznici) Izraela. To je oblast specijalnog rata, koji se definira, pored ostalog, kao težnja za osvajanje pozicija na prostorima gdje utjecaji regionalnih i svjetskih rivala nisu sasvim definirani ili su opterećeni slabostima, što je nekom od sukobljenih činilaca pogodnost za *"preotimanje"* pozicija od onih sa kojima se sukobljava sa konačnim ciljem da se od neprijatelja grade saveznici. Vjerovatno, i skorašnji sporazumi UAE, Sudana i Bahreina sa Izraelom rezultat su upravo takve strategije specijalnog rata.

Putem savezništva, Izrael postiže da se sužava polje utjecaja onih subjekata međunarodne zajednice koji su eksponirani kao prepreka njegovom okupacijskom ekspanzionizmu prema Palestini, odnosno prepreka njegovoj zločinačkoj praksi prema palestinskom narodu. Geografska veličina i demografski potencijal Izraela su ekstremno ispod geografske širine i dubine njegovog političkog interesa i utjecaja, što sugerira pitanje: Kakve ideološke i politike namjere Izraela pokrivaju tako ekstremno nesrazmjeran, širok i dubok interes? Neka ponašanja Izraela indiciraju da je širina i dubina zahvata u globalnim okvirima od strane najvećih svjetskih sila ispod dubine i širine njegovih globalnih

ambicija iz kojih nastaje tome primjeren, vrlo moćan i efikasan diplomatski, obavještajni i propagandni aparat čiji je simbol MOSAD. Oni koji se sukobljavaju sa tim sistemom, čak, iako su također dobro organizirani, s njim teško izlaze nakraj. Taman da nije ni približno realan, iz preventivnih razloga, taj zaključak treba biti polazno stajalište za države koje pokušavaju da budu efikasne u borbi protiv izraelskog ekspanzionizma. Po tim pitanjima, u usporedbi sa Izraelom, izuzev Turske i Irana, muslimanske zemlje su inferiorne što bi bio manji problem ako bi se ulagali napori da se ta inferiornost u odnosu na Izrael ublažava u tendenciji konkurencijskog izjednačavanja, ako ne u tendenciji izgradnje kvalitativno i kvantitativno superiornijeg diplomatskog, propagandnog i obavještajnog organiziranja i djelovanja od onoga izraelskog. Uz navedene izuzetke, muslimanski svijet je daleko od toga.

Dakle, problem je u činjenici što većina muslimanskih zemalja ne ulažu adekvatne napore u diplomatskim, obavještajnim i medijskim stranama svog sigurnosnog identiteta na međunarodnoj sceni, posebno u sukobu sa Izraelom.

Sprečavanje ekspanzije Izraela etiketira se antisemitizmom. Rijetki su u svijetu koji ne izbjegavaju takvu etiketu, upravo iz velikog, a sasvim opravdanog, ljudski obaveznog humanističkog obzira prema stradanjima Jevreja u Drugom svjetskom ratu, ali ta žalosna stradanja ne smiju biti razlog za odustajanje od obuzdavanja izraelske okupatorske teritorijalne agresivnosti i genocidne - zločinačke prakse koja prati tu agresivnost prema Palestini i palestinskom narodu.

Da bi neki subjekt međunarodne zajednice bio partner (saveznik) Izraela treba da bude oportun, nedovoljno obziran prema njegovoj okupatorskoj ekspanziji na Bliskom Istoku i zločinačkoj praksi prema palestinskom narodu, odnosno treba da se sukobljava sa protivnicima izraelskih težnji na Bliskom Istoku i šire, posebno sa Turskom i Iranom, koji prednjače u tom protivljenju.

Većina običnih ljudi u svim zemljama svijeta preziru izraelsku genocidnu praksu nad Palestincima, ali, nažalost, vlade nekih zemalja, ignorirajući raspoloženje svog naroda, praktički su na strani Izraela. Vlade

takvih zemalja, u korist izraelskog genocidnog djelovanja, putem snažne i intenzivne propagande, relativiziraju narodno raspoloženje protiv Izraela.

Države i politički pokreti, saveznici Izraela koji podržavaju njegovu genocidnu zločinačku praksu nad Palestincima eksplicitno osuđuju ubijanje, kao ubijanje, ali istovremeno odobravaju okupacijsku, ekspanzionističku politiku i njene aktere koji odlučuju da vojne i policijske snage Izraela ubijaju Palestince.

Indikator da nastaju pozitivne promjene koje podrazumijevaju da se osuđuje i ubijanje kao posljedica i naredbodavci sa svojom politikom koja regrutuje i motivira egzekutore ubijanja, može biti samo ako se i verbalno i praktično djeluje da prestane svako ubijanje, da prestane blokada Gaze, da se omogući povratak Palestinaca na svoja ognjišta, da se zaustavi okupacijska praksa Izraela izgradnjom naselja na palestinskoj zemlji ... Treba očekivati da će se u ovom smislu proširivati krug subjekata - i verbalnog (eksplicitnog) i praktično (i eksplicitnog i implicitnog) kritičkog odnosa prema genocidnom zlu koga čini režim Izraela prema palestinskom narodu i njegovoj zemlji. To proširivanje trebalo bi značiti smanjivanje brojnosti onih koji eksplicitno osuđuju ubijanje Palestinaca, a implicitno, u praksi podržavaju politiku i donosioce odluka za to ubijanje.

Izrael je navikao svjetsko javno mnijenje na ubijanje Palestinaca. Svijest ljudi širom svijeta, isto kao i svijest Izraelaca, adaptirala se u praksu svakodnevnih ubijanja i mučenja palestinskog naroda.

Čitav svijet je naviknut na izraelsku zloupotrebu holokausta nad Jevrejima tokom Drugog svjetskog rata. Prema okolnostima i obimu, jedno su progoni Jevreja, kroz historiju širom svijeta, a naročito u holokaustu tokom Drugog svjetskog rata, a drugo su zločinstva Izraela nad Palestincima. I protekla ubijanja Jevreja i aktuelna ubijanja koja organizira režim Izraela nečovječni su postupci u kojima su stradavali i stradavaju nevini ljudi. Ustvari, svoje zločine nad Palestincima Izrael relativizira pa čak i opravdava činjenicom što je nad Jevrejima izvršen holokaust zvjerskim, fašističkim ubijanjem miliona Jevreja. Jednostavno, Izrael želi da Palestina ostane bez ijednog Arapa i da ta zemlja bude samo za Jevreje.

3. Subverzivni ciljevi Izraela prema muslimanskim zemljama

Subverzivno djelovanje je oblast tajnih operacija koordiniranih sa diplomatskim, medijskim i drugim aktivnostima koje se provode transparentno. Naravno, javnost nikada neće saznati šta sve u subverzivnom smislu Izrael tajno radi. Međutim, nešto od toga *"procuri"* u javnost ili se analitičkim putem sa velikom vjerovatnoćom potvrđuje da se dogodilo. O tome najviše znaju sam Izrael i njegov najvjerniji saveznik SAD, mada, iz opreza, niti Izrael sasvim vjeruje SAD-u, niti SAD sasvim vjeruje Izraelu, pa iz tih razloga postoji i *"rat"* između njihovih obavještajnih službi. Neke akcije tajnog karaktera po planu MOSAD realiziraju zajedno diplomatske službe Izraela i SAD-a. Naprimjer, prema izraelskim izvorima, SAD i Izrael zajednički su izveli subverzivnu akciju tajnih sastanaka izraelskog premijera Natanjahua i američkog državnog sekretara Mike Pompea sa prestolonasljednikom Mohamedom bin Selmanom, uz prisustvo šefa MOSAD, Yossi Cohena.[80]

Na prostorima muslimanskih zemalja sa kojima nema razvijenu diplomatsko, ekonomsko i drugo partnerstvo, Izrael nema dovoljno mogućnosti za uspostavu i razvoj svojih propagandnih, obavještajnih i subverzivnih centara i oslonaca usmjerenih protiv Palestine i njenih saveznika. Pri tome treba imati u vidu da Izrael sa nekim državama ima razvijenu diplomatsku, ekonomsku i druge sadržaje saradnje, a da te zemlje nisu izraelski saveznici u provedbi njegove ekspanzionističke politike i zločinačke prakse protiv Palestine i palestinskog naroda. Eventualnim prekidom diplomatskih i drugih veza sa takvim državama, Izrael bi bitno suzio prostor djelovanja u skladu sa politikom i praksom okupatorskog ekspanzionizma prema Palestini i zločinačke prakse prema palestinskom narodu. Dakle, Izrael je vrlo zainteresiran da ima diplomatsku, ekonomsku i druge sadržaje saradnje i sa zemljama koje su saveznici Palestine i palestinskog naroda u borbi protiv njegovog

[80] Oslobođenje, 24. i 25.11.2020. godine, strana 14.

Geografski položaj Izreala i Palestine na Bliskom Istoku (https://geology.com/)

okupatorskog ekspanzionizma i zločinstva. Uspostava diplomatskih i drugih veza sa takvim zemljama je izraelski put za relativiziranje otpora svom ekspanzionizmu i zločinstvu. Po osnovu rezultata tog relativiziranja, povećava se pasivnost muslimanskih zemalja u zaštiti Palestine i palestinskog naroda od izraelskog ekspanzionizma i zločinstva. To pasiviziranje je doprinos prema konačnom cilju da Izrael od protivnika i neprijatelja svom ekspanzionizmu i zločinstvu gradi partnere i saveznike istog tog ekspanzionizma i zločinstva.

Uslovi subverzivnih, podrivačkih utjecaja Izraela u muslimanskim zemljama sa kojima ima saradnju bolji su od uslova za takve utjecaje u zemljama sa kojima nema nikakvu saradnju. Imao li ili nemao saradnju u muslimanskim zemljama, Izrael u svima njima subverzivno djeluje, što je oblast tajnih operacija MOSAD-a. U tom pogledu, posebno su važne težnje Izraela da, s jedne strane taktizira u postignutoj saradnji sa vladama tih zemalja ili taktizira s ciljem da uspostavi saradnju sa vladama tih zemalja ako saradnja već ne postoji, a s druge strane da

protiv tih vlada uspostavlja opoziciju ako već ne postoji subverzivno prikladna opozicija, odnosno da pruža podršku već postojećoj opoziciji ako je pogodna za upotrebu u subverzivne svrhe. Putem opozicije Izrael vrši subverzivni pritisak na vlade muslimanskih zemalja i onih sa kojima sarađuje i onih sa kojima ne sarađuje, s ciljem da taj pritisak, po mjeri izraelskog interesa, rezultira traženjem izlaza od strane tih vlada. Za vlade muslimanskih zemalja koje su došle u takvu situaciju zlaz može biti i uspostava, odnosno produbljenje saradnje sa Izraelom nadajući se da će tako unutarnji opozicijski i izvanjski pritisak na njih splasnuti, posebno ako Izrael angažira svoje saveznike među najbogatijim zemljama da jednokratno riješe neke ekonomske ili političke probleme odnosnih muslimanskih zemalja. Dakle, samim tim što su u statusu muslimanskih zemalja, UAE, Sudan i Bahrein neće od sebe odagnati subverzivne ambicije Izraela u korist ciljeva daljeg okupacijskog ekspanzionizma prema Palestini i zločinstva prema palestinskom narodu.

Pored ostalog, i u tom kontekstu treba sagledavati anarhiju koja postoji u mnogim muslimanskim zemljama, posebno u pogledu izazivanja narodnog bunta usmjerenog na štetu unutarnje stabilnosti tih zemalja, što može rezultirati da se smijeni za Izrael nepodobna vlada, a da tu vlast zamijeni Izraelu podobna vlada. U tom kontekstu treba razmatrati neokolonijalizam kao odsustvo direktne strane vladavine u muslimanskim zemljama, odnosno kao uspostavu izvanjske vladavine putem lojalnosti vlada tih zemalja stranim centrima moći, što znači napuštanje lojalnosti prema autohtonim interesima naroda tih zemalja.

4. Šanse i rizici muslimanskih zemalja u saradnji sa Izraelom

Anarhija u muslimanskim zemljama često sadrži aktivnosti terorističkih snaga, sredstava i metoda borbe, o čemu se počesto indiciraju osnove za sumnju da iza njih stoji Izrael. Zato, za mnoge Izrael nema kredibilnost za antiterorističku borbu, što je težak sigurnosni problem jer je čovječanstvo u ratu sa terorističkim organizacijama i grupama koje postoje širom svijeta, a najdrastičniji primjeri su u muslimanskim zemljama na Bliskom Istoku. To je širi kontekst za razmatranje razloga zbog kojih napori antiterorističke borbe moraju biti usmjereni protiv izraelskih utjecaja i veza sa terorizmom, ne samo u direknom teroru nad Palestincima, nego i šire u kontekstu subverzivnog djelovanja koje obuhvata osnivanje i usmjeravanje terorističkih organizacija, koje se, vremenom, otmu kontroli i svojim osnivačima. Dakle, pojačano prisustvo Izraela u muslimanskim zemljama po osnovu sporazuma o saradnji sa njima podrazumijeva nuždu višeg stupnja organiziranosti vlada tih zemalja u borbi protiv terorizma. Vlade i građani UAE, Sudana i Bahreina trebaju biti svjesni i takvih rizika saradnje sa Izraelom. Nijednu muslimansku zemlju ne treba odvraćati od njihovog suverenog prava da odlučuju ko će im biti saveznik, ali svaka od tih zemalja treba biti opredijeljena za zaštitu od eventualne subverzije iz Izraela, koji u saradnji sa muslimanskim zemljama može vidjeti pogodne uslove da u njima izaziva krize i njima upravlja na štetu mira i sigurnosti u tim zemljama i njihovom okruženju.

Teorijski gledano, uspostavom diplomatskih i drugih veza sa Izraelom, muslimanskim državama, inače saveznicima u borbi Palestine i palestinskog naroda protiv izraelskog okupatorskog ekspanzionizma i zločinstva pruža se mogućnost da putem svog diplomatskog i drugih sadržaja prisustva na područjima izraelskog interesa (u Izraelu i šire), ojačaju pretpostavke uspješnog savezništva i solidarisanja sa borbom palestinskog naroda, doprinoseći sveukupnim težnjama u borbi protiv terorizma svake vrste, bez obzira iz kojih izvora terorizam potiče, uključujući i doprinos sveukupnim težnjama da se suzbije okupacijski

ekspanzionizam i terorizam Izraela nad palestinskim narodom. Imajući u vidu razne elemente lošeg stanja u muslimanskom svijetu, posebno po pitanjima sukoba između muslimanskih naroda i država, nije realno očekivati da muslimanske države u okviru razvijene saradnje sa Izraelom u vrhu prioriteta imaju težnju da kroz saradnju sa tom zemljom doprinesu zaštiti palestinskog naroda od izraelskog državnog terora nad tim narodom. Dakle, teorijski gledano, razvijeni diplomatski i drugi sadržaji saradnje muslimanskih država sa Izraelom pružaju šanse i Izraelu da produbi i proširi pogodnosti za svoj okupacijski ekspanzionizam prema Palestini i za svoje zločinstvo prema palestinskom narodu, ali i šanse muslimanskim zemljama da prodube i prošire pogodnosti za svoj doprinos zaštiti Palestine i palestinskog naroda koji je katastrofalno ugrožen od strane Izraela. Takve hipotetičke šanse nalažu mjere osposobljavanja muslimanskih zemalja da ih u praksi iskoriste.

Zato, zemlje koje prednjače u borbi protiv izraelskog okupacijskog ekspanzionizma prema Palestini, odnosno koje prednjače protiv genocidnog zločinstva nad palestinskim narodom, ne trebaju prekidati svoju saradnju sa zemljama samo zato što one sarađuju sa Izraelom, već naprotiv, trebaju i one, što transparentno što netransparentno biti prisutne kao partneri s njima, ali pod svojim motivom da, pored ostalog, doprinose zaštiti interesa palestinskog naroda na tim prostorima, upravo zato što Izrael transparentno i netransparentno svoje prisustvo na istim tim prostorima motivira poboljšanjem uslova za nastavak okupacijske ekspanzije protiv Palestine.

U tom kontekstu treba razmatrati štetnost vrlo rasprostranjenih i zabrinjavajućih sukoba između muslimanskih država i naroda. Izrael čini sve što može da takvih sukoba bude što više, odnosno da takvi sukobi budu što dublji, intenzivniji i štetniji po ukupno stanje u muslimanskom svijetu. U širokom spektru raznih sadržaja i oblika tih sukoba između muslimanskih naroda i država, Izraelu najviše odgovaraju oni koji se ispoljavaju upravo po pitanju borbe Palestine i palestinskog naroda protiv izraelskog ekspanzionizma i zločinstva. U slučajevima gdje nema sukoba između muslimanskih naroda i država, Izraelu odgovaraju

razlike u stavovima i političkoj praksi tih država, s jedne strane razlike u tretiranju Izraela, njegovog okupatorskog ekspanzionizma i zločinstva, a s druge strane razlike u tretiranju borbe Palestine i palestinskog naroda protiv izraelske okupacijske i zločinačke prakse. Pored ostalog, i na tim razlikama između muslimanskih država, Izrael gradi strategiju svojih uspjeha, iskoracima u pravcu potpune okupacije Palestine sa posljedicom konačnog istrebljenja palestinskog naroda. U vezi s tim, zanimljivo je što bar muslimanske države i njihovi razni politički i društveni činioci izraelski ekspanzionizam ne karakterišu kako bi trebalo, kao genocid nad Palestincima, ako to već ne čine ostale države svijeta zainteresirane da, po svaku cijenu, izbjegnu da im se prišije etiketa da su antisemisti. Svijet se nije potrudio da jasno razdvoji genocid i holokaust koga su u Drugom svjetskom ratu pretrpili milioni unesrećenih Jevreja kada nije bilo države Izrael od genocida koga Izrael, nakon što je nastao kao država, primjenjuje nad Palestincima.

Pri tome treba imati u vidu da u muslimanskim zemljama postoje razlike u ponašanju između naroda tih zemalja i njihovih vlada. Naprimjer, da su Sudan, UAE i Bahrein slijedili raspoloženje svojih naroda kojima vladaju, Izrael ne bi imao šansu da putem sporazuma sa tim zemljama ublaži ili otkloni otpor svom ekspanzionizmu i zločinstvu nad Palestincima.

5. Kako muslimanske zemlje tretiraju izraelsku okupaciju Palestine?

Sugerira se pitanje - da li, u obilju činjenica o visokom intenzitetu izraelskog okupatorskog ekspanzionizma protiv Palestine i zločinstva nad palestinskim narodom uspostava diplomatskih i drugih oblika saradnje Izraela sa UAE, Bahreinom i Sudanom, na strani tih muslimanskih zemalja sadrži nijanse praktičkog relativiziranja neljudskosti dosadašnje izraelske politike i prakse na Bliskom Istoku, odnosno sugerira se pitanje da li je Izrael za skorašnju uspostavu saradnje sa navedene tri muslimanske zemlje prioritetno motiviran da relativizira, suzi, ublaži i dokine otpor tih zemalja svojoj okupatorskoj i zločinačkoj praksi na Bliskom Istoku. Samo naivni mogu negirati takve motive Izraela u zalaganju za uspostavu i unapređenje saradnje sa UAE, Sudanom i Bahreinom, odnosno samo naivni mogu negirati da će Izrael, upravo iz navedenih motiva pokušavati uspostaviti diplomatske i druge sadržaje saradnje i sa drugim muslimanskim zemljama sa kojima do sada nema takvih odnosa.

Također, sugerira se pitanje - da li je, u obilju činjenica o visokom intenzitetu izraelskog ekspanzionizma protiv Palestine i palestinskog naroda taj narod razočaran činjenicama o uspostavi diplomatskih i drugih sadržaja saradnje UAE, Bahreina i Sudana sa Izraelom, što se praktički svodi i na pitanje u kojoj mjeri je Izrael, po osnovu saradnje sa ove tri muslimanske zemlje ohrabren u nastavku svog okupatorskog ekspanzionizma protiv Palestine i zločinstva nad palestinskim narodom.

Vjerovatno je da bi UAE, Bahrein i Sudan dio opravdanja za svoje sporazume o saradnji sa Izraelom našle ako i druge muslimanske zemlje uspostave saradnju sa vladom u Tel Avivu. I najveći kritičari izraelskog ekspanzionizma bi odobrili sporazum tih zemalja sa Izraelom, da se Tel Aviv, u zamjenu obavezao da će, naprimjer, prestati da gradi jevrejska naselja na palestinskoj zemlji ili da će prestati da od palestinskog Jerusalema pravi glavni grad Izraela. Prema tome, kad su pregovarali o sporazumu, UAE, Bahrein i Sudan vođeni su nekim interesima izvan

solidarnosti sa Palestinom i njenim narodom. Tako je Izrael dobio sve što je želio putem tih sporazuma, a zauzvrat ništa nije dao. Vjerovatno je da su se ove tri zemlje našle pred ekonomskim problemima, što su Izrael i njegovi saveznici na Zapadu iskoristili da obećanjima za pomoć u rješavanju tih problema savladaju prepreke za postizanje sporazuma.

Sporazume UAE, Sudana i Bahreina sa Izraelom, Saudijska Arabija, kao najutjecajnija arapska zemlja, će iskoristiti kao test o mogućnostima da popravi svoje odnose sa Izraelom i potpiše sličan sporazum. Vjerovatnoća da će se to dogoditi bit će tim veća što kritike protiv vlada UAE, Sudana i Bahreina zbog sporazuma sa Izraelom budu blaže. Ako Saudijska Arabija bude išla u pravcu sporazuma bez izraelskih garancija da će odustati bar od nekih stavki svog ekspanzionizma i zločinstva na Bliskom Istoku, to će donijeti nova, mnogo teža razočarenja arapskih naroda u svim zemljama te regije. Također, po tom osnovu bi uslijedilo pogoršavanje geopolitičkog položaja Turske i Irana u njihovoj borbi za interes palestinskog naroda protiv izraelskog ekspanzionizma i zločinstva na Bliskom Istoku. Zato je aktuelno pitanje: - Oko kojih najutjecajnijih muslimanskih zemalja, radi zaštite Palestine i palestinskog naroda će se okupiti muslimanski, posebno arapski svijet – da li oko onih koji čuvaju svoje savezništvo sa najbližim i najmoćnijim partnerima Izraela na Zapadu, otupljujući borbu protiv izraelskog ekspanzionizma, ili oko onih koji prednjače u borbi protiv izraelskog zločinstva nad Palestincima?

Učešće muslimanskih zemalja u zaštiti Palestine i palestinskog naroda od sasvim očitog i nevjerovatno drastičnog, oneljuđenog izraelskog zločinstva, protivurječno je, jer je njihova verbalna podrška tom unesrećenom narodu eksplicitna od strane svih, ali su praktični postupci, što direktno, što indirektno ohrabrenje za Izrael, koji u neusklađenosti retorike i praktičnog ponašanja većine muslimanskih zemalja nalazi šanse za poboljšanje svoje geopolitičke pozicije povećavajući svoju efikasnost ugrožavanja Palestine i palestinskog naroda.

Ova protivurječnost u ponašanju većine muslimanskih naroda prema krizi na Bliskom Istoku treba da bude tema Arapske lige i Organizacije islamske konferencije. Ovim se otvara pitanje ovisnosti

muslimanskih zemalja. Njihovo ponašanje prema krizi na Bliskom Istoku treba biti izraz ovisnosti od moralnih i etičkih principa univerzalnog dobra, a ne izraz ekonomske i političke ovisnosti od bilo kojeg subjekta međunarodne zajednice, makar to bile najuglednije i najmoćnije zemlje Zapada sa najvećim dometima u demokratizaciji, pri čemu treba imati u vidu da se principi i rezultati unutarnje demokratizacije tih zemalja zaboravljaju kada iste te demokratske zemlje izađu na teren vanjske politike. Ta protivurječnost u ponašanju demokratskih zemalja Zapada najbolje se može analizirati na primjeru njihovog ponašanja u krizi na Bliskom Istoku.

Iz kompromisa pojedinih muslimanskih zemalja, popuštanjem prema Izraelu, kao što je primjer popuštanja u obliku sporazuma UAE, Sudana i Bahreina, one samo kratkoročno mogu imati koristi za svoje uže ekonomske i političke interese, ali dugoročno od kompromisa u tom smislu slijedi šteta srazmjerna tome koliko su ti kompromisi loši za cjelinu - i muslimanskog i nemuslimanskog svijeta, jer se kompromisima u odnosu na izraelsko zločinstvo produbljuje i produžava kriza na Bliskom Istoku, što može eskalirati u rat širih razmjera. Ima više elemenata za zaključak da je popuštanje Izraelu od strane muslimanskih i nemuslimanskih zemalja put u rat sa nesagledivim posljedicama za čovječanstvo. Beskompromisan odnos prema bilo čijem pa i izraelskom zločinstvu najsigurniji je put do stabilnog mira konačnim rješavanjem krize na Bliskom Istoku. Zaustaviti izraelsko zločinstvo nad Palestincima je aksiom za težnje u pravcu stabilnog i trajnog mira na Bliskom Istoku.

Proizvodnja sukoba između muslimanskih zemalja u vezi sa krizom na Bliskom Istoku, put je njihovog materijalnog i duhovnog siromašenja. Putem svojih međusobnih sukoba, muslimanske zemlje se motiviraju za velika ulaganja u naoružavanje, pa su prostori upravo tih zemalja postali najunosnije tržište za proizvođače naoružanja, municije i vojne opreme. Vojnoindistrijski sektori tehnološki, ekonomski i vojno najjačih zemalja svijeta vrše pritisak na vlade u svojim zemljama da im se osigura tržište za njihove robe – oružje, municiju i vojnu opremu, što indicira da je huškanje muslimanskih zemalja na međusobne sukobe

izabrani put za oblikovanje velikog tržišta za takve često *"demodirane"* odnosno zastarjele i tehnološki prevaziđene robe, dok neprijateljski Izrael raspolaže sa najsavremenijim, čak i sa atomskim oružjem.

Izvori muslimanskog nejedinstva

Muslimanske zemlje nisu pokazale sposobnost da se na svojim teritorijama uspješno bore protiv ekstremista i terorista, što je okolnost koja opravdava dolazak u te zemlje obavještajnih, vojnih i policijskih snaga SAD-a i njegovih evropskih saveznika Rusije, pa i drugih zemalja. Tako se pojačava ovisnost muslimanskih zemalja od izvanjskih partnera. Ta ovisnost je dugoročni problem od utjecaja na političke odnose unutar svake od muslimanskih zemalja, pa i na odnose među njima i svih njih prema ostalim činiocima međunarodne zajednice. Nesposobnost političkih subjekata i vlada muslimanskih zemalja je krupno pitanje, ne samo njihove unutarnje sigurnosti, već i šire u lokalnim i regionalnim krizama kojih ima u svijetu.

Denijal Jegić, doktorirao *"amerikanistiku"* u SAD-u, naučnik, istraživač književnosti, socijalne i političke filozofije, povodom svoje knjige dao je intervju za portal *"Algoritam.net"*, koga je u sarajevskom sedmičniku *"Stav"* predstavio publicista Hamza Ridžal, te citirao da je Jegić u pomenutom intervjuu izjavio: *"Većina arapskih vlada nema problema sa Izraelom. Egipat i Jordan davno su potpisali mirovne sporazume i održavaju diplomatske odnose i stratešku saradnju sa Izraelom. Egipat je saučesnik u izraelskoj blokadi Gaze. Autoritarna Saudijska Arabija i njezini saveznici dugo su sarađivali sa Izraelom i sve se više kreću prema službenoj normalizaciji. Sastanci između arapskih i izraelskih političara postali su normalnost. Savez između sunitskih arapskih vlada - koji su svi bliski saveznici Vašingtona - temelji se na spoju geopolitičkih, kapitalističkih i vojnih interesa, dok antiiranski i antišiitski ciljevi trenutačno čine značajno raskrižje."*[81]

[81] **Jegić Danijal**, po citatu, Ridžal Hamza, Stav, 27.12.2018. godine, strana 51.

Ponekad se stiče utisak da neke arapske zemlje u svojoj apriornoj želji da steknu i/ili očuvaju idilično životno stanje bez uznemiravanja, smatraju da ih palestinski problem uznemirava, da im je taj problem prepreka da dosegnu život bez uznemiravanja ili ako su to već dosegli da to očuvaju, pa za svaku smetnju toj preokupaciji za dosezanjem i očuvanjem životne bezbrižnosti, intimno čine odgovornim palestinski problem. U takvom psihološkom odnosu prema palestinskom problemu žele da izraelsko – palestinski sukob prestane na bilo kakav način, bezobzirno prema perspektivi opstanka tog naroda, odnosno, bezobzirno prema normama međunarodnog prava koje pripada Palestincima, isto kao i svim drugim narodima i državama u svijetu. Možda, upravo u tome je razlog što su neke muslimanske zemlje ostavljale mogućnost da se palestinski problem riješi po Trampovom *"planu stoljeća"*, koji nije bio ništa drugo već presuda za potpun nestanak Palestine i palestinskog naroda.

Mržnja kao obilježje međumuslimanskih odnosa

Lideri muslimanskih zemalja i naroda na Bliskom Istoku, posebno oni u Saudijskoj Arabiji i Iranu, preokupirani su diplomatijom i odnosima sa evropskim, američkim, azijskim ... zemljama. Međumuslimanski dijalog zapostavljaju, u lokalnim okvirima ignoriraju drugog i drugačijeg, ističu superiornost vlastitog radi dokazivanja inferiornosti drugog i drugačijeg u okviru iste vjere i civilizacije.

Mržnja i netrpeljivost su obilježje politika nacionalnih, liderskih i vjerskih (mezhebskih), lokalnih subjekata u državama i među državama i društvima na Bliskom Istoku. Ta *"bolest"* društava, država, političkih, liderskih i vjerskih (mezhebskih) garnitura poprimila bi najveću pažnju ako bi se na Bliskom Istoku bilo kada i bilo ko javio sa ambicijom da u cilju postizanja trajnog mira i sigurnosti uredi odnose muslimanskih različitosti u toj regiji. Sve dok se ne postignu rezultati u pogledu zbližavanja sa karakterom prevazilaženja međumuslimanske netrpeljivosti, stanje na Bliskom Istoku se neće pomjerati u pravcu stabiliziranja.

Prema tome, sve lokalne, protekle i sve aktuelne političke, liderske, vjerske (mezhebske) garniture na Bliskom Istoku su odgovorne za uzroke i posljedice krize na Bliskom Istoku. Kada se sagleda njihova odgovornost, tek tada ima svrhe sagledavati odgovornost velikih sila prisutnih na Bliskom Istoku.

6. Utjecaji muslimanskih organizacija i država u sukobima na Bliskom Istoku

Organizacija islamske saradnje (OIK) i Arapska liga (AL)

Prema zabrinjavajućem stanju sa tendencijama daljeg katastrofalnog pogoršavanja u brojnim muslimanskim državama proizilazi da što se više ulazi u historiju postojanja OIC i AL, stanje u muslimanskim državama je sve katastrofalnije. Prema tome, OIC i AL nisu opravdali postojanje. Ne mogu SAD i druge zemlje Zapada, s jedne, a Rusija i Kina, s druge strane, prinuditi Iran i Saudijsku Arabiju da se međusobno mrze i ratuju, ako unutar tih zemalja nema potencijala za međusobnu mržnju i sukobe. Ako je ta ocjena ispravna, onda se sugerira zaključak da je u krizi na Bliskom Istoku izrazito prisutna odgovornost lokalnih muslimanskih političkih i vjerskih (mezhebskih) subjekata, a da, griješeći, velike sile strategiju svojih interesa na tom prostoru temelje na slabostima tih lokalnih grešnika.

Niko, nikada, ni jednoj od muslimanskih političkih i vjerskih (mezhebskih) garnitura ili generacija nije zadao niti su te garniture same sebi zadale da im prioritet iznad svih prioriteta bude prestanak katastrofalnih sukoba između različitih muslimanskih političkih i vjerskih (mezhebskih) subjekata. Prema katastrofalnom stanju u brojnim muslimanskim zemljama opravdano je sumnjati da su političke i vjerske (mezhebske) garniture odredile da im prioritet svih prioriteta bude dokazati svoju superiornost drugoj nacionalnoj, vjerskoj mezhebskoj strani, odnosno dokazati da je ta druga strana lošija, pogrešno usmjerena,

u osnovi ideološki i politički neispravna, što je generiralo sukobe sa katastrofalnim posljedicama.

Takvo stanje bi trebali samokritički razmatrati jednako politički i vjerski (mezhebski) subjekti Irana, kao i Saudijske Arabije, Ujedinjenih Arapskih Emirata, Bahreina, Omana, Egipta, Sirije, Libije ...

Antagonizmi između Saudijske Arabije i Irana su otišli predaleko. Njihove političke i liderske garniture iz generacije u generaciju čine iste greške na štetu svojih naroda i država. Manje je bitno da li ili ne od njihovih sukoba imaju korist najmoćniji strani faktori koji se na tom prostoru javljaju kao civilizacijski napredniji, sa ulogom da arbitriraju u sukobima između *"primitivnih"* plemena, nacija, vjera (mezheba).

Početkom marta 2017. godine, Ministarsko vijeće Arapske lige je saopćilo da palestinskom narodu treba omogući zaštitu ljudskih prava i sloboda, kao i da stekne neovisnost svoje države Palestine, sa glavnim gradom Istočnim Jerusalemom. Zalagali su se za oslobađanje Palestinaca iz izraelskih zatvora, za njihov povratak u svoje domove i na svoja imanja sa kojih su prognani. Insistirali su na provedbi rezolucije Savjeta sigurnosti UN-a o zabrani dalje gradnje jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji. Predlagali su da međunarodna zajednica izraelsku okupaciju palestinskih teritorija proglasi ništavnom, posebno da proglasi ništavnom izraelsku aneksiju Jerusalema.[82]

Na samitu u Jordanu, krajem marta 2017. godine, najviši zvaničnici zemalja Arapske lige su izrazili spremnost da podrže bliskoistočni mirovni sporazum, pod uslovom da Izrael napusti teritorije okupirane 1967. godine i poslije, da se garantira suverena država Palestina i da se pravedno riješi pitanje povratka prognanih Palestinaca na svoja imanja, na okupiranim teritorijama i širom Izraela.[83]

Povodom izraelskog okupacijskog terora, koji se odvijao tokom jula 2017. godine, u i oko džamije Al-Aksa, predsjednik Turske Tajip

---

82 Oslobođenje, 09.03.2017. godine, strana 15.

83 Oslobođenje, 31.03.2017. godine, strana 18.

Erdogan, koji se zalaže za neometan pristup Palestinaca džamiji Al-Aksa, u ulozi predsjedavajućeg samita Organizacije islamske saradnje, u svom saopćenju, pored ostalog, je naveo: *"Nedopustivo je da Izrael zatvara Harem-i šerif ... Mi žalimo zbog toga što se dogodilo 14. jula u Istočnom Kudsu, koji je pod izraelskom okupacijom od 1967. godine ... Osuđujem izraelsko insistiranje na zanemarivanju svih upozorenja ..."*[84] Turska i ostale zemlje članice Islamske saradnje smatraju da je prisustvo izraelske vojske i policije u Istočnom Jerusalemu kao i u drugim palestinskim prostorima okupatorskog karaktera.

Predsjednik Erdogan, možda, najkonkretnije kritikuje fašističku praksu Izraela prema Palestincima. Tako, naprimjer, povodom genocidne kampanje protiv Palestinaca, u šta spada i nacrt zakona da se pozivi sa minareta muslimanima na molitvu u ranim jutarnjim satima ukinu, da ne uznemiravaju građane drugih vjeroispovijesti, maja 2017. godine, Erdogan je rekao: *"Mi ćemo naći efikasan odgovor svima onima koji žele da ućutkaju mujezine koji pozivaju vjernike na molitvu u Jerusalemu."*[85] Također, Erdogan je tada kritikovao najavu američkog predsjednika Trampa da će premjestiti američku Ambasadu iz Tel Aviva u Jerusalem.

Palestinski narod, praktički, nema velike koristi što u slučajevima njegovog masovnog stradanja iz muslimanskih zemalja dolaze izrazi *"zabrinutosti"* zbog tih stradanja, te izrazi *"podrške"* njegovoj borbi za uspostavu nezavisne države Palestine u granicama od prije rata 1967. godine, sa glavnim gradom Jerusalemom.

Po raznim pitanjima, muslimanske zemlje imaju šansu i obavezne su da, praktički, pokažu jedinstvo u korist odbrane Palestine. Zato što tog jedinstva nema, od svih muslimanskih zemalja i njihovih organizacija, posebno od Arapske lige i Organizacije islamske saradnje, treba tražiti odgovor na pitanje: - Zašto svoje jedinstvo ne ispolje ukidanjem palestinske ovisnosti od američke finansijske pomoći, jer SAD pomoć Palestini na godišnjem nivou od 200 milona dolara koriste za ucjene s

---

84 **Erdogan Tajip**, po kolumni **Ridžal Hamza**, Stav, 27.07.2017. godine, strana 28.

85 **Erdogan Tajip**, po kolumni **Lalić Vojislav**, Politika, Beograd, 12.05.2017. godine, strana 2.

ciljem da oslabi otpor Izraelu? Muslimanske zemlje imaju finansijsku, ali nemaju političku moć da donesu čvrstu odluku da američku pomoć do 200 miliona dolara kompenziraju svojim ujedinjenim povećavanjem u tom iznosu svoje pomoći Palestini.

Brojna su i druga područja u kojima muslimanske zemlje, putem svog jedinstva, mogu pomoći odbrani Palestine protiv izraelske zločinačke, genocidne ekspanzije. Što je veće odsustvo muslimanskog jedinstva radi odbrane Palestine i palestinskog naroda, tim više jača ovisnost Palestine od onih koji nisu sa dobrim namjerama prema njoj, odnosno, od onih koji rade u korist Izraela na štetu palestinskih interesa za opstankom i slobodom u svojoj državi Palestini.

Kako je istakao predstavnik Organizacije islamske saradnje u Palestini, ambasador Ahmad Rwaidy, država Palestina treba da bude *"demografski i geografski koherentna, politički i ekonomski održiva, i u kojoj će vladati sigurnost, mir i pravda"*.[86] Ima razloga da se - i verbalna *"zabrinutost"* za stradanja Palestinaca, i verbalna *"podrška"* njihovoj borbi što dolazi iz muslimanskih zemalja nazove demagogijom i oportunizmom. Takvi verbalni sadržaji, bez konkrenih mjera pomoći, bez mjera odvraćanja Izraela od zločina, bez mjera zaustavljanja okupacije, bez mjera radi povratka prognanih Palestinaca na svoja ognjišta, mogu imati smisao indirektne podrške Izraelu da nastavi njihovo mučenje i ubijanje. Ustvari, oportunizam i demagogija muslimanskih zemalja prema stradanjima Palestinaca ohrabruje Izrael da nastavi okupaciju i progone, jer zna da osim oportune i demagoške verbalne podrške iz muslimanskih kao i drugih zemalja svijeta Palestinci i dalje ostaju samo sa svojim mukama i stradanjima.

Ipak, vrlo su važne i korisne diplomatske akcije Organizacije islamske saradnje koja je na vijest da je Tramp odlučio premjestiti Ambasadu SAD u Jerusalem, u Istanbulu, na poziv turskog predsjednika Tajipa Erdogana, decembra 2017. godine, održala hitni samit na kome

[86] **Rwaidy Ahmad**, Preporod, 1.6.2018. godine, strana 19.

su inicirane brojne diplomatske mjere, posebno u pogledu jedinstvenog diplomatskog nastupa muslimanskih zemalja u korist Palestine, kao i u pogledu utjecaja na autoritete EU da zauzmu kritičan stav prema Trampovoj odluci priznavanja Jerusalema da je glavni grad Izraela.

Tada je Organizacija islamske saradnje apelirala na razne subjekte međunarodne zajednice da se održi međunarodna konferencija radi trajnog okončanja izraelske okupacije palestinskih teritorija, u vezi čega su uslijedili sastanci sa glavnim zvaničnicima EU, koji su također osudili premještanje Ambasade SAD-a u Jerusalem. Četiri dana nakon što su SAD to učinile (14.5.2018.), u Istanbulu je održan novi samit Organizacije islamske saradnje (18.5.2018.) na kome je odbačena američka odluka, te istaknuto da je Jerusalem *"vječni glavni grad Palestine"*. Dogovorene su diplomatske mjere s ciljem da se druge zemlje ne odlučuju na isti postupak dovođenja svojih ambasada u Jerusalem, kao što su već učinile SAD.

U okviru diplomatskih mjera, Organizacija islamske saradnje za mir na Bliskom Istoku daje razne inicijative relevantnim međunarodnim organizacijama, uključujući i Međunarodni krivični sud, Vijeće za ljudska prava UN-a, gdje je 18.5.2018. godine, po riječima predstavnika Organizacije islamske saradnje u Palestini, Ahmad Rwaidy, *"donesena rezolucija tog Vijeća da se hitno formira nezavisna međunarodna komisija sa zadatkom da istraži sva kršenja i zloupotrebe međunarodnog humanitarnog te ljudskih prava na okupiranim palestinskim teritorijama, uključujući Jerusalem."*[87] Prioritetno se zahtijevala deblokada Gaze, što obuhvata *"bezuslovno otvaranje prolaza za dostavu humanitarne pomoći i slobodan prolaz komercijalne robe i lica, posebno onih kojima je potrebna hitna medicinska pomoć, čime bi se poštovale obaveze u skladu sa međunarodnim humanitarnim pravom."*[88] Također se insistiralo da prestane teror Izraela nad Palestincima u Jerusalemu, jer im se onemogućava izgradnja i popravljanje kuća, konfiskuje njihova imovina i prijeti rušenjem još 20.000 palestinskih kuća.

---

87 **Rwaidy Ahmad**, Preporod, 1.6.2018. godine, strana 19.

88 **Rwaidy Ahmad**, Preporod, 1.6.2018. godine, strana 19.

Kršeći elementarna ljudska prava, Izrael konfiskuje palestinsku imovinu, priprema i realizira projekte trajnog etničkog čišćenja Jerusalema progonom Palestinaca sa posljedicama uništenja multietničkog karaktera tog grada u kome su kroz historiju živjeli ljudi muslimanske, judeističke i kršćanske vjere.

Karakteristična ponašanja muslimanskih zemalja:

Saudijska Arabija:

U pogledu ponašanja prema ratu na Bliskom Istoku, od muslimanskih zemalja najzanimljivija je Saudijska Arabija, za koju, čak, neki cijene da je u izraelsko-palestinskom sukobu na strani Izraela. Saudijska Arabija i Izrael imaju identičan stav, da je Iran glavna prijetnja miru i sigurnosti na Bliskom Istoku, pa i šire u Evropi i svijetu. U vrijeme najtežih palestinskih stradanja najviši zvaničnici Saudijske Arabije su održavali sastanke sa predstavnicima jevrejskih organizacija naklonjenih režimu Izraela i njegovim okupacijskim operacijama protiv Palestine.[89]

Dakle, mnogi su uvjereni da Saudijska Arabija sarađuje sa Izraelom na štetu palestinskog naroda.

Sredinom juna 2017. godine, prestolonasljednik Saudijske Arabije Muhamed bin Salman je uspostavio dobru saradnju sa američkim predsjednikom Donaldom Trampom.[90]

U savezu sa Saudijskom Arabijom protiv Irana djeluju Ujedinjeni Arapski Emirati, Egipat i Bahrein, dok Iran ima dobru saradnju sa Katarom. Saudijska Arabija je angažirala svoje saveznike za blokadu Katara, prekidom putničkih i trgovinskih veza.

Saudijska Arabija podržava vlast u Bahreinu, gdje su u pobuni šiitske organizacije povezane sa Iranom. Bahrein je, faktički, pod kontrolom Saudijske Arabije i snabdijeva se oružjem iz SAD-a. Tokom

---

89 **Somun Hajrudin**, Oslobođenje, 19.5.2018. godine, strana 23.

90 Politika, Beograd, 23.06.2017. godine, strana 3.

2017. godine, SAD su Bahreinu isporučile borbene avione F-16.[91] Eskalacija sukoba u Bahreinu uslijedila je početkom *"Arapskog proljeća"*, 2011. godine.

Sukobi Irana i Saudijske Arabije direktni su u Jemenu. Pod kontrolom Irana je pokret Huta. Saudijska Arabija je optužila Iran da stoji iza raketa koje su krajem 2017. godine i 14. septembra 2019. godine Huti lansirali na naftna postrojenja u Saudijskoj Arabiji i na Rijad. Teheran je odbacivao te optužbe. U Savjetu sigurnosti UN-a, SAD su predložile rezoluciju kojom se osuđuje angažiranje Irana u Jemenu, posebno zato što dostavlja oružje Hutima. Rusija je uložila veto na tu rezoluciju, na šta su SAD zaprijetile da će samostalno djelovati protiv iranskog prisustva u Jemenu. Odgovarajući na američku diplomatsku ofanzivu u vezi sa angažiranjem Irana u Jemenu, Teheran je odgovarao da je prisustvo SAD-a u Siriji izvan međunarodnih pravnih normi, te da sirijsku krizu, ako se ne miješaju SAD, mogu riješiti Rusija, Turska i Iran. Predsjednici tih triju zemalja, Rohani, Erdogan i Putin, na sastanku u Ankari, početkom aprila 2018. godine, usvojili su deklaraciju da će se zalagati za postizanje trajnog mira u Siriji, da će djelujući u tom pravcu uspostaviti četiri sirijske *"zone bez konflikta"*, da će pomoći Siriji da uspostave unutarnje jedinstvo i očuvaju njenu teritorijalnu cjelovitost, te da će jednako tretirati sve terorističke organizacije na Bliskom Istoku.[92]

Sukobi Irana i Saudijske Arabije se odvijaju i u Libanonu. Rijad teži da se lideri i politički faktori pod njegovom kontroliom u Libanonu što više distanciraju od Hezbolaha koji je pod kontrolom Irana ili, pak, da se smanji angažiranje Hezbolaha u ratovima na Bliskom Istoku, posebno u Siriji i Jemenu.

Egipat:

Indicirano je da se predsjednik Egipta Abdel al-Sisi tajno saataje[93] sa izraelskim premijerom Natanjahuom. Egipat ima značajnu ulogu u

---

91 Politika, Beograd, 27.05.2017. godine, strana 2.

92 Preporod, 15.04.2018. godine, strana 45.
Oslobođenje, 05.04.2018. godine, strana 15.

93 Oslobođenje, 15.8.2018. godine, strana 13.

održavanju totalne blokade područja Gaze. Na čelu sa Sisijem, važan je saveznik SAD-a a time i Izraela koji u okviru svojih diplomatskih, vojnih, propagandnih i obavještajnih operacija manipulira Egiptom i njegovim predsjednikom Sisijem.

Sirija:

Izrael je okupirao dijelove teritorije Sirije. Okupacija Golanske visoravni je rezultat rata sa Sirijom 1967. godine. Dugotrajno, Golan je postao poprište oružanih sukoba. Svaki pokušaj Sirije da povrati Golan je prilika za novu eskalaciju rata. Kriza okupacijskog statusa Golana održava se čestom upotrebom izraelskih kopnenih, zračnih i raketnih snaga po teritoriji Sirije. Zračne udare po Siriji Izrael primjenjuje kad god poželi, pri čemu kao povod uzima, navodne, sirijske povrede zračnog prostora iznad Golana. Tako, naprimjer, sredinom jula 2018. godine, Izrael je saopćio da je srušio sirijsku bespilotnu letjelicu, jer je *"ušla u izraelski zračni prostor"*.[94] Također, kao povode za zračne i raketne udare po Siriji Izrael uzima obavještajne informacije o rasporedu iranskih vojnih snaga i materijala na teritoriji Sirije. Krajem decembra 2018. godine, Izrael je izveo zračne udare po Siriji, gdje su, navodno, mete bile skladišta iranskog vojnog materijala. Tome se usprotivila i Rusija, optužujući Izrael da je ugrozio civilne letove iz Damaska i Bejruta. Izrael je odgovarao da su u toj situaciji civilne letove ugrožavali projektili sirijske protivzračne odbrane, oborivši 14 od 16 izraelskih *"navođenih bombi"*.[95] Slično je bilo i sredinom novembra 2019., kada je Izrael za mete svojih zračnih udara, navodno, imao snage iranske revolucionarne garde.[96]

U sirijskoj ratnoj situaciji Rusija podržava režim Bašara al-Asada, kome je naklonjen i Iran, što implicira da se Izrael, faktički, vojno sukobljava, i sa Sirijom, i sa Rusijom, i sa Iranom, što logički znači da se sa navedenim zemljama na strani Izraela sukobljavaju SAD.

Ipak, početkom oktobra 2018. godine, izraelski premijer Natanjahu, nakon telefonskog razgovora sa ruskim predsjednikom Putinom, najavio

---

94 Oslobođenje, 13.7.2018. godine, strana 18.

95 Oslobođenje, 28.12.2018. godine, strana 17.

96 Oslobođenje, 21.11.2019. godine, strana 15.

je sastanak s njim, s ciljem da *"zajednički koordiniraju aktivnosti izraelskih i ruskih snaga u regiji"* Bliskog Istoka, što je usmjereno s ciljem odvraćanja Rusije od podrške Iranu, odnosno s ciljem da se spriječi iransko vojno prisustvo u Siriji, nadomak Izraela. Poseban Natanjahuov cilj u razgovoru sa Putinom je bio da odgovornost Izraela za rušenje ruskog aviona prebaci na sirijske snage pod komandom Bašara al-Asada.[97]

Približna strateška ravnoteža - (balans moći) odvraća politički sukobljene velike sile od daljeg produbljivanja svojih nesporazuma, što upućuje na nužan dijalog i saradnju. U vezi s tim, bitan je sastanak Trampa i Putina, u Helsinkiju, 16.07.2018. godine. Sa obje strane, taj sastanak je ocijenjen korisnim za sigurnost u Evropi i svijetu. Pored ostalog, oni su razmatrali saradnju za rješavanje krize u Siriji i pitanja kontrole naoružanja. Proizvodnja i primjena hemijskog i nuklearnog naoružanja jedno je od najvažnijih pitanja u odnosima Zapada i Rusije, posebno u odnosima NATO-a i Rusije.

Razlike u pogledu odnosa prema proizvodnji i primjeni hemijskog oružja ispoljene su tokom 2018. godine, u sirijskoj krizi. Dok su SAD, Francuska, Njemačka, Velika Britanija i drugi saveznici u NATO osuđivali režim Bašara al-Asada zbog proizvodnje i primjene hemijskog oružja u napadu na sirijsko mjesto Dumu, 07. aprila 2018. godine, Rusija je stala na Asadovu stranu. Tramp je poručio Rusiji da ona ne bi trebala biti *"partner"* Asadu, *"životinji koja otrovnim gasom ubija svoj narod i uživa u tome"*.[98] Rusija je negirala da je vojska Sirije pod komandom Asada upotrebljavala hemijsko oružje, te da su zračni i raketni napadi na ciljeve u Siriji, koje su kao odgovor na navodnu Asadovu upotrebu hemijskog oružja izveli SAD, Francuska i Velika Britanija, nepotrebni i neprihvatljivi, pored ostalog, i zato što to nije odobrilo Vijeće sigurnosti UN-a.

Liban:

Prognani Palestinci od 1948. godine okupljani su u izbjegličke logore na prostoru Libana. U usporedbi sa drugim zemljama, Liban

---

97 Oslobođenje, 8.10.2018. godine, strana 10.

98 **Tramp Donald**, Oslobođenje, 12.04.2018. godine, strana 15.

ima najviše palestinskih izbjeglica. Šiitski pokret "*Hezbolah*" u Libanu ima podršku Irana, učestvuje na parlamentarnim izborima, ali je protiv njega premijer Libana Saad al-Hariri, saveznik Zapada i njegovih arapskih partnera u sukobu sa Iranom. Od strane SAD-a, Hezbolah je proglašen terorističkom organizacijom. Hariri se zalaže za dobre odnose sa Saudijskom Arabijom. Protivnik je režimu Bašara al-Asada u Siriji.[99]

Kontinuirano, Liban je u unutarnjoj ekonomskoj i političkoj krizi obilježenoj raznim sukobima. Ta kriza je od koristi Izraelu, jer ekonomski, socijalni i politički problemi u Libanu paraliziraju pomoć iz te zemlje palestinskom narodu. Kao takav, Liban je nesposoban da prihvati oružani sukob sa Izraelom. Ta nesposobnost Libana u značajnoj mjeri je rezultat izraelske subverzije. Žestinu unutarnjih libanskih sukoba, ali i dubinu subverzivnog prisustva Izraela u libanskoj sveopćoj krizi ilustrira snažna eksplozija u bejrutskoj pomorskoj luci, početkom augusta 2020. godine, kada je poginulo 154 osobe a mnogo više povrijeđeno.[100] Počinjena je velika materijalna šteta. Utvrđeno je da je aktivirani eksploziv dovezen u jednom od brodova koji je tih dana doplovio u luku Bejrut.

Tokom 2019. godine, socijalni i ekonomski problemi u Libanu su se dalje komplicirali. Narod je masovno izlazio na demonstracije protiv Vlade. U takvim okolnostima, krajem oktobra 2019., premijer Hariri je podnio ostavku. Saveznici na Zapadu i među arapskim državama nisu mu bili od pomoći da rješava nagomilane socijalne i ekonomske probleme.

Izrael smatra da je vlada Libana odgovorna što Hezbolah pod kontrolom Irana kopa tunele ispod izraelsko – libanske granice kroz koji se na područje Gaze donosi ratni materijal. Navodno, Izrael je do sada srušio četiri takva tunela. Tel Aviv je saopćio da Hezbolah na teritoriji

---

99 Oslobođenje, 8.5.2018. godine, strana 13.
Oslobođenje, 7.5.2018. godine, strana 10.

100 Oslobođenje, 8. i 9.8.2020. godine, strana 11.
Oslobođenje, 10.8.2020. godine, strana 11.

Libana ima oko 150.000 raketa[101] kojima može gađati ciljeve širom Izraela. Izraelski premijer Natanjahu, Libanu i Hezbolahu često upućuje prijetnje da će izraelska vojska izvesti razarajuće napade na Liban ako Hezbolah pokrene bilo kakve oružane aktivnosti protiv Izraela.

Prijetnju da će napasti Liban, Natanjahu je realizirao krajem augusta 2019. godine, kada je bombardirao pozicije Hezbolaha u Bejrutu. Premijer Libana Hariri je osudio taj napad istakavši da je to *"flagrantan napad na libanski suverenitet i flagrantno kršenje rezolucije 1701 Ujedinjenih nacija kojom je okončan sukob dvije zemlje 2006. godine."*[102]

Turska:

Po ocjeni Palestinca Musa Sadeka, direktora Islamske akademije u američkom gradu San Antonio, Turska ulaže posebno važne, konkretne napore da se spram tragedije Palestinaca gradi muslimansko jedinstvo. U takvim težnjama, turski predsjednik Tajip Erdogan nailazi na smetnje koje čine neke arapske zemlje i njihovi lideri.[103] Erdogan je izrazito argumentiran kritičar izraelskog okupacijskog ekspanzionizma i genocidnog zločinstva. U tome je beskompromisan.

Turska ulaganja u svoj sigurnosni i odbrambeni sistem su respektivna, a motivirana su prijetnjama sigurnosti Turske, a jedna od najvažnijih prijetnji dolazi od Izraela. Turska je odlučna da štiti palestinske interese, ako zatreba, i angažiranje svojih oružanih snaga, što je Tel Avivu poznato. Turska gradi savezništvo protiv izraelskog ekspanzionizma, kao naprimjer sa Iranom i Rusijom od koje nabavlja sofisticiranu opremu za svoje oružane snage (S-400), što se ne dopada ni Izraelu, ni njegovom najvažnijem savezniku SAD-u, posebno što je Turska članica NATO, koga Rusija smatra svojim neprijateljem.

Turska smatra da je agresivnost Izraela prema Palestincima jedan od glavnih uzroka krize na Bliskom Istoku. Predsjednik Turske Erdogan je ukazivao da izraelska Vlada u Tel Avivu stoji iza *"državnog terora"* nad

---

101 Oslobođenje, 17.12.2018. godine, strana 11.

102 **Hariri Saad**, Oslobođenje, 26.8.2019. godine, strana 11.

103 **Sadek Musa**, Stav, 6.9.2018. godine, strana 63.

Palestincima i da je u tome, *"nadmašila Hitlerov varvarizam"*.[104] Turska se zalaže da se osiguraju prava palestinskom narodu, što podrazumijeva da se okonča nasilje izraelskog režima nad Palestincima.

Nakon incidenta 31.05.2010. godine, kada su Izraelci ubili devet, a ranili 20 Turaka na turskom brodu Mavi Marmara, Turska je povukla svog ambasadora iz Tel Aviva, a izraelskom ambasadoru u Ankari otkazala gostoprimstvo, pa su odnosi svedeni na nivo otpravnika poslova. Za poboljšanje odnosa, Turska je Izraelu postavila uslove: (a) da se Izrael izvini Turskoj; (b) da Izrael isplati štetu porodicama stradalih na brodu Mavi Marmara; (c) da Izrael ukine blokadu Gaze, te omogući Turskoj slanje humanitarne pomoći u Gazu; (d) da Izrael otkloni smetnje u pogledu snabdijevanja Palestinaca strujom i vodom; (e) da se za potrebe Palestinaca izgradi električna centrala i fabrika pitke vode; i (f) da Turska u Gazi završi izgradnju bolnice, mnogih kuća i stanova koje je Izrael uništio bombardujući palestinska područja.

Maksimalno zategnuti odnosi su trajali do 2016. godine. Izraelski premijer Benjamin Natanjahu se izvinio Turskoj za stradanja na brodu Mavi Marmara. Izrael je porodicama ubijenih Turaka isplatio štetu u iznosu od 20 miliona dolara. Ublažena je blokada Gaze. Između Turske i Izraela je postignut sporazum o normalizaciji odnosa, čime je omogućen efikasniji utjecaj Turske na mirovni proces i ublažavanje tenzija radi zaštite života i imovine Palestinaca.[105] U normaliziranju odnosa između Turske i Izraela ključnu ulogu su imale SAD, čiji su partneri, i Turska i Izrael, pa su njihovi sukobi štetili američkim interesima na Bliskom Istoku.

Povodom američkog proglašenja Jerusalema glavnim gradom Izraela, sredinom decembra 2017. godine, turski predsjednik Erdogan, u svojstvu predsjedavajućeg je sazvao lidere Organizacije islamske

---

104 **Erdogan Tajip**, po tekstu Lalić Vojislava, Politika, Beograd, 13.07.2015. godine, strana 3.

105 **Kalin Ibrahim**, Faktor, 06.07.2016. godine, strana 15.
Faktor, 29.06.2016. godine, strana 14.
Faktor, 21.08.2016. godine, strana 13.

saradnje (OIC) na vanredni samit u Istanbulu. OIC je usvojio deklaraciju o priznanju Istočnog Jerusalema kao glavnog grada Palestine, što je bio poziv da to priznaju sve zemlje svijeta.[106]

Iran:

Palestinci dobijaju najkonkretniju i najkorisniju pomoć od Irana, što Izrael uzima za razlog da učestalo upućuje prijetnje Teheranu, uključujući i prijetnje da će izvesti vojne operacije napadom na taj iranski glavni grad, a posebno napadom na iranska nuklearna postrojenja.

Izrael ignorira činjenice da Jevreji u Iranu imaju sva ljudska i etnička prava, da su principijelno zastupljeni u iranskom Parlamentu, te da se u iranskom gradu Isfahanu nalazi oko 80.000 Hazara identificiranih da su Jevreji. Izrazito povoljan položaj Jevreja u Iranu je neusporediv sa katastrofalnim uslovima života Arapa u Izraelu.

Iran odbacuje priznanje Izraela, a Izrael se boji jačanja političke, ekonomske i vojne moći Irana, posebno u pogledu iranskih težnji da ojača svoje nuklearne kapacitete koji mogu biti iskorišteni za proizvodnju nuklearne bombe.

Ustvari, glavni strahovi Izraela nastaju po osnovu činjenica da je Iran po raznim osnovama sve jači i jači. Zato su sukobi Irana i SAD-a *"sretna"* okolnost za Izrael koji čini sve što može da se njihovi sukobi maksimalno zaoštravaju. Izrael se plaši svake, pa čak i najmanje indicije da se popravljaju odnosi Irana sa SAD-om. Kad bi se to dogodilo, Izrael bi se morao pomiriti da njegova teritorija bude u granicama od prije rata - 1967., i priznati državu Palestinu. Sada su to samo iluzije. Na Trampovu najavu da je o spornim pitanjima spreman razgovarati sa iranskim predsjednikom Hasanom Ruhanijem, Natanjahu je žustro reagirao, rekavši: *"Nije vrijeme za razgovore sa Iranom. Ovo je vrijeme za pojačanje pritiska na Iran."*[107]

U tom smislu, odnosi na relaciji SAD – Iran – Izrael su najveći teret i rizik za globalnu svjetsku, a posebno za krizu na Bliskom Istoku.

---

106 Oslobođenje, 17.12.2017. godine, strana 10.

107 **Natanjahu Benjamin**, Oslobođenje, 6.9.2019. godine, strana 18.

Izrael zloupotrebljava SAD u svom obračunu sa Iranom. Također, SAD zloupotrebljavaju Izrael u svom obračunu sa Iranom.

Izrael želi da sve što je iransko bude što dalje od poprišta sukoba Izrael – Palestina, da tako oslabe uslovi za održavanje i jačanje političke i vojne veze Irana sa libanskim Hezbolahom i palestinskim Hamasom. Radi toga, Izrael čini razne napore da se eliminira prisustvo Irana u Siriji, Libanu i Iraku.

Izrael je razvio opsežnu i intenzivnu propagandu da je Iran opasnost za Evropu, uspijevajući tako da evropsku javnost, a manje ili više političke faktore, lidere i vlade evropskih zemalja usmjeri protiv Irana. Nesporazumi koje ima Iran sa EU i njenim članicama direktno su u interesu Izraela koji želi da se njihovi nesporazumi umnožavaju i produbljuju. Svaki politički subjekt u Evropi, ako ispoljava bliskost sa Iranom meta je izraelske propagande i subverzije. Okretanje Evrope protiv Irana strateški je interes Izraela.

Politiku Izraela prema prisustvu Irana na Bliskom Istoku ilustrira izjava premijera Benjamina Natanjahua, prilikom razgovora sa ruskim predsjednikom Vladimirom Putinom, u Sočiju, krajem augusta 2017. godine: *"Iran ulaže velike napore da učvrsti prisustvo u Siriji. To je prijetnja za Izrael, Bliski Istok i, vjerujem, cijeli svijet. Iran jača kontrolu i utjecaj u Iraku, Jemenu i Libanu. Gospodine predsjedniče, uz zajedničke napore, mi nanosimo poraz Islamskoj državi, i to je veoma važna stvar. Međutim, loše je što je na scenu stupio Iran. Tamo gdje je poražena, Islamska država nestaje. Iran naoružava terorističke organizacije. Teheran sponzoriše i podstiče terorizam. Iranska agresija se nije smanjila od nuklearnog sporazuma."*[108]

Ambasador Islamske Republike Irana u BiH, Mahmoud Heidari, o odnosima svoje zemlje sa SAD je rekao: *"Problemi u odnosima između Irana i Amerike nisu samo oko Nuklearnog sporazuma, i narod Irana je svjedok jedne histerije lošeg političkog ponašanja američkih zvaničnika.*

[108] **Natanjahu Benjamin**, Oslobođenje, 24.08.2017. godine, strana 14.

Počev od državnog udara s ciljem rušenja nacionalne vlade Irana prije otprilike 70 godina pa do vojnog napada na teritoriju Irana, podržavanje režima Sadama Huseina u ratu sa Iranom, napada na iranski putnički avion i nepravednih međunarodnih sankcija, svi ovi događaji su razlog da iranski narod nema povjerenje u američku vladu. S druge strane, američka vlada je najvažniji saveznik izraelskog režima koji je u regionu činio i čini nepravdu prema ugroženom narodu Palestine i drugih regionalnih zemalja... Nuklearni sporazum je ...multilateralni... potvrđen od Vijeća sigurnosti Ujedinjenih naroda, tako da ga jedna strana ne može samostalno ukinuti ... Mi ćemo poštovati ovaj sporazum ..."[109]

Sredinom aprila 2016. godine, iranski predsjednik Rohani je posjetio Tursku. Predsjednici Erdogan i Rohani su zaključili da se trebaju fokusirati na borbu s ciljem da se zaustavi prolijevanje krvi u zemljama Bliskog Istoka, da se zajednički bore protiv terorizma, da iskorijene sukobe po osnovu sektaštva, jer je temeljni identitet njihovih naroda muslimanski, pa tek onda šiitski ili sunitski. Nakon razgovora sa Rohanijem, predsjednik Erdogan je istakao da Iran i Turska moraju svoje nesporazume svesti na minimum, a zajedničke interese na maksimum, u vezi čega je ukazao na potrebu borbe protiv terorizma, sektaštva i radikalizma, te na potrebu da Iran i Turska budu vodeće zemlje u zaustavljanju *"prolijevanja krvi"*[110] u cijeloj regiji Srednjeg istoka. Erdogan i Rohani su poručili: *"Naš identitet nije biti šiit, niti sunit ili pripadnik neke druge sekte. Naš identitet je biti musliman, naš identitet je islamski."*[111]

Sredinom augusta 2016. godine, u povodu posjete Turskoj, od strane iranskog ministra vanjskih poslova, Javad Zarifa, njegov turski kolega Mevlut Čavusoglu je rekao: *"Sigurnost i stabilnost Irana mi vidimo kao sigurnost i stabilnost Turske. Znamo također da i Iran ima takav stav."*[112]

---

109 **Heidari Mahmoud**, Oslobođenje, 10.02.2018. godine, strana 5.

110 **Erdogan Tajip**, Faktor, 17.04.2016. godine, strana 14.

111 **Rohani Hasan**, Faktor, 17.04.2016. godine, strana 14.
Faktor, 17.04.2016. godine, strana 14.

112 **Čavusoglu Mevlut**, Faktor, 13.08.2016. godine, strana 13.

Za sagledavanje odnosa između Turske i Irana indikativna je izjava premijera Turske, Binali Yildrima: *"Kada počne vjerski rat, niko ne može pretpostaviti kada će završiti i koje će dimenzije imati. Zbog toga mi povremeno prijateljski informiramo i upozoravamo susjedni Iran da potiče na ovakve aktivnosti."*[113]

Početkom oktobra 2017. godine, predsjednik Turske Erdogan je posjetio Teheran. Razgovarao je sa predsjednikom Rohanijem i vjerskim vođom Ali Hamneijem. Posjeta je rezultirala nizom sporazuma o ekonomskoj saradnji, s ciljem da se utrostruči trgovinska razmjena. Turska insistira da u pregovorima o rješavanju sirijske i ostalih kriza na Bliskom Istoku ne mogu učestvovati predstavnici terorističke organizacije PKK. Turska, slično kao i Iran, optužuje SAD što, navodno, sarađuje sa kurdskim terorističkim organizacijama u zemljama Bliskog Istoka.

U vezi sa Trampovim odbacivanjem Nuklearnog sporazuma sa Iranom, premijer Turske Binali Yildrim je rekao da američka jednostrana eliminacija tog sporazuma, pravno gledano, nije moguća, jer to *"nije bilateralni dogovor već multilateralni"*.[114]

Tokom posjete iranskog predsjednika Rohanija Ankari, 20.12.2018. godine, o američkom napuštanju Nuklearnog sporazuma i ponovnim sankcijama protiv Irana, predsjednik Turske Erdogan je rekao: *"Turska će se i dalje solidarisati sa bratskim iranskim narodom u jeku sve većih pritisaka na Teheran koje smatramo nepravednim ... Turska neće dozvoliti uspostavu paradržavnih entiteta koji bi mogli ugroziti sigurnost Turske i regije."*[115]

---

113 **Yildrim Binali**, Oslobođenje, 13.11.2017. godine, strana 11.

114 **Yildrim Binali**, Oslobođenje, 13.11.2017. godine, strana 11.

115 **Erdogan Tajip**, Preporod, decembar 2018. godine.

TREĆI DIO

PONAŠANJE BALKANSKIH ZEMALJA PREMA RATNIM SUKOBIMA IZRAELA I PALESTINE

1. Politika Srbije prema krizi na Bliskom Istoku

Mitovi, zajedničko obilježje izraelske i srbijanske politike

Mitologija je zajedničko obilježje velikosrpske i izraelske politike. Izraelski mitologijski stav je da palestinska zemlja pripada Jevrejima, a velikosrpski mitologijski stav je da teritorije više zemalja na Balkanu pripadaju pravoslavlju i Srbima. Međutim, u osnovi i tradicijski, sljedbenici velikosrpske ideologije skloni su antisemitizmu, koga prikrivaju iz dubljih, velikosrpskih ideoloških i političkih razloga.

Protivurječnost srbijanske politike prema krizi na Bliskom Istoku

Politika Srbije prema krizi na Bliskom Istoku je protivurječna u odnosu na historijske činjenice o njenim stavovima u vezi nastanka Izraela. protivurječna je i u odnosu na aktuelna pitanja krize u toj regiji. Prije nastanka Kraljevine Jugoslavije, Srbija je podržala Balfourovu deklaraciju, i u vezi tog dokumenta, sarađivala je sa cionistima i svjetskom jevrejskom zajednicom. Kao dio bivše SFRJ, Srbija je slijedila Titovu politiku prema krizi na Bliskom Istoku, podržavajući Palestinu i PLO. Sadašnja Srbija ima saradnju i sa Palestinom i sa Izraelom. Njeni zvaničnici imaju dobre veze sa liderima režima u Izraelu. Izvršilac srbijanske politike u BiH, velikosrpski ekstremista Milorad Dodik i Vlada bh. entiteta RS-a, daju podršku svim okupacijskim akcijama Izraela prema palestinskom narodu i Palestini.

Podrška Izraelu od strane srbijanske politike, krajem 20. i početkom 21. stoljeća, imala je utjecaja da u vezi sa osamostaljenjem Kosova Izrael bude na strani Srbije. Povodom prisustva srbijanskog predsjednika Tomislava Nikolića na sahrani Šimona Peresa, beogradska politika je konstatirala: *"Šimon Peres je ostavio snažan lični pečat ... na zauzimanju izraelskog stava o nepriznavanju nezavisnosti Kosova i Metohije."*[116] Uprkos svemu tome, 4.9.2020. godine, Izrael je priznao

[116] Politika, Beograd, 01.10.2016. godine, strana 2.

Kosovo, što i inače protivurječne odnose između Srbije i Izraela čini još komplikovanijim.

Težnja vladajućih političkih snaga u Srbiji je da se rehabilitiraju kvislinzi, Hitlerovi oslonci u Srbiji za vrijeme Drugog svjetskog rata: Milan Nedić, Dimitrije Ljotić, Draža Mihailović, Nikolaj Velimirović ..., koji su svaki na svoj način odgovorni za fašističke progone Jevreja, indicira njihov potencijalni *"uspavani"* antisemitizam, slično kako to u drugom kontekstu čine desničari u Hrvatskoj. Prema tome, velikosrpska ideologija i politika jednako je, i antisemitska, i islamofobijska. Kada će koja od tih fobija biti više izražena ili više prikrivena, stvar je dinamike velikosrpskih interesa, koji, da bi se ostvarili, ipak ostavljaju jasne indikatore o njihovoj antisemitskoj i islamofobičnoj suštini. U tom kontekstu treba sagledavati i aktuelnu podršku koju lider bosanskih Srba, ekstremista Milorad Dodik, daje zločinačkoj praksi Izraela u progonima i genocidu nad Palestincima.

Dolaskom na vlast u Srbiji, osamdesetih godina 20. stoljeća, Slobodan Milošević je učinio niz radikalnih zaokreta u odnosu na vanjsku politiku koju je do tada imala bivša SFRJ. U širem spektru takvih zaokreta je promjena politike prema krizi na Bliskom Istoku. Umjesto dotadašnje podrške borbi palestinskog naroda, velikosrpska politika se odlučila za podršku izraelskom terorističkom režimu i praksi izraelskog zlostavljanja Palestinaca. Takvu politiku velikosrpski ideolozi opravdavaju ocjenom i tvrdnjom da su, u toku Drugog svjetskog rata, Srbi i Jevreji imali istu sudbinu, jer su na prostorima Jugoslavije fašisti Hitlerove Njemačke i Pavelićeve NDH, navodno, poubijali na stotine hiljada Jevreja, Srba i Roma. Pri tome ćute o doprinosu Nedića, Ljotića, Mihailovića, Velimirovića ... Hitlerovoj praksi genocida nad Jevrejima u Drugom svjetskom ratu.

2. Odnos Bosne i Hercegovine prema krizi na Bliskom Istoku

Saradnja BiH sa Izraelom i Palestinom

Bosna i Hercegovina priznaje Palestinu i s njom ima diplomatske odnose. Također, priznaje i Izrael sa kojim ima razvijenu dobru saradnju. Bosna i Hercegovina se ne miješa u unutarnja pitanja tih zemalja, ali ima obavezu da se odredi o načinu rješavanja krize na Bliskom Istoku. U tom smislu, Sarajevo djeluje na liniji podrške stavovima za rješavanje izraelsko-palestinskog sukoba po principu: dvije države, Izrael i Palestina, jedna pored druge, u granicama od prije rata, 1967. godine.

Povodom razarajuće eskalacije izraelskih napada na palestinski narod, sredinom maja 2021. godine, predsjednik Stranke demokratske akcije Bakir Izetbegović, je rekao: *"Mi, Bosanci, ne možemo puno pomoći Palestincima, ali možemo izgovoriti ono što je pravično, osuditi nasilje nad njima. Tražiti da se i za njih i za Jevreje nađe održivo, srednje rješenje, koje će pružiti šansu za normalan život i jednima i drugima."*[117]

Nakon razgovora sa palestinskim ambasadorom u BiH, Rezeka Namooru, član Predsjedništva BiH Šefik Džaferović je rekao da će BiH nastaviti pružati podršku članstvu države Palestine u međunarodnim organizacijama i asocijacijama, te da je stav BiH o rješavanju krize na Bliskom Istoku usklađen sa rezolucijama UN-a o tome.[118]

Aktivnosti u saradnji BiH sa Izraelom i Palestinom:

Uravnotežena i nepristrasna politika Bosne i Hercegovine prema krizi na Bliskom Istoku ispoljena je istovremenim posjetama od 28-30.8.2018. godine: (a) Palestini od strane predsjedavajućeg Predsjedništva BiH Bakira Izetbegovića, skupa sa savjetnikom članu Predsjedništva

---

117 **Izetbegović Bakir**, Stav, 21.5.2021. godine, strana 19.

118 **Džaferović Šefik**, Oslobođenje, 28.5.2019. godine, strana 3.

iz reda Hrvata i savjetnikom članu iz reda Srba; i (b) posjetom Izraelu od strane ministra vanjskih poslova BiH, Igora Crnadka; (c) posjetom Izraelu od strane predsjedavajućeg Predsjedništva BiH Mladena Ivanića, ministra Mirka Šarovića, ministra Dragana Mektića ...[119]

S obzirom na činjenicu da izraelske snage sigurnosti učestalo napadaju na jednu od najvećih svetinja muslimanskog svijeta Al-Aksu, Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini osuđuje napade na Al-Aksu, izražava razumijevanje za patnje palestinskog naroda i podržava palestinski stav da Jerusalem bude sačuvan kao glavni grad Palestine. Nacionalne institucije Bošnjaka redovno se angažiraju na dostavi humanitarne pomoći palestinskom narodu.

U posljednje vrijeme, Izrael su posjetili ministar vanjskih poslova Igor Crnadak i ministar sigurnosti Dragan Mektić, a sredinom marta 2017. godine, delegacija na čelu sa tadašnjim predsjedavajućim Predsjedništva BiH Mladenom Ivanićem. Tom prilikom, Ivanić je ocijenio da su odnosi Izraela i BiH *"odlični, s prostorom za dodatno unapređenje"* u raznim oblastima. O vojnoj saradnji Ivanić je razgovarao sa ministrom odbrane Izraela Avigdorom Libermanom.[120]

Na bh. državnom nivou podijeljena su i suprotstavljena stajališta o krizi na Bliskom Istoku. Srpski lideri podržavaju izraelski državni teror nad Palestincima. Podržali su američku odluku o premještanju Ambasade iz Tel Aviva u Jerusalem, te se zalagali da i BiH premjesti svoju Ambasadu u Jerusalem. Podržali su Trampov *"plan stoljeća"*, kojim se, praktički, uništava Palestina i ohrabruje izraelski teror nad Palestincima. Lideri Hrvata taktiziraju, pa je teško ući u trag njihovim stvarnim stajalištima o tom pitanju. Bošnjačke i stranke ljevice, kao i razne nevladine organizacije u BiH, su na strani pravedne borbe Palestinaca protiv izraelskog ekspanzionizma i državnog terora.

---

[119] Oslobođenje, 28.8.2018. godine, strana 3.
Oslobođenje, 20.12.2018. godine, strana 11.

[120] Oslobođenje, 13.03.2017. godine, strana 3.
Oslobođenje, 14.03.2017. godine, strana 5.
Oslobođenje, 16.03.2017. godine, strana 5.

Građani Bosne i Hercegovine svih nacionalnosti, na antifašističkim pozicijama saosjećaju sa stradanjima Jevreja u Drugom svjetskom ratu. Jevreji, građani Bosne i Hercegovine, su važan dio antifašističkog fronta. Vrlo korektno su se odnosili prema vrijednostima Bosne i Hercegovine u vrijeme njenog osamostaljenja, međunarodnog priznanja i odbrane od oružane agresije. Jevreji u BiH dižu glas protiv nacionalističkih težnji na štetu stabilnosti i mira, posebno protiv ideja protivnih vrijednostima teritorijalnog integriteta i suvereniteta Bosne i Hercegovine.

U Sarajevu djeluje *"Udruženje Bosanskohercegovačko-palestinskog prijateljstva"*, na čelu sa predsjednikom Avdom Hebibom. Za javnost u BiH, Hebib iznosi stavove podrške borbi palestinskog naroda za svoju slobodu i državu Palestinu u državnim granicama po rezulucijama UN-a. Osuđuje izraelske zločinačke operacije u kojima stradavaju Palestinci. U BiH ima oko 200 stalno nastanjenih Palestinaca. Na čelu *"Udruženja zajednice Palestinaca"* u BiH je Majed Marouf. U Sarajevu se nalazi Ambasada Palestine, na čelu sa ambasadorom Rizik Namourahom. U Tel Avivu djeluje Ambasada BiH.

Velikosrpski ekstremista, Milorad Dodik, podržava okupaciju i zločine Izraela nad Palestincima

U aktuelno vrijeme, nakon uspostave mira u BiH po Dejtonskom sporazumu, u podršci izraelskom teroru nad Palestincima, u ime srpske politike ističe se lider bosanskih Srba, ekstremista Milorad Dodik, koji propagira da je Izrael stabilna i demokratska zemlja, isto *"kao i Republika Srpska"*. Ironija tog Dodikovog stava je u činjenicama što, ni Izrael, ni RS, nemaju ništa zajedničkog sa demokratijom, s obzirom na praksu segregacije i aparthejda od strane srpske vlasti u RS-u prema Bošnjacima i Hrvatima, te s obzirom na genocidnu, terorističku praksu izraelskog režima prema Palestincima. Njihov zajednički imenitelj nije demokratija, već politika segregacije, aparthejda i agresivno otimanje tuđe zemlje. Dodik posjećuje Izrael. U Banjoj Luci prima posjete izraelskih zvaničnika, a nekima dodjeljuje visoka odlikovanja RS-a,

kao što je bio slučaj dodjele odlikovanja gradonačelniku izraelskog grada Modin, Haimu Bivasu, početkom maja 2016. godine.[121] Dodik je pokušao uspostaviti paradiplomatske odnose sa Izraelom. Propagirao je da je njegov savjetnik Arie Livni ujedno i zvanični predstavnik Izraela u RS-u, a zatim da je šef diplomatskog predstavništva RS-a u Izraelu.

Početkom aprila 2017. godine, nakon posjete Izraelu od strane predsjedavajućeg Predsjedništva BiH Mladena Ivanića, Vlada Izraela se ogradila od Aria Livnija, ističući da on *"nije bio niti jeste izraelski diplomata i svi njegovi istupi po raznim pitanjima isključivo su njegovi lični stavovi koji nemaju nikakve veze sa stavovima države Izrael... Instruirali smo naše ambasade da ne budu u bilo kakvoj vezi sa Livnijem ..."*[122] Predstavnik Vlade Izraela također je saopćio da je paradiplomatsko predstavništvo RS-a u Izraelu transformirano u privatno preduzeće kojim rukovodi Arie Livni. Vlada Izraela je obavijestila Ministarstvo vanjskih poslova BiH da se distancira i ograđuje od aktivnosti koje je Dodik u Izraelu realizirao preko svog predstavnika (savjetnika) Aria Livnija. O tome je domaću javnost u BiH informirao ministar vanjskih poslova Igor Crnadak.[123]

Stavovi Islamske zajednice u BiH o stradanjima Palestinaca

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini ažurno prati probleme Palestinaca i oglašava se saopćenjima za javnost putem kojih najoštrije osuđuje svaki oblik nasilja u krizi na Bliskom Istoku. Povodom odluke američkog predsjednika Trampa, da se Ambasada SAD-a iz Tel Aviva premjesti u Istočni Jerusalem, na redovnoj sjednici u Sarajevu, 23.12.2017. godine, Sabor IZ u BiH je usvojio Izjavu u kojoj se ističe: *"Sabor IZ ... izražava žaljenje i zabrinutost jednostranim pokušajem promjene statusa svetog grada Kudsa – Jerusalema. Kuds sa Mesdžidu-l- Aksom je jedan od tri sveta grada islama i prva kibla muslimana. On je sveti grad u tradiciji*

---

121 **Kremenović Mladen**, Politika, Beograd, 06.05.206. godine, strana 4.

122 Oslobođenje, 09.04.2017. godine, strana 2-3.

123 Oslobođenje, 26.04.2017. godine, strana 3.

Jevreja, kršćana i muslimana ... Muslimani su stoljećima upravljali ovim gradom i nikada ga nisu smatrali samo svojim."[124]

Istinsku želju građana BiH, da se postigne mir na Bliskom Istoku, simbolizira činjenica što je Sarajevo, početkom marta 2017. godine, u prisustvu reisu-l-uleme Huseina Kavazovića i člana Predsjedništva BiH iz reda Bošnjaka Bakira Izetbegovića bilo domaćin *"Muslimansko-jevrejske konferencije"* na kojoj su, i muslimani, i Jevreji, iznosili slična stajališta. Predstavnici Jevreja su govorili da su im *"muslimani divni i dragi ljudi"*, da je situacija na Bliskom Istoku zabrinjavajuća, ali da su *"promjene moguće"* jer je *"moguća saradnja između muslimanske i jevrejske zajednice"*.[125]

Različita stajališta o Busuladžiću

Tokom 2017. godine, u BiH je eskalirala *"afera"* o dodjeli naziva Osnovnoj školi u Dobroševićima kod Sarajeva po Mustafi Busuladžiću, za koga se s jedne strane tvrdilo da je ugledni bošnjački intelektualac i nevina žrtva komunističkih progona, a s druge da je u toku Drugog svjetskog rata bio saradnik Hitlerovih, Musolinijevih i Pavelićevih fašista, što su optužbe zbog kojih je osuđen na smrt strijeljanjem.

Oktobra 2017. godine, Ambasada Izraela za BiH, sa sjedištem u Tirani, uputila je protestnu notu Ministarstvu vanjskih poslova BiH, izražavajući žaljenje što je pomenuta Osnovna škola dobila naziv po Mustafi Busuladžiću i što je Vlada Kantona Sarajevo odobrila taj naziv, bezobzirno prema činjenici što je većina bosanskih Jevreja stradala od fašista, sa kojima se, navodno, identificirao Busuladžić. Izrael je pozvao bh. vlasti da ukinu naziv škole po Busuladžiću.[126] U međuvremenu je uslijedila odluka Skupštine Kantona Sarajevo da se izmijeni naziv škole.

---

124 **Izjava Sabora IZ u BiH**, Oslobođenje, 24.12.2017. godine, strana 5.

125 **Salkić Jakub**, Stav, 10.08.2017.godine, strana 53.

126 Oslobođenje, 25.10.2017. godine, strana 1. i strana 16.
Politika, Beograd, 25.10.2017. godine, strana 2.
Kremenović M., Politika, Beograd, 28.10.2017. godine, strana 4.

Kao osnovu za tvrdnju, da je Busuladžić antisemista, koristi se jedna njegova izjava o Jevrejima kao špekulantima u trgovini, slično kako je i Karl Marks o njima pisao. Pri tome se zanemaruju Busuladžićevi stavovi izneseni u djelu *"Islam i socijalizam"*, u kome on ističe da su jednako opasni fašizam, komunizam i nacionalsocijalizam, iz čega proizilazi da je Busuladžić bio, i antifašista, i antikomunista.[127] Nigdje nema ni jedne činjenice da je Busuladžić podržao fašističku praksu prema Jevrejima, ali ima dosta činjenica da je on zastupao islamski stav protiv ubijanja i zlostavljanja ljudi.

U suzbijanju negativnih stavova Izraela u vezi Busuladžića prema BiH, posebno prema Bošnjacima, bitna je izjava sarajevskog univerzitetskog profesora i humaniste, Jevreja, Davida Kamhija, koji je rekao: *"Busuladžić je bio jedan vrijedan intelektualac. Eh, sad, kako je bio orijentiran i u kojem periodu, i to moramo znati ... Ne možemo čovjeka posmatrati onako kao što pivarski konji imaju na očima. Moramo čovjeka posmatrati na svaki mogući način i u svim segmentima i vremenskim kontekstima, o tome se radi."*[128]

Pri tome treba imati u vidu da bh. Jevreji državu BiH, a ne Izrael, smatraju svojom domovinom. Predsjednik sarajevske Jevrejske općine i član Međureligijskog vijeća BiH Boris Kožemjakin je rekao: *"Smatramo da Izrael nije naša domovina, naša domovina je Bosna i Hercegovina. Ne želimo da budemo Jevreji u BiH, želimo da budemo bosanskohercegovački Jevreji."*[129] Bh. Jevreji su integralni dio bosanskohercegovačkog društva.

Kultura sjećanja o holokaustu i borba protiv antisemitizama u BiH

Kao izraz poštivanja Jevreja, građani, državni organi, političke stranke i nevladine organizacije izražavaju odgovornost u pogledu

---

127 **Ratkušić Enes**, Stav, 02.11.2017. godine, strana 18.

128 **Kamhi David**, po kolumni Spahić Mustafa, Oslobođenje, 4.11.2017. godine, strana 25.

129 **Kožemjakin Boris**, Oslobođenje, 27. i 28.2.2021. godine, strana 4.

sjećanja na holokaust nad Jevrejima u Drugom svjetskom ratu. U tom pogledu uključuju se u aktivnosti bh. Jevrejske zajednice. Krajem januara 2021. godine, Vijeće ministara BiH uključilo se u program obilježavanja 27. januara, Međunarodnog dana sjećanja na žrtve holokausta. Održano je niz manifestacija. Tada je emitiran i dokumentarni film *"My Spanish Bosnaian Life"* o životu porodice Montiljo, u Sarajevu.[130] Zalažu se za bolje obrazovanje o holokaustu. Jedinstvo u ovim aktivnostima iznad je dnevnopolitičkih nesporazuma i sukoba kojih ima u BiH. Praksu pozitivnog odnosa prema Jevrejima uopće, a posebno prema Jevrejima u BiH, utemeljio je rahmetli predsjednik Alija Izetbegović.

3. Politika Crne Gore prema krizi na Bliskom Istoku

Crna Gora se solidariše sa borbom palestinskog naroda, što indicira da je sistem odgoja i obrazovanja u Crnoj Gori utemeljen na općeprihvaćenim vrijednostima dobra i borbi protiv zla.

U Podgorici djeluje ambasada Palestine. Krajem novembra 2016. godine, Univerzitet u Prištini je organizirao tribinu posvećenu borbi palestinskog naroda protiv terora od strane izraelskog režima.

4. Hrvatska i antisemitizam

Saradnja Hrvatske i Izraela

Hrvatska ispoljava težnju da uspostavi što bliže odnose sa Izraelom. Na te odnose utječe hipoteka ustaškog genocida nad Jevrejima u toku Drugog svjetskog rata. Ispoljavajući želju da putem razvijanja saradnje sa Izraelom ublaži tu hipoteku, Hrvatska ne djeluje uvjerljivo, jer se njeni

---

130 Oslobođenje, 27.1.2021. godine, strana 18. i 19.
Krajišnik Đorđe, Oslobođenje, 27.1.2021. godine, strana 18. i 19.

ključni zvaničnici na vlasti nisu jasno i nedvosmisleno distancirali od ustaških simbola i zločina počinjenih nad Jevrejima, Srbima, Romima i drugima, ili su to učinili fingirajući antifašizam, dakle, ne iskreno već zbog pritiska šire javnosti i međunarodne zajednice.

Hrvatska je imala namjeru da od Izraela kupi 12 polovnih borbenih aviona *"F-16 Barak"*, starih 30 godina. Na te avione, dobivene na poklon od SAD-a, Izrael je ugradio dodatnu opremu. SAD su reagirale, iznoseći stav da Izrael Hrvatskoj može prodati avione samo u originalnoj izvedbi, bez izraelskih dodataka i modifikacija, što Hrvatskoj nije odgovaralo, pa su, početkom 2019. godine, između Zagreba i Tel Aviva prekinuti pregovori o tome. Vlada Hrvatske je poništila odluku o tenderskom izboru Izraela kao dobavljača u konkurenciji sa ponuđačima SAD, Švedske, Grčke i Južne Koreje.

Kolindino licemjerno odavanje počasti žrtvama u Jasenovcu

Ako se ima u vidu da umjesto ličnog odlaska u Jasenovac na manifestacije koje organiziraju antifašisti, predsjednica Kolinda šalje svog predstavnika, te ako se ima u vidu da Kolinda nikada nije osudila što se u sredinama HDZ-ove vlasti po imenima zločinaca daju imena ulica, trgova, škola i drugih javnih objekata, onda se čini licemjernim Kolindino odavanje počasti žrtvama u Jasenovcu, krajem jula 2018. godine, skupa sa predsjednikom Izraela, Reuvenom Rivlinom.[131] Taj Kolindin gest *"odavanja počasti"* jevrejskim i drugim žrtvama u Jasenovcu još više se čini licemjernim zbog njene izjave koju je dala prilikom posjete Argentini, da su nakon Drugog svjetskog rata mnogi Hrvati upravo u Argentini tražili i našli prostor slobode, te da je ponosna na sve generacije Hrvata koje su došle u Argentinu, a zna se da su došli i mnogi ustaški zločinci, među njima i Pavelić.

Na tu Kolindinu izjavu reagirao je direktor Centra *"Simon Vizental"* za Izrael i Evropu, Efraim Zuroff, putem pisma Kolindi, u kome je, pored

[131] Oslobođenje, 26.07.2018. godine, strana 13.

ostalog, naveo da se ona, ustvari, *"ponosi i na zloglasne ustaške ratne zločince poput Ante Pavelića, Eugena Dide Kvaternika, Dinka Šakića ... Takva izjava je obično prikrivanje jezivih zločina ustaškog režima u NDH i strašna uvreda žrtvama, njihovim obiteljima i onima koji su se borili protiv"* tog režima.[132] Kolindinu izjavu antifašistički lideri u Hrvatskoj - Vesna Pusić, Ivo Josipović, zastupnici SDP-a u Saboru Hrvatske, zagrebački historičar Tvrtko Jakovina ... su osudili kao skandaloznu.

Profašistička podrška ustaštvu u Hrvatskoj se ispoljava u raznim situacijama, posebno u onima u kojima se odvija masovna *"patriotska"* euforija, kao što je bilo u slučaju proslave vicešampionske titule reprezentacije Hrvatske na Svjetskom prvenstvu u nogometu, 2018. godine. U toj euforiji, ekstremni proustaški nacionalista Marko Perković Thompson bio je glavna muzička zvijezda.

Antisemitizam u nekim zemljama Evrope je *"uspavan"*, ali potencijalno prisutan i ne uspijeva sasvim prikriti neke indikatore o svom postojanju. Tako, naprimjer, desničari u Hrvatskoj, iako osuđuju zločine nad Jevrejima koje je počinila Pavelićeva NDH, parolom *"Za dom spremni"*, u blizini Jasenovca, indiciraju potencijalni, *"uspavani"* antisemitizam.

Afera u vezi sa *"misom zadušnicom"* na Blajburškom polju, koja se proteklih godina održavala uz profašističku politizaciju primjenom ustaškog pozdrava *"Za dom spremni"*, isticanjem simbola *"U"* i raznih ustaških parola poprima karakter relativiziranja zločina u Jasenovcu za koje je odgovoran ustaški režim Hrvatske u vrijeme Drugog svjetskog rata.

Predstavnici najviših institucija Hrvatske, osim predsjednice Kolinde, sredinom aprila 2019. godine, u Jasenovcu su odali spomen na žrtve ustaškog zločinstva. Odvojeno od njih, dva dana ranije, spomen na žrtve su održali predstavnici Saveza antifašista i predstavnici etničkih manjina u Hrvatskoj, koji su istakli da sa predstavnicima aktuelne vlasti ne žele zajedničku manifestaciju spomena na jasenovačke žrtve, jer ta

---

132 **Efraim Zuroff**, Oslobođenje, 16.03.2018. godine, strana 14.

vlast tolerira proustaške manifestacije, simbole i ideje, ističući primjer da nije reagirala na *"ustaški dernek u Splitu povodom 10. travnja"*, na kome su afirmirane ustaške ideje i pozdrav *"Za dom spremni"*.[133] Pored te činjenice, javnost je negodovala što je početkom maja 2019. godine, u okviru priprema za manifestaciju u Blajburgu, uz aktivnosti *"Počasnog blajburškog voda"* u Studentskom domu *"Stjepan Radić"* u Zagrebu gostovao osuđeni ratni zločinac Dario Kordić.[134]

Ako se ima u vidu da predsjednica Kolinda nikada nije osudila što se u sredinama HDZ-ove vlasti po imenima ustaških zločinaca daju imena ulica, trgova, škola i drugih javnih objekata, onda se čini licemjernim njeno odavanje počasti žrtvama u Jasenovcu, krajem jula 2018. godine, skupa sa predsjednikom Izraela, Reuvenom Rivlinom, prilikom njegove zvanične posjete Hrvatskoj.[135]

Indikativno je što na manifestaciji sjećanja na zločine u logoru Jadovno, gdje je, navodno, ubijeno 10.000 Srba, Židova, Roma i Hrvata protivnika ustaškog režima, prisustvuju samo predstavnici Saveza antifašista, srpska i židovska udruženja, bez predstavnika državnih i političkih faktora Hrvatske.

---

133 **Dvornik Srđan**, Novi magazin, Beograd, prenijelo Oslobođenje, 18.04.2019. godine, strana 36.-37.

134 **Dizdar Jadranka**, Oslobođenje, 05.04.2019. godine, strana 14-15.

135 Oslobođenje, 26.07.2018. godine, strana 13.

ČETVRTI DIO

GENOCIDNA POLITIKA I PRAKSA IZRAELSKOG REŽIMA U AGRESIJI NA PALESTINU

1. Eskalacija sukoba na Bliskom Istoku, marta i aprila 2018. godine

"Dan Zemlje" i *"Dan sjećanja na progonstvo"*

Krajem marta 2018. godine, po osnovu prava za povratak na svoju zemlju prognanih Palestinaca i njihovih potomaka, oni su otpočeli šestosedmične proteste pod nazivom *"Veliki marš za povratak"*. Protesti se održavaju u okviru obilježavanja 30. marta - *"Dana Zemlje"*, što se u proteklih preko 40 godina čini u znak sjećanja na ubijene Palestince 1976. godine, kada su demonstrirali protiv izraelskog oduzimanja palestinskog zemljišta. Aktivnosti za *"Dan Zemlje"* povezane su sa obilježavanjem 15. maja - *"Dana sjećanja na progonstvo i raseljavanje Palestinaca"* od osnivanja države Izrael 1948. godine do sada. Protestanti zahtijevaju povratak palestinskih izbjeglica i njihovih potomaka na teritoriju koju sada čini Izrael i sa koje su protjerani tokom postojanja te jevrejske države.

Pri tome treba imati u vidu da su od sedam miliona Palestinaca, prognanici njih čak četiri miliona koji žive u drugim zemljama - Siriji, Jordanu, Egiptu i širom svijeta, i da se država Palestina nekada prostirala na 27.000 kilometara kvadratnih, a da je sada pod okupacijom 85% od te teritorije.

Terorom i ubijanjem Izrael odgovorio na mirne aktivnosti Palestinaca za *"Dan Zemlje"*

U pripremama za obilježavanje tih događaja, Palestinci su, krajem marta 2018. godine, podigli kampove u blizini granice Gaze sa Izraelom, blizu izraelske zaštitne ograde, koju Palestinci nazivaju *"zid aparthejda"*. Na postavljene palestinske kampove, Izrael je reagirao gomilanjem vojske i policije uz tu granicu i zaštitnu ogradu, odnosno, uz *"zid aparthejda"*. Ministar odbrane Izraela Liberman Avigdor je zaprijetio da svaki Palestinac koji priđe *"zidu aparthejda"*, odnosno granici Izraela, *"stavlja*

svoj život u opasnost".[136] Za nekoliko dana, od kraja marta do 10.04.2018. godine, snažno naoružana izraelska vojska je ubila 31 i ranila oko 1.500 Palestinaca od kojih 757 bojevom municijom, a ostali gumenim palicama, premlaćivanjem i posipanjem bojnog otrova suzavca. Na Palestince koji su se približavali izraelskoj zaštitnoj ogradi, odnosno *"zidu aparthejda"* bacane su plinske bombe.[137] Borbeno je djelovalo izraelsko ratno zrakoplovstvo. Osim kamenica za bacanje prema napadaču, Palestinci nisu upotrebljavali druga sredstva za odbranu od izraelskih terorističkih napada.

Spašavanje palestinskog djeteta od posljedica izraelskog zločinstva (https://www.aljazeera.com/)

136 **Liberman Avigdor**, Oslobođenje, 04.04.2018. godine, strana 12.

137 Stav, 05.04.2018. godine, strana 52.
Oslobođenje, 31.03.2018. godine, strana 9.
Oslobođenje, 03.04.2018. godine, strana 12.
Oslobođenje, 02.04.2018. godine, strana 11.
Oslobođenje, 06.04.2018. godine, strana 18.
Oslobođenje, 10.04.2018. godine, strana 12.

Izrael odbacuje neovisnu istragu o sukobima

UN i EU se zalažu za neovisnu istragu o oružanim sukobima Izraela i Palestinaca, što Izrael odbacuje. Očito je da odbacivanjem nezavisne istrage, Izrael želi prikriti istinu s ciljem da otkloni prepreke svojim lažima protiv Palestinaca o okolnostima nastanka i razvoja sukoba. Prikrivanje istine izraelske vlasti ispoljavaju i na druge načine, kao naprimjer sprečavanjem novinara da profesionalno izvještavaju. Tokom sukoba, samo u početku 2017. godine, Izrael je počinio 22 prekršaja protiv novinara, na razne načine: ispaljivanjem bojeve municije, gumenim mecima, gumenim palicama, upotrebom bojnog otrova suzavca, premlaćivanjem, hapšenjem, isljeđivanjem... novinara.[138] Sprečavajući da se širi istina o izraelskom teroru nad Palestincima, u ljeto 2017. godine, upravo u vrijeme eskalacije sukoba u i oko džamije Al-Aksa, Izrael je podržao vlade Saudijske Arabije, UAE, Bahreina i Egipta u kampanji protiv medijske mreže *"Al Jazeere"*, što je također bio udar na palestinska prava i slobode, jer se Palestinci redovno informiraju praćenjem tog medija.

Poruka Međunarodnog krivičnog suda

Na učestale slučajeve izraelskih zločina nad Palestincima uzgredno se, kroz medije, pominje mogućnost da će najviši zvaničnici Izraela odgovarati pred Međunarodnim krivičnim sudom, ali se u tom pravcu nikada ništa nije dogodilo. Povodom izraelskih zločina nad Palestincima od kraja marta i tokom aprila 2018. godine, glavna tužiteljica Međunarodnog krivičnog suda, Fatou Bensouda, izrazila je zabrinutost zbog sukoba i apelirala na sukobljene strane da obustave neprijateljstva, uz obećanja da će ažurno pratiti događaje na Bliskom Istoku.[139]

S obzirom na obim i intenzitet izraelskih genocidnih zločina nad Palestincima, takvi apeli od strane Međunarodnog krivičnog suda ne

---

138 Oslobođenje, 10.02.2017. godine, strana 18.

139 **Bensouda Fatou**, Oslobođenje, 10.04.2018. godine, strana 12.

znače ništa osim što pokazuju do koje se mjere međunarodna zajednica ponaša licemjerno. Da ima iskrenog i pravednog pristupa, Međunarodni krivični sud je do sada trebao presuditi višedecenijske i doživotne kazne zatvora svim izraelskim liderima od nastanka Izraela 1948. do aktuelnog vremena. Da se tako postupalo, vjerovatno je da bi sada kriza na Bliskom Istoku bila blaža, pa čak i prevaziđena.

2. Opći politički kontekst krize na Bliskom Istoku

Sukobljeni stavovi

Arapi znaju da je Palestina njihova zemlja, a Izraelci tvrde suprotno, da je to njihova *"biblijska Sveta zemlja"*, odnosno *"obećana zemlja"*, iako je na tom prostoru, pred nastanak Izraela, 14.05.1948. godine, bilo samo 8% Jevreja. Palestinci odbijaju priznati jevrejsku državu u okupacijskim linijama (*"zida aparthejda"*). Žele nezavisnu državu Palestinu, koja obuhvata Gazu i Zapadnu Obalu, dakle u granicama iz 1967. godine sa Istočnim Jerusalemom kao glavnim gradom. Izrael smatra da nepodijeljen, znači čitav Jerusalem, treba biti glavni grad Izraela.

S jedne strane, izgradnja jevrejskih naselja na okupiranoj palestinskoj zemlji, a s druge strane izraelsko rušenje palestinskih naselja pod izgovorom da vlasnici nemaju građevinskih dozvola, direktno je suprotstavljeno međunarodnom pravu i palestinskoj težnji za nezavisnu državu. Početkom jula 2017. godine, po izraelskom planu gašenja palestinskih naselja, izraelske vlasti su izdale dozvole za rušenje više od 1.500 palestinskih stambenih jedinica u Istočnom Jerusalemu.[140] Predsjednik Palestine Mahmud Abaz je zahtijevao (a) prekid rušenja palestinskih domova i (b) prekid izraelske gradnje naselja na palestinskoj zemlji. Ovi zahtjevi ne znače legalizaciju onih jevrejskih naselja koja su već izgrađena na palestinskoj zemlji, već naprotiv, podrazumijevaju

[140] Oslobođenje, 08.07.2017. godine, strana 9.

povratak Palestincima njihove zemlje na kojoj su nasilno, nelegalno sagrađena jevrejska naselja.

Palestinu je priznalo 137 država članica OUN-a. Postupno, u svoje članstvo Palestinu prihvataju razne međunarodne organizacije, čemu se Izrael ogorčeno protivi, prekidajući svoj doprinos za njihovo finansiranje. U Pekingu, krajem septembra 2017. godine, odlukom generalne skupštine Interpola, Palestina je primljena u njegovo članstvo.[141]

Odgovornost za prekid pregovora između Palestine i Izraela:

Očito je da Izrael želi uništiti, i Palestince, i palestinski san o svojoj nezavisnoj državi. Radi toga, nastavkom gradnje izraelskih naselja na palestinskoj zemlji i odbacivanjem da iz zatvora oslobodi oko 7.000 zatočenih Palestinaca, Izrael je 2014. godine zaustavio pregovore za rješavanje krize na Bliskom Istoku.

Da je to upravo tako potvrđuje činjenica što je propao pokušaj obnove izraelsko – palestinskih pregovora, na osnovama međunarodnih rezolucija za uspostavu dvije države, Izraela i Palestine putem bliskoistočne konferencije u Parizu, 15.01.2017. godine. Izraelski premijer Natanjahu je tu inicijativu odbacio, a predsjednik Palestine Mahmud Abaz prihvatio kao šansu za *"dvodržavno rješenje"* krize na Bliskom Istoku.[142] Nastavak pregovora sa Palestincima, Natanjahu uslovljava (a) palestinskim priznavanjem Izraela kao jevrejske države i (b) potpunom izraelskom kontrolom na području između rijeke Jordan i Sredozemnog mora.

Sredinom 2016. godine, i ruski predsjednik Vladimir Putin je bezuspješno pokušavao da se izraelski premijer Natanjahu i palestinski predsjednik Mahmud Abaz sastanu u Moskvi kako bi dogovorili nastavak pregovora između Izraela i Palestine.[143]

---

141 Oslobođenje, 28.09.2017. godine, strana 15.

142 Oslobođenje, 16.01.2017. godine, strana 13.

143 Faktor, 17.09.2016. godine, strana 13.

Oportuno posmatranje izraelskog ubijanja, ponižavanja i mučenja Palestinaca

Umnožavanje tragičnih kriza u muslimanskim zemljama odvraća pažnju međunarodne zajednice i svjetskog javnog mnijenja od stradanja Palestinaca na Bliskom Istoku. Takvo stanje ohrabruje Izrael da intenzivira teror i zločinstvo nad Palestincima. Istovremeno, međunarodna zajednica, medijski i drugi činioci oblikovanja javnog mnijenja u svijetu izbjegavaju da se izraelski državni terorizam i genocidno djelovanje protiv Palestinaca nazove pravim imenom, onim što ustvari jeste. Oportuno i demagoški, za najteže izraelske zločine protiv čovječnosti i međunarodnog prava kritičari govore da su to *"brutalna"*, *"okrutna"*, *"glupa"*, *"nehumana"* ... ponašanja Izraela, a nikako da se odluče reći pravu istinu, da je izraelski režim genocidan, zločinački i teroristički, jer taj režim kolektivno kažnjava čitav palestinski narod ugrožavajući njegova osnovna ljudska prava, naprimjer pravo na slobodu kretanja, jer je Gaza pod izraelskom blokadom najveći koncentracioni logor gdje se ljudi ponižavaju i muče pred očima čitavog svijeta. Izraelske vlasti sprečavaju da se palestinsko stanovništvo snabdijeva strujom i vodom.

3. Sadržaji i metodi izraelskog državnog terora nad Palestincima

Gaza kao Gvatanamo

Mnogi Palestinci u Gazi žive izvan kuća, pod šatorima i drugim improviziranim skrovištima, jer je njihove domove izraelska vojska iz temelja porušila. Nakon što poruše palestinske kuće, izraelski zločinci uvode zabrane da se u Gazu dopremi građevinski materijal koji bi se mogao koristiti za opravke. Pored ostalog, i zato Palestinci prave improvizirana skloništa od recikliranog materijala iz ruševina nastalih izraelskim bombardiranjem i raketiranjem njihovih kuća.

Srušeni su brojni objekti za obrazovanje Palestinaca. Izraelske vlasti su, 21.08.2017. godine, *"srušile vrtić u zajednici Jabal al-Baba, a slijedećeg dana školu u selu Jubbet adh Dhib"*. O tome, psiholog Hasab Zajada, angažiran u programu za mentalno zdravlje Palestinaca u Gazi, napisao je: *"Gaza je pretvorena u Gvatanamo i sliči laboratoriji za testiranje novih tehnika kontrole. Cilj je da se zatvorenicima razbije volja, tako što će ih natjerati da povjeruju kako su sami krivi za svoju patnju."*[144] Gaza je pod kontrolom *"Hamasa"*, ali Izrael kontrolira zračni prostor iznad te oblasti.

Izraelsko zlostavljanje i ponižavanje Palestinaca i džamija Al-Aksa

Izrael je usavršio metode zlostavljanja i ponižavanja Palestinaca, čak i putem uznemiravanja vjernika koji dolaze u džamiju Al-Aksa u Istočnom Jerusalemu. Ograničava ulazak u džamiju Palestinaca mlađih od 40 godina, a često zatvara džamiju. Često su Palestinci prinuđeni da klanjaju izvan, na prostoru ispred i oko džamije. Postavljanjem metalnih detektora, izraelske snage vrše tehničku kontrolu ulaska u džamiju. Cilj tih mjera nije sigurnost Al-Akse, kako ističu izraelske vlasti, već je cilj da Izrael nasiljem demonstrira pun suverenitet u Istočnom Jerusalemu, uključujući džamiju Al-Aksa i prostor oko te džamije. Sredinom jula 2017. godine, na ulazu u Al-Aksu, uz zabranu Palestincima da u toj džamiji klanjaju džumu, izraelska policija je pucala na okupljene Palestince i ubila trojicu, a stotinama njih, suzavcima i gumenim mecima, nanijela povrede. Tada je na vratima Al-Akse uhapšen jerusalemski muftija, Muhamed Huseini. *"Nacionalni vojni komitet Izraela je zabranio ezan u Al-Aksi ...No, ezan se oglasio u Nazaretu, u hrišćanskom dijelu, i to s crkava, kao znak protivljenja odluci izraelske Vlade da nema više ezana."*[145]

---

144 **Zajada Hasab**, Politika, Beograd, 18.09.2016. godine, strana 4.
Oslobođenje, 31.08.2017. godine, strana 19.

145 **Kamenica Edina**, u intervjuu sa **Hebib Avdom**, Oslobođenje, 26.11.2016. godine, strana 27.
Ridžal Hamza, Stav, 27.07.2017. godine, strana 26.-28.

Izraelski zločini nad Palestincima ispred Al-Akse (https://www.dailysabah.com/)

Čak, i za vrijeme ramazana i bajrama Izrael Palestincima zabranjuje ulazak u Istočni Jerusalem i džamiju Al-Aksu. U ljeto 2017. godine oko te džamije bila je prava ratna atmosfera. Tada je na izlasku iz Al-Akse uhapšeno na stotine Palestinaca. Širom svijeta, brojne slavne, ugledne ličnosti su iskazale podršku 17-godišnjoj Palestinki Ahed Tamimi, koja je, kako je prikazano na videu, ošamarila izraelskog vojnika. Međunarodna podrška toj djevojčici izraelsku vlast nije odvratila od njenog hapšenja, pa se i ona našla u zatvoru među 300 uhapšene palestinske djece.[146] Povodom takvih izraelskih terorističkih postupaka, prijeteći Izraelu odmazdom oglašavali su se palestinski pokreti *"Hamas"* i *"Islamski džihad"*. Palestinski predsjednik Mahmud Abaz tada je apelirao da UN, SAD i EU zaustave izraelsko teroristično nasilje nad Palestincima.

Pod izgovorom arheoloških istraživanja, nakon okupacije Jerusalema, Izrael, intenzivno, već nekoliko godina kopa zemlju ispod

Oslobođenje, 15.07.2017. godine, strana 9.
Politika, Beograd, 17.07.2017. godine, strana 3.

146 Oslobođenje, 15.02.2018. godine, strana 15.

Al-Aksa džamije, sa očitim rizicima da popuste njeni temelji i da se sruši, a poznato je da na tom mjestu Izrael ima namjeru izgraditi neko svoje svetište. Uz pretvaranje hiljada palestinskih kuća i drugih objekata u prah i pepeo, *"arheološkim"* radovima ispod Al-Akse sa očitim rizicima njenog rušenja, u okviru genocida nad Palestincima, Izrael provodi urbicid, iako je ta kulturna vrijednost registrirana na UNESCO-voj listi svjetske baštine. I to se može svrstati u genocidne namjere Izraela, jer je kulturocid najteži dio urbicida i genocida.

Vrlo su česti upadi izraelske policije u Al-Aksu, zlostavljajući muslimanske vjernike, što je divljačka represija koja se provokativno primjenjuje u dane pred ramazan i Bajram. Tako, naprimjer, početkom juna 2019. godine, za vrijeme mjeseca ramazana, *"grupa fanatičnih Jevreja"* u pratnji izraelske policije ušla je u kompleks Al-Akse, čemu su se usprotivili muslimani, ali je izraelska policija upotrijebila suzavac i topovske udare da rastjera muslimane. Tom prilikom uhapšeno je šet Palestinaca, dok su *"fanatični Jevreji"* nastavili provokacije.[147] Slično se dogodilo i sredinom augusta 2019. godine, kada je ispred Al-Akse izraelska policija rastjerivala muslimanske vjernike okupljene radi molitve. Mnogi vjernici su povrijeđeni a njih 14 je evakuirano na bolničko liječenje od zadobijenih teških rana.[148]

Izraelska policija i vojska, sa efektima zastrašivanja, neprekidno patroliraju po ulicama gdje ima Palestinaca, često upadajući u njihove domove. Također, sa oružjem upadaju u palestinske škole, zastrašujući i uznemiravajući malodobnu djecu.

Nasilje nad Palestincima je svuda prisutno. Ubiti Palestinca za Izrael nije nikakav problem, niti je to vijest koja uznemirava Izraelce. Međutim, kada u sukobima strada Izraelac, onda je to veliki problem, kakav i treba da bude, ali se postavlja pitanje: - Zašto nije veliki problem i slučaj stradanja Palestinca? Nakon što su objavljeni snimci kako izraelski vojnik ubija ranjenog Palestinca, pod snažnim pritiskom

147 Oslobođenje, 3. i 4.6.2019. godine, strana 19.

148 Oslobođenje, 12.8.2019. godine, strana 11.

javnosti, sredinom jula 2017. godine, izraelski vojnik ubica je osuđen na kaznu zatvora od 18 mjeseci.[149] Da nije bilo medijskog pritiska, ubica ne bi uopće bio sankcioniran. U to vrijeme, s ciljem da prikrije istinu o ubistvu Palestinca, Vlada Izraela je naredila zatvaranje ureda Al-Jazeere u Jerusalemu, što je grubo kršenje ljudskih prava, slobode mišljenja i izražavanja.

Bliskoistočni kršćani uglavnom podržavaju i štite Palestince, a osuđuju Izrael. Tako, naprimjer, jula 2017. godine, kada je eskaliralo izraelsko nasilje u i oko džamije Al-Aksa, kršćanin Nidal Abud je u vrijeme džuma-namaza, ispred Al-Akse čitao Bibliju, a zatim rekao: *"Moj motiv je da stanem uz moju muslimansku braću iz solidarnosti s našim palestinskim problemom okupacije i njegove (izraelske) politike protiv naših svetih mjesta, bilo da su džamije ili crkve."*[150] Dakle, kršćanin Nidal ukazuje na istinu da je prisustvo izraelske vojske i policije u Istočnom Jerusalemu okupacijskog karaktera, po čemu je palestinska oružana borba protiv izraelskih okupacijskih snaga legalna i legitimna, isto onoliko koliko je nelegalno okupacijsko prisustvo izraelske vojske i policije na teritorijama koje je Izrael okupirao poslije 1967. godine, pa i ranije. Slične stavove u korist istine o izraelskom teroru nad Palestincima ranije je iznosio i vaseljenski patrijarh Vartolomej, vjerovatno i prilikom razgovora koga je u Istanbulu imao u vaskršnjoj atmosferi sa Mladenom Ivanićem, članom Predsjedništva BiH, aprila 2018. godine.

U Izvještaju Amnesty Internationala za 2016. godinu detaljno su opisani zvjerski zločini Izraela nad Palestincima. Navedeno je: *"Izraelske snage uhapsile su hiljade Palestinaca s okupiranih teritorija ... Mučenja i zlostavljanja zatvorenika su okrutna ..."*[151] Sredinom aprila 2017. godine, generalni sekretar PLO, Saeb Erekat je apelirao na čitav svijet da *"pozove Izrael na odgovornost zbog sistematskog kršenja ljudskih prava*

149 Oslobođenje, 22.07.2017. godine, strana 19.

150 **Abud Nidal**, po kolumni **Somun Hajrudina**, Oslobođenje, 27.07.2017. godine, strana 13.

151 Oslobođenje, 24.02.2017. godine, strana 18.

Palestinaca, posebno zatvorenika"[152] koji u izrazito teškim uslovima za život i pod strašnom torturom od strane izraelskih vlasti često štrajkuju glađu. Početkom maja 2017. godine, u izraelskim zatvorima štrajkovali su glađu 1.600 Palestinaca od njih oko 7.000 koji su zatočeni.[153]

Ekstremno nehumano izraelsko uskraćivanje Palestincima vode i struje

U crnu sliku zlostavljanja Palestinaca spadaju akcije izraelskih vlasti da se širom Izraela ruše beduinska sela pod izgovorom da su njihove kuće izgrađene bez građevinske dozvole. Nakon što naredi rušenje kuća, izraelske vlasti prekidaju snabdijevanje tog stanovništva strujom i vodom za piće. U analizi na osnovu istraživanja tokom boravka u Izraelu, na okupiranim teritorijama, Zapadnoj Obali i Gazi, Nedim Jahić je utvrdio: *"Od početka okupacije 1967. godine, Palestinci nemaju kontrolu nad prirodnim resursima, a posebno nad vodom. Izrael je integrisao sistem vodovoda te primorao Palestince da istu plaćaju Mekorotu, nacionalnoj kompaniji za vodu ... Zbog restrikcija i redukcija, Palestinci troše šest puta manje vode nego prosječan stanovnik izraelskih naselja na Zapadnoj Obali ... Eksploatacija kamena čini 25% palestinskog tržišta i doprinosi sa 4,5% BDP-a. Izraelske vlasti već dugo ograničavaju proizvodnju kroz zatvaranje kamenoloma ... 2016. godine su zatvorili 35 palestinskih kamenoloma ..."*[154]

Za 1,8 miliona Palestinaca Izrael isporučuje struju tri a samo ponekad pet sati dnevno. Izraelske vlasti su *"zaplijenile solarne panele putem kojih se električnom energijom napaja jedna škola u zajednici Abu Nuwar"*.[155]

---

152 **Erekat Saeb**, Oslobođenje, 19.04.2017. godine, strana 15.

153 Oslobođenje, 07.05.2017. godine, strana 11.

154 **Jahić Nedim**, Preporod, 15.06.2017. godine, strana 14.

155 Oslobođenje, 31.08.2017. godine, strana 19.

Jevrejska naselja na palestinskoj zemlji

Izrael sistematski gradi jevrejska naselja na palestinskoj zemlji okupiranoj poslije 1967. godine, kao i u mjestima širom Izraela iz kojih su Palestinci protjerani, i prije i poslije 1967. godine. Krajem marta 2017. godine Vlada Izraela je odlučila da se na okupiranim područjima Zapadne Obale i Jerusalema gradi 2.000 kuća za doseljenike. UN i EU osuđuju takve odluke Vlade Izraela, uz ocjene da naseljavanje Jevreja na palestinskoj zemlji *"potkopava izglede za postizanje pravednog i trajnog mira"*,[156] kako je istakla šefica diplomatije EU Federika Mogherini.

Okupiranu zemlju Izrael tretira da je vlasništvo države Izrael, iako se zna da su vlasnici te zemlje prognani Palestinci. Intenzitet i obim doseljavanja Jevreja na palestinsku zemlju ilustrira činjenica da se na okupirana područja Zapadne Obale, poslije 1967. godine, naselilo oko 400.000 Jevreja, a u Istočnom Jerusalemu još oko 200.000 jevrejskih doseljenika.

Afrički migranti u Izraelu

U Izraelu ima oko 37.000 migranata, najviše iz Sudana i Eritreje. Izraelska desnica insistira na njihovom progonu iz Izraela. Početkom aprila 2018. godine Izrael je postigao sporazum sa UNHCR-om da 16.250 afričkih migranata iz Izraela bude raseljeno po Evropi, a da za isto toliko migranata Izrael izda privremenu dozvolu za boravak. Samo nekoliko sati nakon što je javnost upoznata o tom sporazumu, premijer Natanjahu je blokirao i odbacio taj sporazum.

Prema tome, nikakav sporazum koji se postiže sa Izraelom Palestincima ne bi bio garancija provedbe, o čemu postoje loša iskustva u vezi sa sporazumom iz Osla, 1993. godine. Dakle, ne bi bila moguća uspostava stabilnog i trajnog mira na Bliskom Istoku, bez čvrstih garancija međunarodne zajednice. Izraelskom režimu ne treba i ne smije se ništa vjerovati.

---

156 **Mogherini Federika**, Oslobođenje, 03.04.2017. godine, strana 13.

Izraelska strategija opsade – blokade palestinskih naselja

Radikalne promjene u pogledu uslova za život Palestinaca nastale su kada je engleska kolonijalna vlast zamijenjena nastankom Izraela, odnosno Nakbe (katastrofalnih progona). Nakba je samo početak višedecenijske, sve teže i teže katastrofe za palestinski narod, a proces pogoršavanja traje već preko 70 godina.

U genocidu nad Palestincima Izrael upotrebljava strategiju iznuravanja, iscrpljivanja i mučenja palestinskog stanovništva nametanjem teških uslova života onima koji su još u Izraelu na okupiranim teritorijama, ali i područjima pod kontrolom Palestinske uprave koja su pod izraelskom vojnom blokadom. Ekstremno teške uslove života, nametnuti izraelskom opsadom, čine nedostatak vode, struje, loši uslovi održavanja higijena, bombardiranje civilnih ciljeva – stambenih četvrti, izvora snabdijevanja stanovništva, mjesta okupljanja ljudi, snajperisanje ljudi, čak i djece, bitno ograničena sloboda kretanja izolacijom Gaze od ostatka svijeta, zatvaranjem i policijskim zlostavljanjem na hiljade Palestinaca, jer su kroz izraelske zatvore prošle desetine i desetine hiljada nevinih Palestinaca, a kontinuirano u svako vrijeme u zatvorima ih ima preko pet hiljada. Prema podacima Udruženja palestinskih zatvorenika, početkom decembra 2020. godine, u izraelskim zatvorima bilo je 5.700 Palestinaca, među kojima mnogo žena i oko 230 maloljetne djece. U okupiranom Jerusalemu Izrael oduzima i ruši palestinske objekte, gdje se zatim grade objekti za naseljavanje Jevreja. Vrhovni sud Izraela je odobravao rušenje čitavih sela na Zapadnoj Obali i čitavih naselja u Jerusalemu, kako bi se na ruševinama gradila naselja za doseljavanje Jevreja.[157]

Odnos moći zaraćenih strana je ekstremno nepovoljan za Palestince, jer nemaju naoružanja, dok Izrael raspolaže čak i nuklearnim bombama i raketama za njihovo lansiranje na velike daljine. U posljednjim ofanzivama 2008/2009., zatim 2014., i poslije posebno 2018.

---

[157] **Nanić Faris**, Stav, 31.5.2018. godine, strana 26.
Oslobođenje, 7.12.2020. godine, strana 13.

godine, preko 100.000 Palestinaca je ostalo bez kuća, jer su porušene borbenim djelovanjem izraelske vojske, upotrebom avijacije, raketa i artiljerije, ...

Useljavanjem u Izrael Jevreja iz cijeloga svijeta, u posljednjih 73 godine njegovog postojanja radikalno je promijenjena demografska slika, od nekadašnjih oko 650.000, do aktuelnih oko 8.000.000. Ovo demografsko jačanje na tuđoj, palestinskoj zemlji je donosilo uvećanje političke, posebno vojne moći Izraela. Istovremeno, demografski potencijal Palestinaca na svojoj zemlji je slabio po raznim osnovama: progoni, izbjeglištvo, masovna stradanja u zločinačkim operacijama Izraela, ... Samo u Zapadnoj Obali broj Jevreja je povećan sa nekadašnjih 250 na 600. 000 doseljenika,[158] i to na zemlju koja je po sporazumu iz Osla trebala biti vraćena Palestincima. Izrael se, faktički, suprotstavljao provedbi dogovorenog u Oslu, pa njegova vojska, pored ostalog, nije napustila okupirane teritorije Zapadne Obale.

Kada je osnovana država Izrael, 1948. godine, na prostoru Palestine bilo je oko 650.000 Jevreja, a nakon 73 godine cijeni se da ih sada na istom tom prostoru ima *"8 miliona"*. Izraelski Centralni ured za statistiku, decembra 2018. godine je objavio podatke da je od 1948. godine 3,2 miliona Jevreja uselilo u Izrael, a da je najveći intenzitet useljavanja bio od 1990., jer su od tog broja 40% doseljenici poslije 1990. godine.[159] Apsurd je što Izrael daje pravo svakom Jevreju iz cijelog svijeta da se useli i dobije izraelsko državljanstvo, a isto to ne dozvoljava Palestincima kojima se čak ne dozvoljava ni povratak na svoja imanja i u svoje domove na okupiranim teritorijama. To je diskriminacija na koju međunarodna zajednica ne daje odgovor.

Poređenje jevrejskog demografskog iskustva na zaraćenom Bliskom Istoku, sa iskustvima brojnih naroda u drugim, ratnim krizama (prijetnjama) zahvaćenih dijelovima svijeta sugerira pitanje: - Zašto ljudi bježe iz kriznih, zaraćenih područja i odlaze na razne strane širom

158 **Budimac Bojan**, Stav, 20.9.2018. godine, strana 38.-39.

159 Stav, 20.12.2018. godine, strana 35.

svijeta, većinom na Zapad, dok Jevreji iz raznih mirnih dijelova svijeta odlaze u zaraćeno područje Bliskog Istoka, gdje nema izgleda da će oružani sukobi prestati za njihovog životnog vijeka?

Tel Aviv je jačao svoju političku i vojnu moć putem ulaganja u nauku, posebno u razvoj visokosofisticirane tehnologije. Naučna dostignuća se primjenjuju prioritetno za vojne potrebe, pa tek onda za razvoj civilnih potencijala, uz napomenu da izraelsko jedinstvo podrazumijeva da između vojnih i civilnih potreba nema nikakve, čak ni zamišljene granice.

U sredinama jevrejskog naroda propagira se da na strani Palestinaca *"nema nevinih"*. To je direktna prijetnja i poruka da je opravdano ubiti svakog Palestinca, čak i njihovu djecu ako se nađu na nišanu snajpera, artiljerije, raketa i borbene avijacije izraelske vojske i policije.

Izrael poduzima obavještajne operacije u zemljama širom svijeta, s ciljem likvidacije posebno značajnih Palestinaca. U Maleziji je ubijen palestinski stručnjak za energetiku, Fadi al-Batsha, profesor na Univerzitetu u Kuala Lumpuru, za koga je izraelski ministar odbrane Avigdor Liberman rekao da je boravio na teritoriji pod kontrolom Palestinske uprave da bi poboljšao preciznost raketa koje se ispaljuju na Izrael,[160] što je mogao biti motiv Izraelu da ga likvidira. Općepoznato, izraelska obavještajna služba *"Mosad"* planira i realizira operacije za likvidaciju Palestinaca. Decenijama su čekali na nišanu Jasera Arafata, koji je umro uz sumnje da ga je *"Mosad"* otrovao.

Terorizam je bio način borbe cionista i prije nastanka Izraela 1948. godine. Ubijali su Engleze koji su bili na funkcijama u kolonijalnoj vlasti na prostoru Palestine. Sumnja se da su izvodili akcije obaranja aviona ako su u njima putovale osobe - mete njihovog terorizma. Veliki je spisak stradalih u atentatima koje je izveo *"Mosad"*.

Organizatori masovnih ubistava su nagrađivani. Naprimjer, Arijel Šaron, organizator masakra 1982. godine nad oko 3.500 Palestinaca u

[160] Oslobođenje, 23.4.2018. godine, strana 11.

izbjegličkim logorima Sabra i Šatila, poslije tog zločina zauzimao je razne ministarske funkcije, uključujući i resor odbrane, a zatim je imenovan za premijera Izraela. *"Mosad"* je ubijao sve za koje se cijenilo da mogu nekome izvan izraelske vlasti ispričati kako su planirana i izvedena masovna ubistva Palestinaca. Zbog takve sumnje u vezi sa zločinima u Sabri i Šatili, izraelska vlast je ubila Elie Hobeika, čelnika libanske kršćanske milicije koji je predvodio ubice[161] Palestinaca u tim logorima.

Iz brojnih primjera može se izvesti zaključak da izraelska vojska željno očekuje povode i prilike za ubijanje palestinskih civila koji ničim ne ugrožavaju ni jednog izraelskog vojnika. Na palestinska mirna okupljanja, demonstrativno kretanje bez oružja i na verbalne izraze njihovog očajanja, po okupljenom palestinskom narodu vojska Izraela odgovara razornim oružjem, snajperima, suzavcima, bombama ...

Izraelska praksa terora nad Palestincima u opsadi, šire gledano, je kukavička, u nacističkom i fašističkom stilu islamofobična, puna teških rasističkih predrasuda iz kojih nastaje praksa aparthejda i segregacije prema muslimanima. Izrael sumnja da neprijateljski djeluje protiv njega svako ko nosi muslimansko ime, svaki musliman koji iz raznih krajeva svijeta dođe u Izrael ili na teritorije pod kontrolom Palestinske uprave. Ilustracija kukavičluka je kada izraelski vojnik puca na Palestince koji se mirno, bez ikakvog oružja kreću u blizini linije na kojoj je uspostavljena izraelska vojna blokada.

Primjer kukavičluka je hapšenje i zatočenje djevojke koja je snimljena da *"udara"* izraelskog vojnika.[162] Da su sa imalo dostojanstva, odnosno da nisu kukavice, ne bi sebi dozvolili tu vrstu moralnog poniženja da inkriminiraju sukob do zuba naoružanog vojnika i nježne djevojke, koja, bez fizičke snage, ima samo osjećaj za pravdu.

Također, primjer izraelskog kukavičluka je hapšenje turske državljanke, mlade Ebru Ozkan, koja je humanitarno, igrajući se sa

---

161 **Hadžić Damir**, Stav, 25.10.2018. godine, strana 31.

162 **Šećerović-Kasli Amina**, Stav, 19.7.2018. godine, strana 47.

palestinskom djecom, boravila u Jerusalemu. Nju su uhapsili i mjesec dana držali u zatvoru sa čeličnim lisicama, i na rukama i na nogama.[163] Taj detalj da se uhapšenim muslimanima, čak i nježnim muslimankama, stavljaju čelične lisice, i na ruke, i na noge, ima cilj zastrašivanje. U tom zastrašivanju nije jedini problem tog slučaja. Teži problem je što čeličnim lancima povezana mlada Ozkan nije izazvala nikakve osuđujuće reakcije na Zapadu, što sugerira pitanje: - Da li bi Zapad prećutao da je vlast neke muslimanske zemlje, bez opravdanog razloga, uhapsila a zatim čeličnim lancima vezala ruke i noge mlade *"gošće"* iz bilo koje zemlje Zapada? Izraelski postupak prema mladoj Ozkan potvrđuje da islamofobija ima čudne manifestacije, jer bi eventualni sličan postupak vlasti u muslimanskoj zemlji digao na noge čitavu medijsku i političku scenu na Zapadu.

U izraelskoj genocidnoj opsadi teritorija pod Palestinskom upravom, posebno u izraelskoj opsadi Gaze, događaju se čudne protivurječnosti i zamjene teza, što izraelska propaganda vješto koristi oblikujući iskrivljene predstave o stvarnom stanju. Tako, naprimjer, pred cijelim svijetom izraelska vojska i policija ubija palestinske civile, čak i djecu, a za operacije u kojima se to događa propagira da se borbeno djeluje po vojnim ciljevima Hamasa. Ako vojska Izraela gađa vojne ciljeve, onda se postavlja pitanje - otkuda su masovna stradanja palestinskih civila. Uz sve to, izraelska propaganda oblikuje iskrivljenu predstavu da Palestinci gađaju civilne ciljeve na izraelskoj strani, a da vojska Izraela samo odgovara na te napade. U situacijama kada su politički predstavnici Palestine tražili međunarodne posmatrače da objektivno i nepristrasno utvrde šta se to događa u oružanim sukobima Palestine i Izraela, izraelska strana odbacuje posmatrače, očito s ciljem da se prikrije istina o izraelskim zločinima putem borbenog djelovanja po palestinskim civilima.

Ministar odbrane Avigdor Liberman je zastupao oštriji nastup i rigoroznije mjere borbenog djelovanja protiv palestinskih snaga u pojasu Gaze, a kada je sredinom novembra 2018. godine postignuto primirje,

---

163 **Šećerović-Kasli Amina**, Stav, 19.7.2018. godine, strana 46.-47.

dao je ostavku jer je smatrao da izraelska vojska treba pojačati napade, umjesto da prihvata primirje. Libermanovu ostavku Hamas je smatrao svojom pobjedom, jer Izrael, navodno, mora prihvatiti primirje s obzirom da nema odgovor protiv Hamasovih, masovnih raketnih udara.[164]

Čudna protivurječnost i zamjena teza u praksi izraelske propagande ispoljava se u kvalifikacijama da su vojno organizirane snage za zaštitu Palestinaca *"terorističke organizacije"*, odnosno *"islamističke organizacije"*. Ustvari, u izraelskoj propagandi riječi *"islamista"* i *"terorista"* imaju isto značenje. Tako izraelska propaganda poručuje da se Jevreji i Izrael u ratu na Bliskom Istoku brane od *"islama"* i *"terorista"*. Implikacije poistovjećivanja terorizma i islama su dobro poznate. Jedna od najtežih posljedica takve propagande je prikrivanje i maskiranje istine, da je izraelski režim terorističkog karaktera, jer jakim snagama, sredstvima i metodama terorizma provodi genocidnu politiku prema Palestincima, a sastavni dio te politike je i propaganda da su mučenici Palestinci, teroristi. To je bitna strana okupacijske, ekspanzionističke i genocidne politike i prakse Izraela nad Palestincima.

Fizionomija izraelsko – palestinskog rata

Rat, kao društvena pojava, ima opće političke, sociološke, propagandne, diplomatske i vojne karakteristike, ali svaki rat, posebno ne dovodeći u pitanje opće zakonomjernosti rata, ima i svoja specifična obilježja. Termin *"fizionomija rata"* se odnosi na primjenu vojnih operativnih i taktičkih postupaka u vezi sa upotrebom raspoložive ratne tehnike. U tom smislu, fizionomiju rata između Izraela i Palestine karakteriše:

- Izgradnjom naselja na palestinskoj zemlji radi useljavanja Jevreja iz cijeloga svijeta, postupno se pomijera prednji kraj okupiranih teritorija. Dakle, useljeni Jevreji na palestinsku zemlju u novoizgrađenim

[164] Oslobođenje, 15.11.2018. godine, strana 15.
Oslobođenje, 19.11.2018. godine, strana 10.

Izraelski zločini urbicida - majka Palestinka sa djetetom u porušenoj kući (https://apicms.thestar.com)

naseljima su, ustvari, *"živi zid"* naspram teritorija na Zapadnoj Obali i Gazi. Svaki pokušaj Palestinaca da se vrate na svoju zemlju i u svoje domove izraelska propaganda karakteriše kao agresiju na Izrael i napad na civile, posebno na civile u novoizgrađenim jevrejskim naseljima.

- Izraelska policija, primjenom nasilja, istjeruje Palestince iz njihovih domova. Palestinci koji putem suda traže da im se njihove kuće i druga imovina vrati, razočarani su presudama na njihovu štetu. Takve presude su ohrabrenje za izraelsku organizaciju *"Elad"*, koja djeluje u cilju jačanja prisustva Jevreja u Jerusalemu i drugim palestinskim mjestima, organizirajući progone Palestinaca iz njihovih domova.[165]

- Izrael sistematski ruši palestinske kuće. U toku 2018. godine, u Istočnom Jerusalemu i na Zapadnoj Obali srušeno je 538 palestinskih kuća i poslovnih objekata. Istovremeno, izraelske vlasti zabranjuju Palestincima da grade kuće na svojoj zemlji. Ne mogu dobiti dozvolu za izgradnju, a ako izgrade bez odobrenja, onda im se gradnja odmah

[165] Oslobođenje, 12.7.2019. godine, strana 18.

Izraelski zločini urbicida - Palestinci i Palestinke u ruševinama svojih zgrada (https://apicms.thestar.com)

zabranjuje, ponovnim rušenjem započetog. Sredinom jula 2019. godine, u pratnji stotina izraelskih vojnika, buldožerima, porušene su sve kuće u palestinskom selu Sur Baher kod Istočnog Jerusalema. Pod okriljem mraka, u ranim jutarnjim satima, izraelska vojska je počela istjerivati Palestince iz njihovih kuća. Zatim je pod te kuće stavljan i aktiviran eksploziv. Kuće su pretvarane u prah i plamen. Izraelski sudovi su odobravali takve zločine genocida i urbicida.[166]

- Izrael gradi visoku betonsku ogradu na dostignutim linijama svojih teritorijalnih osvajanja kako bi spriječio hrabre Palestince da izvršavajući borbene zadatke ulaze na okupiranu teritoriju, dok palestinski borci, da bi savladali tu prepreku, kopaju tunele kroz koje se ubacuju s ciljem oslobađanja svojih teritorija. Izraelska vojska smatra uspjehom ako uništi takve tunele. Tako, naprimjer, sredinom aprila 2018. godine, Izraelci su saopćili da su *"uništili tunel koji je islamistička*

[166] Oslobođenje, 23.7.2019. godine, strana 15.
Oslobođenje, 24.7.2019. godine, strana 13.

Izraelski zločini urbicida - izgled poslije razarajućih eksplozija raketnih projektila (https://s1.reutersmedia.net)

organizacija Hamas koristila za ulazak na teritoriju Izraela".[167] U vezi s tim, treba zapaziti izraelski vokabular: za njih su palestinski borci koji brane svoja ognjišta *"islamistička organizacija"* i to u negativnom smislu riječi. U izraelskom vokabulara riječ *"islamistički"* znači *"teroristički"*. To je izraz rasističke, nacističke, islamofobične mržnje prema muslimanima uopće, a ne samo prema Palestincima. Za okupirane, osvojene, otete teritorije, Izrael upotrebljava izraz *"teritorija Izraela"*, što znači da ono što je tuđe, što su oteli, okupirali i silom prisvojili, smatraju svojim. To nije obični lopovluk.

- Izrael raspolaže dalekometnim naoružanjem kojim obasipa palestinske civilne ciljeve razornim projektilima i raketama, dok Palestinci nemaju takvog naoružanja pa su prinuđeni da diverzantskim ubacivanjem na okupirane teritorije djeluju po izraelskim vojnim pozicijama.

- Izrael želi prikriti zločine koje vrši nad Palestincima, te planira otkazati mandat Privremenog međunarodnog prisustva u Hebronu, jer,

[167] Oslobođenje, 16.4.2018, godine, strana 11.

Izraelsko ubijanje djece - plač majke nad stradalim djetetom
(https://www.dailysabah.com)

navodno, međunarodne snage djeluju protiv Izraela.[168] Natanjahu smatra da svaki istinit izvještaj od strane posmatrača znači neprijateljstvo protiv Izraela.

- Izraelske vlasti učestalo organiziraju akcije hapšenja, zatvaranja, isljeđivanja i mučenja Palestinaca u izraelskim zatvorima. Naprimjer, krajem oktobra 2019. godine, na Zapadnoj Obali su uhapsili 20 Palestinaca. Tada su u jednom izbjegličkom kampu uhapsili 14 Palestinaca, među kojima četiri maloljetnika.[169]

Karakter Izraela prema njegovom zakonu o *"nacionalnoj državi"* od 19.7.2018.

Rasistička, aparthejdska, segregacijska i nacistička ideologija i praksa Izraela dodatno je legalizirana *"Osnovnim zakonom: Izrael kao nacionalna država jevrejskog naroda*", koga je Kneset donio 19.7.2018.

168 Oslobođenje, 30.1.2019. godine, strana 13.

169 Oslobođenje, 29.10.2019. godine, strana 3.

godine, a ima ustavnu snagu, te se može mijenjati samo *"nadmoćnom"* većinom Kneseta. Glavne odredbe tog Zakona od 11 članova odnose se na *"osnovne principe, simbole države, glavni grad, jezik, prihvat useljenika, veze sa jevrejskim narodom, jevrejska naselja, zvanični kalendar, praznike i nepromjenljivost zakona."* Država Izrael je definirana kao *"nacionalni dom jevrejskog naroda"* sa pravom na samoopredjeljenje koje pripada samo jevrejskom narodu. Precizirano je da je glavni grad Izraela, Jerusalem – *"cio i ujedinjen"*. Državni jezik je hebrejski, a arapski jezik ima *"specijalni status"*, gubeći raniji status *"službenog jezika"*. Određeno je da će država Izrael biti otvorena za useljavanje Jevreja iz cijelog svijeta, da će djelovati u dijaspori *"radi jačanja bliskosti među Jevrejima"*, te da će, u cilju useljavanja Jevreja iz cijeloga svijeta djelovati da „ohrabri i podstiče uspostavu i konsolidaciju novih jevrejskih naselja."[170]

Tim zakonom se ne preciziraju granice Izraela, što sugerira zaključak da Izrael ne želi ničim dovesti u pitanje dalja teritorijalna osvajanja palestinskih teritorija. Prema tom Zakonu, posebno je zabrinjavajuće što je u savremenom svijetu uopće moguće da neka država (Izrael) putem genocidne zločinačke primjene sile ubijanjem i na druge načine terora protjera neki narod (Palestince) sa njihove zemlje, a da se poslije ista ta teritorija proglašava da je ekskluzivni prostor za narod (Jevreje) u čije ime je organizirana praksa primjene sile sa genocidnim ciljevima.

Nespremnost međunarodne zajednice da stane na put takvoj zločinačkoj praksi Izraela ohrabruje nositelje genocidnih namjera i politika u drugim krajevima svijeta, kao što je primjer velikosrpske politike i zločinačke, genocidne ratne prakse kojom je Srbija protjerala Bošnjake sa njihovih ognjišta a onda na toj teritoriji odlučila graditi ekskluzivno srpski entitet (*"Republiku Srpsku"*), iako po Ustavu BiH teritorija tog entiteta pripada svim njenim građanima, bez obzira na nacionalnost i vjeru. Pri tome treba istaći anomaliju i protivrječje Dejtonskog sporazuma, da se teritorija bh. entiteta *"Republika Srpska"*, koja pripada svim njenim građanima, entitetskim nazivom određuje

---

170 **Karčić Fikret**, Preporod, 15.8.2018. godine, strana 15.

kao da je samo *"srpska"*. To su anomalije za koje se ne zna da su postojale ikada i bilo gdje u historiji ljudskog roda.

Izraelskim novim Zakonom o *"nacionalnoj državi"* odbačene su sve norme demokratskih država, posebno po pitanjima ljudskih prava i sloboda. Dodatno je zgažena izraelska Deklaracija o nezavisnosti od 19.5.1948. godine u kojoj je tek nastali Izrael garantirao ljudska prava svim etničkim zajednicama. Novim Zakonom o *"nacionalnoj državi"* dodatno je radikalizirana izraelska genocidna politika i praksa, uz također dodatnu legalizaciju svih dosadašnjih izraelskih osvajanja tuđih teritorija. Odbačen je građanski princip demokratije. Odbačene su sve rezolucije Savjeta sigurnosti UN-a o pravima prognanih za povratak na svoje i u svoje. Zgažena je odluka Generalne skupštine UN-a od 21.12.2017. godine o odbacivanju stava SAD-a da je Jerusalem glavni grad Izraela. Odbačen je stav UN-a da je Izrael ilegalno okupirao Jerusalem, jer se i novim Zakonom o nacionalnoj državi Jerusalem proglašava glavnim gradom Izraela, čime je odbačena mogućnost da Izrael i Palestina budu dvije države jedna pored druge i da Jerusalem bude glavni grad Palestine.

Prema tom Zakonu, na Bliskom Istoku se neće nikada postići trajan mir. Ne samo praktično, već i Zakonom, Kneset je Palestince koji su ostali da žive na okupiranim teritorijama učinio obespravljenim i poniženim građanima drugog reda. Tim Zakonom, Palestincima je poručeno da se ne vraćaju na svoje i u svoje, odnosno najavljeno je da će se nastaviti praksa izgradnje jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji, čime se korak po korak otima i ostatak zemlje na kojoj je uspostavljena Palestinska uprava.[171]

Septembra 2018. godine, pred Generalnom skupštinom UN-a, predsjednik Palestine Mahmud Abaz je upozorio međunarodnu zajednicu da je Zakon o nacionalnoj državi Jevreja *"rasistički"* da kao takav *"sprečava mogućnost održivog rješenja"* za mir na Bliskom Istoku, da je protivan međunarodnom pravu, da će se po tom Zakonu graditi rasistička država

[171] **Kalin Ibrahim**, Stav, 26.7.2018. godine, strana 37.
Budimac Bojan, Stav, 26.7.2018. godine, strana 38.-39.

Izrael, pa je, u vezi s tim, tražio da se poništе odluke o priznavanju Jerusalema kao glavnog grada Izraela, da se poništе odluke o uskraćivanju pomoći Palestincima i da se povuku odluke podrške izgradnji jevrejskih naselja na palestinskoj zemlji. Tom prilikom, pred Generalnom skupštinom UN-a predsjednik Abaz je zaključio: *"Mir u regionu može biti uspostavljen samo ako budu formirana nezavisna država Palestina sa Istočnim Jerusalemom kao glavnim gradom. U suprotnom, nema mira i blagostanja na tom području."*[172]

Mnoge činjenice potvrđuju da je Izrael rasistička država. Premijer Natanjahu svoju ostrašćenost u rasizmu, a u vezi sa Zakonom o nacionalnoj državi pokazuje reagiranjem u slučaju da neko od utjecajnih Jevreja kaže da u Izraelu postoje *"arapski građani"* kojima također pripada izraelska država, što je stav da Izrael treba biti građanska a ne samo jevrejska država. Suprotstavljajući se takvom stavu *"izraelske TV zvijezde Rotem Sela"*, Natanjahu je odgovorio: *"Izrael nije zemlja svih njenih građana. Prema Zakonu o nacionalnoj državi koji smo donijeli, Izrael je nacionalna država jevrejske nacije i samo nje."*[173]

U vezi sa progonima Palestinaca da odu sa svoje zemlje koju je okupirao Izrael, odnosno u vezi sa sprečavanjem prognanih Palestinaca da se vrate na svoju zemlju i u svoje domove, a s obzirom na tvrdnju Natanjahua da okupirane teritorije pripadaju *"samo Jevrejima"* bitno je imati u vidu da izrazito mali broj Jevreja koji na okupiranim teritorijama mogu pokazati grobove svojih predaka – pradjedova, a da svaki prognani Palestinac može pokazati grobove svojih pradjedova i pra-pradjedova. Time je najbitnije motivirana palestinska upornost u zahtjevima da im se omogući povratak na svoje i u svoje.

Sve se to događa u okolnostima kada Palestinci jasno i nedvosmisleno za rješavanje krize na Bliskom Istoku traže mir, ne samo za sebe, već za sve etničke zajednice, jednako za muslimansku, jevrejsku i kršćansku.

---

172 **Abaz Mahmud**, Preporod, 1.10.2018. godine, strana 41.

173 **Natanjahu Benjamin**, po citatu, **Budimac Bojan**, Stav, 21.3.2019. godine, strana 14.

4. Unutarnje političke prilike Izraela

Prvi pokušaj - izbori za Kneset, 9.4.2019. godine

Premijer Natanjahu vlada autokratski. Funkciju ministra vanjskih poslova, koju je obavljao uz premijersku ulogu, prepustio je Yisraelu Katzu, tek nakon što su se neke nevladine organizacije obratile Vrhovnom sudu Izraela, a funkciju ministra odbrane, uz premijersku, je preuzeo nakon što je ostavku dao Avigdor Liberman.

Izraelski desničari na izborima pobjeđuju. Najjača je partija Likud, izraelskog premijera Natanjahua. Nakon što je pred javnost izašao sa svojim zaslugama rušenja četiri tunela kojim se ispod izraelsko-libanske granice doturao vojni materijal za palestinske snage odbrane, Natanjahu je krajem 2018., pokrenuo održavanje prijevremenih izbora koji su se redovno trebali održati novembra 2018. godine. Odlučeno je da se održe 9. aprila 2019., dakle, sedam mjeseci prije termina za redovne izbore.[174]

Natanjahuov razlog za vanredne izbore bio je pribavljanje podrške za usvajanje predloženog zakona o regrutaciji u vojne redove *"ultraortodoksnih Jevreja"*. Natanjahu je ocijenio da na efektima zasluga za rušenje pomenutih tunela može obnoviti premijerski mandat i parlamentarnu većinu za usvajanje zakona o vojnoj regrutaciji *"ultraortodoksnih"* Jevreja. Tada, kada je predložen taj zakon, odnosno kada je postigao vojni cilj rušenja pomenutih tunela, Natanjahu je mudro procijenio da može relativizirati optužnicu koja je pred izraelskim pravosuđem protiv njega pokrenuta za korupciju (javnim novcem podmićivanje medija da pišu pozitivno o njemu i korupcijski prijem poklona). Ljevicu i njene medije Natanjahu je optuživao da vrše pritisak na glavnog izraelskog tužioca i sud, da ga optuže i osude za korupciju, iako, navodno, on nije počinio nikakvo koruptivno djelo.

---

[174] Oslobođenje, 25.12.2018. godine, strana 13.
Oslobođenje, 27.12.2018. godine, strana 13.

Natanjahu je razvio opsežnu predizbornu kampanju unutar Izraela i u sredinama *"jevrejske dijaspore"*. Pogodavala mu je saradnja sa američkim predsjednikom Trampom koji je u njegovu korist za što bolji uspjeh na izborima podržao izraelski suverenitet u Jerusalemu i Golanskoj visoravni. Obećao je biračima da će nastaviti osvajanje palestinskih teritorija i izgradnju naselja na palestinskoj zemlji. Obećao je da će, ako pobijedi, ostvariti aneksiju *"jevrejskih naselja"* na okupiranoj Zapadnoj Obali, rekavši: *"Proširit ću izraelski suverenitet i ne pravim razliku između blokova naselja i izolovanih naselja."*[175] Poslije pobjede na izborima, Natanjahu je od Trampa tražio javnu deklaraciju da podržava *"proširivanje suvereniteta nad jevrejskim naseljima na Zapadnoj Obali"*, kako bi ispunio predizborno obećanje.

Pravo glasa za izraelski Kneset od 120 članova imalo je 6,3 miliona birača. Izborne liste je istaklo 40 političkih partija, među kojima je najjači Natanjahuov Likud, a konkurencija je bila *"Plavo – bijela politička alijansa"*.

Širom svijeta, pa i u redovima izraelske ljevice, smatra se da premijer Natanjahu putem svoje politike prema palestinskom narodu ne ugrožava samo taj narod, već da ugrožava i Jevreje u Izraelu i čitavom svijetu. Ukazuje se da greške koje čini prema Palestincima podstiču antisemitizam i mržnju prema Jevrejima u raznim nacionalnim i religijskim sredinama širom svijeta, a da kod Palestinaca izaziva postupke očajanja koji se ponekad ne mogu pravdati, ali treba znati da su uzrokovani politikom i zločinačkom praksom Natanjahua. Očajnički postupak, koji nema opravdanja, bio je, naprimjer, kada su, početkom marta 2019. godine, trojica Palestinaca automobilom udarila na grupu izraelskih vojnika na okupiranoj Zapadnoj Obali, jednog povrijedili i pucali na njih.[176] Palestinci ne bi trebali činiti takve greške.

---

175 **Natanjahu Benjamin**, Oslobođenje, 8.4.2019. godine, strana 10.

176 Oslobođenje, 5.3.2019. godine, strana 13.

Jedan u nizu organizatora izraelskih zločina genocida
nad Palestincima, Benjamin Natanjahu (https://s1.reutersmedia.net)

Drugi pokušaj - izbori za Kneset, 17.9.2019. godine

Zbog nemogućnosti da formira vladu na osnovu rezultata izbora za Kneset od 9.4.2019., izbori su ponovljeni, 17.9.2019. godine. Natanjahu se bojao da će predsjednik Izraela, Reuven Rivlin, zbog zastoja u formiranju vlade prema rezultatima izbora od aprila, premijerski mandat ponuditi njegovim konkurentima, pa je insistirao da se izbori što prije ponove. U kampanji za ponovne izbore, početkom septembra 2019. godine, Natanjahu je objavio plan aneksije doline Jordana, velikog dijela Zapadne Obale koga će realizirati ako ponovo pobijedi na izborima 17.9.2019. godine. Povodom izjave Natanjahua, da će to učiniti, uslijedila su upozorenja sa raznih strana da bi to dovelo do pogoršavanja stanja na Bliskom Istoku i da bi se region još više udaljio od rješenja za mir.

Taj plan Natanjahua ministar vanjskih poslova Turske Mevlud Čavusoglu je okarakterisao rasističkim.[177] Slično su ocijenili diplomati više evropskih država. Generalni sekretar UN-a Antonio Guterres je

[177] Oslobođenje, 12.9.2019. godine, strana 15.

Izraelski zločini genocida nad Palestincima - ranjena djevojčica i ranjeni otac (https://s1.reutersmedia.net)

izrazio *"zabrinutost"* zbog plana izraelskog premijera za aneksiju Zapadne Obale, upozoravajući da bi to bilo *"ozbiljno kršenje međunarodnog prava."*[178]

Na septembarskim izborima za Kneset, savez *"Plavo i bijelo"*, na čelu sa Benny Gantzom je dobio 33, a Natanjahuov Likud 31 mjesto. Ponovo su se komplicirali uslovi za sastav vlade, jer je lider Gantz odbijao pozive Natanjahua da zajednički formiraju vladu. Insistirao je da se Natanjahu povuče sa premijerske funkcije.[179] Istovremeno, pojačavane su optužbe protiv Natanjahua za korupciju. Da bi oslabio taj pritisak i zadržao premijersku poziciju, organizirao je stranačke izbore u Likudu, gdje je ponovo dobio povjerenje da ostane na čelu stranke.[180] Pokušavajući da izbjegne održavanje trećih izbora za Kneset, predsjednik Rivlin je zadužio lidere izraelskog parlamenta da pronađu osobu koja bi mogla sastaviti novu vladu.[181]

---

178 **Guterres Antonio**, Oslobođenje, 13.9.2019. godine, strana 18. Oslobođenje, 15.9.2019. godine, strana 11.

179 Oslobođenje, 20.9.2019. godine, strana 19.

180 Oslobođenje, 27.12.2019. godine, strana 19.

181 Oslobođenje, 22.11.2019. godine, strana 18.

Treći pokušaj – izbori za Kneset, marta 2020. godine

Izbori za Kneset, u trećem pokušaju da se dođe do vlade ponovo su donijeli pobjedu Likudu i Natanjahua, sa 31 mjestom u Parlamentu.

U proljeće 2020., usljed posljedica korona virusa i nužde da se osigura državno jedinstvo u zaštiti stanovništva, lider saveza *"Plavo i bijelo"* Benny Gentz je pristao na razgovore sa premijerom Natanjahuom i na koaliciju sa Likudom, te je dogovorena vlada nacionalnog jedinstva. Natanjahu je nastavio premijersku funkciju, a Benny Gentz je prihvatio ulogu novog predsjednika izraelskog parlamenta.[182]

Četvrti pokušaj – izbori za Kneset, 23. marta 2021. godine

Sve je ukazivalo da će nakon saniranja pandemije ponovo eskalirati unutarnji politički sukobi, što se i dogodilo, jer su 23.3.2021. godine u Izraelu održani četvrti prijevremeni izbori. Rezultati tih izbora nisu bitno promijenili odnos snaga u Parlamentu.

Aneksija okupirane Zapadne Obale – Natanjahuova provedba predizbornog obećanja

Već od maja 2020. godine, nakon što je sa liderom saveza *"Plavo i bijelo"* formirao Vladu, premijer Natanjahu je krenuo u akciju da realizira svoje predizborno obećanje da će anektirati, dakle, staviti pod suverenost Izraela okupiranu teritoriju Zapadne Obale. Ozbiljniju najavu u tom pravcu Natanjahu je izrazio 29. juna 2020. godine u svom link obraćanju konferenciji Kršćanske unije za Izrael, sa sjedištem u SAD-u. Odredivši 1. juli kao dan proglašenja aneksije, sarkastično je pozvao Palestince da na osnovu Trampovog *"plana stoljeća"* pristupe pregovorima za postizanje mirovnog *"historijskog kompromisa"*, savjetujući im da *"ne izgube još jednu priliku"*. Ovu najavu Natanjahu nije sasvim usaglasio sa Trampom,

[182] Oslobođenje, 28. i 29.3.2020. godine, strana 11.

niti sa koalicijskim partnerom Genztzom, koji su se također zalagali za aneksiju, ali su smatrali da istu treba realizirati nešto kasnije, a ne 1. jula 2020., kako je najavljivao Natanjahu.

Reakcije na prijetnju Natanjahua da će izvesti aneksiju okupirane Zapadne Obale dolazile su sa raznih strana, ali su najznačajnija odbacivanja i osude namjera Natanjahua od strane generalnog sekretara UN-a Antonio Guterresa i komesarke UN-a za ljudska prava Michelle Bachelet, te od zvaničnika evropskih zemalja. Oni su pozvali Izrael da odustane od anksije Zapadne Obale, jer to predstavlja najozbiljnije kršenje međunarodnog prava, da to nanosi štetu za šanse u pravcu postizanja mira na osnovama dvije države sa granicama od 1967. godine, da su planovi Natanjahua *"opasan put"* i da treba obustaviti takve planove, da takvi planovi ugrožavaju elementarna ljudska prava Palestinaca i da aneksija, ako bi se dogodila, *"neće promijeniti obaveze Izraela kao okupacijske sile koje proizilaze iz međunarodnog prava."*[183] Zvaničnici evropskih zemalja su izražavali zabrinutost zbog moguće eskalacije oružanih sukoba.

Natanjahuova najava da će se aneksija realizirati 1.7.2020. godine izvela je mnoge ljude na ulice Tel Aviva, Zapadne Obale, Gaze, mnogih evropskih i američkih gradova. To nisu bili samo Palestinci. Među demonstrantima, kako u Tel Avivu, tako i američkim, odnosno evropskim gradovima bio je značajan broj Jevreja koji se protive okupacijskoj, genocidnoj, zločinačkoj praksi Izraela nad Palestincima. Demonstranti u Tel Avivu su istakli poruke: *"Ne možemo disati od 1948."*; *"Životi Palestinaca su važni"*; *"Zaustavite rasizam!"*; ... Demokratski senator iz Vermonta, Bernim Sanders je poručio da treba zaustaviti ilegalnu aneksiju Zapadne Obale, jer Palestincima pripada jednakost i zaštita. Mnogi Jevreji Tel Aviva su isticali da niko, pa ni Palestinci, ne bi trebao živjeti pod okupacijom, jer Palestinci moraju imati svoju državu kao i Jevreji.

---

183 **Guterres Antonio** i **Bachelet Michelle**, Oslobođenje, 30.6.2020. godine, strana 13.

PETI
DIO

STRATEŠKA
PITANJA
PALESTINSKE BORBE
PROTIV
GENOCIDNE
POLITIKE I PRAKSE
IZRAELSKOG REŽIMA

1. Usklađivanje političkog i vojnog cilja oružane borbe

Oružana borba Palestinaca izraz krajnje nužde u nametnutom ratu

Izraelskom genocidnom agresijom, nametnuti rat Palestini, kao i svaki drugi rat, obuhvata složena pitanja: diplomatije; savezništva; oružane borbe; propagande; unutarnjeg političkog utjecaja prema svom narodu i vojsci; obavještajnih operacija; proizvodnje i drugih izvora materijalno-tehničke logistike. U okviru tih strana i sadržaja rata posebno je važno sagledati strategiju i taktiku palestinske oružane borbe. Polazno stajalište je: Rat je Palestini nametnut. U krajnjoj nuždi, pored ostalih sadržaja odbrane, palestinski narod treba da organizira oružanu borbu koja po svojoj prirodi, da bi bila uspješna, traži izrazito visok nivo civilne i vojne discipline u provedbi definirane strategije i taktike odbrane. U tome je najvažnije političko, organizacijsko i operativno jedinstvo koje treba ispoljiti jedinstvom strategije i taktike oružane borbe.

Uz krajnju nuždu, da Palestinci organiziraju oružanu borbu, važan je princip efikasnosti prema općem cilju odbrane i posebnom cilju za svaku konkretnu upotrebu oružja, bez obzira na obim angažiranog ljudstva, vojnih formacija i materijalnih resursa. Upotreba oružja, u skladu sa općim političkim ciljem odbrane, treba da bude motivirana vojnim ciljem usklađenim sa političkim ciljem odnosne borbene operacije.

Oružana borba treba da bude izraz usklađenih političkih i vojnih ciljeva borbe

Kad se sa palestinske strane upotrebljava raketno i artiljerijsko oružje za djelovanje po ciljevima na izraelskoj strani, to treba biti određeno jasnim vojnim ciljem. Ako se ne mogu postići vojni ciljevi koji su usklađeni sa političkim ciljem odbrane, onda nije opravdana upotreba oružja. Nije opravdano borbeno djelovanje po objektima na

izraelskoj strani ako nema posljedica koje se žele tim djelovanjem u pogledu nanošenja gubitaka vojnim potencijalima Izraela u ljudstvu i materijalnim resursima. Ako se ne nanose nikakvi gubici neprijatelju, borbeno djelovanje gubi smisao, osim ako je imalo samo demonstrativni, moralno-psihološki cilj. Demonstrativnost palestinske moći da se brani najbolje se postiže nanošenjem gubitaka vojnim potencijalima Izraela u ljudstvu i materijalnim resursima.

Gledano sa veće fizičke udaljenosti od ratišta Gaze i Zapadne Obale, borbeno djelovanje Palestinaca je suviše samo demonstrativno. Mediji učestalo izvještavaju kako su izraelske vojne operacije u kojima stradava palestinsko stanovništvo i razara njihova imovina uslijedilo kao odgovor na *"ispaljene rakete"* sa prostora Gaze kojima su pogađane kuće izraelskih civila.[184] Takve situacije Izrael priželjkuje da ih koristi kao opravdanje za svoje odmazde u kojima masovno stradavaju palestinski civili. Ako se sa palestinske strane borbeno djelovanje raketama i artiljerijom svodi samo na demonstrativne sadržaje, onda to može biti štetno trošenje municije. Uz to, nastaje i druga šteta da se takvo palestinsko borbeno djelovanje sa izraelske strane uzima kao razlog za odmazdu, opravdavanje i relativiziranje svoje zločinačke genocidne prakse nad Palestincima. U tom smislu upotrebu oružja sa palestinske strane treba kontinuirano preispitivati i po potrebi korigirati. U svakom slučaju, palestinska upotreba oružja ne smije biti proizvoljna, izvan jedinstveno uređenog sistema odbrane od najvišeg do najnižeg nivoa u tom sistemu.

Posljednjih godina, Izrael se suočio sa činjenicom da Hamas, Islamski džihad, Hezbolah i Fatah imaju raketno i teško artiljerijsko naoružanje kojim mogu gađati ciljeve u većoj dubini Izraela. Decenijama, Palestinci nisu raspolagali takvim oružjem pa su bili prinuđeni na samoubilačke akcije, tako što su na borbeno djelovanje izraelske avijacije i artiljerije odgovarali upućivanjem samoubica sa eksplozivom oko pojasa koga bi aktivirali nakon što su se neopaženo približavali cilju.

---

184 Oslobođenje, 18.10.2018. godine, strana 15.

Kada su se Palestinci snabdjeli raketama, uslijedila je i promjena fizionomije izraelsko-palestinskog rata. Za Palestince je ostao problem, kada i kako upotrebljavati raketno oružje po izraelskim ciljevima, s obzirom da mnogi u svijetu osuđuju palestinsko gađanje civilnih ciljeva, a ne osuđuju izraelsko sprečavanje povratka Palestinaca na svoje i u svoje odakle su prognani.

Međunarodno pravo je na strani Palestinaca, da se imaju pravo vratiti na svoje i u svoje. Palestinci su bez uspjeha primjenjivali razne mjere da na miran način ostvare taj interes i potrebu, pa im je ostalo da se silom izbore za to pravo, što je odgovor na silu koju je Izrael primijenio nad njima kada ih je progonio iz njihovih domova i gradova. U tim pitanjima međunarodna zajednica ima velike obaveze da ponašanje Izraela uskladi sa međunarodnim pravom koje prognanima, bez obzira ko su, legalizira i omogući povratak, služeći se i silom kao odgovorom na silu koja ih je istjerala iz njihovih kuća i prognala sa njihove teritorije.

2. Mirne manifestacije Palestinaca

Veliki marš za povratak

Povodom 70. godišnjice od početka arapske katastrofe nastale usljed izraelskog etničkog čišćenja progonom Palestinaca sa njihove zemlje, počev od 30.3.2018., Palestinci, svakog petka, uz liniju sukoba na području Gaze, organiziraju "*Veliki marš za povratak*", što je simbol težnji za povratkom na svoje teritorije potomaka onih Palestinaca koji su prognani od osnivanja države Izrael 1948. godine, kada je za Palestince počela "*Nakba*" – katastrofa progona. "*Veliki marš za povratak*" je mirna šetnja pored izraelskih zidova oko okupiranih teritorija, s ciljem ukazivanja svjetskoj javnosti na probleme sa kojima se suočavaju u pogledu izraelskog terora nad njima.

Stradanja Palestinaca u *"Velikom maršu za povratak"*

Prilikom takvih palestinskih šetnji, izraelska vojska baca na njih suzavac i gumene metke. Puca iz vatrenog oružja sa teškim posljedicama brojnih ranjavanja i ubijanja ljudi. Početkom maja 2018. godine, izraelski vojnici ubili su jednog a ranili 167 Palestinaca okupljenih u šetnji, zahtijevajući da se vrate u svoje domove na okupiranim teritorijama sa kojih su prognani 1948. godine i kasnije.[185] Sredinom maja, ubili su oko 60, a ranili 2.700 Palestinaca, također dok su mirno šetali uz liniju izraelske okupacijske blokade u pojasu Gaze. Slično se dogodilo i početkom jula 2018. godine, kada je u Gazi, prilikom *"Velikog marša za povratak"*, ranjeno 396 Palestinaca. Među ranjenima je bilo 13 djece.[186] Proteklih decenija, u sličnim situacijama stradavala su mnoga djeca. Zanimljiv bi bio podatak koliko je od svog osnivanja Izrael ubio palestinske djece.

Do početka juna 2018. godine, vojska Izraela je ranila više hiljada a ubila 120 Palestinaca,[187] civila, dok su mirno demonstrirali u *"Velikom maršu za povratak"*. Sredinom septembra 2018., sprečavajući taj marš, izraelska vojska je ubila tri Palestinca, među kojima jednog dječaka od 12 godina, a povrijeđeno je više od 240 osoba, od kojih 15 bojevom municijom.[188] Sredinom oktobra 2018. godine, ubijen je jedan Palestinac, a ranjeno njih 14. Od marta do kraja oktobra 2018. godine, u palestinskom *"Velikom maršu za povratak"* ubijeno je *"više od 200 demonstranata"* samo zato što traže svoje pravo za povratak na svoja imanja i u svoje domove.[189]

Krajem oktobra 2018. godine, izraelska vojska je ubila *"šest Palestinaca"* učesnika u maršu.[190] U to vrijeme, avionima i helikopterima

---

185 Oslobođenje, 5.5.2018. godine, strana 9.
Oslobođenje, 13.5.2018. godine, strana 11.

186 Oslobođenje, 8.7.2018. godine, strana 10.

187 Oslobođenje, 4.6.2018. godine, strana 10.

188 Oslobođenje, 16.9.2018. godine, strana 10.

189 Oslobođenje, 28.10.2018. godine, strana 11.

190 Oslobođenje, 29.10.2018. godine, strana 11.

izraelske snage su borbeno djelovale po 80 ciljeva na području blokirane Gaze, navodno, nakon što je iz Gaze ispaljeno 30 raketa od kojih je izraelski sistem protivraketne odbrane u letu uništio 10, a ostale su pale na prazan prostor. Sredinom novembra 2018. godine, Palestinci su ispalili 200 raketa po okupiranim teritorijama. Navodno, od tog broja ispaljenih raketa, izraelski sistem protivraketne odbrane je većinu uništio u zraku tokom leta.[191]

Od marta 2018., kada je počeo *"Veliki marš za povratak"* do marta 2019. godine, izraelska vojska je duž pojasa Gaze ubila 270 palestinskih demonstranata.[192]

Početkom maja 2019. godine u pojasu Gaze, izraelska vojska je ubila 25 Palestinaca, a ranjeno njih 154, među kojima dvije trudnice i dvoje djece. Izraelska avijacija i artiljerija je uništila 200 civilnih objekata. Iz Gaze je ispaljeno oko 430 raketa po izraelskim ciljevima. Ubrzo, uz posredovanje Egipta postignuto je primirje počev od 6.5.2019. godine.[193]

Teško je zamisliti šta bi bilo ako bi policija i vojska u svim zemljama svijeta ubijala mirne demonstrante onako kako to čini izraelska.

Zločinački napadi Izraela na Pojas Gaze, sredinom maja 2021. godine

Eskalacija izrazito intenzivnih, masovnih i razarajućih izraelskih zračnih, raketnih i artiljerijskih udara po Gazi počela je 7.5.2021. godine, a trajala je do potpisivanja primirja 21.5.2021. godine, uz posredovanje Egipta. U tom vremenu, Ramazanski Bajram, 13.5., za Palestince je bio ekstremno krvav u prašini i ostacima porušenih kuća, stambenih zgrada i čitavih naselja. Gaza je izgledala kao da je pretrpjela nezapamćen razorni zemljotres. Ovi izraelski genocidni zločini nad Palestincima

---

191 Oslobođenje, 14.11.2018. godine, strana 13.

192 Oslobođenje, 31.3.2018. godine, strana 11.

193 Oslobođenje, 7.5.2019. godine, strana 13.
Oslobođenje, 6.5.2019. godine, strana 11.

Izraelski zločini urbicida - totalno porušena zgrada (https://www.aljazeera.com)

su uznemirili ne samo muslimane već i sve pravedne ljude cijeloga svijeta. Raketama, avijacijom, teškim bombama i artiljerijom, Izrael je demonstrirao mržnju prema svim muslimanima svijeta, a posebno prema Palestincima. U ruševinama hiljada kuća bilo je 243 poginulih Palestinaca, među kojima 66 djece, dok je na izraelskoj strani bilo 12 poginulih.[194]

Upravo u toj situaciji uslijedilo je dodatno grupisanje strateških vojnih efektiva (borbene avijacije) SAD-a njihovim dovođenjem na prostor Saudijske Arabije, a vjerovatno i drugdje, što je bilo odraz procjene da je moguća vojna intervencija protiv izraelskog zločinstva palestinskih saveznika – Irana i Turske.

Dok su ubijali palestinske civile, Izraelci su za javnost saopćavali da gađaju vojne ciljeve Hamasa. Zaista čudno: gađaju vojsku, a ginu civili! Uz ubijanje palestinskih civila, meta izraelskih zločina je i sama istina.

[194] Oslobođenje, 15. i 16.5.2021. godine, strana 12.
Oslobođenje, 22. i 23.5.2021. godine, strana 16.

Izraelski zločini urbicida - palestinski dječak u ruševinama
(https://www.aljazeera.com)

Uništavanje istine i uništavanje palestinskog naroda su glavne posljedice okupacijske, zločinačke, genocidne prakse Izraela.

Ovi ratni sukobi su se rasplamsali u povodu izraelske akcije istjerivanja Palestinaca u jerusalemskom naselju Šejh Džerrah iz njihovih kuća kako bi uselili Jevreje, radi trajne promjene etničke strukture Istočnog Jerusalema u skladu sa težnjom da to bude grad u kome će živjeti samo Jevreji. Umjesto da pomognu muslimanima, kako bi se na miru radovali za Bajram, Izrael je po njima upotrijebio dimne bombe, suzavce, bojevu municiju sa posljedicama ranjavanja i gubitka palestinskih života. Ubrzo je uslijedila izraelska zračna, raketna i artiljerijska ofanziva po Gazi.

Reagirali su brojni subjekti međunarodne zajednice, države i razne organizacije. Naprimjer, u Londonu, u znak solidarnosti sa Palestincima, građani su demonstrirali noseći transparente: *"Oslobodite Palestinu"*; *"Zaustavite ubijanje"*; *"Sankcije Izraelu"*; *"Obustavite bombaške napade*

na Gazu"; *"Dalje ruke od Al-Akse"*; *"Bombardovanje djece nije odbrana"*.[195]

Sa raznih strana svijeta, razne organizacije, države, ljudi, osuđivali su Izrael i solidarisali se sa Palestincima, uz apele da se oružani sukobi zaustave.

Zabrinjavajuće je bilo što su zvaničnici SAD i nekih evropskih zemalja isticali da Izrael ima pravo na odbranu, jer Hamas izvodi raketne napade po izraelskoj teritoriji. Upravo u tome je, pored ostalog, veliki apsurd krize na Bliskom Istoku. Oni koji su se u toj situaciji zalagali za pravo Izraela na odbranu, zaboravili su pravo Palestinaca da odbrane svoje kuće, naselja i prostore na koje već 73 godine zločinački, genocidno kidiše Izrael. Silom, Palestinci su istjerani iz svojih kuća, sela i gradova, da bi se u njih naselili Jevreji koji dolaze sa raznih strana svijeta. Već 73 godine, milioni prognanih Palestinaca mirnim putem insistiraju da im se vrati njihovo, da se vrate na svoju zemlju, u svoje kuće i stanove, kako bi u miru živjeli sa svojim komšijama Jevrejima. Srazmjerno palestinskoj upornosti da se na miran način vrate na svoju zemlju, u svoje kuće i stanove, kroz proteklih 73 godine raslo je izraelsko zločinstvo primjenom genocidnih metoda, snaga i sredstava.

Međunarodna zajednica, među kojima i oni koji daju za pravo Izraelu da se brani, uporno je tolerirala izraelsko okupacijsko zločinstvo progonima Palestinaca iz njihovih domova i naselja. Takvi nemaju moralno pravo da govore o pravu Izraela na odbranu ako do sada nisu davali pravo Palestincima da se brane, odnosno, ako nisu poduzimali ono što su bili dužni poduzeti da se zaštite ljudska prava Palestinaca. Kad su već dali pravo Izraelu na odbranu, zanimljiv bi bio njihov odgovor na pitanje: U šta spada, naprimjer, ubijanje oko 250 Palestinaca dok su mirno demonstrirali u *'Velikom maršu za povratak'* počev od marta 2018. godine?

Zaključak je: Nejednako i nepravedno se tretira (a) izraelska primjena sile u progonima Palestinaca sa njihove zemlje, iz njihovih

[195] Oslobođenje, 24.5.2021. godine, strana 11.

kuća i stanova i (b) palestinska primjena sile iz krajnje nužde s ciljem da se vrate u svoje i na svoje odakle su silom otjerani. Proizilazi da oni koji su dali za pravo Izraelu da se brani, upravo dok je zločinački ubijao i katastrofalno rušio, smatraju da Palestinci, pošto se nisu mogli oduprijeti sili kad ih je progonila iz njihovih kuća, stanova, sela i gradova, da onda nemaju pravo ni da pomišljaju na povratak, a kamo li da u krajnjoj nuždi upotrebljavaju silu radi povratka, jer nisu uspjeli u pokušajima povratka bez upotrebe sile.

Za nedovoljno osjetljive na zločine istjerivanja Palestinaca iz njihovih domova

Da bi se razjasnilo u kojoj mjeri je nečovječno osporavati Palestincima pravo da se svim dozvoljenim sredstvima, uključujući i silu (ako ne mogu drugačije postići cilj povratka na svoje), bore za povratak na svoju zemlju, u svoje kuće i stanove, nedovoljno osjetljivima na nepravdu, možda može pomoći slijedeća izmišljena, hipotetička situacija: *"U nekoj zemlji gdje je zima kao godišnje doba izvan kuća nepodnošljiva za život čovjeka, jednu porodicu sa djecom zločinci su istjerali iz njihove vlastite kuće na ulicu. Niko se nije stavio u njihovu zaštitu. Možda je neko ponudio da ta porodica sa djecom privremeno uđe u njegovu kuću, ali nesretna porodica*

Izraelski zločini urbicida - Palestinka sa djecom u ruševinama (https://www.aa.com.tr)

Izraelski zločini genocida i urbicida - palestinski dječak spašava dijete u ruševinama (https://www.aljazeera.com)

želi u svoju jer nju najviše voli i pripada joj po svim pisanim i nepisanim životnim, ljudskim pravilima. U međuvremenu, jedno dijete na ulici je umrlo od hladnoće. Ostala djeca su na putu da isto tako izgube život."

Svima koji su dali za pravo Izraelu da se brani, pitanje je: "*Šta da rade odrasli članovi porodice istjerane na ulicu, ne samo zato što im umiru djeca, već i zato što je i odraslima nepodnošljivo hladno?*"

Nikoga na svijetu normalnog nema ko ne bi dao za pravo tom čovjeku da primijeni svaku vrstu sile da zločinca istjera iz svoje kuće i da zaštiti svoju porodicu, posebno djecu. Palestinci su upravo u takvoj situaciji. Ta situacija za njih nije hipotetička kao u slučaju naprijed izmišljene porodice. Palestinci su, bukvalno, istjerani iz svojih kuća, pa i mnogo dalje od kuća. Gdje god se malo skrase, izraelski zločinci im se primiču i tjeraju još dalje.

Iz tih razloga nije ni humano ni pravedno osuđivati Palestince koji, iz očaja, upotrebljavaju silu lansiranjem raketa po teritoriji pod zločinačkom kontrom, odnosno po teritoriji na koju se ne mogu drugačije vratiti osim putem sile, jer je to njihova teritorija, a ne izraelska.

3. Jedinstvo (nejedinstvo) unutar palestinskog sistema odbrane

Problem političkog organiziranja Palestinaca

Institucije Palestinske uprave slabo funkcionišu. Palestinski politički pokret trpi posljedice nedostatka autoriteta svojih lidera jer nemaju kapacitet utjecaja da se njihove odluke poštuju i provode u cjelini sistema odbrane, jednako u Gazi, Jerusalemu i Zapadnoj Obali. Predsjednik Mahmud Abaz, palestinski parlament, Ustavni sud ... ne mogu implementirati odluke jer ih Hamas, Islamski džihad i drugi često odbacuju. U tom smislu ilustrativan je slučaj od decembra 2018. godine, kada se Hamas suprotstavio odluci predsjednika Abaza da *"raspusti uglavnom nefunkcionalni palestinski parlament"*.[196] Hipotetički, taj problem se tiče sposobnosti odlučivanja, kako u pogledu početka vođenja rata, tako i u slučajevima tokomratnog primirja ili potpisivanja konačnog mirovnog sporazuma. Kao i u svakoj normalnoj državi o pitanjima rata i mira, i u Palestini treba da odlučuje palestinski parlament. Provedbu parlamentarnih odluka treba da koordinira i usmjerava civilni vrhovni komandant, prema ustavnim ovlastima.

Strateški cilj izraelskog režima je da se Palestincima oduzmu prava političkog organiziranja i da se u postojeću političku strukturu Palestinaca unesu što dublje podjele i sukobi. Ubijanje i progoni Palestinaca je put uništavanja raznih formi njihovog nacionalnog, društvenog i državnog, odnosno političkog organiziranja.

Nesretna okolnost u političkom organiziranju Palestinaca su unutarnje podjele i sukobi između *"Hamasa"* i *"Fataha"*, što bitno otežava borbu za uspostavu države Palestine na teritorijama koje obuhvataju i područja koja su okupirana od strane Izraela, poslije 1967. godine.

---

196 Oslobođenje, 24.12.2018. godine, strana 11.

Ipak, uslijedilo je ohrabrenje da će se politički pokret Palestinaca ujediniti i stabilizirati. Sredinom oktobra 2017. godine, u Kairu su okončani pregovori između predstavnika *"Fataha"* i *"Hamasa"*. Tada je postignut sporazum da će *"Hamas"* do 1.12.2017. godine kontrolu nad Gazom predati palestinskoj Vladi nacionalnog jedinstva.[197] Time su osigurani uslovi da se ostvari nacionalno pomirenje kao primarni cilj oslobodilačke borbe Palestinaca.

Obilježavanje 13. godišnjice smrti palestinskog lidera Jasera Arafata, novembra 2017. godine, iskorišteno je kao prilika da se putem govora predsjednika Mahmuda Abaza podstakne odgovornost palestinskih frakcija za ujedinjenje Gaze i Zapadne Obale pod jedinstvenu palestinsku upravu.

Jedinstvo palestinskih lidera treba da bude odraz jedinstva palestinskog naroda

Nejedinstvo unutar palestinskog sistema odbrane čine sukobi među njegovim civilnim i vojnim liderima, što je znak da stanje nejedinstva među njima nije odraz stanja u palestinskom narodu koji pokazuje izvanredno moralno i političko jedinstvo. Palestinsko narodno jedinstvo je uvijek postojalo. Lideri su dužni da se narodno jedinstvo potvrđuje putem njihovog liderskog jedinstva. Narodno jedinstvo lideri su dužni koordinirano usmjeravati. Bitna je spontanost u manifestiranju narodnog jedinstva, ali je od izuzetnog značaja da se u taj kvalitet jedinstva unese dimenzija organiziranog usmjeravanja. U tom smislu, dobro je iskustvo što je na izraelske, ekstremno zločinačke vojne operacije, sredinom maja 2021. godine, palestinski narod jedinstveno odgovorio u Gazi, Jerusalemu, Zapadnoj Obali, dakle na prostorima pod kontrolom Palestinske uprave, na okupiranim dijelovima svoje zemlje i na teritoriji Izraela. Bolje bi bilo da je u toj prilici jedinstvo palestinskog

[197] Oslobođenje, 06.10.2017. godine, strana 18.
Oslobođenje, 13.10.2017. godine, strana 19.

naroda ispoljeno uz liderske organizirane utjecaje, nego da je izraz samo spontanog narodnog reagiranja na zlo koje im se činilo. Zato se postavlja pitanje: Kako postići da stanje odnosa između palestinskih lidera bude odraz visokog moralnog i političkog jedinstva palestinskog naroda?

Gledano sa fizičke distance, na osnovu mnoštva informacija o izraelsko-palestinskom ratu, sugerira se zaključak da je prioritetan zadatak palestinskog sistema odbrane da brine o kvalitetima svoje unutarnje organiziranosti, a najvažnija komponenta tih kvaliteta je jedinstvo sistema upravljanja u vojnim i civilnim poslovima odbrane. Važnost jedinstva treba hipotetički sagledati u kontekstu ocjene da bi u slučaju zadovoljavajuće postignutog kvaliteta po tom pitanju, upravo taj kvalitet (jedinstvo) bio glavna meta izraelskog subverzivnog i propagandnog neprijateljstva prema Palestincima. I u slučaju već bitno narušenog jedinstva palestinskog sistema odbrane, taj kvalitet je i dalje meta izraelskog neprijateljstva, jer se žele održati i produbiti palestinske podjele i sukobi. Stanje palestinske odbrane po pitanju jedinstva je bila, jeste, i bit će stalna i najrentabilnija meta izraelskog neprijateljstva.

Ekstremno je važan slijedeći zaključak koji za palestinske lidere može biti motivirajući u pravcu otklanjanja nejedinstva: Ako palestinski lideri nisu spremni graditi jedinstvo svog sistema odbrane, posebno u komponenti upravljanja tim sistemom u lancu – počev od predsjednika Palestinske uprave pa naniže, do svakog palestinskog borca i civila, trebaju znati da u tom slučaju sami po sebi narodni ni liderski napori i žrtve ne garantiraju uspjeh u postizanju konačnih političkih i vojnih ciljeva.

Izgradnja jedinstva sistema odbrane treba biti u vrhu prioriteta

Zato, dok se bore protiv izraelske oružane agresije genocidnog, zločinačkog karaktera, u samom vrhu prioriteta odbrane, Palestinci moraju imati sređivanje stanja u svojim redovima, s ciljem da izgrade disciplinirano, jedinstveno, monolitno, čvrsto i efikasno upravljanje vojnim i civilnim poslovima odbrane. Takve kvalitete svog sistema odbrane treba postići na osnovama unutarnje političke i moralne svijesti

svakog pojedinca i sistema odbrane u cjelini, jednako civilnih i vojnih subjekata tog sistema. Disciplina u tom pogledu postignuta mjerama prinude, rizična je da se pretvori u svoju suprotnost pa da slabi moralno i političko jedinstvo. U historiji, svi narodni pokreti koji su se borili za slobodu svog naroda i države politički cilj slobode su postigli jedinstvom utemeljenim na visokoj političkoj i moralnoj svijesti i motivaciji da se u najtežim ratnim okolnostima ulažu napori i žrtve.

Kroz proteklih 73 godine navedeni principi jedinstva palestinske odbrane narušeni su činjenicom da je Palestinska oslobodilačka organizacija (PLO) od osnivanja, 1964. godine, bila izvan Palestine, prvo u Kairu, zatim u Jordanu, pa u Libanu, te u Tunisu, dakle uvijek daleko od palestinskog naroda i palestinske teritorije. Za povratak PLO u Palestinu, Izraelci su tražili od Arafata ustupke i dobili ih putem sporazuma u Oslu. Pokazalo se da Izraelu ne treba sporazum da bi se postigao mir, već da mu sporazum treba da bude sredstvo za odugovlačenje postizanja mira, s ciljem da dobije na vremenu kako bi Palestinci nestali sa svojih teritorija, čime bi i Palestina i sporazum za mir bili bespredmetni, nepostojeći. Primjenom takve izraelske strategije, za 25 godina od postizanja sporazuma u Oslu, 1993., Izrael je ubio oko 10.000 Palestinaca uz dodatne progone i dalju okupaciju teritorija, uz povećavanje broja useljenih Jevreja na palestinsku zemlju.

Svemu tome je pogodavalo nejedinstvo u palestinskom sistemu odbrane, odnosno tome je pogodovalo postojanje raznih političkih i vojnih frakcija čija raznovrsnost i sukobljenost nije interes Palestinaca, već su interes njihovog neprijatelja, Izraela. U tom smislu, Palestinci bi trebali na svoje jedinstvo gledati kao polaznu, fundamentalnu osnovu uspješne borbe za svoje političke ciljeve. Bilo bi dobro da Palestinci izuče kako se u odbrani Bosne i Hercegovine borba za jedinstvo sistema odbrane tretirala kao glavna zadaća odgovornih političkih, vojnih i sigurnosnih subjekata tog sistema.

U odnosu na principe jedinstva sistema odbrane ne mogu se praviti nikakvi kompromisi. Zato, otklanjanjem postojećih slabosti,

Palestinci se moraju zalagati za izgradnju svog unutarnjeg jedinstva, pa će kao prirodna posljedica izgrađenog jedinstva, uz iste napore i angažirane resurse, uslijediti bolji rezultati u oružanoj borbi. Pored toga, po istom osnovu jačanja jedinstva, Palestinci će postići veće rezultate u pribavljanju kvalitetnog savezništva. Ustvari, bez obzira da li je to tako ili nije, Palestinci bi sve slabosti u pogledu svojih saveznika trebali sagledavati u kontekstu slabosti jedinstva svog sistema odbrane, jer se po osnovu zrelosti tog jedinstva saveznici motiviraju da konkretnije pomažu za korist Palestine.

Sadržaji i manifestacije palestinskog nejedinstva

Sukobi unutar sistema odbrane palestinskog naroda su vrlo teški i dovode u pitanje sposobnost političkih subjekata palestinskog naroda da prihvate državu koju bi eventualno dobili, dok su u takvom stanju. Dio oružanih formacija sistema palestinske odbrane (Fatah) lojalan predsjedniku Palestinske uprave Mahmudu Abazu ima kontrolu nad Zapadnom Obalom, a dio sistema odbrane koji se sukobljava sa liderima Palestinske uprave (Hamas i Islamski džihad) ima kontrolu u pojasu Gaze. *"Svako protiv svakoga i niko niskim"* – definicija je stanja u sistemu palestinske odbrane. Tako razjedinjeni palestinski lideri, u slučaju da neko od njih potpiše sporazum sa Izraelom, intenzivirali bi teške sukobe u kojima bi na jednoj strani bili oni koji podržavaju taj sporazum, a na drugoj koji ga odbacuju. U takvim uslovima bila bi dovedena u pitanje implementacija sporazuma. U vezi s tim, zanimljivo je uočiti da Izrael koji subverzivno djeluje na izazivanju i usmjeravanju unutarpalestinskih sukoba, faktički, indirektno djeluje na uništavanju pretpostavki za postizanje mirovnog sporazuma, odnosno na uništavanju pretpostavki za njegovu implementaciju. Dakle, svi politički subjekti u svijetu koji istinski žele da dođe do mira između Palestine i Izraela trebaju Palestincima pomagati da grade jedinstvo svog sistema odbrane.

Dakle, političke i vojne, međusobno sukobljene frakcije unutar palestinskog naroda su težak problem na štetu postizanja političkih i

vojnih ciljeva odbrane Palestine. Unutarpalestinsko sukobljavanje ilustrira prijetnja predsjednika Mahmuda Abaza *"da će odustati od odgovornosti za Gazu ukoliko Hamas ne odgovori pozitivno na napore Egipta da izdejstvuje primirje suprotstavljenih palestinskih frakcija"*. U vezi s tim, predsjednik Abaz je *"umanjio sredstva za finansiranje Gaze i obustavu plata službenicima Palestinske uprave kako bi izvršio pritisak na Hamas da preda upravu nad tom teritorijom"*.[198] Zauzvrat toj prijetnji, Hamas je organizirao demonstracije protiv predsjednika Abaza. Ljudima koji znaju kakve katastrofalne posljedice za državu i politički pokret donose unutarnji sukobi, teško mogu prihvatiti da postoji ikakvo opravdanje za veliki nered u odnosima raznih subjekata odbrane Palestine. Oni se iscrpljuju u međusobnim sukobima umanjujući sposobnost i efikasnost u zalaganju za glavni interes i cilj: nezavisna država Palestina u granicama od prije rata, 1967. godine, sa glavnim gradom Jerusalemom.

U značajnoj mjeri, palestinski unutarnji nered kompromitira težnje za postizanje političkih i vojnih ciljeva. Demokratski front palestinskog oslobođenja (DELP) vrši pritisak na Vladu Palestine da mora *"mijenjati politiku i okončati unutarpalestinske podjele koje su dodatno pogoršale situaciju u blokiranoj Gazi."*[199] Islamski džihad djeluje nepovezano sa ostalim palestinskim vojnim formacijama, što indicira da nije uspostavljen jedinstven sistem komandovanja svim vojnim formacijama. Postavlja se pitanje: - Zašto palestinski narod nema svoju jedinstvenu vojsku, pod jedinstvenom civilnom i vojnom kontrolom? Da li Palestinci misle da su međusobno sukobljene vojne i političke frakcije model za uspješnu borbu? Zašto Palestinci ne razumijevaju ratnu zakonomjernost- da su samo jedinstveni politički pokreti sposobni za odbranu?

Početkom marta 2019. godine, ostavku na funkciju premijera Palestinske uprave dao je Rami Hamdalah, jer nije bio uspješan u *"pokušajima da izdejstvuje pomirenje sa Hamasom"*.[200]

---

198 **Abaz Mahmud**, Oslobođenje, 29.9.2018. godine, strana 9.

199 Oslobođenje, 8.10.2018. godine, strana 10.

200 Oslobođenje, 11.3.2019. godine, strana 11.

Zanimljiva i dobronamjerna upozorenja Palestincima zbog nejedinstva

Na problem palestinskog nejedinstva ukazao je naučnik Denijal Jegić, koji je doktorirao *"amerikanistiku"* u SAD-u. Istraživač je književnosti, socijalne i političke filozofije. Povodom svoje knjige, dao je intervju za portal *"Algoritam.net"*, koga je u sarajevskom sedmičniku *"Stav"* predstavio publicista Hamza Ridžal. O Palestinskoj upravi, Jegić je rekao: "*Takozvana Palestinska narodna samouprava, koja govori u ime Palestinaca na međunarodnoj razini, može se promatrati kao kolonijalni saradnik s Izraelom, a ne kao legitimni predstavnik palestinske borbe za samoodređenje. Njena korupcija i tlačiteljska politika u ime Izraela dodatno su pridonijeli širenju izraelskog kolonijalizma.*"[201]

Na isti problem ukazao je i beogradski publicista Boško Jakšić, u povodu sporazuma koga su januara 2020. godine, u Beogradu, potpisali ministri unutarnjih poslova Srbije i Palestine, s obzirom da je srbijanski predsjednik Aleksandar Vučić blizak sa Mohammedom Yusuf Dahlanom, političkim rivalom Mahmuda Abaza i bivšim šefom palestinske obavještajne službe. Vučić je Dahlanu omogućio da dobije državljanstvo Srbije. Nakon što je pobjegao u Ujedinjene Arapske Emirate, palestinske vlasti su ga osudile zbog korupcije u kojoj je stekao veliko bogatstvo procijenjeno na 120 miliona dolara. Indiciran je da sarađuje sa izraelskim MOSAD-om. Jakšić je ironično postavio pitanje - da li sporazum srbijanskog i palestinskog ministra unutarnjih poslova uključuje Vučićevu pomoć za pronalaženje i izručenje Palestini odbjeglog Dahlana?[202]

---

201 **Jegić Dadijal**, po citatu, **Ridžal Hamza**, Stav, 27.12.2018. godine, strana 52.-53.

202 **Jakšić Boško**, Oslobođenje, 17.1.2020. godine, strana 13.

4. Utjecaj jedinstva (nejedinstva) na kvalitet izvanjske pomoći palestinskom narodu

Nejedinstvo Palestinaca demotivira saveznike u pružanju pomoći

Palestinci opravdano traže i očekuju pomoć od muslimanskih zemalja i drugih činilaca međunarodne zajednice, ali niko Palestincima ne može efikasno pomoći ako oni unutar sebe nisu kako treba organizacijski konsolidirani u kvalitetima političkog i vojnog jedinstva sistema odbrane.

Oni koji materijalno, finansijski i vojno pomažu Palestinu imaju razloga da Palestince podstiču na jedinstvo, što je logično, jer njihova pomoć može biti uzaludna ako Palestinci ne konsolidiraju svoje redove, prvenstveno u kvalitetima političkog i vojnog jedinstva svog sistema odbrane. Oni koji ne pomažu Palestince, kako bi trebali i mogli, potencijalno svoju pasivnost mogu pravdati palestinskim nejedinstvom. Dakle, palestinsko jedinstvo treba smatrati općim uslovom za motiviranje saveznika da pomažu palestinsku borbu. Muslimanske i druge zemlje koje se ispoljavaju kao prijatelji Palestine prioritetno trebaju pomagati Palestini da gradi jedinstvo svog sistema odbrane, jer tek ako je jedinstven, sistem odbrane može prihvatati i korisno angažirati resurse koji su sadržaj i predmet pomoći.

Loše stanje u odnosima muslimanskih država pospješuje palestinsko nejedinstvo

Analizirajući nejedinstvo unutar palestinskog sistema odbrane, treba ocijeniti kako opće nejedinstvo u muslimanskom svijetu između muslimanskih naroda i država utječe na nejedinstvo palestinskog sistema odbrane. Muslimanski svijet je unutar sebe u velikom neredu sa katastrofalnim posljedicama, što se štetno odražava na stanje sistema odbrane Palestine.

Sukobi unutar muslimanskih zemalja, posebno unutar palestinskih susjeda – Sirije, Libana, Iraka i Egipta, direktno su u korist ambicija Izraela da nastavi operacije za okupaciju palestinskih teritorija. Isto tako, sukobi između muslimanskih zemalja u svim dijelovima svijeta direktno su od koristi izraelskoj ekspanziji, posebno sukobi između Saudijske Arabije i Irana.

5. Socijalni problemi palestinskog naroda

Socijalni problemi palestinskog stanovništva se produbljuju, kako po osnovu palestinskog nejedinstva i unutarnjih sukoba, tako i po osnovu potpune blokade Gaze. Nezaposlenost palestinskog stanovništva se povećava i dostigla je preko 50%, dok je nezaposlenost mladih preko 70%. Siromašne porodice, pod vođstvom Demokratskog fronta palestinskog oslobođenja demonstriraju, zahtijevajući od svojih vlasti i međunarodne zajednice deblokadu Gaze i poboljšanje uslova za život.[203] Izraelska blokada Gaze upravo je i motivirana izazivanjem takvih socijalnih i političkih problema na palestinskoj strani, jer tako, u interesu izraelskih okupacijskih težnji, slabi sistem odbrane palestinskog naroda. Taj i drugi naprijed navedeni detalji Palestinskoj upravi i svim sukobljenim palestinskim frakcijama mogu poslužiti za identifikaciju porijekla njihovog nejedinstva i teških sukoba, od koristi njihovom neprijatelju Izraelu.

[203] Oslobođenje, 8.10.2018. godine, strana 10.

ŠESTI DIO

ANTISEMITIZAM I IZRAELSKA ZLOUPOTREBA HOLOKAUSTA

1. Odnos muslimana prema antisemitizmu

Nema normalnog muslimana u svijetu koji opravdava antisemitizam, jer bilo kakva diskriminacija i mržnja među ljudima strana je islamu. Ispoljavanje antisemitizma protivno je islamu. Muslimani, izloženi sumnji da su antisemisti, žele da se ta etiketa ukloni s njih. U tom smislu ilustrativno je izvinjenje od strane predsjednika Izvršnog odbora PLO i predsjednika Palestinskog nacionalnog vijeća, Mahmuda Abaza, zbog javnih kritika da je antisemitska njegova izjava da je *"progon Jevreja tokom Drugog svjetskog rata bio uzrokovan njihovim djelovanjem a ne njihovom vjerom"*.[204] Iako nije negirao nacistički progon Jevreja, već je iznio mišljenje o razlogu njihovog progona, izvinjavajući se onima koji su posumnjali da je antisemista, Abaz je rekao da je *"antisemitizam i holokaust"* nad Jevrejima *"najpodliji zločin u historiji"*.[205]

I taj, kao i brojni drugi primjeri, pokazuje u kojoj je mjeri za Jevreje antisemitizam osjetljivo pitanje. Opravdana je ta jevrejska osjetljivost, s obzirom kakvim su stradanjima izloženi tokom Drugog svjetskog rata. Nije korektno proizvoljno kvalificirati šta jeste a šta nije antisemitizam, jer niko normalan ne želi da mu se prišije takva etiketa. Optužba za *"antisemitizam"* istog je karaktera kao i optužba za *"nacizam"*, i *"fašizam"*. Nažalost, izraelska režimska propaganda je unakazila kriterije za ocjenu šta jeste, a šta nije antisemitizam. Antisemit je onaj ko mrzi Jevreje, dok propaganda izraelskog režima smatra da su antisemiti i oni prema kojima se među Jevrejima širi i produbljuje mržnja bez obzira što poštuju Jevreje. Poštivanje Jevreja ne potvrđuje se poštivanjem izraelskog režima. Mnogo je onih u svijetu koji poštuju Jevreje a protive se genocidnoj, zločinačkoj praksi izraelskog režima prema Palestincima.

---

204 **Mahmud Abaz**, Oslobođenje, 5.5.2018. godine, strana 9.

205 **Mahmud Abaz**, Oslobođenje, 5.5.2018. godine, strana 9.

Ilustracije o tendencioznoj dodjeli etikete *"antisemit"*

Osjetljivost pitanja *"antisemitizma"* ilustrira i slučaj američke glumice, Jevrejke, Natalie Portman, jer je odbila primiti nagradu *"Genesis"*, koju Vlada Izraela dodjeljuje uglednim osobama koje u svojim profesijama doprinose jevrejskim vrijednostima. Odbijanje prijema te nagrade, slavna glumica Portman je obrazložila stavom da ne želi učestvovati niukakvim događajima u kojima se pojavljuje izraelski premijer Natanjahu, da od njega ne želi ni dodjelu ni uručenje nagrade, jer je Vlada Izraela odgovorna za postupke prema onima koji pate, da se odbijanjem nagrade distancira od nasilja nad Palestincima dok mirno učestvuju u "*Velikom maršu mira*", te da ubijanje nevinih Palestinaca i otimanje njihove zemlje nije jevrejska vrijednost. Zbog odbijanja nagrade i zbog navedenog obrazloženja, iz Natanjahuove Vlade je lansirana osuda da se postupak glumice Portman *"graniči s antisemitizmom"*.[206] Prema tome, zvanični Tel Aviv etiketira antisemitizmom svako suprotstavljanje izraelskom nasilju nad Palestincima.

Antisemitom je etiketiran davnašnji novinar i političar Ury Avnery (1923.-2018.) samo zato što se sastao i razgovarao sa Jaserom Arafatom, u Bejrutu, 1982. godine, s obzirom da se znalo da se taj novinar zalagao da Izrael postigne pravedan sporazum o trajnom miru sa Palestinom.

Antisemitom je etiketiran nekadašnji premijer Izraela Yitzaka Rabin samo zato što se rukovao sa Jaserom Arafatom ispred Bijele kuće.[207]

Po istim kriterijima izraelske vlasti antisemitom tretiraju i Yuval Noah Harari, Jevreja, jednog od najznačajnijih mislilaca u svijetu, jer odbacuje politiku Tel Aviva prema Palestincima. Povodom svog odbijanja poziva da bude angažiran u izraelskom Konzulatu u Los Angelesu, Yuval Noah Harari je rekao: *"Mene prevode u muslimanskim zemljama, Turskoj, Indoneziji, Iranu ... Neću da budem službeni predstavnik vlade Izraela, jer se ne slažem sa njegovom sadašnjom politikom. Moj znanstveni rad*

---

206 **Salkić Jakub**, Stav, 26.4.2018. godine, strana 27.

207 Oslobođenje, 29.8.2018. godine, strana 11.

se temelji na slobodi misli i izražavanja. A, Vlada Natanjahua upravo podriva te slobode ... Ne mogu predstavljati tu vrstu organizacije ..."[208]

Samo zato što se protivi "*izraelskoj politici aparthejda prema Palestincima, izolirajući ih politički, ekonomski, kulturno i naučno*", pokret BDS u Njemačkoj tretira se antisemitskim i neprijateljskim prema Izraelu. Isto se etiketiraju svi koji podržavaju taj pokret.[209]

Antisemitizmom i neprijateljstvom prema Jevrejima Vlada Izraela je okarakterisala isticanje palestinske zastave od strane islandske muzičke grupe *"Hatari"*, na manifestaciji Eurosong, u Tel Avivu, maja 2019. godine.[210] Korištenje i isticanje bilo kakvih palestinskih simbola, a posebno palestinske zastave, Izrael smatra antisemitizmom i neprijateljstvom prema državi Izrael.

Po logici izraelskog režima, antisemitima se etiketiraju svi Jevreji a ima ih mnogo koji se zalažu za mirno rješenje krize na Bliskom Istoku po konceptu *"dvije države jedna pored druge"* u granicama do rata 1967. i glavnim gradom Jerusalemom, pri tome odbacujući terorističku, zločinačku i genocidnu politiku i praksu Izraela prema Palestincima. Među Jevrejima ima mnogo onih koji opravdavaju borbu palestinskog naroda protiv izraelske okupacijske i zločinačke prakse, dok među Palestincima nema nikoga ko opravdava politiku i okupacijsku praksu Izraela prema Palestini.

Zlouptreba riječi *"antisemitizam"* u provedbi zločinačke genocidne politike Izraela u sukobu sa Palestinom, po mišljenju izraelskog pisca i historičara Shlomo Zanda ide tako daleko da se antisemistima etiketiraju oni Jevreji koji kažu da *"Jevreji nisu rasa"*, a da je prije stotinjak godina bilo suprotno, da su antisemistima etiketirani oni Jevreji koji *"kažu da su Jevreji rasa"*.[211] Dakle, po tome, pored toga što je kontradiktoran, izraelski režim je antisemitski. Imajući u vidu mišljenje nekadašnjeg

---

208 **Yuval Noah Harari**, Oslobođenje, 27.10.2018. godine, strana 28.

209 Preporod, 1.6.2019. godine, strana 53.

210 Preporod, 1.6.2019. godine, strana 53.

211 **Shlomo Zand**, po citatu Telibećirović Almir, Stav, 16.8.2018. godine, strana 48.

cioniste koji se odrekao te ideologije, Benjamina H. Friedmana, da su *"krvni i genetski semitski narodi u današnjem svijetu uglavnom Arapi"*, da su Arapi *"najveća semitska populacija na svijetu"*,[212] proizilazi da je, u suštini, antisemitska ideologija, politika i praksa zlostavljanja Arapa - Palestinaca u organizaciji izraelskog režima.

Iako su dva suda – Međunarodni sud pravde (ICJ) i Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju (ICTY) utvrdili da je tokom oružane agresije na RBiH, 1992-1995., izvršen genocid nad Bošnjacima, dvojica Izraelaca (profesori Gideon Greif i Raphael Israeli) su se uključili u negiranje tog genocida, tako što su po volji velikosrpskih ekstremista stali na čelo dvije čudne komisije koje je formirala Vlada bh. entiteta RS-a. Relevantni analitičari i zvaničnici međunarodnih organizacija i institucija smatraju da je učešće pomenutih Jevreja u negiranju genocida, ustvari, doprinos antisemitskim ponašanjima i utjecajima u Evropi i svijetu. Dali su povoda onima koji negiraju holokaust,[213] jer (kako bi negatori holokausta rekli) – ako se može negirati presuđeni genocid nad Bošnjacima u BiH, može i holokaust nad Jevrejima.

Usporedba antisemitizma i islamofobije

U svijetu, posebno u Evropi, uočava se da je posljednjih decenija antisemitizam dobio *"konkurenciju"* u obliku islamofobije. Antisemitizam se gradi na svijesti da postoji opasnost od judaizma i Jevreja, a islamofobija na svijesti da postoji opasnost od islama i muslimana. Organiziraju se akademske rasprave o *"paralelnim tokovima antisemitizma i islamofobije"* u Evropi i svijetu. Naprimjer, 2008. godine, u Londonu je održana jedna takva konferencija.[214] Kraljevina Švedske je u Malmeu, 13. i 14. oktobra 2021., planirala održavanje Međunarodnog foruma posvećenog sjećanju

212 **Benjamin H. Friedman**, po citatu, Telibećirović Almir, Stav, 16.8.2018. godine, strana 49.

213 Preporod, 15.2.2019. godine, strana 6.-7.

214 **Karčić Fikret**, Oslobođenje, 8.2.2020. godine, strana 30.

na holokaust i borbi protiv antisemitizma,[215] a poziv za taj skup uručen je članu Predsjedništva BiH, Željku Komšiću.

U svemu treba biti pravedan, pa i u pogledu zahtjeva muslimana da etiketa *"islamofoba"* dobije mjesto slično značenju koje imaju etikete antisemita, fašista i nacista. Stanje u svijetu je tako da ima previše onih kojima je etiketa islamofoba kompliment, a ne uvreda, iako ima razloga da svaki čovjek u svijetu bude povrijeđen ako mu se kaže da je islamofob, isto kao što je opravdano povrijeđen ako mu se kaže da je antisemit, fašist ili nacist. Sasvim je opravdano što su se Jevreji zaštitili putem adekvatnog tretiranja antisemitizma, ali nije dobro što se muslimani nisu zaštitili adekvatnim tretiranjem islamofobije.

Diskriminacijske nepravde prema muslimanima širom svijeta su vrlo slojevite u ideološkim, političkim, moralnim i etičkim stranama odgovornosti ljudi, njihovih država, međunarodnih organizacija, političkih pokreta i drugih raznih asocijacija. U svijetu se ne razvija kako bi trebalo svijest da se ničim opravdanom islamofobijom ugrožavaju muslimani, ali se, nažalost, razvija svijest da muslimani i islam ugrožavaju druge kulture i religije, pa se često propagiraju laži o *"islamskom terorizmu"* i slično. Takvom stanju negativne svijesti kojom se, ničim opravdano ugrožavaju muslimani, bitno je doprinio Izrael putem propagande sa karakterom prebacivanja njegove stvarne odgovornosti za zločine nad Palestincima, na žrtve tih zločina, prije svega na Palestince, što implicira posljedice izazivanja mržnje prema muslimanima u svijetu, uopće. Nepravedno i štetno toleriranje islamofobije, s jedne strane, a s druge sasvim opravdano insistiranje da se iskorjenjuje antisemitizam, samo je jedna od strana diskriminacije prema muslimanima u svijetu. Ta vrsta diskriminacije podstiče, ne samo islamofobiju, već i antisemitizam. Izraelsko direktno poticanje islamofobije ustvari je indirektno poticanje antisemitizma.

[215] Oslobođenje, 8.4.2021. godine, strana 3.

Sasvim je opravdano što Izrael traži da vlade, politički i drugi subjekti svih zemalja djeluju da se u njihovim sredinama iskorijeni antisemitizam, ali je za svaku osudu što Izrael doprinosi širenju i produbljivanju islamofobije u globalnim razmjerama.

Neka istraživanja stavova o antisemitizmu metodom anketiranja

Pokazatelji iz istraživanja CNN-a, krajem 2018. godine, ispitivanjem 7.000 građana u najvećim i najmoćnijim zemljama EU, može se smatrati rezultantom ukupnih političkih, medijskih, obrazovnih i odgojnih utjecaja u vezi sa krizom na Bliskom Istoku, pa i u vezi sa stradanjima Jevreja u Drugom svjetskom ratu. Tel Aviv bi trebao biti zabrinut u pravcu preispitivanja svoje političke filozofije i zločinačke prakse nad Palestincima, jer istraživanje sugerira zaključak da je antisemitizam u porastu i da srazmjerno tome opada sjećanje na holokaust nad Jevrejima: *"stanovnici Evrope imaju komplikovane i kontradiktorne stavove prema Jevrejima*"; oko 25% ispitanika vjeruje da su *"Jevreji, na neki način, utjecali na nastanak ratova i sukoba širom svijeta*"; preko 30% mladih Evropljana *"zna malo ili ništa o holokaustu i masovnom ubistvu 6.000.000 Jevreja za vrijeme nacističkog režima*"; najmanje o holokaustu znaju Francuzi, jer petina mladih od 18 do 34 godine uopće nije čula za holokaust; *"trećina ispitanika misli da Jevreji manipuliraju strahotama holokausta kako bi opravdali neke svoje političke postupke"*[216] posebno one prema Palestincima.

Slične rezultate dalo je istraživanje koje je 2018. godine obavila Evropska komisija na uzorku od 27.600 ispitanika u 28 država članica EU: došlo je do povećanja antisemitizma; 85% Jevreja smatra da je antisemitizam najveći društveni i politički problem u odnosnoj evropskoj državi čiji su državljani; najveću zabrinutost zbog antisemitizma izrazili su Jevreji u Francuskoj (95%), u Njemačkoj (85%) i Danskoj (56%); državi;

[216] Oslobođenje, 29.11.2018. godine, strana 14.

Jevreji u Njemačkoj bili su suočeni sa najvećim brojem antisemitskih napada na njih; negiranje holokausta i antisemitizam na internetu i društvenim mrežama smatra se najproblematičnijim manifestacijama antisemitizma.

Vjerovatno, na bazi rezultata tih istraživanja, decembra 2018. godine EU je donijela *"Deklaraciju o borbi protiv antisemitizma i razvoj zajedničkog sigurnosnog pristupa kako bi se bolje zaštitile jevrejske zajednice i institucije u Evropi."*[217]

Također, vjerovatno, imajući u vidu rezultate naprijed opisanih istraživanja javnog mnijenja, kancelarka Njemačke Angela Merkel, početkom 2019. godine, je ukazala na *"urgentnost borbe protiv antisemitizma, rasizma i mržnje i traženje načina da se održi sjećanje na milione ljudi koje su ubili nacisti."*[218]

Pored navedenog, odgovor na zabrinjavajući porast antisemitizma u svijetu, krajem januara 2020. godine, u Jerusalemu je održan *"Svjetski forum o holokaustu"*, na kome su prisustvovali državnici evropskih zemalja Francuske, Njemačke, Rusije ...

2. Mišljenje Alije Izetbegovića o antisemitizmu, rasizmu i nacizmu (fašizmu)

Antisemitizam

Izetbegović je ukazao da se *"antisemitizam prvo sastojao u vjerskoj odbojnosti prema Jevrejima, da bi kasnije dobio karakter rasne mržnje ... Jevreje su nazivali 'kršćanskim ubicama', 'ritualnim ubicama', 'djecom đavola'."*[219] Znao je da su u Srednjem vijeku kršćani proganjali Jevreje u Engleskoj, Francuskoj, Njemačkoj, Austriji, Poljskoj, ... a da su, u to

---

217 Preporod, 15.2.2019. godine, strana 6.

218 **Merkel Angela**, Oslobođenje, 27.1.2019. godine, strana 10.

219 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 154.

vrijeme, *"slobodno živjeli u muslimanskoj Španiji"*, te da se antisemitizam *"pojavio u vrlo okrutnoj formi u XX vijeku: fizičko uništenje šest miliona Jevreja pod Hitlerom ... Jevreji su proglašavani čas kapitalističkom, čas komunističkom opasnošću, a ponekad objema ... Optuživani su za izgubljene ratove, za podsticanje liberalizma, za revolucije, intelektualizam, moralnu dekadenciju, za vulgarni materijalizam, duhovni pacifizam ... i za šta sve ne."*[220]

Nekršćanska društva, kao naprimjer u Japanu, nemaju kompleksa o Jevrejima, jer kako ukazuje naprijed pomenuti izraelski pisac, Efraim *"ne pripadaju kršćanskoj crkvi"*. Alija Izetbegović je bio mišljenja da *"sadašnja konfrontacija između Arapa i Jevreja"*[221] ne pripada vrsti sukoba između kršćana i Jevreja.

U ista obilježja staljinizma i nacizma spada i antisemitizam. O komunističkom antisemitizmu u sovjetskim logorima, Alija Izetbegović je citirao književnika, ukrajinskog porijekla, Jakobo Timermana (1923-1999): *„'Razgovarao sam nekada sa jevrejskim zarobljenicima iz sovjetskih logora. Čitao sam njihova sjećanja i članke. I oni su potvrdili da komunistički isljednici imaju različit odnos prema neprijatelju i prema jevrejskom neprijatelju."* Iz tih svjedočenja, Timerman je zaključio da su sovjetski komunistički isljednici smatrali: *„Neprijatelj se može preobratiti: on nije rođen kao neprijatelj. Jevrej je rođen kao Jevrej ... misli Jevreja rođene su s njima, njihovi životni ciljevi su nepromjenjivi; nalaze se u vlastitoj egzistenciji, a ne u njihovom političkom uvjerenju."*[222]

Ukazao je da su kršćanska društva, smatrajući da su Jevreji narod koji je ubio Isusa, tokom cijelog Srednjeg vijeka imala mržnju prema Jevrejima, zaboravljajući, kako to objašnjava izraelski pisac, humorist, dramatičar, scenarist i filmski redatelj Efraim Kišon (Ephraim Kishon, 1924-2005) *"da je i on* (Isus, op.a.) *bio Jevrej"*.[223] U kršćanskim društvima

---

220 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 154.

221 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 158.

222 **J. Timerman**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 317.

223 **Efraim Kiskont**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 158.

Jevreji su bili *"lišeni prava da učestvuju u javnom životu, i nije im preostalo drugo nego da svu pažnju posvete sticanju što više novca ... trgovina i bankarstvo postali su glavna zanimanja Jevreja."*[224]

Po tadašnjoj srednjovjekovnoj kršćanskoj svijesti, jevrejska obilježja su: *"biblijska načitanost, strast za bogatstvom i novcem, osvetoljubivost, prevrtljivost, formalističko poštovanje tradicija, formalno shvatanje zakona (slovo a ne duh), ali istovremeno predanost, istrajnost, trudoljublje."* Odgovor Jevreja na srednjovjekovnu mržnju kršćana simbolički je predstavljen u Shakespearovom *"Mletačkom trgovcu"* kroz lik Šajolka, koji je kršćanima poručio: *"Ja ću upotrijebiti istu mržnju kojoj me vi naučite, i neka me sudba kazni ako ne nadmašim svoje učitelje."*[225]

Ukazao je da je odnos prema Jevrejima na prostoru Balkana također bio nepravedan, neljudski, surov, jer je *"između V i VIII vijeka Bizantija donijela zakon kojim su prisilno pokršteni mnogi Jevreji u Makedoniji"*, da je u Dubrovniku *"502. godine optuženo jedanaest Jevreja"* za ubistva, a da je rezultat suđenja bio *"jedan zadavljen u zatvoru, četverica živa spaljena, trojica izdahnula od mučenja, a ostali prognani"* da su u Splitu *"1553. spaljene sve jevrejske knjige i naloženo im da nose žuti znak koji je inače prva uvela Venecija 1314. g."*, da su na tlu Slovenije *"dekretom cara Maksimilijana od 1718., prognani svi Jevreji iz Koruške, Štajerske i Ljubljane"*, da u Vojvodini nije dozvoljeno da se nastanjuju u gradovima, da je u Srbiji zabranjeno da napuštaju gradove, a da je u BiH Turska zabranjivala da se Jevreji *"oblače kao muslimani – da nose turban i odjeću u zelenoj boji, a nisu smjeli po gradu jahati na konju i nositi oružje"*, te da su Jevreji *"Berlinskim kongresom dobili formalno sva građanska prava."*[226]

Ukazujući da je Turska na osvojenim teritorijama Balkana štitila kulturne vrijednosti domicilnih naroda, Alija Izetbegović je citirao odgovor srbijanskog književnika jevrejskog porijekla, Filip Davida (r. 1940), na pitanje o položaju Jevreja na Balkanu u toku historije: „*'Položaj*

---

224 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 142.

225 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 142.

226 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 200.

Jevreja pod Turcima i kratko vrijeme pod Milošem u Srbiji bio je dobar. Poslije povlačenja Miloša, 1844. godine, knez Aleksandar Karađorđević objavio je dekret kojim se Jevrejima oduzimaju građanska prava ... Čitav XIX vijek protekao je u borbi Jevreja za građanska prava kako na tlu Habzburške monarhije tako i u ondašnjoj Srbiji. Pitanje političkih, građanskih i vjerskih sloboda Jevreja u Rumuniji, Bugarskoj i Srbiji bilo je pokrenuto i na Berlinskom kongresu 1878. godine'. "[227]

Alija Izetbegović je kritikovao ideologiju i praksu antisemitizma, ukazujući da je ta pojava u Njemačkoj nastala četiri stoljeća prije pojave nacizma i Hitlera, jer su se u toj zemlji, krajem 15. i početkom 16. vijeka, pisale *"oštre rasprave i pamfleti protiv Jevreja"* i tražio "*imperatorski ukaz za konfiskaciju i uništavanje svih jevrejskih knjiga"* o čemu se *"intelektualna Njamačka podijelila na dva tabora"*, jedan koji je podržavao *"akciju protiv jevrejskih spisa"* i drugi koji se *"stavio u odbranu slobode, a protiv bilo kakvih progona"*.[228]

Izetbegović je izuzetno cijenio njemačko društvo zbog katarze u odnosu na nacistička zlodjela u Drugom svjetskom ratu, pa je u vezi s tim istaknuo: *"Vrijeme je da prestanemo loše govoriti o Nijemcima"* jer postoje i *"geteovski Nijemci"*, uz zaključak: *"Ovi bolji Nijemci su u izrazitoj prevazi."*[229]

Poznavatelji Izetbegovića mogu posvjedočiti da je bio vrlo pažljiv prema Jevrejima u BiH, da se uključivao u obilježavanje svih njihovih praznika, da je podsticao na pažnju i korektno ponašanje prema Jevrejima, da je zahtijevao mjere zaštite jevrejskih kulturnih dobara i da je težio da Jevreji budu uključeni u organe i institucije vlasti. Želio je da se svugdje, pa i u BiH, isprave sve nepravde koje su se kroz prošlost činile Jevrejima.

---

227 **F. David**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 383.

228 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 142.

229 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 159.

Rasizam:

Stradanja ljudi zbog rasizma, nacizma, fašizma i nacionalizma sugeriraju pitanja o *"viđenju ljudske prirode"*. O tome, Izetbegović je ocijenio da se *"na dva suprotna pola"* nalaze viđenja engleskog filozofa, Hobessa (Thomas Hobbes, 1588-1679), koji je smatrao da je *"čovjek po prirodi zao"*[230] i francuskog književnika, pedagoga i filozofa, Rousseaua (Jean Jacques Rousseau, 1712-1778), koji je smatrao da je *"čovjek po prirodi dobar"*.[231]

Izetbegović je bio mišljenja da rasizam nema naučnu osnovu, jer je *"čak 99% gena koji predstavljaju nasljeđe jedinke zajedničko svim ljudima ... samo jedan odsto gena uslovljava fizički izgled ljudskog bića, to jest njegovu rasnu pripadnost"*. Zaključio je: *"Savremena genetika oborila je staro objašnjenje razlika između rasa."*[232] Ukazao je, također, da rezultati eksperimenata *"poslije porođaja žena porijeklom iz Afrike, Evrope, Bliskog Istoka i Azije, uključujući i australijske domoroce ... pokazuju da u genetskom pogledu razlike između rasa nisu uopće postojale i da su, prema tome, svi ljudi srodnici, odnosno da svi potječu od jednog zajedničkog pretka, kako to izričito kaže i Kur'an."*[233]

Proizilazi da je rasizam, pored ostalog, izraz neznanja. Slično je odbacivao šovinizam, ističući da je međusobno upoznavanje *"najefikasniji lijek protiv mržnje"*,[234] pa je podržao stav francuskog filozofa, Andre Glucksmana (1937-2015), koji je u početku karijere bio marksista, a kasnije kritičar komunizma, da je *"šovinizam obrnuto proporcionalan poznavanju napadnute nacije"*[235]. Povodom svog i Glucksmanovog naprijed citiranog stava, Izetbegović je podsjetio da u Kur'anu (el-Hudžurat, 49/3) piše: *"Razdijelili smo vas u narode da se upoznajete."*[236]

---

230 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 275.

231 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 275.

232 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 125.

233 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 459.

234 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 171.

235 **Glucksman**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 171.

236 **Kur'an**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 171.

Izetbegovića su interesirale činjenice o rasnoj diskriminaciji, kao naprimjer činjenice da su u SAD-u od 33,7 miliona ljudi svrstanih u kategoriju *"siromašnih velika većina crnci"*.[237] Ukazao je da se u želji ispravke *"posljedica ranije diskriminacije po osnovi 'rase i spola' ... Članom 7. Zakona o građanskim pravima, SAD daje prednost manjinama, crncima i ženama, kada je u pitanju napredovanje u službi, čak i ako su u nečemu manje kvalifikovani od većinske konkurencije (bjelaca i muškaraca)"*.[238] Podsjetio je da se u XIX vijeku stanovništvo SAD, tokom građanskog rata međusobno ubijalo da je postojao Zakon o odbjeglom robu (crncu) i da je po tom Zakonu svaki američki građanin bio obavezan da pomogne u hvatanju odbjeglog roba, te da je tek 1964. godine predsjednik Johnson potpisao *"Zakon o građanskim pravima."*[239]

U vezi rasizma prema crnačkom stanovništvu, Izetbegović je smatrao značajnim što je *"u izdanju UNESCO-a ... objavljena 'Opća povijest Afrike'. Ova osmotomna edicija rezultat je petnaestogodišnjeg rada međunarodnog tima stručnjaka s ciljem da se na objektivan način izloži politički i kulturni razvoj Crnog kontinenta od prahistorije do naših dana. Objavljena je na engleskom, francuskom i arapskom jeziku."*[240]

Naglasio je da je borac za prava crnaca, Malcolm X, (Malcolm Little, 1925-1965), *"odsustvo bilo kakvog rasističkog osjećanja u muslimanskom svijetu"* duhovito nazvao *„'sljepilo za boju'."*[241] O tome, Izetbegović je dao komentar da muslimani *"boju ne vide, vide čovjeka"* jer njima *"boja ništa ne znači niti im šta govori o tom čovjeku"*,[242] ističući da *"islam odgovara bijeloj i crnoj – pa prema tome i svakoj drugoj rasi, ustvari višebojnom čovječanstvu."*[243]

---

237 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 128.

238 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 178.

239 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 386.-387.

240 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 449.

241 **Malcolm**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str.358.

242 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 358.

243 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 362.

Smatrao je da je mržnja među ljudima i narodima - izvor, uzrok, put u zlo i zločine, što je ilustrirao, pored ostalog i *"pričom Tolstoja o caru Nikolaju. 'On je nanio mnogo zla Poljacima. Da bi opravdao to zlo, morao je biti uvjeren da su Poljaci – hulje. I Nikolaj ih je smatrao takvima i mrzio ih je, mrzio ih je u srazmjeri sa zlom koje im je učinio'. "*[244]

Nacizam (fašizam)

Izetbegović je ocijenio da *"nacizam i staljinizam sa svojim konclogorima i monstruoznim zločinima ostaju teška optužba protiv zapadne civilizacije. Jer, kako god uzmemo, ovi čudovišni metodi i ljudi koji su ih primjenjivali bili su jedna od mogućnosti te civilizacije, mogućnosti koja se nažalost ostvarila."*[245] Imajući u vidu činjenice antiljudskog karaktera nacizma i staljinizma, istakao je da se *"ne smije, ne može, nije ... dopušteno, zaobići jedno pitanje: kako se dogodilo da su mahnitanja, ludila, beščašće i nečovječnost što su ih svijetu 'darovala' dva totalitarna režima – nacizam i staljinizam – dogodila baš u ovom vijeku kulture i civilizacije?"* O tome je zaključio: *"Odgovor na ovo pitanje morao bi nas navesti na preispitivanje svih naših pojmova i shvatanja koja obično vezujemo za pojmove kulture i civilizacije."*[246]

Ukazivao je na različita iskustva Evropljana i Amerikanaca, da su *"Amerikanci uglavnom iz novina čuli o Hitleru, nacizmu, ratu, gasnim komorama, Staljinovim čistkama ... što je za Evropljane neposredan i krvav doživljaj"*, te da je u tome *"ogromna razlika u mjeri onoga što nazivamo historijskim iskustvom."*[247] Bio je mišljenja da su *"nacizam i boljševizam"* bili plodovi *"evropske civilizacije"*.[248]

---

244 **L. Tolstoj**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str.424.

245 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 317.

246 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 326.-327.

247 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 114.

248 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 114.

Izetbegović je konstatovao da *"postoje dva užasa XX-og stoljeća: Gulag i nacizam."*[249] Gulag je bila sovjetska (boljševička) *"Glavna uprava za logore i kolonije popravnog rada"* pod kontrolom sovjetske obavještajne i kontraobavještajne službe NKVD. Nacizam je ideologija njemačke Nacionalsocijalističke partije (NSDAP). Za objašnjenje karaktera nacizma, Izetbegović je smatrao bitnim svjedočenje njemačkog političara Herman Rauschning (1887-1982), da je *"nacizam 'bio volja da se stvori natčovjek'. On* (Herman (op.a.) *navodi da mu se Hitler povjerio: 'Vidio sam novog čovjeka i on je neuništiv i okrutan; stajao sam prestrašen pred njim'."* O tome, Izetbegović je zaključio: *"Nacistički rasizam je kao derivat Darwina i Nietzchea. Bog je bio protiv ove vizije, pa je protiv nje morala biti i historija."*[250]

Izetbegović je ocijenio da je *"Hitler zoran dokaz kako se sredstva civilizacije: naučna dostignuća, disciplina, planiranje, organizacija, itd. mogu efikasno upotrijebiti protiv svega onoga što je kultura."*[251]

Objasnio je da *"neke Hitlerove misli ... zvuče potpuno darvinovski ... Svoju ekspanziju Hitler pravda objašnjenjem da je želja za moći ukorijenjena u vječnim zakonima prirode, te da on priznaje samo te zakone i samo se njih drži. Ovdje su, pored darvinovskih osjećaju i ničeovski izvori nacizma"*.[252] Ovu ocjenu o nacizmu ilustrirao je Hitlerovim kazivanjem u svom djelu *„'Mein Kampf'"* o njemačkom *„gospodarenju svijetom koje će dovesti do 'mira' koji nije poduprt palminim grančicama plačljivih pacifističkih narikača, već do mira utemeljenog pobjedničkim mačem jednog naroda gospodara, koji je stavljen u službu jedne više kulture"*.[253]

Pored toga, Izetbegović je svoju naprijed navedenu ocjenu o nacizmu ilustrirao mišljenjem američkog psihoanalitičara i socijalnog psihologa, njemačkog porijekla, Ericha Fromma: *"Dok Hitler i njegova birokratija uživaju u moći nad njemačkim masama, same te mase*

---

249 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 133.

250 **H. Rauschning**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 224.

251 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 275.

252 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 246.

253 **Hitler**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 246.-247.

poučavaju da uživaju u moći nad drugim nacijama i da njihova pokretačka snaga bude strast za svjetskim gospodstvom."[254]

U razmatranjima o nacizmu, prema podacima u časopisu *"Intervju"* od 31.1.1986., Izetbegović je ukazao da *"ni u jednoj zemlji na svijetu eutanazija – 'ubistvo iz milosrđa' nije ozakonjena"* osim što su *"Hitlerovi zakoni o usmrćenju teških invalida, iznemoglih staraca i debilne djece"* pa je na *"Nirnberškom procesu 1946-1947. iznesen podatak da je na osnovu ovih zakona usmrćeno oko 275.000 ljudi."*[255]

Izetbegović se naročito interesirao o stradanjima ljudi u nacističkim logorima. Zabilježio je da se njemački filozof, sociolog i muzikolog, Adorno (Adorno Theodor Ludwig Wiesengrund, 1903-1969) pitao *"da li je poslije Auschwitza poezija uopće moguća."*[256] Posebnu pažnju je poklanjao svjedočenjima preživjelih logoraša, žrtava nacističkog zločinstva. Smatrao je da su *"njemački konclogori bili krajnje nehumani, ali racionalni"*, da su u tim logorima mučenja i ponižavanja logoraša *"bila racionalna u tom smislu što su bila sračunata da u najkraćem mogućem vremenu slome čovjekovu ličnost i volju za otpor"*, a da se *"za sovjetske konclogore, što se tiče metoda, može reći da su bili jednako surovi i nečovječni, ali, za razliku od nacističkih, ne i racionalni"* jer je *"tu bilo surovosti zbog nje same, mučenja bez ikakve svrhe i hapšenja bez računa i logike."*[257]

Objašnjavajući *"racionalnost"* njemačkih konclogora, naveo je svjedočenje zatočenika, američkog psihoanalitičara i pisca austrijsko-židovskog porijekla, Brune Betelhajma (1903-1990.), o *"odnosu prema radno nesposobnim i bolesnim zatvorenicima"*, da je *"Gestapo smatrao da je korisno da se oni što prije likvidiraju, pa ih je ili ubijao ili činio sve da što prije umru"* te da je *"ova 'racionalna selekcija' odnosila u grob slabe logoraše već u prvim danima boravka u logoru."*[258]

---

254 **E. Fromm**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 246.

255 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 238.

256 **Adorno**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 405.

257 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 316.-317.

258 **B. Betelhaim**, interpretacija, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjet., Sarajevo, 99'., str. 316.-317.

3. Razmatranja Alije Izetbegovića o judaizmu (jevrejskom duhu)

Judaizam – jevrejski duh

Izetbegović se interesirao o osnovnim pojmovima judaizma, njegovoj strukturi, institucionalnoj i vrijednosnoj osnovi, pa je zabilježio: *"Jevrejski hram, sinagoga, ima tri funkcije: religijsku, društvenu i edukativnu. Sama riječ sinagoga označava skupštinu, okupljanje. U hebrejskom jeziku imaju tri naziva: bet kneset (kuća okupljanja), bet tefila (kuća molitve) i bet midraš (kuća izučavanja)."*[259] Zapisao je, također, da je *"osnovni jevrejski spis Stari zavjet (Tanah), a njegov najvažniji dio je Mojsijevo petoknjižje u kojem se nalazi čuvenih Deset zapovijesti. Talmud je zbornik novih vjerskih i pravnih propisa, nastalih usljed potrebe prilagođavanja biblijskih zakona izmijenjenim prilikama."*[260]

Izetbegović je ukazao da je jevrejski duh ispunjen raznim specifičnostima koje se manifestiraju na razne načine, a da je jedan od načina *"jevrejski kibuc savršen kolektiv o kakvom su sanjali socijalistički pisci XIX vijeka"* i da kibuc *"potpuno odgovara jevrejskom duhu"*.[261] To je društvena zajednica u Izraelu, često zemljoradnička, sa zajedničkim imanjem, nastala pod snažnim utjecajem socijalističkih ideja. O tome je *"jevrejski pisac Amos Oz"*, rekao: *"Kibuc je najoriginalnije jevrejsko ostvarenje u posljednjih stotinjak godina."*[262]

Izetbegović je ukazao na činjenicu da su u *"predislamskoj Arabiji, Jevreji 'gradski elemenat'"* i da se ne *"nalaze kao beduini i stočari"*, već da se nalaze u *"oazama Hidžaza,* (regija u Saudijskoj Arabiji, op.a.) *a posebno u Medini."*[263]

---

259 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 301.

260 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 461.

261 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 270.

262 **Amos Oz**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 270.

263 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 276.

Zapisao je da je u *"Jevrejstvu utemeljen princip krvi, dakle nacije"*, da se *"Jevrej ne postaje golim obraćanjem, dakle prihvatanjem samog učenja"*, već da je *"ortodoksni Jevrej samo onaj koga je rodila majka Jevrejka"*, što znači da *"Jevrej ne postaje duhovnom nego prirodnom činjenicom"*, a da je taj princip *"mjerodavan za nacije a ne i za religije."*[264] U tom pogledu, kao ilustraciju naveo je *"poznati slučaj"* Amerikanke koja je "*1986. 'prešla'*" na judaizam, ali joj je status Jevrejke osporen. U toku dugog sudskog spora o tome, javnost je bila podijeljena "oko pitanja kako se postaje Jevrej – prihvatanjem učenja ili kao u svakoj naciji – rođenjem."[265]

Izetbegoviću je bila zanimljiva ocjena o Jevrejima, koju je dao češko-francuski književnik Milan Kundera, da su oni *„'jedini od svih malih naroda svih vremena koji je nadživio barbarstva i razorni hod historije'."*[266]

Judaizam i materijalizam

Judaizam je religija propovijedanja vjere u jednog, bestjelesnog i samo duhovnog Boga, oca svih ljudi. U vezi s tim, Izetbegović je aktuelizirao pitanje, *"zašto je jevrejski narod, iako nosilac religijske poruke i misije, kroz historiju stalno objektivno generirao materijalističku filozofiju i ateizam."* Ocijenio je da u tom pogledu *"objašnjenje treba tražiti u isključivoj orijentaciji na ovaj svijet, na 'obećanu zemlju' ... umjesto sna ili mita o 'carstvu Božijem' bez kojeg religija i moralna misao ne mogu postojati. Mit o Carstvu nebeskom zamijenjen je mitom o Obećanoj zemlji. Ova dva velika simbola – Obećana zemlja i Carstvo nebesko – stoje jedan nasuprot drugome i označavaju dva svijeta, dva smjera, dvije ljudske sudbine na zemlji. Istovremeno, stradanje jevrejskog naroda kroz historiju bilo je stalni izvor razočarenja u Boga i moralne zakone. Iz ovog*

---

264 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 277.

265 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 277.

266 **M. Kundera**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 294.

razočarenja javljao se duh sumnje i pobune. Ovaj duh pratio je jevrejski narod kroz historiju i bio je posljedica neostvarenih (i neostvarivih) nada i očekivanja u 'Carstvo zemaljsko' kao nagradu za služenje Bogu. Osnovna jevrejska pretpostavka da pravednost mora već u ovom svijetu pobijediti – jer je pogrešna i jer se nije ostvarila – generirala je duh pobune i sumnje, odakle je do ateizma samo korak ...[267] *Svaka religija vjeruje da ovaj svijet nije nagrada nego iskušenje. Tako, Jevreji ne osjećaju, i u tome je njihov ateizam."*[268]

O tome, Izetbegović je smatrao bitnim mišljenje poljskog pjesnika i pisca, nobelovca, Česlava Miloša (Czesław Miłosz, 1911-2004): *"Jemstvo održanja te podjele (na zemaljsko i Božije carstvo) je kršćanstvo."*[269] Bio je mišljenja da je *"moralnom normativizmu jevrejstva kršćanstvo suprotstavilo moralni lik Isusa Krista"*, čime je: *"mrtvom moralu"* suprotstavljen *"živi moral"*; *"zakonima"* suprotstavljen *"život"*; *"pravilima"* suprotstavljena *"ličnost"*.[270]

Kafka i judaizam

Ove jevrejske religijske dileme (Obećana zemlja i Carstvo nebesko) Izetbegović je ilustrirao svojom ocjenom o jednom od najutjecajnijih evropskih pisaca porijeklom iz češke porodice jevrejskih trgovaca, Franza Kafke (1883-1924): *"Možete beskonačno proučavati Kafku, ali ćete ostati u nedoumici da li imate posla sa vjernikom ili ateistom"*[271] koji je bio mišljenja da *"Bog postoji ali je zao."*[272] Izetbegović je ukazao da je Kafka, *"vjerovatno najuniverzalniji pisac XX vijeka"*, odbacujući tako mišljenja nekih kritičara da je njegovo djelo *"toliko uslovljeno regionalnim*

267 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 230.

268 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 231.

269 **Česlav Miloš**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 234.

270 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 238.

271 **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 230.

272 **Kafka**, po citatu, **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999., str. 230.

činjenicama i uslovima, da ga već stotinjak kilometara od Praga više niko neće razumjeti."[273] Ukazao je također da je Kafka, *"relativno malo napisao"* ali da je o njemu i njegovom opusu, *"napisano vrlo mnogo"*, te da *"ni kod jednog pisca ovaj nesrazmjer nije tako velik"* kao što je kod Kafke *"čak 1:100."*[274]

[273] **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 266.

[274] **Izetbegović Alija**, Moj bijeg u slobodu, Svjetlost, Sarajevo, 1999. godine, strana 266.

SKRAĆENICE

SAD	Sjedinjene Američke Države
EU	Europska unija
UN	Ujedinjene nacije
JCPOA	Zajednički sveobuhvatni plan rada
OIC	Organizacija islamske saradnje
AL	Arapska liga
UNESCO	Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu
ISIL	Islamska Država Iraka i Levanta
PLO	Palestinska oslobodilačka organizacija
FETO	Fetulahova terotistička organizacija
PKK/YPG	Radnička partija Kurdistana/ Jedinice za zaštitu naroda
ID	Islamska država
HRW	Organizacija za zaštitu i promociju ljudskih prava
MOSAD	Izraelska obaveštajna služba
UAE	Ujedinjeni Arapski Emirati
UNHCR	Visoki povjerenik Ujedinjenih naroda za izbjeglice
DELP	Demokratski front palestinskog oslobođenja
ICJ	Međunarodni sud pravde
ICTY	Međunarodni krivični tribunal za bivšu Jugoslaviju
NKVD	Sovjetska obavještajna i kontraobavještajna služba
NSDAP	Njemačka Nacionalsocijalistička partija
BRICS	Ekonomski pojam koji se odnosi na rastuće ekonomije Brazila, Rusije, Indije, Kine i Južnoafričke Republike

INDEX IMENA

A
Abaz Mahmud 35, 42, 47, 49, 50, 52, 54, 58, 65, 66, 134, 135, 138, 154, 155, 175, 176, 179, 180, 181, 187
Abdel al-Sisi 104,105
Abud Nidal 140
Adorno Theodor Ludwig Wiesengrund 201
Ali Hamnei 113
Amos Oz 202
Arafat Jaser 145, 176, 188

B
Balfour Arthur James 35, 36, 37, 38, 117
Biden Joe 46
Bašar al-Asad 61, 105, 106, 107
Bensouda Fatou 133
Bachelet Michelle 161
Bivas Haim 122
Busuladžić Mustafa 123, 124
Brune Betelhaim 201

C
Cavusoglu Mevlut 52, 112, 158
Cikotić Selmo 15
Cohen Yossi 87
Crnadak Igor 120, 122
Czesław Miłosz 204

D
Dodik Milorad 117, 118, 121, 122

DŽ
Džaferović Šefik 119

E
Erdogan Tajip 48, 53, 54, 62, 63, 100, 101, 104, 108, 109, 112, 113,
Erekat Saeb 76, 140
Erich Fromm 200
Ephraim Kishon 194
Ebru Ozkan 146, 147
Elie Hobeik 146
Efraim Zuroff 126

F
Fadi al-Batsha 145
Fikret Karčić 49
Filip David 195
Franz Kafka 17, 204, 205

G
Gulen Fetulah 62
Gabriel Sigmar 66
Gideon Greif 190
Guterres Antonio 74, 77, 158, 161
Grabar-Kitarović Kolinda 126, 128
Gentz Benny 159, 160

H
Hamizić Omer 19
Havel Boris 49
Hebib Avdo 13, 121
Herman Rauschning 200
Heidari Mahmoud 111
Hitler Adolf 68, 109, 118, 123, 194, 196, 199, 200, 201
Hobbes Thomas 197
Husein Sadam 62, 112
Horhy Mikloš 68
Huseini Muhamed 137

I
Izetbegović Alija 17, 125, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204
Izetbegović Bakir 119, 123
Ivanić Mladen 120, 122, 140

J
Jahić Nedim 141
Josipović Ivo 127
Jakovin Tvrtko 127
Jegić Denijal 36, 96, 181
Jakšić Boško 64, 181,
Jakobo Timerman 194

K
Kavazović Husein 123
Karađorđević Aleksandar 196
Kamhi David 124
Kasapović Mirjana 49
Komšić Željko 191
Kožemjakin Boris 124
Kushner Jared 55, 56
Kordić Dario 128
Kvaternik Eugen 127
Kundera Milan 203

L
Lavrov Sergej 58
Le Pen Marin 64
Liberman Avigdor 120, 131, 145, 147, 148, 156
Livni Arie 122

LJ
Ljotić Dimitrije 118

M
Malcolm Little 198
Muhamed bin Salman 42, 103
Mogherini Federica 32, 67
Mohammed Yusuf Dahlan 181
Marouf Majed 121
Mihailović Draža 118

Mektić Dragan 120
Makron Emanuel 53, 54
Merkel Angela 48, 193
Mursi Mohamed 61
Mladenov Nikolaj 72, 73
Moaz Samuel 69

N
Natanjahu Benjamin 23, 24, 38, 41, 44, 48, 49, 52, 54, 56, 66, 67, 68, 76, 87, 104, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 135, 142, 152, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 188, 189
Nedić Milan 118
Natalie Portman 188
Namooru Rezek 119, 121

O
Obama Barak 30, 31, 47, 61, 62, 75
Olmert Ehud 58
Orban Viktor 67, 68

P
Papa Franjo 78
Pavelić Ante 118, 123, 126, 127
Pence Mike 47, 50
Peres Šimon 65, 117
Perković Marko 127
Polutak Mustafa 13
Pompeo Mike
Putin Vladimir 31, 104, 105, 106, 111, 135
Pusić Vesna 127

R
Radić Stjepan 128
Raphael Israeli 190
Ridžal Hamza 36, 96, 181
Rohani Hasan 30, 104, 112, 113
Rothschild Walter 35
Rwaidy Ahmad 101, 102
Reuven Rivlin 126, 128, 158
Rousseau Jean Jacques 197

S
Saad al-Hariri 107
Sadek Musa 43, 108
Shtayyeh Mohamad 58
Somun Hajrudin 42

Š
Šakić Dinko 127
Šaron Arijel 145
Šarović Mirko 120
Šreder Gerhard 70

T
Tamimi Ahed 138
Tramp Donald 23, 24, 31, 32, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62,

67, 68, 69, 70, 71, 75, 76,
82, 83, 97, 100, 101, 102,
103, 106, 110, 113, 120,
122, 157, 160
Tramp Ivanka 51
Twal Fouad 59

U
Ury Avnery 188

V
Velimirović Nikolaj 118
Vučić Aleksandar 181

Y
Yildrim Binali 113
Yitzaka Rabin 188
Yuval Noah Harari 188

Z
Zajada Hasab 137
Zarif Javad 112

BIOGRAFIJA AUTORA

Fikret Muslimović, general-major Armije Republike Bosne i Hercegovine u penziji, rođen je 09.12.1948. godine u selu Rašljeva, kod Gračanice. Završio je srednju Ekonomsku školu, Vojnu akademiju Kopnene vojske, smjer artiljerije, u Beogradu, 1971. godine, i Visoku vojno-političku akademiju po programu za postdiplomski studij, također u Beogradu.

Tokom službovanja u bivšoj JNA obavljao je komandne dužnosti u jedinicama artiljerije, a zatim rukovodne dužnosti u Službi vojne sigurnosti visokih komandi JNA, pa je stekao značajna komandna i štabna iskustva. Sa takvim iskustvima, pohađao je Ratnu školu JNA. Usljed neslaganja sa velikosrpskom zloupotrebom JNA, istu je napustio septembra 1991. godine. Od 9. aprila 1992. godine, imenovan je na dužnost načelnika Službe vojne bezbjednosti Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine, a zatim i na dužnost savjetnika za vojna pitanja u Predsjedništvu Republike Bosne i Hercegovine. U drugoj polovini rata - odbrane Republike Bosne i Hercegovine od oružane agresije, bio je načelnik Uprave za moral u Generalštabu Armije Republike Bosne i Hercegovine i čelni bošnjački predstavnik u Združenom štabu Armije Republike Bosne i Hercegovine i HVO-a.

Nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma, zadužen je da, kao čelni predstavnik Bošnjaka, učestvuje u pregovorima sa predstavnicima Hrvata i predstavnicima Srba za definiranje sporazuma o vojnim mjerama za izgradnju povjerenja. Sa čelnim predstavnicima VRS-a i HVO-a potpisnik je tog sporazuma. Od početka 1997. godine do aprila 2000. godine obavljao je visoku operativno-štabnu dužnost pomoćnika ministra odbrane. Pokrenuo je Časopis *"Odbrana"*, izradu studentskog

udžbenika za predmet *"Odbrana"* na fakultetima u Bosni i Hercegovini, te izradu udžbenika za učenike srednjih škola za predmet *"Sigurnost demokratskog društva"*. U tim udžbenicima uvršteni su i njegovi autorski tekstovi o sistemu odbrane.

Od osnivanja Vijeća Kongresa bošnjačkih intelektualaca, krajem 1992. godine, bio je član Izvršnog odbora te organizacije. Aktivista je u Udruženju za zaštitu vrijednosti odbrane Bosne i Hercegovine 1992-1995. godine. Član je Upravnog odbora *"Fondacije Alija Izetbegović"*. Član je Senata Stranke demokratske akcije.

Kao vojno-politički analitičar i publicista, autor je više objavljenih knjiga: *"Kako su nas lagali"* (1993.), *"Odbrana Republike"* (1995.), *"Agresija"* (1995.), *"Rat i politika"* (2000.), *"Balkan u vrtlogu politika"*- na bosanskom i engleskom jeziku (2001.), *"Krize i sigurnost u globalizaciji"* (2004.), *"Argumenti i sjećanja o ratu"* - Knjiga prva i Knjiga druga (2006.), *"Specijalni rat"* (2011.), *"Ugrožavanje i samougrožavanje muslimana"* - sa profesorom Mustafom Spahićem (2012.), *"Lažovi i ubice"* (2013.), *"Mislilac i državnik Alija Izetbegović"* na bosanskom i turskom jeziku, sa profesorom dr. Selmom Cikotićem (2016.), *"NATO i sigurnost Evrope"*, sa profesorom Selmom Cikotićem (2018), *"Bosna u srpskoj politici"* sa prof. dr. Omerom Hamzićem (2018.) i *"Sedamdeset godina genocida Izraela nad Palestincima"* (2018.) Autor je brojnih analitičkih tekstova objavljenih u časopisima, dnevnim i nedjeljnim listovima koji izlaze u BiH. Njegove analitičke tekstove objavljuje sedmičnik *"Stav"*, časopis *"Korak"* - u izdanju Udruženja za zaštitu tekovina odbrane Bosne i Hercegovine i časopis *"Gračanički glasnik"*.

Izdavač, Udruženje za zaštitu tekovina borbe za Bosnu i Hercegovinu,

ZAHVALJUJE

Udruženju bosanskohercegovačko-palestinskog prijateljstva
i njegovom predsjedniku Avdi Hebibu
za saradnju i pomoć u pripremi ove knjige.